

TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

24. DÖNEM 1. ve 2. YASAMA YILLARI
FAALİYET RAPORU

Haziran 2011 – Ekim 2012

**TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU**

24. DÖNEM 1. ve 2. YASAMA YILLARI FAALİYET RAPORU

Yayın No: 28

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406
0 312 420 5399

Faks: 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklarikom@tbmm.gov.tr

ISBN 978-975-8805-33-4

Yayıma

Hazırlayan: Kenan Altaş, Yasama Uzmanı

Baskı: TBMM Basımevi, Ankara, 2012

Bu kitabın dağıtımını TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm> adresinden yayınlarımıza ulaşabilirsiniz.

ÖNSÖZ

Bir ülkenin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden birisi o ülkede insan haklarına verilen önemdir. Ülkemiz bu çerçevede insan haklarının korunmasına büyük önem vermekte ve bu konudaki gelişmelere düzenli olarak uyum sağlamaktadır.

Ülkemiz insan haklarının korunmasını esas alan uluslararası anlaşmalara imza koymuştur. Zaman zaman insan hakkı ihlalleri yaşamış olmakla birlikte bugün geldiğimiz noktada Anayasamız, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmaları kanun hükmünde saymakta ve kanunlarla söz konusu anlaşmalar arasında aykırılık bulunması halinde anlaşmaları üstün tutmaktadır. İnsan hakları alanında epeyce yol alınmış olmakla birlikte şüphesiz daha yapılacak çok iş bulunmaktadır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Dünya’da ve ülkemizde insan haklarının korunması konusundaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere 1990 yılında çıkarılan bir kanunla kurulmuştur. Komisyon faaliyete geçtiği 1991 yılından bu yana çok sayıda çalışma yapmış, raporlara ve eserlere imza atmış, ülkemizde insan haklarının korunması yönündeki gelişmelere çok büyük katkılar sunmuştur.

Vatandaşlarımız insan hakkı ihlalleri konusunda Komisyona başvurabilmekte ve Komisyon gelen başvuruları inceleyip gerekli işlemleri yapmaktadır. Diğer yandan Komisyon belirlediği temel sorunlara yönelik olarak kurduğu alt komisyonlar aracılığıyla, gerektiğinde yerinde olmak üzere, derinlemesine incelemeler yapmaktadır. Mevcut Yasama Döneminde Komisyonun kuruluş kanununda değişiklik yapılarak Komisyonun görev ve yetki alanı genişletilmiş ve Komisyonun insan haklarıyla ilgili kanun teklif ve tasarılarını görüşebilmesi sağlanmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun sahip olduğu büyük sorumluluğa uygun hareket ederek insan haklarına dair meselelerde özverili şekilde çözüm arayışı içinde olduğunu, yurtiçinde ve yurtdışında milletimizin haklarının korunmasına öncülük ettiğini görmek bizler için mutluluk vesilesidir.

Komisyonun 24. Yasama Döneminin ilk iki yılındaki çalışmalarını anlatan bu rapor, Komisyonun bütün ciddi insan hakkı ihlallerinin üzerine gittiğini, insan hakkı ihlallerinde kusuru bulunanların ortaya çıkarılmasına çok önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Kitap halinde basılan bu rapora yansıyan başarılı çalışmaları vesilesiyle, Komisyon Başkanı Sayın Ayhan Sefer ÜSTÜN başta olmak üzere Komisyonun değerli üyelerine, çalışanlarına ve tüm emeği geçenlere teşekkürlerimi ve takdirlerimi sunuyorum.

Cemil ÇİÇEK

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
SUNUŞ	7
I. GENEL BİLGİ	9
1. Misyon ve Vizyon	9
2. Tarihçe	9
3. Görev ve Yetkiler	10
4. Çalışma Yöntemi	10
5. Komisyonun Yapısı	12
II. KOMİSYON ÇALIŞMALARI	14
1. Toplantılar ve Alınan Kararlar	14
2. Alt Komisyon Çalışmaları	17
3. İzleme Dosyaları	24
4. Diğer Çalışmalar	26
5. Havale Edilen Kanun Teklif ve Tasarıları	27
6. Yerli ve Yabancı Heyetler	29
III. DİLEKÇELER	32
IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ AMACINI İÇEREN KANUNİ DÜZENLEMELER	42
VI. GENEL DEĞERLENDİRME	45
EKLER	
EK-1: İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU	51
EK-2: BASIN AÇIKLAMALARI	54
EK-3: ANKARA 1 NOLU L TİPİ VE ANKARA KADIN KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARINI İNCELEME RAPORU	59
EK-4: KONYA E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU	67
EK-5: GAZİANTEP E TİPİ VE H TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU	71
EK-6: GAZİANTEP 5. ZIRHLI TUGAY 3. SINIF ASKERİ CEZA TUTUKEVLERİ RAPORU	77

EK-7:	ÜLKEMİZE SIĞINAN SURİYE VATANDAŞLARININ BARINDIKLARI ÇADIR KENTLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU	81
EK-8:	KIBRIS TÜRK BARIŞ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI 2'NCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVLERİ İNCELEME RAPORU	97
EK-9:	OSMANİYE C TİPİ VE T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI İNCELEME RAPORU	102
EK-10:	ANKARA ÇOCUK VE GENÇLİK CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU	120
EK-11:	KADINA VE AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK ŞİDDET İNCELEME RAPORU	126

ENGLISH

GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ISSUED FOR THE 1st and 2nd LEGISLATIVE YEARS (JUNE 2011-OCTOBER 2012) OF THE 24th TERM OF GNAT	189

SUNUŞ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 23. Dönemdeki kapsamlı çalışmaları ülkemizdeki insan haklarının gelişimine önemli katkı sağlamıştı. 24. Dönemde yeni seçilen üyeler olarak bu misyonu daha da kuvvetli bir biçimde sürdürme saikiyle göreve başladık.

Geride kalan yaklaşık dört aylık 1. Yasama yılı ile bir yıllık 2. Yasama yılı Faaliyet Raporumuzun kapsamını oluşturmaktadır.

Komisyonumuzun, geçmiş dönemlerde olduğu gibi, birçok konu üzerinde gerçekleştirdiği incelemelerle insan haklarının gelişmesine önemli katkılar sağladığına inanmaktayız.

Komisyonumuzun Dönem başında yaptığı ilk ama belki de en önemli iş, kuruluş kanununda yapılan değişiklik ile kanun teklif ve tasarılarını esas veya tali olarak inceleyebilme yetkisini alması olmuştur. Kurulduğu 18. Yasama Dönemi'nden bu yana Komisyon'un bu yetkiyi almak için çabaladığı düşünüldüğünde bunun 24. Dönemde bize nasip olması son derece memnuniyet vericidir.

Böylece Komisyonumuz temel hak ve özgürlüklere ilişkin yasama metinleri üzerinde de ilk elden inceleme yapma yetkisi almıştır. Komisyonumuz artık sadece bir denetim komisyonu değil, hem “denetim” hem de “yasama” komisyonu haline bürünmüştür. Aralık ayında yapılan bu değişikliğin ardından Komisyonumuza 24 teklif ve tasarı havale edilmiş, bunların biri esastan olmak üzere üç teklif ve tasarı incelenmiştir.

Esastan incelediğimiz Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısını detaylı bir incelemeye tabi tuttuk. Tasarı hakkında akademisyenler, aktivistler, dernekler ve vakıfların görüşlerini alarak yeniden kaleme aldık. Komisyonumuza havale edildiği halinden daha farklı bir şekle büründürdüğümüz Tasarı ile Kurumu daha bağımsız ve çoğulcu bir yapıya kavuşturduğumuza inanmaktayız. Komisyondaki görüşmeleri tamamlandıktan sonra Genel Kurul'da görüşülen tasarı kanunlaşmış ve 23 Eylül 2012 tarihinde çalışmalarına başlamış olup, böylelikle insanımız için yeni bir müracaat kapısı daha açılmıştır.

1'inci ve 2'nci yasama yıllarında beş adet alt komisyon kurduk. Cezaevleri hakkında kurduğumuz alt komisyon 13 cezaevinde inceleme yaptı. Göçmenler hakkında kurduğumuz alt komisyon yasadışı göçmenler ve serbest ikamete tabi göçmenlerin yanı sıra Hatay'da ikamet ettirilen Suriyeli sığınmacılar hakkında iki kez inceleme yaptı. Kadına şiddet olaylarının basına sıkça yansması üzerine bu konuda bir alt komisyon oluşturuldu. Terörün hangi dramalara yol açtığını göstermek ve toplumsal maliyetini ortaya koymak üzere bir alt komisyon kurduk. Bu alt komisyon kırkın üzerinde kişinin görüşüne başvurdu ve her kesimden aileleri dinledi. Şırnak'ın Uludere ilçesinde hava operasyonu sırasında yaşanan ölüm olayıyla ilgili bir alt komisyon kurduk.

Bunların yanı sıra birçok konuda izleme dosyası açıldı. Askerde kötü muamele iddiaları, Gürcistan'da Türklerin haksız yere tutuklandığı iddiaları, işçi hakları, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ve Batı'daki İslam karşıtlığı,

yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konuları izleme altına alındı. Bu dosyaları açmaktaki amacımız Komisyon Başkanlığı olarak kapsamlı ve derli toplu bir çalışma yürütmektir.

Nitekim İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık dosyasının açılmasının ardından, Almanya’da neo-Nazi cinayetleri patlak verdi ve hemen geniş kapsamlı bir çalışma başlattık.

Komisyonumuz anılan yasama yıllarında 12 toplantı yapmıştır. Alt komisyonlar ise kuruldukları tarihten bu yana 76 toplantı, 32 yerinde inceleme gerçekleştirmişlerdir.

Komisyonumuz anılan yasama yıllarında 4000 civarında başvuru almıştır. Bir kısmı toplu başvuru olan dilekçelerin tümü ayrı ayrı incelenip, şikâyet ve taleplere Komisyonun görev alanına girdiği ölçüde çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Bir buçuk yıllık süre zarfından hem yurtiçinden hem de yurtdışından pek çok ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütü, kurum ve kuruluş temsilcileri Komisyonumuzu ziyarete gelerek görüş alışverişi sağlandı. Bu görüşmelerde Türkiye gündemi yanı sıra Dünya’daki insan haklarının genel veya özel konularını ele aldık.

Sonuç olarak 24. Dönem başından itibaren Komisyon’un görev ve yetkileri ile kamuoyundaki görünürlüğünü önemli derece artırdık. Önümüzdeki yıllarda da çalışmalarımıza hız kesmeden devam edeceğimize, ülkemizin ve milletimizin hak ve özgürlüklerinin gelişmesine katkı sağlayacağımıza ve insanımızın hem yurtiçinde hem de yurtdışında haklarını savunacağımız gibi mazlum milletlerin de haklarını savunmaya devam edeceğimize yürekten inanıyorum.

Çalışmalarımıza çok değerli katkıları dolayısıyla TBMM Başkanı Sayın Cemil ÇİÇEK’e, Komisyonumuzun kıymetli üyelerine, çalışanlarına ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum; insan hakları ihlallerinin yaşanmadığı bir Türkiye ve Dünya özlemiyle hepinize saygılarımı sunuyorum.

Ayhan Sefer ÜSTÜN

***Sakarya Milletvekili
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
Başkanı***

I. GENEL BİLGİ

1. MİSYON VE VİZYON

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun misyonu, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye meydana getirebilmek ve bu hedef için insan haklarına ilişkin uygulamaları gözetlemek ve denetlemek; gelişmeleri izlemek ve kamuoyunda bu bilincin oluşmasını sağlamaktır.

Komisyonun vizyonu ise, insan hakları alanındaki uygulamaları ve gelişmeleri izleyip, insan haklarına ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerekse de uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim yoluyla, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye ve Dünya oluşumuna katkı sağlamaktır.

2. TARİHÇE

1987 yılında Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusu sonrasında insan hakları konusunun gündemde öne çıkması ile, insan haklarına ilişkin parlamenter düzeyde denetim mekanizması oluşmasını sağlayacak bir ihtisas komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda 18'inci Yasama Döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen tüm siyasi partilerden milletvekillerinin imzalarını içeren kanun teklifi Meclis Başkanlığına sunulmuştur.

Kanun teklifinin gerekçesinde, içinde bulunulan Dönemde, bir ülkenin uygarlık derecesinin bilim ve teknoloji alanındaki başarısından çok insan haklarına gösterilen saygıyla ölçüldüğü, hür düşüncenin ve insan hakları konularının bütün dünya ülkelerinin gündemini işgal ettiği, uluslararası antlaşmalar çerçevesinde insan haklarının ne şekilde geliştirileceğinin ve bu konularda halkın bilinçlendirilmesinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Yine gerekçede, Türkiye'nin Avrupa Konseyinin Avrupa hukuk sahasını oluşturma çalışmalarına aktif olarak katıldığı ve Türkiye'nin insan hakları alanındaki gelişmeleri izleyen devlet olmaktan çıkarak bu gelişmelere aktif olarak katılan devlet haline geldiği ifade edilmiştir.

Bu gerekçelerle TBMM Başkanlığına sunulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu teklifi, 5 Aralık 1990 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş; 8 Aralık 1990 tarihinde 20719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ülkemizde insan haklarının ulusal düzeyde korunması amacına uygun olarak kurulan ilk ulusal insan haklarını koruma mekanizmasıdır. İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun diğer çoğu ihtisas komisyonundan farklı olarak kanunla kurularak, kendisine özel görev ve yetkilerle donatılmıştır. Komisyon aktif ve kapsamlı olarak hem denetim hem de yasama faaliyetlerinde bulunmaktadır.

3. GÖREV VE YETKİLER

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun görevleri şunlardır:

- Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek.
- Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kanun tasarı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameleri görüşmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,
- Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek.
- İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.
- Gerekliğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak.
- Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu görevlerini yerine getirirken, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi isteyip buralarda inceleme yapabilir ve ilgililerini çağırıp bilgi alabilir. Ayrıca incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yerine getirebilir; gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında çalışabilir.

4. ÇALIŞMA YÖNTEMİ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu çalışmalarını 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu (**Bkz. EK-1**) ve TBMM İçtüzüğü hükümlerine göre yerine getirmektedir.

Komisyon farklı siyasi kimliğe sahip parlamenterlerden oluşmakta, ancak çalışmalarını siyasi kaygılardan uzak olarak gerçekleştirmektedir. Komisyon hükümetin bir parçası değildir. Çalışmalar dil, din, ırk, renk, siyasi görüş vb. hiçbir ayırım gözetilmeksizin, yansız ve bağımsız gerçekleştirilmektedir.

Komisyon kendisine yapılan başvurular üzerine olduğu gibi, herhangi bir başvuru olmaksızın da gerekli gördüğü konularda inceleme ve araştırma yapmaktadır.

Başvurular doğrudan Komisyona gelmekte veya Meclis Başkanlığı tarafından havale edilmektedir. Komisyona ulaşan başvuru, Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta ardından uzmanlar tarafından incelenmektedir. Başkan tarafından uygun görülen dilekçeler hakkında işlem başlatılmaktadır. Dilekçelerin konusu işkence, kötü muamele, ayrımcılık gibi doğrudan insan hakkı ihlali değil de emeklilik sorunları ve gayrimenkul sorunları gibi diğer şikâyetleri içeriyorsa ilgili kurumlara havale edilmekte veya Komisyon görev alanına girmediği başvurucaya bildirilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı Kanun ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele alır; dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak kanuni süre içinde bilgilendirilir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, rutin dilekçeler dışında ilke olarak çalışmalarını alt komisyon çalışmalarına dayandırmaktadır. Alt komisyonlar Komisyonun kendi üyeleri arasından seçtiği üyelerden (5-6 üye) oluşur ve bunların oluşumunda farklı siyasi partilerden üyelerin bulunmasına özen gösterilir. Alt komisyonlar yerinde incelemeler, ilgili kişilerin Ankara’da dinlenmesi ve bilgi belge toplayarak çalışmalarını gerçekleştirirler. Bir olay üzerine veya hak ve özgürlüklerin ciddi biçimde ihlal edilme ihtimali olan yerlere yönelik genel denetleme yapmak amacıyla veya bir konunun incelenmesinin önemli görüldüğü hallerde veya başvurular üzerine alt komisyon kurulabilmektedir. Örneğin kamu görevlilerinin sebep olduğu iddia edilen yaşam hakkı ihlali yanında, ülkemize sığınan kişilerin yaşam koşullarının incelenmesi de alt komisyon incelemesine konu olabilmektedir. Alt komisyonların çalışmaları sadece görevlendirildikleri olay ve alanla sınırlıdır.

Alt komisyon çalışmalarının amacı, incelenen konuyu objektif olarak ve tüm açıklığıyla ortaya koymak, ihlal iddiasını tespiti ve çözüm önermeye yönelik yansız bir süreçtir.

Alt komisyonlar yaptıkları yerinde incelemeler sonunda rapor hazırlayarak Komisyona sunmaktadırlar. Komisyon tarafından kabul edilen raporlar kamuya açık duruma gelir ve ayrıca TBMM Başkanlığına sunulur. Komisyon raporları Danışma Kurulunun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Raporlar Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara TBMM Başkanlığınca gönderilir.

Komisyon, Başkanın çağrısıyla veya Komisyon üyelerinin üçte birinin talebi ile belirlenen gündemler üzerine toplantılar yapar. Komisyon genellikle bir ayı geçmemek üzere toplanarak gündemdeki konuları görüşür ve gerekirse çalışmalarına ilişkin kararlar alır.

24. Dönem’in başında yapılan Kanun değişikliği ile Komisyon yasama sürecine de aktif olarak dâhil olmaya başlamıştır. Değişiklik ile Komisyon,

Başkanlıkça havale edilen kanun tasarı ve tekliflerini inceleme yetkisi edinmiştir.

Komisyon gündemdeki önemli olaylarda, insan hakları konulu günlerde veya Komisyonun çalışmaları hakkında basın açıklamalarında bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2)

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, denetim ağırlıklı bir komisyon olması ve insan hakları konusunun dinamizmi nedeniyle TBMM tatilde veya ara vermede olduğu zamanlarda da, TBMM Genel Kurulundan alınan kararlar çalışmalarına ara vermeksizin devam etmektedir.

5. KOMİSYONUN YAPISI

a) Üyeler

Komisyonun ne şekilde oluşacağı, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun üye sayısı, siyasi parti grupları ile bağımsızların TBMM'deki sayılarının -boş üyelikler hariç- üye tamsayısına oranlanması ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilmelerini sağlayacak şekilde, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul tarafından belirlenir.

Üye sayısı, tüm siyasi parti gruplarının ve bağımsızların temsiline olanak verecek şekilde belirlendiğinden her Dönemde farklılık arz edebilmektedir. Üye sayısı 18'inci Dönemde 21, 19'uncu Dönemde 23, 20'nci Dönemde 25, 21'inci Dönem de 25, 22'nci Dönemde 24 ve 23'üncü Dönemde 23 olarak belirlenmişti. 24. Dönemde ise 26 olarak belirlenmiştir.

Komisyon üyelikleri için, bir Yasama Döneminde iki seçim yapılır. Bir Yasama Dönemi dört yıl olan TBMM'de, hem birinci hem de ikinci devre için seçilenlerin görev süresi iki yıldır.

Komisyon kendisine bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Bu seçimde siyasi parti gruplarının yüzde oranları dikkate alınır. Seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonda, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır. Başkan, başkanvekilleri, sözcü ve kâtipten müteşekkil küçük kurul uygulamada Başkanlık Divanı olarak adlandırılmaktadır.

24'üncü Dönem 1 ve 2'inci yasama yıllarında Komisyon'da görev yapan üyeler şu şekildedir:

<u>Üyenin Adı Soyadı</u>	<u>Komisyon Görevi</u>	<u>Partisi</u>	<u>Seçim Çevresi</u>
Ayhan Sefer ÜSTÜN	Başkan	AK Parti	Sakarya
M. Naci BOSTANCI	Başkanvekili	AK Parti	Amasya
M.Sezgin TANRIKULU	Başkanvekili	CHP	İstanbul
Yalçın AKDOĞAN	Sözcü	AK Parti	Ankara
Yusuf HALAÇOĞLU	Kâtip	MHP	Kayseri

Mehmet METİNER*	Üye	AK Parti	Adıyaman
Mehmet Kerim YILDIZ	Üye	AK Parti	Ağrı
Ülker GÜZEL	Üye	AK Parti	Ankara
Murat YILDIRIM	Üye	AK Parti	Çorum
Oya ERONAT	Üye	AK Parti	Diyarbakır
Hamza DAĞ	Üye	AK Parti	İzmir
Nevzat PAKDİL	Üye	AK Parti	Kahramanmaraş
Ahmet Salih DAL	Üye	AK Parti	Kilis
Kerim Özkul	Üye	AK Parti	Konya
Abdurrahim AKDAĞ	Üye	AK Parti	Mardin
İhsan ŞENER	Üye	AK Parti	Ordu
Cemal Yılmaz Demir	Üye	AK Parti	Samsun
Gülşen ORHAN	Üye	AK Parti	Van
Malik Ecder Özdemir	Üye	CHP	Sivas
Levent GÖK	Üye	CHP	Ankara
Refik ERYILMAZ	Üye	CHP	Hatay
Mahmut TANAL	Üye	CHP	İstanbul
Hüseyin AYGÜN	Üye	CHP	Tunceli
Mustafa ERDEM	Üye	MHP	Ankara
Atila KAYA	Üye	MHP	İstanbul
Ertuğrul KÜRKÇÜ	Üye	BDP	Mersin

(AK Parti: 16) (CHP: 6) (MHP: 3) (BDP: 1)

*İzmir Mv. Erdal KALKAN'ın 06.03.2012 tarihinde Komisyon'dan istifası üzerine boşalan sandalye için Adıyaman Mv. Mehmet METİNER TBMM Genel Kurulu tarafından üyeliğe seçilmiştir.

b) Çalışanlar

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çalışmalarını yürütmek amacıyla bünyesinde çeşitli niteliklere sahip elemanlar bulundurmaktadır.

24'üncü Dönem 1 ve 2'inci yasama yıllarında Komisyonda Yasama Uzmanı ve Yasama Uzman Yardımcısı olarak yedi, memur olarak dört personel görev yapmıştır. Ayrıca Kanun'da verilen yetkiye dayanarak iki Mülkiye Başmüfettişi alt komisyon çalışmalarında görevlendirilmiştir. Komisyon, F Blok Tören Salonu üstünde kendisine ayrılmış olan odalarda faaliyet göstermektedir. Başkana ait çalışma odası ile toplantı salonundan başka; bir sekreteryaya, üç uzmanlar ve bir memur odasına sahiptir.

II. KOMİSYON ÇALIŞMALARI

1. TOPLANTILAR VE ALINAN KARARLAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 12 Haziran 2011 – 1 Ekim 2012 tarihlerini kapsayan 1 ve 2'inci yasama yıllarında 12 toplantı, kurduğu alt komisyonlar ise 76 toplantı gerçekleştirmiştir. Bu başlık altında sadece üst komisyon olarak yapılan toplantılar ele alınacaktır. Alt komisyon toplantıları bir diğer başlık altında ileriki bölümlerde ele alınmıştır.

- ❖ **13 Temmuz 2011** tarihli 1'inci toplantıda Komisyon, Başkan, İki Başkanvekili, Kâtip ve Sözcü seçmek için toplanmıştır.
- ❖ **14 Temmuz 2011** tarihli 2'nci toplantıda istifa ile boşalan bir Başkanvekilliği için seçim yapılmış, ayrıca Komisyon'un yapacağı toplantılarda tutanak tutulmasına karar verilmiştir.
- ❖ **13 Ekim 2011** tarihli 3'üncü toplantıda Çorum Mv. Murat Yıldırım'ın "Ceza İnfaz Kurumlarında İnceleme Yapılması Amacıyla Alt Komisyon Kurulması Hakkında Önergesi", Ankara Mv. Ülker Güzel ve Diyarbakır Mv. Oya Eronat'ın "Aile İçi Şiddetle İlgili Alt Komisyon Kurulması Hakkında Önergesi" ve Amasya Mv. Mehmet Naci Bostancı ve Ankara Mv. Yalçın Akdoğan'ın "Terörden Kaynaklı Yaşam Hakkı İhlallerinin Tespit Edilmesine Yönelik Alt Komisyon Kurulması Hakkında Önergesi" görüşülerek;
  - Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere (Alt Komisyon'ca belirlenecek sivil ve askeri ceza infaz kurumlarında) Çorum Mv. Murat Yıldırım, Ağrı Mv. M. Kerim Yıldız, Kilis Mv. A. Salih Dal, Mardin Mv. Abdurrahim Akdağ, Sivas Mv. M. Ecdar Özdemir, İstanbul Mv. Atilla KAYA ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan bir Alt Komisyon,
  - Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin incelenmesi için Ankara Mv. Başkanı Ülker Güzel, İzmir Mv. Hamza Dağ, Ordu Mv. İhsan Şener, Diyarbakır Mv. Oya Eronat, İstanbul Mv. Mahmut Tanal, Ankara Mv. Mustafa Erdem ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan bir Alt Komisyon,
  - Terör ve şiddet olayları kapsamında yaşam hakkı ihlallerinin incelenmesi için Amasya Mv. Mehmet Naci Bostancı, Ankara Mv. Yalçın Akdoğan, Van Mv. Gülşen Orhan, İzmir Mv. Erdal Kalkan, Tunceli Mv. Hüseyin Aygün, Kayseri Mv. Yusuf Halaçoğlu ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.
- ❖ **8 Aralık 2011** tarihli 4'üncü toplantıda alt komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi yapılmış,

- “Almanya’da Türklere ve yabancılara karşı işlenen ırkçı Neo-Nazi saldırıları, sabotajları ve cinayetleri ile diğer insan hakkı ihlallerinin Başkanlık Divanınca belirlenecek heyetler halinde mahallinde incelenerek gerekli temasların yapılması, rapor tanzimi ve yargısal sürecin izlenmesine yönelik çalışma yapılmasına”,
- “Türkiye’de bulunan, mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunlarının incelenmesi” amacıyla, Kahramanmaraş Mv. Nevzat Pakdil, Konya Mv. Kerim Özkul, Samsun Mv. Cemal Yılmaz Demir, Hatay Mv. Refik Eryılmaz ve İstanbul Mv. Atila Kaya’dan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

❖ **9 Ocak 2012** tarihli 5’inci toplantıda,

- İstanbul Milletvekili Mehmet Doğan Kubat’ın, “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” görüşülerek genel uygunluk bildirimini içeren Komisyon raporunun Esas Komisyon’a sunulmasına,
- “Şırnak ili Uludere ilçesi Irak sınırında yapılan hava harekâtı sonucu meydana gelen ölüm olaylarını incelemek üzere” Ordu Mv. İhsan Şener, Van Mv. Gülşen Orhan, Mardin Mv. Abdurrahim Akdağ, İzmir Mv. Hamza Dağ, Ağrı Mv. Mehmet Kerim Yıldız, Ankara Mv. Levent Gök, Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir, İstanbul Mv. Atila Kaya ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü’den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına,
- İktüzüğün 35’inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, Genel Kurul çalışma saatlerinde Komisyon toplantısı yapılabilmesi için TBMM Başkanlık Divanı’ndan izin alınmasına karar verilmiştir.

❖ **26 Ocak 2012** tarihli 6’ıncı toplantıda Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Alt Komisyonu’nun yaptığı incelemeler sonucunda hazırlayarak Komisyon’a sunduğu;

- “Ankara 1 Nolu L Tipi ve Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarını İnceleme Raporu” (**Bkz. EK-3**),
- “Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu” (**Bkz. EK-4**),
- “Gaziantep E Tipi ve H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu” (**Bkz. EK-5**),
- “Gaziantep 5. Zırhlı Tugay 3. Sınıf Askeri Ceza Tutukevleri Raporu” (**Bkz. EK-6**)

Komisyon Raporu olarak kabul edilmiş;

- Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Alt Komisyonu’nun yurtdışında incelemelerde bulunabilmesine ve inceleme sırasında Alt Komisyon’a Komisyon görevlilerinin eşlik etmesine karar verilmiştir.

- ❖ **15 Şubat 2012** tarihli 7'nci toplantıda Türkiye'de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunlarının incelenmesi amacıyla kurulan Alt Komisyon'un hazırladığı "Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadır Kentler Hakkında İnceleme Raporu" değiştirilerek kabul edilmiştir (**Bkz. EK-7**).
- ❖ **5 Nisan 2012** tarihli 8'inci toplantıda "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı (1/589)" görüşülerek, daha detaylı bir inceleme yapılması amacıyla İzmir Mv. Hamza Dağ, Amasya Mv. Mehmet Naci Bostancı, Ağrı Mv. Mehmet Kerim Yıldız, Kilis Mv. A. Salih Dal, Ankara Mv. Levent Gök, İstanbul Mv. Atila Kaya ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.
- ❖ **19 Nisan 2012** tarihli 9'uncu toplantıda, Adalet Bakanlığı'ndan (Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü) cezaevleri hakkında yapılan çalışmalar ve mevcut durumla alakalı brifing alınmıştır. Ardından,
  - Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Alt Komisyonu'nun yaptığı incelemeler sonucunda hazırlayarak Komisyon'a sunduğu;
  - "Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevleri İnceleme Raporu" (**Bkz. EK-8**),
  - "Osmaniye C Tipi ve T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu" (**Bkz. EK-9**),
  - "Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu" (**Bkz. EK-10**)Komisyon Raporu olarak kabul edilmiştir.
- Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon Üyeleri Van Mv. Gülşen Orhan ile İzmir Mv. Erdal Kalkan'ın yerine Diyarbakır Mv. Oya Eronat ile Adıyaman Mv. Mehmet Metiner'in seçilmelerine karar verilmiştir.
- ❖ **24 Mayıs 2012** tarihli 10'uncu toplantıda,
  - Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddetin İncelenmesi Alt Komisyonu'nca hazırlanan "Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu" kabul edilmiş (**Bkz. EK-11**),
  - "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı" tali olarak görüşülerek genel uygunluk bildirimini içeren Komisyon raporunun Esas Komisyona sunulmasına karar verilmiştir.
- ❖ **6 Haziran 2012** tarihli 11'inci toplantıda "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı (1/589)" görüşülerek kabul edilmiştir.
- ❖ **13 Haziran 2012** tarihli 12'nci toplantıda,

- “Ülkemizde ve yurtdışında meydana gelebilecek gelişmelere ivedilikle müdahale edebilmesini sağlamak amacıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatilde olduğu süre içerisinde Komisyonumuza çalışma izni verilmesine” karar verilmiş,
- “2000-2006 Yıllarında Almanya’da Neo-Nazilerce İşlenen Cinayetler Hakkındaki İnceleme Raporu” görüşülmüş, değişiklik ve redaksiyon yetkisiyle kabul edilmiştir.¹

2. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI

Komisyon, 3686 sayılı İHİK Kanunu’yla kendisine verilen Ankara dışında çalışma ve incelemeleri alt komisyonlar eliyle de yapabilme yetkisi uyarınca, 24’üncü Dönem 1 ve 2’inci yasama yıllarında yerinde incelemek yapmak üzere *beş* alt komisyon kurmuştur. Nitekim Komisyon, çalışmalarını temel olarak alt komisyonlar eliyle yürütmektedir. Anılan yasama yıllarında alt komisyonlar 76 toplantı ve 32 yerinde inceleme gerçekleştirmişlerdir.

Aşağıda kuruluşları ve faaliyetleri özetlenen alt komisyonlar kuruldukları olay veya konu ile sınırlı olmak üzere çalışmada bulunmuşlardır.

1. Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon

13 Ekim 2011 tarihli 3’üncü Komisyon toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere (Alt Komisyon’ca belirlenecek sivil ve askeri ceza infaz kurumları) Çorum Mv. Murat Yıldırım, Ağrı Mv. M. Kerim Yıldız, Kilis Mv. A. Salih Dal, Mardin Mv. Abdurrahim Akdağ, Sivas Mv. M. Ecder Özdemir, İstanbul Mv. Atilla Kaya ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü’den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon 13 Ekim 2011 tarihinde Çorum Mv. Murat Yıldırım’ı Başkan olarak seçmiştir.

Alt komisyon cezaevlerindeki fiziki şartları, kurum idarecilerinin mahpuslara yönelik tutum ve davranışlarını ve mevzuattan kaynaklı sorunları mercek altına almayı amaçlamıştır.

Alt Komisyon, Komisyon’a ulaşan şikâyetler, basında çıkan haberler veya kendiliğinden sivil ve askeri toplam 13 ceza infaz kurumunda incelemede bulunmuştur. Bu kurumlar aşağıda sıralanmıştır:

- 3 Kasım 2012, Ankara (Sincan) ceza infaz kurumları (1 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu)
- 24 Kasım 2012, Konya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu

ⁱ Anılan Rapor ayrıca basıldığı için Faaliyet Raporu içerisine konulmamıştır. Anılan rapora ve diğer tüm raporlara http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/rapor_donem24.htm adresinden ulaşılabilir.

- 12-14 Ocak 2012, Gaziantep Askeri Ceza İnfaz Kurumu ile E ve H Tipi Ceza İnfaz Kurumları
- 14 Şubat 2012, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi (26 Ocak 2012 tarihli toplantıda Komisyon tarafından verilen yurtdışında inceleme yapma yetkisi kapsamında)
- 19 Mart 2012, Osmaniye C ve T tipi kapalı ceza infaz kurumları
- 3 Nisan 2012, tarihinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- 31 Mayıs 2012, Mardin E ve K1 ceza infaz kurumları,
- 11 Haziran 2012, Silivri L1,L4,L6 ve L8 tipi ceza infaz kurumları,
- 19 Haziran 2012, Şanlıurfa E Ceza İnfaz Kurumu

Alt Komisyonun anılan kurumların 10'u hakkındaki incelemeleri sonucunda hazırladığı raporlar çeşitli tarihlerdeki Komisyon toplantılarında görüşülerek Komisyon Raporu olarak kabul edilmiştir. Bunlar kabul ediliş tarihlerine göre şu şekildedir:

1. Ankara 1 Numaralı L Tipi ve Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu (26 Ocak 2012)
2. Gaziantep 5. Zırhlı Tugay 3. Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu (26 Ocak 2012)
3. Gaziantep E Tipi ve H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu (26 Ocak 2012)
4. Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu (26 Ocak 2012)
5. Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu (19 Nisan 2012)
6. Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu (19 Nisan 2012)
7. Osmaniye C Tipi ve T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları (19 Nisan 2012)

Gündemin yoğunluğu ve TBMM'nin tatile girmesi nedeniyle Alt Komisyon Mardin, Şanlıurfa ve Silivri ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki çalışmalarının raporlarını henüz tamamlamamıştır.

Alt Komisyon'un faaliyetleri kapsamında, Komisyon'un 19 Nisan 2012 tarihli toplantısında Adalet Bakanlığı'ndan (Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü) cezaevleri hakkında yapılan kapsamlı bir brifing alınmıştır.

2. Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddetin İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon

13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü Komisyon toplantısında; Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddetin İncelenmesi amacıyla, Ankara Mv. Ülker Güzel, Diyarbakır Mv. Oya Eronat, İzmir Mv. Hamza Dağ, Ordu Mv. İhsan Şener,

İstanbul Mv. Mahmut Tanal, Ankara Mv. Mustafa Erdem ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon'un amacı, kadına yönelik şiddetin gündemde öne çıkması üzerine, ilgili kurumlar ve kişiler dahil tüm kesimlerin görüşlerini alarak soruna bulunabilecek çözümleri tespit etmek ve atılabilecek adımları ortaya koymaktır.

13 Ekim 2011 tarihli toplantısında Ankara Mv. Ülker Güzel'i Başkan olarak seçen Alt Komisyon 26 Ekim 2011 tarihli toplantısında çalışma programını belirlemiştir.

Alt Komisyon, inceleme konusuna yönelik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanmak üzere, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, üniversite öğretim görevlileri ve akademisyenler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Ankara Barosu mensupları, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yetkililerini Komisyon'a davet ederek görüşlerine başvurmuştur.

Alt Komisyon, şiddete maruz kalmış kadınların şiddet öncesi ve sonrasındaki yaşadıkları zorluklar ile sığınma evleri sayesinde elde ettikleri imkânlarla ilişkin bilgi almak ve gözlem yapmak üzere Ankara'da bulunan bir kadın sığınma evini ziyaret etmiş; yetkililerden bilgiler almış, kadınlarla görüşmelerde bulunmuştur.

Alt Komisyon, 81 ilin valiliklerine gönderilen bir yazı ile 2008 ile 2012 tarihleri arasında "Kadına ve Aile İçi Şiddet Kapsamında" il sınırları içinde Polis ve Jandarma Merkezlerine intikal etmiş başvuruların istatistikî bilgilerini talep ederek, bu konudaki verileri raporunda bir araya getirmiştir. Ayrıca uluslararası alanda kadına karşı şiddet kapsamında getirilen uygulamalara kısaca değinmiştir.

Komisyonun görüşüne başvurduğu kurumlar ve kişiler yapılan toplantı tarihi sırasına göre şu şekildedir:

- 21/11/2011: Prof. Dr. Ayşe Saktanber, ODTÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Feride Acar, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
- 24/11/2011: Kemalettin Aydın, Gümüşhane Milletvekili ve 23. Dönem Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
- 29/11/2011: Yelda Şahin Akıllı, Ezgi Sarıtaş, Tülinay Kambur, Kadın Dayanışma Vakfı
Av. Nurhayat Nesrin Doğan, ANAÇEV Genel Sekreteri
- 05/12/2011: Ercan Taştekin, Emniyet Genel Md., Asayiş Dairesi Bşk. Yrd.
Erdal Vural, Asayiş Daire Başkanlığı, Şube Müdürü
Beyhan Gürbüz, Asayiş Daire Başkanlığı, Başkomiser
- 07/12/2011: Mahmut Cevizlikoyak, Genel Sekreter Yrd., HSYK Tetkik Hakimi
- 11/01/2012: Özlem Bozkurt Gevrek, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürü

23/01/2012: Nazan Moroğlu, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Görevlisi, TÜKD Başkanı

02/02/2012: Av. Metin Feyzioğlu, Ankara Barosu Başkanı
Av. Sema Aksoy, Ankara Barosu Genel Sekreteri
Av. Hilal Akdeniz, Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi, Gelincik Projesi Başkanı

13/02/2012: Serkan Kahyaoğlu, AÇEV Genel Müdür Yardımcısı

Alt Komisyon'un yapmakta olduğu çalışma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanan Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısına da katkı sağlamıştır. Ayrıca Bakanlık tarafından, Tasarı ve diğer çalışmalar hakkında Komisyon üyelerine 18 Ocak 2012 tarihinde kahvaltılı toplantıda bilgilendirme yapılmıştır.

Alt Komisyon yaptığı çalışma sonucunda kapsamlı bir rapor hazırlayarak Komisyon'a sunmuş ve Rapor 24 Mayıs 2012 tarihinde görüşülerek kabul edilmiştir.

3. Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon

13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü Komisyon toplantısında, Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik, Amasya Mv. M. Naci Bostancı, Ankara Mv. Yalçın Akdoğan, Van Mv. Gülşen Orhan, İzmir Mv. Erdal Kalkan, Tunceli Mv. Hüseyin Aygün, Kayseri Mv. Yusuf Halaçoğlu ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Amasya Mv. M. Naci Bostancı Başkanı seçildiği Alt Komisyon, terör ve yaygın şiddetin meydana getirdiği toplumsal maliyeti, geride kalan ailelerin yaşadığı acıları ve bu acıların her kesimden insan için yarattığı benzer travmaları ortaya koymayı amaç edinmiştir. Genel olarak çalışmalarda, gazetecilerin, yazarların, akademisyenlerin, insan hakları savunucularının görüşlerinin alınması ve her kesimden hayatını kaybedenlerin aileleriyle görüşülmesi şeklinde bir yöntem planlamıştır. Aktarılan bilgi ve tecrübeler ile yaşanan acılar kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Ayrıca çalışmada, tüm kamu kurumlarıyla yazışma yapılarak konu dâhilinde yaşanan tüm hayat kayıplarına (şehit asker-polis-diğer kamu görevlileri, sivil vatandaş ve PKK'lı) dair verilerin derlemesi yapılmaktadır.

Alt Komisyon bugüne kadar 37 oturum gerçekleştirip; gazeteci, yazar, akademisyen, insan hakları savunucusu ve yakınlarını kaybeden toplam 49 kişiyi dinlemiştir. Alt komisyon Ankara'daki çalışmalarının yanı sıra, 16-20 Mayıs 2012 tarihlerinde Tunceli, Batman, Siirt ve Diyarbakır illerinde; 20-24 Haziran 2012 tarihlerinde ise Denizli, Aydın, İzmir ve Manisa illerinde incelemelerde bulunarak her kesimden hayatını kaybedenlerin aileleri ve yakınları ile görüşmede bulunmuştur.

Alt Komisyon'un bilgi ve görüşlerine başvurduğu kişiler aşağıda sıralanmıştır:

23 Kasım 2011, Dr. Hüseyin Yayman, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi.

24 Kasım 2011, Prof. Dr. Vedat Bilgin, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi.

28 Kasım 2011, Prof. Dr. Ümit Özdağ, emekli öğretim üyesi.

30 Kasım 2011, insan hakları savunucusu Şanar Yurdatapan.

5 Aralık 2011, BİANET Proje Danışmanı ve IPS İletişim Vakfı Başkanı Nadire Mater ile şehit ve PKK mensubu kişilerin aileleri üzerine lisansüstü çalışmalara sahip Burcu Şentürk.

13 Aralık 2011, terörle mücadele sırasında kızını kaybettiğini iddia eden Hıdır Öztürk.

14 Aralık 2011, terörle mücadele sırasında yakınlarını kaybettiğini iddia eden Süleyman IŞIK, Cahit Sarıkaya ve Derya Seri.

20 Aralık 2011, Şehit Binbaşı Bülent Yavuz'un eşi Hülya Yavuz.

21 Aralık 2011, çok sayıda yakınını kaybeden Köy Korucuları.

5 Ocak 2012, PKK mensubu Ahmet Şerif Karakaya'nın babası Mehmet Karakaya.

11 Ocak 2012, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Anıl Çeçen ile Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol Göka.

12 Ocak 2012, PKK mensubu Sezer Arslan'ın babası Mehmet Arslan ile akrabası Mahmut Arat.

17 Ocak 2012, Yazar Kemal Burkay.

19 Ocak 2012, Yazar İbrahim Güçlü.

25 Ocak 2012, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Çoşkun Üsterci.

26 Ocak 2012, Mersin'de Kürtçe şarkı isteğini yerine getiremediği için silahla öldürülen müzisyen Sarp Öztürk'ün babası İhsan Öztürk.

1 Şubat 2012, YAKAY-DER Yönetim Kurulu Üyesi Hanım Tosun (Cumartesi anneleri adına).

8 Şubat 2012, Araştırmacı Ali Nihat Özcan

16 Şubat 2012, faili meçhul cinayette öldürülen Namık Erdoğan Begüm Erdoğan, Necdet Erdoğan ile gözaltında kaybolan Kenan Bilgin'in yakını İrfan Bilgin.

21 Şubat 2012, yakınlarını kaybeden İsmail Yaldır ve Necmettin Sarı

29 Şubat 2012, şehit polis memuru eşi Gülümay Özkan.

1 Mart 2012, şehit doktor yakınları Hasan Dayan ve Fatma Öztürk.

7 Mart 2012, İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk Türkdogan.

15 Mart 2012, Ankara Kumrular Sokak'ta meydana gelen bombalı terör eyleminde hayatını kaybeden Orhan Güzel'in babası Mustafa Güzel.

29 Mart 2012, Türk Musevi Cemaati Başkanı Sami Herman, Türk Musevi Cemaati Başkan Vekili İshak İbrahimzadeh, Güler Apaydın ve Selma Balcı.

4 Nisan 2012, 29 Ekim 2011 günü Bingöl Merkez de düzenlenen bombalı intihar eylemi sonucu hayatlarını kaybeden Nesibe Hatice Belgin'in eşi Kadri Belgin vır 5 Mart 1999 günü Çankırı Valisine düzenlenen bombalı terör eylemi sonucu şehit olan Polis Memuru Nurettin Cinsoy'un eşi Münevver Cinsoy ile aynı saldırıda hayatını kaybeden lise öğrencisi Fatma Dönmez'in kardeşi Salih Dönmez.

12 Nisan 2012, Bingöl'de 1993 yılında PKK tarafından 33 Askerin Şehit Edilmesi Olayında sağ kurtulan askerler Osman Partal ve Erkan Omay.

18 Nisan 2012, GATA Askeri Psikoloji ve Harp Psikiyatrisi Bilim Dalı Başkanı Prof. Dz. Tbp. Alb. Kamil Nahit Özmenler.

25 Nisan 2012, Sivas Madımak Otelinin yakılması olayında hayatını kaybeden Şair Metin Altıok'un kızı Zeynep Altıok Akatlı, PKK tarafından yapılan Erzincan Başbağlar terör saldırısında sağ kurtulan Başbağlar Köyü Muhtarı Ali Akarpınar ile Başbağlar Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği Başkanı Mehmet Ali Dikkaya.

9 Mayıs 2012, Ankara 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Görevli Psikolog Nermin Serin ile Cihan Sincar.

30 Mayıs 2012, Emekli Vali-Eski OHAL Valisi-Emniyet Genel Müdürü Gökhan Aydın.

Dinleme ve inceleme aşamalarını bitiren Alt Komisyon, raporlama aşamasında olup, en kısa zamanda raporunu tamamlaması beklenmektedir.

4. Türkiye'de Bulunan, Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunlarının İncelenmesi Amacıyla Kurulan Alt Komisyon

8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü Komisyon toplantısında Türkiye'de Bulunan, Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunlarının İncelenmesi amacıyla, Kahramanmaraş Mv. Nevzat Pakdil, Konya Mv. Kerim Özkul, Samsun Mv. Cemal Yılmaz Demir, Hatay Mv. Refik Eryılmaz ve İstanbul Mv. Atilla Kaya'dan oluşan alt komisyon kurulması kararı alınmıştır.

Alt Komisyon 8 Aralık 2011 tarihli toplantıda Samsun Mv. Cemal Yılmaz Demir'i Başkan olarak seçmiş, 20 Aralık 2011 tarihli toplantıda çalışma programı belirleyerek ilk olarak Hatay'da geçici koruma altında tutulan Suriyeli sığınmacıların durumunu incelemeyi planlamıştır. Bu kapsamda 22 Aralık 2011 tarihli toplantıda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkan Vekili İ. Ejder Kaya'dan bilgi almıştır.

Alt Komisyon, 17 Ocak 2012 tarihinde Hatay ilindeki çadırkentlerde incelemelerde bulunmuştur. Burada ikamet ettirilen Suriye vatandaşlarının içinde bulundukları koşullar ve sorunlarıyla ilgili olarak yaptığı inceleme sonucunda hazırlanan rapor 15 Şubat 2012 tarihinde Komisyon'da görüşülerek kabul edilmiştir.

14 Şubat 2012 tarihli toplantıda, ülkemizde bulunan mülteci, sığınmacı ve yasadışı göçmenler konusunda Türkiye'nin tutumu ve bu kişilere tanınan hak ve özgürlükler hakkında bilgi almak üzere İçişleri Bakanlığı İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu yetkililerinden Mülkiye Başmüfettişi Atilla Toros, Emniyet Amiri Mehtap İyice ve uzmanlar Onur Arıner ile Meral Açıkgöz'den; 6 Mart 2012 tarihli toplantıda ise Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı yetkililerinden bilgi alınmıştır.

Alt Komisyon, ülke çapındaki uydu kentlerde serbest ikamete tabi tutulan sığınmacıların durumunu yerinde incelemek amacıyla, 12 Mart 2012 tarihinde Sakarya ilinde inceleme yapmış; konu hakkında yetkililerle ve sığınmacılarla görüşmelerde bulunmuş, sorunlar yerinde tespit edilerek yerel ve merkezi makamlara çözüm önerileri iletilmiştir.

10 Mayıs 2012 tarihinde, ülkemizi hedef veya transit ülke olarak kullanırken yakalanan yasadışı göçmenlerin tutulduğu koşulları ve diğer sorunlarını incelemek amacıyla Edirne, Kırklareli ve İstanbul illerindeki geri gönderme merkezlerinde incelemelerde bulunulmuştur.

Alt Komisyon, 30 Mayıs 2012 tarihli toplantısında “yabancıların ikamet durumu ve ikamet süreleri ile çalışma hakları” konusunda İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İnsan Hakları Araştırma Derneği ve İHH İnsani Yardım Vakfı temsilcilerinin görüşlerine başvurmuştur.

Alt Komisyon'un bu yasama yılındaki son çalışması yine, Suriye'deki iç karışıklık nedeniyle Türkiye'ye sığınan ve Hatay ilinde misafir edilen Suriye vatandaşlarını konu edinmiştir. Alt Komisyon burada, eski Suriyeli askerlerin askeri eğitime tâbi tutulduğu iddialarını araştırmıştır. Söz konusu çalışmanın raporu 3'üncü yasama yılı içerisinde görüşülerek sonuçlandırılacaktır.

5. Şırnak İli Uludere İlçesi Irak Sınırında Yapılan Hava Harekâtı Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olaylarını İncelemek Üzere Kurulan Alt Komisyon

9 Ocak 2012 tarihli 5'inci Komisyon toplantısında Şırnak İli Uludere İlçesi Irak Sınırında Yapılan Hava Harekâtı Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olaylarını incelemek üzere, Ordu Mv. İhsan Şener, Van Mv. Gülşen Orhan, Mardin Mv. Abdurrahim Akdağ, İzmir Mv. Hamza Dağ, Ağrı Mv. Mehmet Kerim Yıldız, Ankara Mv. Levent Gök, Sivas Mv. Malik Ecder Özdemir, İstanbul Mv. Atilla Kaya ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü'den oluşan alt komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon 9 Ocak 2012 tarihli toplantısında Ordu Mv. İhsan Şener'i Başkan olarak seçmiştir. 4 Şubat 2012 tarihinde Alt Komisyon, Uludere'deki olay mahallinde incelemelerde bulunmuş, olayda hayatını kaybedenlerin yakınları ile sivil ve askeri yetkililerle görüşmeler yapmıştır.

Alt Komisyon, 15 Şubat 2012 tarihli toplantısında olaya ilişkin insansız hava aracı görüntülerini incelemiş ve yetkililerden bilgi edinmiştir. Ayrıca Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Şırnak Valiliği, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ve Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığından olay hakkında bilgi ve belge talep edilmiştir. Alınan bilgiler Alt Komisyon toplantılarında değerlendirilmiş ve gizlilik ilkesini ihlal etmeyecek ölçüde kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Alt Komisyon çalışmalarını sürdürmekte olup, raporunu en kısa sürede tamamlamayı planlamaktadır.

3. İZLEME DOSYALARI

Komisyon, Alt Komisyonlar kurmak suretiyle yapılan çalışmaların yanı sıra, Komisyon Başkanlığı eliyle yürütmek üzere birçok konuda izleme dosyası açmıştır. Basında çıkan haberler veya Komisyon'a yapılan başvurulardan hareketle başlatılan bu çalışmalardaki amaç, kapsamlı ve derinlemesine bir çalışma yürütmektir. Böylece ileride kurulabilecek olası alt komisyon çalışmalarının da ön hazırlığı yapılmaktadır. Bu amaçla açılan dosyalar şöyledir:

1. Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkına İlişkin Yapılan Çalışma

Anayasamızda güvence altına alınan sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı konusunda yapılan çalışmaları izlemek amacıyla açılmış bir dosyadır. Bu çerçevede, ilgili kurumların kirliliğin önlenmesi, denetlenmesi ve kaldırılmasına ilişkin çalışma ve projeleri hakkında bilgi talep edilmiştir. İlk etapta Ergene Havzasında yaşanan kirlilik konu edinilmiş olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına yazışmalar yapılarak alınan önlemler hakkında bilgi edinilmiştir.

2. Askerlikte Kötü ve Aşağılayıcı Muameleye İlişkin Yapılan Çalışma

Askerlik görevi sırasında çeşitli kötü ve aşağılayıcı muamele iddialarını içeren dilekçelerin Komisyon'a ulaşması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde askerlik görevi esnasında bir erin (Uğur Kantar) gördüğü işkence ve kötü muamele sonucu komaya girmesi üzerine bu yönde izleme dosyası açmıştır.

Yapılmakta olan çalışmanın basın yoluyla kamuoyuna duyurulmasının ardından, askerde kötü ve aşağılayıcı muamele iddiasını içeren dilekçelerde yoğun bir artış yaşanmıştır. İzleme dosyasının içerisinde yapılan tüm başvurular ile basında çıkan haberler yer almaktadır. Basında çıkan haberlere yönelik Komisyon Başkanlığınca resen inceleme başlatılmıştır. Her münferit olay ayrı ayrı ele alınıp gerekli incelemenin yapılması için idari ve adli inceleme talep edilmiştir. Özellikle Uğur Kantar olayı üzerinde Komisyonumuzca titizlikle durulmuş, etkili bir soruşturma yapılması sağlanmıştır.

3. İslam Karşıtlığı, Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Hakkında Çalışma

22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'te toplam 77 kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalı ve silahlı saldırının arka planında İslam karşıtlığı fikri olduğunun tespitinin ardından, Avrupa ve Amerika'daki İslam karşıtlığı (İslamofobi), yabancı düşmanlığı ve ırkçılık içeren tutumlar, uygulamalar ve mevzuat değişiklikleri hakkında çalışma başlatılmıştır.

Bu kapsamda, Avrupa'da Türklere karşı gerçekleştirilen eylemler düzenli olarak takip edilerek dosyalanmaktadır.

Bu kapsamda, Hollanda'nın Beverwijk kentinde yaşayan *İhsan Gürz* isimli Türk gencinin polis güçleri tarafından feci şekilde darp edilip hayatını kaybettiğinin öğrenilmesi üzerine uluslararası alanda girişim başlatılmıştır. Ayrıca yurtiçindeki ilgili mercilerden bilgi ve soruşturma talep edilmiştir.

Almanya'da 2000 ilâ 2006 yılları arasında işlenen seri cinayetlerin neo-Nazilerce ırkçı saikle işlendiğinin ortaya çıkması üzerine Komisyon 8 Aralık 2011 tarihinde "*Neo-Nazi cinayet, saldırı ve sabotajlarını çeşitli heyetler halinde mahallinde incelemek, gerekli temaslarda bulunmak, rapor tanzim etmek ve yargısal süreci izlemek üzere çalışma kararı*" almıştır. Bu karar uyarınca 21-24 Şubat 2012 tarihlerinde Almanya'da (Berlin) resmi temaslarda bulunmak ve ailelerle görüşmek üzere resmi bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Konu hakkında detaylı bir rapor hazırlanarak Komisyon'a sunulmuş ve 13 Haziran 2012 tarihinde Komisyon'da görüşülerek kabul edilmiştir.

Komisyon, raporunu kitapçık olarak bastırıp yurtiçinde ilgili kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerine dağıtmıştır. Ayrıca İngilizce ve Almanca'ya da çevrilen Rapor, uluslararası kuruluşlara, Avrupa ülkelerinin parlamentolarına ve Türkiye'de mukim yabancı ülke ve kuruluş temsilciliklerine gönderilmiştir. Ayrıca cinayetlere ilişkin yargı süreçlerinin heyetler halinde izlenmesi planlanmaktadır.

Son olarak, Aziz Karaşam isimli Türk'ün Belçika'da hükümlü olarak kaldığı cezaevinde şüpheli biçimde hayatını kaybettiği hakkında 24 Eylül 2012 tarihli bir haber üzerine Dışişleri Bakanlığından bilgi talep edilmiştir.

4. İşçi Hakları ve Çalışma Hakkına İlişkin Çalışma

Anayasamızın 49'ncu maddesine göre devlet çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ayrıca Avrupa Sosyal Şartına göre, devlet güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını sağlamakla yükümlüdür. Komisyon bu üst normların çizdiği çerçevede işçilerimizin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve bu hususta karşılaşılan sorunların çözülmesinde katkı sağlamak amacıyla izleme dosyası açmıştır.

Dosya kapsamında Komisyona intikal eden bireysel başvuruların yanında, basın yayın organlarından konu ile ilgili olarak haberler derlenmekte ve ilgili mercilerle yazışmalar yapılmaktadır.

Dosyanın açılıp kamuoyuna duyurulmasının ardından çeşitli iş kollarında işçi olarak çalışan veya çalışmış olanlardan çok sayıda şikâyet başvurusu Komisyonumuza ulaştırılmıştır. Özellikle TOYOTA Türkiye fabrikasında din hürriyetine saygı gösterilmediği ve iş sağlığı konusunda önlem alınmadığı hakkında dikkat çekici biçimde yoğun başvuru yapılmıştır. Gerek idari ve adli mercilerin harekete geçirilmesi gerekse de TOYOTA fabrikası yetkilileriyle yapılan görüşmeler neticesinde şartların iyileştirilmesi sağlanmıştır.

5. Gürcistan’da Vatandaşlarımızın Haksız Yere Tutuklandıkları ve Mallarına El Konulduğuna İlişkin Şikâyetler Hakkında Çalışma

Komisyonumuza, Gürcistan Devletine ticari ve turistik amaçlı giden Türk vatandaşlarının uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı iddiasıyla yeterli delil olmadan tutuklandığı ve araçlarına el koyulduğu hususunda çok sayıda başvuru yapılması ve sivil toplum temsilcilerinin bu konuda Komisyon’un dikkatini çekmesi üzerine Komisyon Başkanlığı’nca bir izleme dosyası açılmıştır.

Aynı zamanda, Komisyon Başkanı tarafından Gürcistan’a yapılan bir ziyaret sırasında konu İçişleri Bakanlığına ve Gürcistan Meclisinin ilgili Komisyonlarının Başkanlarına iletilerek çözüme katkı sağlanmıştır.

4. DİĞER ÇALIŞMALAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu yukarıda anılan çalışmalarının haricinde, kimi zaman yukarıdaki çalışmalarıyla bağlantılı kimi zaman ise tamamen farklı şekillerde faaliyet yürütmüştür. Aşağıda bunlardan bazıları sıralanmıştır:

- ✓ 10 Aralık 2011 Dünya İnsan Hakları Günü anısına Komisyonun kurulduğu tarihten itibaren tüm Başkanları Sayın Ayhan Sefer Üstün’ün davetiyle bir araya gelmişlerdir. Basın yayın organlarına açık gerçekleştirilen davette Başkanlara yaptıkları çarpıcı çalışmaları içeren plaket verilmiş ve ayrıca müşterek imzalı ortak bir bildiri yayınlanmıştır.
- ✓ Siyasi sığınma talep ettikleri Malezya tarafından Çin Halk Cumhuriyetine geri gönderildiği iddia edilen aralarında Türk vatandaşlarının da olduğu 11 Uyгур’un durumu hakkında inceleme başlatılmıştır.
- ✓ Terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlallerinin incelenmesi amacıyla kurulan alt komisyona davet edilen konuşmacıların anlatımlarına dayanarak pek çok suç duyurusunda ve idari soruşturma talebinde bulunulmuştur:
  - Terör örgütü PKK tarafından mensuplarına ve muhalif kalan bazı kimselere yönelik olarak cinayetler işlendiği yönünde iddia,
  - Terör örgütü PKK tarafından mahkeme kurup hüküm verdiği ve infazlar gerçekleştirdiği şeklinde alınan bilgi ve belgeler,

- Terörle mücadele sırasında güvenlik güçleri adına çalıştığı iddia edilen Yeşil kod adlı Mahmut Yıldırım'ın adam kaçıracak öldürdüğü iddiaları hakkında hem adli hem idari soruşturma talep edilmiştir.
  - ✓ İzmir'de bir polis merkezinde 16 Temmuz 2011 tarihinde bir kadının polislerce dövüldüğünü gösteren kamera kayıtlarının ortaya çıkması üzerine,
  - ✓ Van'dan İstanbul'a hükümlü ve tutukluları taşıyan minibüsün yanarak beş kişinin ölmesi hakkında ve
  - ✓ Sakarya'da 14 yaşındaki kız öğrencisine aralarında kamu görevlilerinin de bulunduğu kişilerce tecavüz edildiği iddiası hakkında
- inceleme başlatılmış; ayrıca idari ve adli soruşturma talep edilmiştir.

5. HAVALE EDİLEN KANUN TEKLİF VE TASARILARI

1/12/2011 tarihli 6253 sayılı Kanun ile 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 4'ncü maddesinin (c) bendinde değişiklik yapılarak Komisyona "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen tasarı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameleri görüşmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,*" görevi verilmiştir.

Bu değişikliğin ardından Komisyona 24'üncü Dönem 1 ve 2'inci yasama yıllarında 4 kanun tasarısı ve 20 kanun teklifi havale edilmiştir:

1. 1/584 esas sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
2. 1/589 esas sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı
3. 1/619 esas sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı
4. 1/625 esas sayılı Yargılama Sürelerinin Uzunluğu ile Mahkeme Kararlarının Geç veya Kısmen İcra Edilmesi ya da İcra Edilmemesi Nedeniyle Tazminat Ödenmesine Dair Kanun Tasarısı
5. 1/626 esas sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı
6. 2/209 esas sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
7. 2/222 esas sayılı Türk Ceza Kanununda ve Basın Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
8. 2/223 esas sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
9. 2/236 esas sayılı İbadet Yerlerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi
10. 2/239 esas sayılı 2981 Yılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunda ve 3194 Sayılı İmar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi

11. 2/240 esas sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
12. 2/241 esas sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
13. 2/244 esas sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
14. 2/253 esas sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
15. 2/257 esas sayılı Türk Ceza Yasasında Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yasa Teklifi
16. 2/260 esas sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu Teklifi
17. 2/318 esas sayılı Türk Ceza Kanununda ve Basın Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
18. 2/321 esas sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
19. 2/326 esas sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
20. 2/337 esas sayılı 5237 Sayılı Türk Ceza Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
21. 2/369 esas sayılı Türk Ceza Kanununda ve Basın Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
22. 2/370 esas sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
23. 2/713 esas sayılı 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
24. 2/741 esas sayılı "İbadet Yeri" İbaresinin "Cami, Cem Evi, Mescit, Kilise, Sinagog, Havra" Olarak Değiştirilmesine İlişkin Kanun Teklifi

Komisyon bunların üçünü gündeme alarak incelemiştir. “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” ile “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı” Komisyon’da tali olarak görüşülmüştür.

Komisyon’un bu yasama yılındaki en önemli yasama çalışması esas komisyon sıfatıyla incelediği “Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı”dır. Tasarının daha detaylı incelenmesi için öncelikle bir alt komisyon kurulmuştur. İzmir Mv. Hamza Dağ, Ağrı Mv. Mehmet Kerim Yıldız, Amasya Mv. Mehmet Naci Bostancı, Kilis Mv. A. Salih Dal, Ankara Mv. Levent Gök, İstanbul Mv. Atila Kaya ve Mersin Mv. Ertuğrul Kürkcü’den oluşan Alt Komisyon Tasarı’yı yeniden kaleme almış; bu amaçla 11/4/2012, 18/4/2012, 25/4/2012, 2/5/2012, 23/5/2012 ve 24/5/2012 tarihlerinde Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Hacettepe Üniversitesi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu, İzmir Barosu, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan

Hakları Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Mazlumder, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı temsilcilerinin yanı sıra bu alanda temayüz etmiş akademisyen ve aktivistlerden Baskın Oran, İoanna Kuçuradi, Vahit Bıçak, Kerem Altıparmak, Yılmaz Ensaroğlu ve Şanar Yurdatapan'ın görüşlerine başvurmuştur.

Komisyon, Alt Komisyon'ca hazırlanan yeni metin üzerinden Tasarı'yı görüşerek son halini vermiştir. Nihayetinde, tasarıda yapılan değişikliklerle Kurum bağımsız, çoğulcu, özerk ve daha etkin bir hale getirilmiştir. Tasarı 13 Haziran 2012 tarihinde Genel Kurul gündemine alınmak üzere TBMM Başkanlığına sunulmuş, 21 Haziran 2012 tarihinde Genel Kurul'da görüşülerek 6332 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.

6. YERLİ VE YABANCI HEYETLER

24'üncü Dönem 1 ve 2'inci yasama yıllarında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yerli ve yabancı resmi makamlar tarafından ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde bilgi alışverişi sağlanmış ve insan haklarına dair sorunlar ele alınmıştır.

1. Yerli Heyetler

1 ve 2'inci yasama yıllarında Komisyonu yurtiçinden 16 heyet (sivil toplum kuruluşu) ziyaret etmiştir.

Tarih	Heyet	Konu
18 Kasım 2011	Mazlum-Der	Tanışma ve ülkemizdeki insan hakları konusundaki gelişmeler
5 Aralık 2011	TÜSİAD	Tanışma ve ülkemizdeki insan hakları konusundaki gelişmeler
5 Aralık 2011	Toplumsal Bellek Platformu	Ülkemizdeki kayıp ve faili meçhuller hakkında
15 Aralık 2011	Emniyet Genel Müdürlüğü	10 Aralık Dünya İnsan Hakları günü nedeniyle ziyaret
20 Aralık 2011	Adaleti Savunanlar Derneği	TSK'den idari işlemlerle çıkarılan, bu nedenle 6191 sayılı Yasanın kapsamı dışında kalan askerlerin mağduriyeti hakkında
11 Ocak 2012	Gürcistan Mağdurları Derneği Başkanı	Gürcistan'da tutuklu Türk vatandaşları hakkında
12 Ocak 2012	Dünya Uygur Kurultayı Dünya Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği	Doğu Türkistan bölgesinde yaşayan Türklerin durumu

25 Ocak 2012	Türkiye Milli Komisyonu bünyesinde kurulu İnsan Hakları İhtisas Komitesi	Sorunların saptanması ve giderilmesi konusunda işbirliği amacıyla ziyaret
01 Şubat 2012	Mazlum-Der	Türkiye’de yaşanan şüpheli asker ölümleriyle ilgili yürüttükleri çalışma çerçevesinde bazı asker aileleriyle birlikte görüşme
08 Şubat 2012	Nefret Suçları Yasa Kampanyası Platformu	Nefret suçlarıyla ilgili sunum yapmak, platformu ayrıntılı tanıtmak, karşılıklı görüş alışverişinde bulunmak
14 Şubat 2012	Dünya Uygur Kurultayı Dünya Uygur Kurultayı Dayanışma Derneği Ankara Şubesi	Doğu Türkistan bölgesinde yaşayan Türklerin durumu
14 Mart 2012	Hukuk ve Hayat Deneği İnsan Hakları Kurulu	Tanışma ve ülkemizdeki insan hakları konusundaki gelişmeler
14 Mart 2012	İnsan Hakları Derneği Manisa ve Mersin Şubesi ile Denetleme Kurulu	Ülkemizdeki insan hakları konusundaki gelişmeler
10 Nisan 2012	Şırnak Uludere’de yakınlarını kaybedenler	Yakınlarını kaybedenlerin Komisyon’a gelerek bilgi vermesi
22 Haziran 2012	Kültürel Genetik Araştırmaları Düşünce ve Teşrif Platformu	Yargıdaki durumu tespit eden raporun sunumu
27 Haziran 2012	İstanbul Fikre Özgürlük Platformu	Salih Mirzabeyoğlu davası ve 28 Şubat yargı kararları

2. Yabancı Heyetler

Komisyon 1 ve 2’inci yasama yıllarında 16 yabancı heyeti kabul etmiş; görüşmelerde ülkemizdeki ve dünyadaki insan hakları sorunları ele alınmıştır.

Tarih	Heyet	Konu
5 Ekim 2011	BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Bölge Temsilcisi ve BM Kalkınma Programı Kalıcı Temsilcisi	Türkiye’deki insan hakları gelişmeleri konusunda bilgi alışverişi

10 Ekim 2011	Alman-Türk Parlamenterler Dostluk Grubu	Türkiye'deki insan hakları gelişmeleri konusunda bilgi alışverişi
11 Ekim 2011	Birleşmiş Milletler Hakim ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü	Türkiye'de hakim ve savcılarının bağımsızlığı hakkında
13 Ekim 2011	Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri	Türkiye'deki insan hakları gelişmeleri ve Komisyonun faaliyetleri
8 Aralık 2011	Rusya Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü Komiseri	Uluslararası platformlarda gündeme gelen insan hakları
31 Ocak 2012	Almanya Federal Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi ve Müsteşar (İnsan Hakları, Hukuk Politikası ve Kültürlerarası Dialog)	Nezaket ziyareti ve Almanya'daki Neo-Nazi cinayetleri
7 Mart 2012	Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Siyasi İşler Bölüm Başkanı	Türkiye-AB ilişkileri çerçevesinde son gelişmeler hakkında
29 Mart 2012	İsveç Büyükelçisi	İsveç'in Dünya'da İnsan Hakları konulu raporu
8 Mayıs 2012	Kanada, İsviçre, Almanya, AB Delegasyonu, İngiltere, Hollanda, İsveç, Amerika ve Norveç Büyükelçilik temsilcileri	Komisyonun çalışmaları ve karşılıklı işbirliği
10 Mayıs 2012	Avrupa Birliği Türkiye Büyükelçisi	Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu tasarısı üzerine görüş paylaşımı
14 Mayıs 2012	Moldova Dostluk Grubu Başkanı	Nezaket ziyareti
24 Mayıs 2012	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi	Türkiye'deki göçmenler
5 Haziran 2012	BM Uluslararası Göç Örgütü Misyon Temsilcisi	Türkiye'deki göçmenler
11 Haziran 2012	Çin Halk Cum. Çin Halkı Siyasi Danışma Konferansı Etnik ve Din İşleri Komitesi	Çin Halk Cumhuriyeti'nde din ve vicdan hürriyeti
12 Haziran 2012	Almanya Federal Hükümeti İnsan Hakları Komiseri (Müsteşar)	Türkiye'deki insan hakları alanında gelişmeler
29 Haziran 2012	Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu	Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu tasarısı üzerine görüş paylaşımı

III. DİLEKÇELER

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 3686 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin (e) fıkrasına göre "insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek" ile görevlendirilmiştir.

Bu bağlamda Komisyon, bireysel başvurular yoluyla kamunun işlemlerinden kaynaklanan insan hakları ihlallerini incelemekte ve bu doğrultuda denetim faaliyetini yerine getirmektedir.

Komisyonumuza 12 Haziran 2011 – 27 Eylül 2012 tarihleri arasında **4074**ⁱⁱ başvuru yapılmıştır.

Başvurular posta, faks ve elektronik posta yolu ile yapılabilmektedir. Komisyona ulaşan bir başvuru öncelikle Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta; ardından Komisyon'da görevli uzmanlar tarafından incelenmektedir. Bu inceleme sırasında dilekçeye hangi işlemin yapılabileceği belirlenmektedir. Bunun ardından dilekçe ve hangi işlemin yapılabileceğine ilişkin yazı Komisyon Başkanına sunulmakta ve Başkanın uygun gördüğü gerekli işlem yapılmaktadır.

Komisyon kendisine ulaşan başvurulardan gerekli gördüklerini ilgili kurum ve kuruluşlara iletmekte, şikâyet konusu ile ilgili bilgi istemekte ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir. Şikâyet konusu, Komisyonun görev alanı dışında bulunanlar hakkında (emeklilik işlemleri, genel af talebi gibi) işlem yapılmayıp ilgilisi bilgilendirilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Kanunu ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele almakta, dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak bilgilendirilmektedir.

Aşağıda, Komisyon'a 1'inci ve 2'nci yasama yıllarında içerisinde yapılan başvuruların dağılımları, konularına ve ihlal edildiği iddia edilen hak konularına göre tasnife tutulmuştur.

➤ Dilekçelerin Konularına Göre Dağılımıⁱⁱⁱ

<u>Konu Adı</u>	<u>Sayı</u>
İşleme Alınmayanlar	
Ad-Soyad/İmza/İş-İkametgâh Adresinin Bulunmaması Nedeniyle	31
Belli Bir Konuyu Muhteva Etmemesi Nedeniyle	85
Şikâyet Konusunun Ortadan Kalkması Nedeniyle	13

ⁱⁱ Bu sayı bireysel ve toplu başvuruları içermektedir.

ⁱⁱⁱ Komisyona gelen başvurular birden fazla konuyu içerebilmektedir. Örneğin, cezaevinden gönderilen bir dilekçede hem verilen mahkûmiyet kararından hem de cezaevindeki koşullardan şikâyet yer alabilmektedir. Bu nedenle bu başlık altındaki rakamların toplamı başvuru sayısından fazla görünebilir. Ayrıca bu rakama toplu başvurular eklenmemiştir.

Askerlikle İlgili Sorunlar

Disiplin Cezasından Şikâyet	3
Askerlik Sırasında Kötü Muamele-İşkence	53
Askeri Personelin Özlük Hakları Sorunları	15
Askeri Personelin Kötü Muamele-İşkence Şikâyetleri	10
Askeri Cezaevlerinin Koşullarından Şikâyet	3
Askeri Öğrencilerin Sorunları	13
Askerde Şüpheli Ölümler	33
Askerliğe Dair Diğer Sorunlar	27

Cezaevleri

Keyfi Tutum ve İşlemler	345
Fiziki Koşulların İyileştirilmesi	98
Kötü Muamele	73
Nakil Talebi	189
Sağlık Sorunları	117
İşkence	17
Cezaevinde Ölüm	5
Diğer Şikâyetler	150

Eski Hükümlülerin Sorunları

Göreve İade Talebi	1
İmar Durumu	4

Gayrimenkul Sorunları

Hazine Arazisi İhtilafı	5
İmar Durumu	4
Kadastro	7
Tapu	9
Kamulaştırma	9
Diğer Sorunlar	43

Terör Kaynaklı Sorunlar

Terör Örgütünce Gerçekleştirilen Kayıp ve Kaçırma	5
Güvenlik Kuvvetlerinin Uygulamalarından Şikâyetler	2
Terör Örgütünün Öldürme ve Yaralama Olayları	20
Terörden Doğan Zararların Tazmini Talebi	6
Faili Meçhul Cinayetler ve Kayıplar	2
Güneydoğu Diğer	1
Köye Dönüş	1

Kolluğun Uygulamaları

Kötü Muamele	25

İşkence	14
Gözetiminde Ölüm	3
Diğer	23

İşçi Sorunları

Psikolojik Baskı	4
Çalışma Koşulları	14
İşten Çıkartılma	25
İşçi Alacakları	14
Sendikal Sorunlar	3
Başörtüsü Sorunu	1
Diğer Şikayetler	32

Memur Sorunları

Çalışma Saatleri ve Mesai Ücretleri	17
Disiplin Cezaları	5
Emeklilik Talebi	6
Göreve İade Talebi	14
Nakil Talebi ve Sorunları	11
Psikolojik Baskı (Mobbing)	13
Sendikal Sorunlar	1
Sicil ve Disiplin Affı	1
Sözleşmeli Hakkından Yararlanma Talebi	3
Mevzuatın Uygulanmasına İlişkin Sorunlar	34
Başörtüsü	2
Zam Talebi	1

Engellilerin Sorunları

İş Talebi	4
Yardım Talebi	7
Evde Bakım Talebi	1
Engellilerin Diğer Sorunları	18

Üniversiteler ve YÖK

Öğrenci Sorunları	9
Öğretim Üye ve Görevlilerinin Sorunları	5
YÖK'ten Şikâyet	4
Başörtüsü	2

Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar

Yabancı Ülkelere Vize Alamama	3
Uygulamalardan Şikâyet	4

Yabancıların Sorunları

Türk Vatandaşlığına Geçme Sorunları	2
Uygulamalardan Şikâyet.....	5
Vize Sorunu (Türkiye'ye Giriş).....	2

Yardım Talebi

İş Talebi	27
Maddi Yardım Talebi.....	51
Konut Talebi	1
Tedavi Talebi	5
Yardım Talebi (Diğer)	24

Yargıya İlişkin Sorunlar

Avukat Talebi	3
Şarhı Tahliye İle İlgili Sorunlar.....	4
Duruşmaya Çıkarılmama	3
Genel Af/Özel Af Talebi.....	8
Mahkeme Kararının Uygulanması Talebi.....	8
Yargılamanın Uzun Sürmesi (Tutukluluk ve Yargıtay Süresi dâhil)	72
Yargılamanın Yenilenmesi	24
Yargı Kararından Memnuniyetsizlik	612
Bireysel Af ve Cezanın Ertelenmesi Talebi.....	10
Yargı Sürecine İlişkin Diğer Sorunlar	89

Yurtdışındaki Türklerin Sorunları

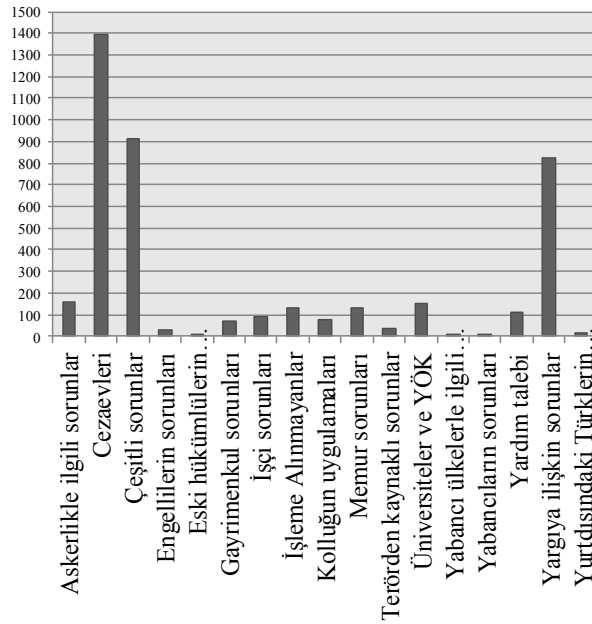
Cezaevlerindeki Türklerin Sorunları	3
Uygulamalardan Yakınmalar.....	2
Yurtdışı diğer	11

Çeşitli Sorunlar

Ailevi Sorunları.....	17
Çevre Sorunları	13
Memuriyet Sınavı Sorunları.....	6
Ticari Sorunlar	29
Yasal Düzenleme Talebi	96
AİHM'ye Başvuru İçin Yardım Talebi.....	19
Köylülerin Sorunları	15
Yerinde İnceleme Talebi.....	34
Komisyonun Girişimde Bulunması Talebi	22
Sosyal Güvenlik İşlemlerinden Şikâyet.....	60
Kayıp Vakaları.....	12
Şehitlik ve Gazilik ile ilgili Sorunlar	18
Cinsel taciz.....	1
Sağlık Sorunları	1
Muhtelif Şikâyetler	248

Başvuru sayıları oransal olarak şöyledir: (Toplu Dilekçeler Dâhil)

	Sayı	Oran
Cezaevlerine İlişkin Sorunlar	1393	(% 34)
Yargıya İlişkin Sorunlar	822	(% 20)
Askerlikle İlgili Sorunlar	157	(% 4)
Üniversitelerle İlgili Sorunlar	153	(% 4)
Memur Sorunları	131	(% 3)
İşleme Alınmayan Başvurular	129	(% 3)
Yardım Talebi	108	(% 2,5)
İşçi Sorunları	92	(% 2)
Kolluğun Uygulamalarından Şikâyet	74	(% 2)
Gayrimenkul Sorunları	68	(% 2)
Terör Kaynaklı Sorunlar	37	(% 1)
Engellilerin Sorunları	30	(% 1)
Yurtdışında Yaşayan Türklerin Sorunları	16	(% 0,5)
Yabancıların Sorunları	9	(% 0,2)
Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar	7	(% 0,2)
Eski Hükümlülerin Sorunları	4	(% 0,1)
Çeşitli Sorunlar	914	(% 22)

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna, 24'üncü Dönem 1'inci ve 2'nci yasama yıllarında insan hakları ihlali iddialarının yanı sıra, idarenin her türlü işlem ve eylemlerine, kişisel uyumsuzluklara ve diğer sorunlara ilişkin çok sayıda bireysel başvuru iletilmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yapılan başvurularda **cezaevlerine** ilişkin şikâyetler başı çekmektedir. Hükümlü ve tutukluların ailelerinin ikamet ettikleri illerde bulunan ceza infaz kurumlarına nakil talebi, disiplin cezalarının keyfi şekilde verildiği, mevzuatın keyfi biçimde yorumlandığı, ceza infaz kurumlarında yeterli sağlık hizmetinin olmadığı gibi hususlar en çok yakınılan konulardır.

Hükümlü ve tutukluların en fazla şikâyetlerinden olan nakil sorunları, ailelerinin yakınındaki ceza infaz kurumlarına sevk olmaya veya buna ilişkin Bakanlığa yaptıkları başvuruların reddedilmesine ilişkindir.

Cezaevlerindeki kötü muamele ve işkence iddiaları çoğunlukla F tipi ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklulardan gönderilmektedir. Bunların büyük oranda matbu dilekçeler olduğu ve idarenin her türlü tutumunu işkence ve kötü muamele olarak değerlendirdikleri gözlemlenmektedir.

Ceza infaz kurumlarındaki sağlık hizmetlerine ilişkin şikâyetler ise, kurumlarda bulunan doktorların yeterince ilgi göstermediği, hastanelere sevklerin geç gerçekleştirildiği veya cezaevinde oluşu nedeniyle tedavisinde sıkıntı yaşadığı gibi sorunları içermektedir.

Ceza ve tutukevlerinin kapasitesinin üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunmasına ilişkin şikâyetler azalmakla birlikte hala bazı ceza infaz kurumlarında kapasite fazlalığından kaynaklı sıkıntıları içeren dilekçeler Komisyona ulaşmaktadır.

Komisyona ulaşan başvurularda ikinci sırayı **yargıya** ilişkin başvurular almaktadır. Yargılamanın uzun sürmesi, mahkeme kararlarından, soruşturma aşamasından, hâkim ve savcıların tutumundan şikâyetler yoğun başvuru konuları arasındadır. Ancak kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı ilkeleri gereği bu tür başvurulara Komisyon tarafından herhangi bir inceleme işlemi başlatılmamakta ve bu durum başvurucuya gerekçesi ile bildirilmektedir.

24. Dönem başından bu yana yapılan başvurularda en dikkat çeken husus, vatandaşların **askerlik** görevini ifa ederken yaşadığı sıkıntıları içeren dilekçelerdeki artıştır. Bu artışın nedeni, Komisyon'un gerek kendisine ulaşan başvurular gerekse de basında çıkan haberler üzerine açtığı izleme dosyasını basın yoluyla kamuoyuyla paylaşarak vatandaşları cesaretlendirmesidir. Özellikle askerlik sırasında kötü ve aşağılayıcı muameleye maruz kalındığına ve keyfi disiplin cezaları verildiğini ilişkin şikâyetler dikkat çekmektedir.

Yardım talebi bir diğer sıkça rastlanan dilekçe konusudur. Para yardımı yapılması yanında, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından şikâyetle bu başlık altında rastlanan konulardandır.

İşçi hakları ihlali iddiaları, özellikle Komisyon'un bu alanda bir izleme dosyası açıp bunu kamuoyuyla paylaşmasının ardından hızla artmıştır. Bunlar

çalışma koşullarının zor ve sağlıksız oluşu, din hürriyetine saygı göstermeme, maaş ve tazminat ödemelerinin yapılmaması gibi konuları içermiştir.

Kolluğun uygulamalarından şikâyet konuları, polis veya askerin görevi sırasında orantısız güç kullandığı, haksız uygulama yaptığı, görevini gerektiği gibi ifa etmediği veya kötü veya aşağılayıcı muamelede bulunduğu iddialarını içermiştir.

Gayrimenkul sorunları başlığı altında en fazla şikâyet kamulaştırma işlemlerinden ve orman statüsü verilmiş arazilerden gelmektedir. Ayrıca az sayıda da olsa miras uyuşmazlıklarına ilişkin sorunlar da Komisyonumuza iletilmektedir.

Memurlar sorunları kapsamında eş durumu nedeniyle tayin talepleri, bezdiri (mobbing) iddiaları ve karşılaşılan diğer idari sorunlar Komisyonumuza sıkça yapılan memur şikâyetleri arasındadır.

Üniversiteler ve YÖK başlığı altında yapılan başvurularda, yurtdışındaki üniversitelerden mezun olanların denklik sorunları, üniversitelerde psikolojik taciz iddiaları öne çıkmaktadır. Özellikle 28 Şubat dönemine ilişkin dilekçelerde yoğunluk görülmüştür.

Engellilerin Komisyonumuza yaptığı başvurularda, engellilik oranının doğru tespit edilmemiş olması nedeniyle sosyal güvenlik haklarından faydalanamadıkları, sağlık hizmetlerine ilişkin sıkıntılar ve iş talebi yer almaktadır.

Sosyal güvenlik işlemlerinden şikâyetler de, en fazla emeklilerin maaş intibak talepleri ve prim hesaplaması hakkında başvurular Komisyona iletilmektedir.

Gerek TBMM gerekse de yargı mercilerince askeri müdahaleler ve bunlar sonucu doğan mağduriyetler hakkında açılan araştırma ve soruşturmalar sonrasında 12 Eylül ve 28 Şubat mağdurlarınca Komisyonumuza çok sayıda dilekçe intikal etmiştir. Bunlar genellikle üniversite denkliğinin sonradan iptali, memuriyet haklarının kısmen verilmemesi, haksız yere işten çıkarma gibi konuları içermiştir.

Ayrıca Komisyonumuza, kayıp vakaları, ailevi sorunlar, çevresel sorunlar, ticari ilişkilerden kaynaklı şikâyetler gibi idarenin pek çok işleminden ve özel ilişkilerden kaynaklı temel hak ve özgürlüklere ilişkin olmayan ve ayrıca protesto niteliğinde **çeşitli şikâyetler** yapılmıştır.

Komisyonumuza yapılan başvuruların büyük bir kısmı bireysel başvuru olsa da ülkemiz gündemini meşgul eden bazı konularda toplu dilekçeler alınmıştır. En fazla toplu başvuru cezaevleri konusunda yapılmaktadır. Özellikle F tipi cezaevlerinde kalan mahpuslar tarafından 400 dilekçeli ve 1500'den fazla imzalı toplu başvuru yapılmıştır. Bunlar genelde F tipi cezaevlerinin kaldırılması ve keyfi işlemler yapıldığı iddialarını içermektedir. 28 Şubat süreci sonrası Mısır El-Ezher Üniversitesinden alınan diplomaların denkliklerinin Yükseköğretim Kurumunca iptal edilmesinin yol açtığı mağduriyet, KCK operasyonlarına son verilmesi, 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geri

çekilmesi, uzman jandarmaların özlük haklarının iyileştirilmesi, mübaşirlerin genel idari hizmetler sınıfına alınması, Uludere olayının incelenmesi, Sivas katliamı davasının zamanaşımına uğramasının önlenmesi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Dersim’e gerçekleştirilen askeri operasyon hakkında çok sayıda toplu başvuru yapılmıştır.

Pek çok başvuru da 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’da yazılı şartları taşımamaları nedeniyle herhangi bir işleme tabi tutulamamıştır.

➤ **Başvuruların Hak Konularına Göre Dağılımı^{iv}**

Komisyon kendisine gelen başvuruları ihlal edildiği iddia edilen hak konusuna göre sınıflandırmıştır.

<u>Haklar ve Özgürlükler</u>	<u>Sayı</u>
Hükümlülerin ve Tutukluların Hakları	944
Adil Yargılanma Hakkı.....	682
Hak İhlali İçermeyenler veya İnsan Hakları İhlaline	
İlişkin Olmayan.....	280
Sosyal Güvenlik Hakkı	120
Kötü Muamele Yasağı	118
Mülkiyet Hakkı	115
Kişî Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı	112
Yaşam Hakkı.....	96
Sağlık ve Hasta Hakkı.....	92
Ayrımcılık Yasağı.....	86
Diğer Haklar	80
Çalışma Hakkı.....	70
Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü	54
İşkence Yasağı	51
Eğitim ve Öğrenim hakkı.....	38
Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı.....	29
Çevre Hakkı	22
Aile Kurma ve Ailenin Korunması hakkı	20
Hak Arama Hürriyeti	19
Engellilerin Hakları.....	17
Din ve Vicdan Özgürlüğü	11

^{iv} 1982 Anayasası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Ek Protokoller ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

İhraç, Sınır Dışı veya İade Etme Yasağı.....	10
Bilgi Edinme Hakkı	10
Dilekçe Hakkı	10
Çocuk Hakları	9
Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı	5
Düşünce ve İfade Özgürlüğü	5
Uyrukluk Hakkı	5
Bilim ve Sanat Özgürlüğü.....	4
Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü.....	3
Kadın Hakları.....	3
İletişim ve Basın Özgürlüğü	2
Örgütlenme Özgürlüğü	2
Özel Hayatın Gizliliği Hakkı	2
Haberleşmenin Gizliliği	2
Konut Dokunulmazlığı	2
Sığınma Hakkı	1
Yaşlıların Hakları.....	1
Seçme ve Seçilme Hakkı	1
Adli Hata Sonucu Tazminat Hakkı.....	1
Azınlık Hakları	1

Yukarıda yapılan sınıflandırmada hem Anayasa hem de uluslararası temel insan hakları sözleşmeleri esas alınmıştır. Ancak bütün hak ve özgürlükleri sınıflandırma imkânı bulunmamaktadır ya da ihlal edildiği iddia edilen bir hak Anayasa veya uluslararası sözleşmelerde düzenlenmemiş olabilir. Komisyonumuza ulaşan başvuruların çok farklı talepler ve iddialar içermesi ve dolayısıyla her zaman için yukarıda sayılan hakların kapsamına konulamaması nedeniyle, *diğer haklar* şeklinde bir sınıflandırma yapılmıştır.

Önceki yıllara ilişkin faaliyet raporlarında da ifade edildiği gibi, Komisyonun kendisine gelen başvuruları hak konularına göre ayırması, bu hakların ihlal edildiğinin tespiti anlamına gelmemektedir. Burada yapılan sadece iddiaları ortaya koymak, bir dilekçenin hangi hak kapsamında değerlendirilebileceğini belirlemektir.

Görüleceği üzere en çok hak ihlali iddiaları **tutuklu ve hükümlü hakları, adil yargılanma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, kötü muamele yasağı ve mülkiyet hakkına** ilişkindir.

Başvuruların **şikâyet edilen yere** göre dağılımında, en çok şikâyet konusu edilen ilk 10 kurum şu şekildedir:

Hakkında Şikâyet Yapılan Mercî			
1.	Yargı Mercileri	11.	Valilik
2.	Ceza İnfaz Kurumu	12.	Yabancı Devlet ve Temsilcilikleri
3.	Bakanlık	13.	Banka
4.	Kolluk Birimleri	14.	YÖK
5.	Askeri Kurum	15.	Avukat
6.	Sosyal Güvenlik Kurumu	16.	Sosyal Hizmet Kurumu
7.	Şahıslar	17.	Adli Tıp Kurumu
8.	Özel Kurum ve Kuruluşlar	18.	Meslek Odası
9.	Belediye	19.	İl Özel İdaresi
10.	Sağlık Kuruluşları	20.	Muhtarlıklar

IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ AMACINI İÇEREN KANUNİ DÜZENLEMELER

23'üncü dönem 5'inci yasama yılında TBMM'ye temel insan haklarına dair bazı önemli tasarı ve teklifler sunulmuştur.

1. 01.12.2011 tarihli ve 6253 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İdari Teşkilatı Kanunuyla 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda yapılan değişiklikle Komisyon'a "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kanun tasarı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameleri görüşmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,*" görevi verilmiştir.

Böylece Komisyon insan hakları konulundaki kanun tasarı ve tekliflerini ilk elden inceleme ve uzmanlığını aktarma fırsatı elde etmiştir.

2. 31.01.2011 tarihinde Çek Kanununda yapılan değişiklik ile, karşılıksız çek keşide etme eylemine verilen hürriyeti bağlayıcı ceza ortadan kaldırılmıştır. Böylece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle uyumlu bir düzenleme yapılmıştır.

3. 08.03.2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir. Böylece son yıllarda sıkça gündeme gelen kadınlara yönelik şiddet olaylarının önüne geçilmesi öngörülmektedir.

4. 05.04.2012 tarihinde Adli Sicil Kanununda yapılan değişiklik ile adli sicil arşiv kayıtlarının saklama süresi 80 yıldan azami 30 yıla düşürülmüştür. Böylece Anayasa ve yasalarla sağlanan bazı haklar bakımından ortaya çıkan ömür boyu mahrumiyet ortadan kalkacaktır.

5. 05.04.2012 tarihinde Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda değişiklik yapılarak, açık ceza infaz kurumunda geçirilen sürenin son bir yılı, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle dışarıda infaz edileceği yeni bir infaz rejimi tesis edilmiş; ayrıca şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplumda elektronik cihazların kullanılması suretiyle takip edilmesi sağlanmıştır.

6. 27.04.2012 tarihinde Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak, hükümlü ve tutuklulara ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşinin anne ve babasının ağır hastalığı halinde hasta ziyareti için bir gün izin verilmesinin yolu açılmıştır.

7. 09.05.2012 tarihinde Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da değişikliğe gidilerek, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ülkemizde yapılan seçimlerde yurtdışında oy kullanabilmeleri sağlanmıştır.

8. 14.06.2012 tarihinde 6328 sayılı Kanun ile Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur. Böylece, uzun zamandır Avrupa ülkelerinde yaygın bir müessese

olan Ombudsmanlık ile, gerçek ve tüzel kişiler idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetlerini doğrudan bu Kurum'a iletebileceklerdir. Kurum idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla yetkili olacaktır.

9. 20.06.2012 tarihinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kabul edilmiştir. Böylece Avrupa Birliği ile Uluslararası Çalışma Örgütü normlarına uygun olarak, çalışanların çalışma hayatlarının iyileştirilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi ve koruyucu ve önleyici hizmetlerden bütün çalışanların yararlanması amaçlanmaktadır.

10. 21.06.2012 tarihinde 6332 sayılı Kanun ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu oluşturulmuştur. Bu yeni insan hakları mekanizması, insan haklarını korumak ve geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmak, bu çerçevede inceleme ve araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, görüş, tavsiye ve önerilerde bulunmak, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek ve insan hakları ihlali iddialarını incelemek ve araştırmakla görevli olacaktır. Kurumun 11 üyeden oluşan bir Kurul ile çalışması ve üyelerin Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu ve Barolarca seçilmesi öngörülmektedir.

11. 02.07.2012 tarihinde Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Yapılan düzenlemeler ile yargı hizmetlerinin hızlandırılarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı ihlalinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Kanun ile yargılamayı hızlandırmak için, icra-iflas mevzuatında, ceza mevzuatında ve idari yargı mevzuatında kapsamlı değişikliklere gidilmiştir. Örneğin, Danıştay'da görülen dava dosyaları hakkında Danıştay savcısının görüşü diğer tarafa iletebilecektir. Böylece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen ihlal kararları bundan böyle son bulacaktır. Yine, uygulamada heyet halinde görülen davalarda ara kararların heyet olarak alınması nedeniyle ortaya çıkan uzun yargılama, bazı ara kararların başkan veya dosyanın hâkimi tarafından verilmesi sağlanarak ortadan kaldırılmıştır. Bazı davalara temyiz yolu kapatılarak Bölge İdare Mahkemelerinde karara bağlanması sağlanmıştır. Bazı suçlar kabahate dönüştürülerek hâkim ve savcılarının bu dosyalarla zaman kaybetmesinin önüne geçilmiştir. Üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarla ilgili tutuklama kararı verilemeyeceği düzenlenmiştir.

Basın yayın yoluyla işlenen ve adli para cezasını ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kamu davasının açılmasının ertelenmesi, kovuşturmanın ertelenmesi ve varsa mahkûmiyet kararının ise infazının ertelenmesine karar verilmiştir.

12. 24.11.2012 tarihinde Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin

Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun kabul edilmiş, 10 Şubat 2012 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır.

Kabul edilen bu kanunların yanı sıra, 1'inci ve 2'nci yasama yıllarında TBMM'ye sunulan ancak henüz kanunlaşmayan insan hakları alanında bazı önemli kanun tasarıları da bulunmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı, Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı, Yargılama Sürelerinin Uzunluğu ile Mahkeme Kararlarının Geç veya Kısmen İcra Edilmesi ya da İcra Edilmemesi Nedeniyle Tazminat Ödenmesine Dair Kanun Tasarısı bunlar arasındadır.

V. GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunan bir parlamenter denetim mekanizmasıdır. Komisyon'un temel görevi insan haklarına ilişkin mevzuat ve uygulamaları izlemek ve denetlemektir. Bu bağlamda Komisyon'un insan hakları alanında ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri izleyeceği, insan hakları ihlali iddialarını inceleyeceği, insan haklarına ilişkin uluslararası mevzuatın iç hukuka aktarılması konusunda çalışmalar yapacağı ve insan hakları bilincinin artırılması amacına yönelik faaliyetlerde bulunacağı 3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nda hükme bağlanmıştır.

24. Dönem'in başında 3686 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile Komisyon "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kanun tasarısı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameleri görüşme*" yetkisini almıştır. Böylece yukarıda tanımlanan görev kapsamına, yasama metinlerini ilk elden inceleme yetkisi de eklenmiştir.

24. Dönem'e kadar hiçbir kanun teklif ve tasarısını inceleyemeyen Komisyon, artık insan hakları konusundaki uzmanlığını bu alandaki teklif ve tasarılarla aktarabilecektir. Bu anlamda anılan yetkinin önemini vurgulamak gerekir.

Komisyon'a 1'inci ve 2'nci yasama yılları içerisinde 24 adet teklif ve tasarı havale edilmiştir. Bunlardan "İstanbul Milletvekili Mehmet Doğan Kubat tarafından verilen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ile "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nu tali olarak görüşülmüştür. Komisyon'un yasama alanındaki en önemli çalışması ise esastan incelediği "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı" olmuştur. Tasarının daha detaylı incelenmesi amacıyla bir alt komisyon kurulmuş; alt komisyon tasarımı yeniden kaleme almış, bu süreçte akademisyenlerin, STK'ların, kamu kurumlarının ve insan hakları savunucularının görüşlerini almıştır. Bu kapsamlı çalışma ile Kurum bağımsız, tarafsız ve çoğulcu bir görünüme kavuşturulmuştur.

Komisyon denetim faaliyetleri kapsamında, Kanun'da kendisine verilen yetkiye dayanarak, ülkemizde öne çıkan insan hakları konularına ilişkin beş adet alt komisyon kurulmuştur. Biri olay diğerleri konu temelli kurulan alt komisyonların konusunu cezaevleri, ülkemizdeki göçmenlerin sorunları, kadına şiddet, terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlalleri ve Şırnak'ın Uludere ilçesindeki ölüm olayı oluşturmuştur.

Alt komisyonlar yasama yılı boyunca 76 toplantı gerçekleştirmiş ve yurtiçinde toplam 31 yerinde inceleme faaliyetinde bulunmuşlardır. Bunlardan özellikle terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlallerini inceleyen alt komisyon gerçekleştirdiği 37 oturum ve dinlediği 49 kişiyle öne çıkmaktadır. Ayrıca alt komisyon yedi ayrı ilde dinlemeler gerçekleştirmiştir. Kadına karşı şiddet hakkındaki alt komisyon 10 oturum gerçekleştirmiş, 17 kişinin görüşüne

başvurmuş, bir yerinde inceleme yapmıştır. Alt komisyon çalışmalarını ve raporunu tamamlamıştır. Cezaevleri hakkındaki alt komisyon 13 farklı ceza infaz kurumunda inceleme yapmış, bunların 10'u hakkında rapor tanzim etmiştir. Göçmenler hakkındaki alt komisyon dinlemeler yaptığı altı oturum gerçekleştirmiş, ayrıca altı defa yerinde incelemede bulunmuştur. Uludere'deki ölüm olayları hakkındaki alt komisyon olay mahallindeki incelemesinin yanı sıra çalışmalarına ilişkin ancak dinleme içermeyen pek çok oturum gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri olaya ilişkin insansız hava aracı görüntülerinin incelenmesi olmuştur. Yalnızca kadına şiddet hakkında kurulan alt komisyon çalışmalarını tamamlamış; diğerleri çalışmalarını sürdürmektedir. Cezaevleri ve göçmenler hakkında kurulan alt komisyonun daimi olarak (dönem sonuna kadar) çalışmalarına devam etmesi düşünülmektedir.

Komisyon Başkanlığı basında çıkan haberler veya bireysel başvurular yoluyla bazı konularda proje çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bununla amaç, belli bir konu hakkında bir izleme dosyası açarak o konuyu detaylı ve derli toplu biçimde izlemek ve gerekli işlemleri başlatmaktır. Askerde kötü muamele iddiaları, Gürcistan'da Türklerin haksız yere tutuklandığı iddiaları, işçi hakları, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ve Batı'daki İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konularında izleme dosyaları açılmıştır. Bu dosyalar içinde toplanan konular üzerinde kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Örneğin Batı'daki İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konusunda açılan izleme dosyasına, bu yönde basında çıkan haberler konulmakta ve Dışişleri Bakanlığından aylık raporlar ve diğer ilgili bilgiler alınmaktadır. Dosyanın açılmasının ardından Almanya'da neo-Nazi cinayetlerinin patlak vermesi üzerine bu kapsamda Almanya'da temaslarda bulunulmuş ve geniş kapsamlı bir rapor tanzim edilmiştir.

Alt komisyonların gerçekleştiği 76 toplantının yanında Komisyon anılan yasama yıllarında 12 toplantı gerçekleştirmiştir.

Komisyon alt komisyonların veya Başkanlık olarak hazırladığı tüm raporları kamuoyu ile paylaşmış; ayrıca tespit ve öneriler hakkında gereğinin yapılması için ilgili kamu kurumlarına raporlarını göndermiştir. Raporlardaki tespit ve önerilere ilişkin atılan adımlar ayrıca izlenmiştir.

Komisyon, ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği gibi hükümetler üzeri kuruluşlar ve yabancı ülke parlamentolarından olmak üzere yerli ve yabancı 32 heyeti kabul etmiştir. Bu ziyaretlerde hem Komisyon çalışmaları hem de Türkiye ve Dünya'daki insan hakları meseleleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Komisyon anılan yasama yıllarında vatandaşlardan 4000'in üzerinde dilekçe almıştır. Yargılama ve soruşturmaya ilişkin konular ile cezaevlerinden şikâyet en çok konu edilen şikâyetlerdir. Komisyon kendisine ulaşan bütün başvurulara ayrı ayrı işlem yaparak gerek idari gerekse de yargısal makamları harekete geçirmek suretiyle vatandaşımızın sorunlarına çözüm aramıştır. İşçi hakları, askerde kötü muamele iddiaları gibi konularda çalışma yapıldığı basın yayın

organları aracılığıyla duyurularak vatandaşlar başvuruda bulunma konusunda cesaretlendirilmiş; nitekim bu konularda çok sayıda başvuru ulaştırılmıştır. Türkiye gündeminde bazı konuların öne çıkmasının ardından bu konularda dilekçe sayılarının arttığı görülmüştür. Örneğin 28 Şubat ve 12 Eylül soruşturmaları sonrasında, bu müdahalelerden zarar gördüklerini iddia edenlerden çok sayıda başvuru alınmıştır.

Komisyon alt komisyonlar ve izleme dosyası biçiminde yaptığı incelemeler yanı sıra basından haber aldığı tüm ciddi insan hakları ihlali iddialarının üzerine gitmiştir. Her ayrı olayda ilgili kamu kurumlarıyla yazışma yapılarak veya telefon yoluyla, konu ve alınan önlemler takip edilmiştir. İşçi hakları, terör, faili meçhul cinayetler, kötü muamele iddiaları ve benzeri konularda çok sayıda idari ve adli soruşturma talep edilmiştir.

Komisyon insan hakları ihlalleri olmaması, insan haklarının korunup geliştirilmesi adına, bir buçuk yıla yakın bir zaman diliminde yaptığı çalışmalarına önümüzdeki yıl boyunca da hız kesmeden devam edecektir.

----- 0 -----

EKLER

EK-1

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU

Amaç

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; Dünya'da ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Kanun; T.C. Anayasası ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi çok taraflı uluslararası belgelerde belirlenmiş bulunan insan hak ve hürriyetleri ile uluslararası alanda genel kabul gören insan haklarını kapsar.

Komisyonun Kuruluşu

Madde 3 – Üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenecek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda; siyasi parti grupları ile bağımsızlar Meclisteki sayılarının - boş üyelikler hariç - üye tamsayısına nispet edilmesi ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilirler.

Bu Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Komisyon, Siyasi Parti gruplarının yüzde oranlarına göre, bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Bu seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonun, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır.

Komisyonun Görevleri

Madde 4 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri şunlardır:

- a) Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek,
- b) Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası andlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,
- c) (Değişik: 1/12/2011-6253/41 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kanun tasarı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameleri görüşmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,
- d) Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası andlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,

e) İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,

f) Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,

g) Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

Komisyonun Yetkileri

Madde 5 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir.

Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 6 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi Bakanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun görüş ve önerisi ile Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir.

Komisyon raporları Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da Başkanlıkça gönderilir.

Komisyonun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Komisyon raporu ilgili mercie bildirilir.

Komisyon çalışmaları ile ilgili olarak, yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelere ait giderler, Komisyonun Kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinden karşılanır.

İnceleme ve Sonucun Bildirilmesi

Madde 7 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale olunan başvurular ile ilgili konuları inceler.

(Değişik: 2/1/2003-4778/29 md.) Komisyon, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verir.

Uygulanacak İçtüzük

Madde 8 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü gereğince komisyonlar üzerinde haiz olduğu denetleme yetkisi bu Komisyon için de geçerlidir.

Yürürlük

Madde 9 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 10 – Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ile Bakanlar Kurulu yürütür.

EK-2

BASIN AÇIKLAMALARI

***DÜNYA İNSAN HAKLARI GÜNÜ MÜNASEBETİYLE BİR ARAYA
GELEN KOMİSYON ESKİ BAŞKANLARININ YAYINLADIKLARI ORTAK
BİLDİRİ***

9 Aralık 2011

Şimdi ve önceki dönem TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanları olarak bizler aşağıdaki bildiriye müştereken imza ederiz:

“10 Aralık 1948 tarihinde Devletler, ‘insan’ın vahşice katledilip değersizleştirildiği bir dizi savaşın ardından, büyük umutlarla İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmişlerdir.

İnsan onurunu korumak, insana doğuştan sahip olduğu hakları tanımak, özgürlük, adalet ve barışın temeli olarak adlandırılmış; bu değerlere ulaşmak insanların en yüksek özlemi olarak ilan edilmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun süreç içindeki Başkanları olarak bizler, çalışmalarımıza ilham veren ve dayanak oluşturan Beynamedeki hak ve özgürlüklerin ayırım gözetilmeksizin tüm insanlar için gerçekleştirilmesine katkı sağlamak adına, dünya görüşlerimizden bağımsız olarak, ülkemizdeki ve dünyadaki hak ihlallerinin üzerine evrensel değerler ışığında, tarafsız biçimde ve kararlılıkla giderek, Komisyonun kuruluş amacına her daim sadık kaldık. Komisyonun tıpkı şimdi ve geçmişte olduğu gibi gelecek yıllarda da çalışmalarını, insan hak ve özgürlüklerini en üst seviyede gerçekleştirme gayesiyle, azimli ve tarafsız bir biçimde sürdüreceğine yürekten inanıyoruz.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin medeniyete en önemli katkılarından biri de çok sayıda devletin anayasalarına verdiği ilhamdır. Bu vesileyle, yeni anayasa çalışmalarında temel hak ve özgürlüklerin ‘evrensel’ standartlarda tanınmasını önemsedığımızı ifade etmek isteriz. Coğrafyasına her manada örnek olan Türkiye’nin, yeni anayasasındaki hak ve özgürlüklerle de örnek olacağına inancımız tamdır.

Saygılarımızla,”

Eyüp AŞIK

Sabri YAVUZ

Dr. Sema PİŞKİNSÜT

Mehmet ELKATMIŞ

Prof. Dr. M. Zafer
ÜSKÜL

Ayhan Sefer ÜSTÜN

SURİYE'DEKİ OLAYLAR HAKKINDA BASIN AÇIKLAMASI

Komşumuz Suriye’de son aylarda yaşanan gelişmeler Komisyonumuz tarafından insan hakları boyutuyla izlenmektedir.

Dost ve kardeş Suriye halkının daha özgür bir ortamda, ayrımcılıktan uzak ve korkudan arınmış olarak yaşama taleplerinin temel insan hakları arasında olduğu su götürmez bir gerçektir. Tamamen evrensel olan bu taleplerin yerine getirilmesi, uzun yıllar baskı altında yaşayan Suriye halkı için artık ihtiyaç olmaktan çıkıp zorunluluk haline gelmiştir. Gerek bölge halklarının gerekse de kendi halkının değişim taleplerini dikkate alarak Suriye yönetiminin, insan hakları içerikli talepleri karşılamak üzere kısmen de olsa bazı yasal ve idari adımlar atması umutla karşılanmıştır.

Ancak Suriye halkının taleplerinin karşılanması yönünde reformların somutlaştırılması, seçme ve seçilme hakkı, ifade özgürlüğü gibi temel hakların tanınması beklenirken, bu taleplere şiddet içerikli operasyonlarla karşılık verilerek en temel hak olan yaşam hakkının ihlal edilmesi Komisyonumuzda şok etkisi yaratmıştır.

Dünya üzerinde demokrasi, özgürlük ve insan haklarının Suriye halkının haklı ve meşru taleplerine duyarsız kalınmamalıdır. Temel hak ve özgürlük taleplerinin göz ardı edilmesi ve şiddetle bastırılması devletler için hiçbir zaman başarı getirmemekte, aksine toplum içinde büyük yaralar açmaktadır. Dünya tarihi, temel hak ve özgürlük mücadelelerinde halkların, yöneticilerine karşı zafer elde ettikleri başarılarla doludur. Barışçıl her türlü gösteriye karşı yine barışçıl, şiddet içermeyen ve insan haklarını ihlal etmeyen yöntemlere başvurulması evrensel bir gerekliliktir. Toplumsal gösterilerde bireylerin yaşam haklarının ihlal edilmesi kesinlikle kabul edilemez.

Bu bağlamda Komisyonumuz, refah ve mutluluğa erişebilmek için insan haklarının vazgeçilmezliğini hatırlatarak Suriye yönetiminin, halkının barışçıl talep ve protestolarına kulak vermesi ve bu talep ve gösteriler karşısında barışçıl ve orantılı yöntemlere başvurmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

19.10.2011 TARİHLİ BASIN AÇIKLAMASI

Bugün Hakkâri'nin Çukurca ilçesinde meydana gelen 24 askerin şehit olması ve 18 askerin yaralanmasıyla sonuçlanan olaylar, terör ve şiddetin acımasız yüzünü bir kez daha ortaya koymuştur.

Bu saldırıda doğrudan yaşam hakkı hedef alınmış; gencecik insanların hayatlarına kastedilmiştir. Yine Bitlis'in Güroymak ilçesinde önceki gün yapılan terör saldırısında, 5 polis şehit olmuş, biri 2 yaşında 3 sivil yaşamını yitirmiştir.

Artan şiddet ve terör olaylarının insan haklarından en kutsalı sayılan yaşam hakkını ortadan kaldırmayı amaç edindiği apaçık görülmektedir. Aslında, hedef alınan yaşam hakkı olmakla birlikte, özünde bir çok hak ve özgürlük ortadan kaldırılmaktadır.

Terör ve şiddet olaylarının yoğunlaşması insan yaşamının her alanını olumsuz etkilemekte, doğrudan insani değerleri tehdit etmektedir.

Komisyonumuz, terör ve şiddet olaylarından kaynaklanan yaşam hakkı ihlallerini incelemek üzere 13 Ekim 2011 tarihinde bir alt komisyon oluşturmuştur. Bununla amaçlanan, yaşanan acılara dikkat çekerek yaşam hakkı konusunda kamuoyu hassasiyetini artırmaktır.

Terör ve şiddet kabul edilebilir bir yöntem değildir. Bu yöntem, iddia edilen meşru talepleri törpülemekten, nefreti artırmaktan, şiddet ve çatışmayı körüklemekten başka bir işe yaramaz.

Terör olayları toplumsal düzeyde travmalar oluşturmakta, hak ve özgürlükleri tehdit etmekte, birlik ve kardeşliği zedelemektedir.

Komisyonumuz, yaşam hakkına en ağır biçimde kasteden bu terör saldırısını şiddetle telin eder; şehitlerimize Cenab-ı Allah'tan rahmet, ailelerine başsağlığı dileriz.

**FRANSA PARLAMENTOSUNUN SÖZDE ERMENİ SOYKIRIMI
HAKKINDA KABUL ETTİĞİ YASA HAKKINDA BASIN AÇIKLAMASI**

Fransa Parlamentosu tarafından, sözde Ermeni soykırımının inkar edilmesinin cezalandırılmasını öngören yasanın kabulü Komisyonumuzca esefle karşılanmıştır. Böyle bir yasa en başta temel bir insan hakkı olan ifade özgürlüğüne aykırıdır.

Nitekim İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesine göre “Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.” Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre “herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir”. Ayrıca Sözleşme, “Sözleşme hükümlerinden hiçbirisi, bir devlete, ... Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara uğratılmasına yönelik bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağlar biçimde yorumlanamaz.” denilmektedir. Fransa bu yasa ile yukarıda vurgulanan temel değerleri açıkça ihlal etmiş olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında ise ifade özgürlüğü olabildiğince geniş yorumlanmakta, yalnızca şiddet çağrısı içermesi halinde sınırlandırılması gerektiğini vurgulanmaktadır.

Fransa'nın günlük hayatta tatbik imkanı olmayan bu düzenlemesi gerek Beyanname gerekse de Sözleşme ve AİHM içtihatları bakımından düşünce ve ifade özgürlüğüne aykırıdır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak, soykırım iddiasının zorla kabul ettirilmek istenmesi amacını taşıyan bu yasayı, fikirlerin serbestçe tartışıldığı günümüzden giyotinlerin çalıştırıldığı karanlık çağlara dönüşün simgesi olduğunu kabul ediyor ve şiddetle kınıyoruz.

MYANMAR'DA YAŞANAN OLAYLARLA İLGİLİ BASIN AÇIKLAMASI

Myanmar'da son aylarda yaşanan gelişmeler Komisyonumuz tarafından insan hakları boyutuyla yakından izlenmektedir.

Myanmar'ın batısında Arakan eyaletinde yaşayan Müslümanlar 21. yüzyılda, orta çağda kölelerin dahi maruz kalmadığı insanlık dışı muamelelere maruz kalmaktadırlar.

Buradaki Müslümanların öteden beri din ve vicdan özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, konut ve mülkiyet hakkı, ticaret hakkı, evlenme hakkı, eğitim ve öğretim, haberleşme hakkı, vatandaşlık hakkı gibi en temel insani haklardan mahrum bir şekilde hayatlarını sürdürdükleri bilinmektedir.

Ancak bu kötü şartların yanında son aylarda en temel insan hakkı olan yaşam hakları da hunharca ellerinden alınmaktadır. Müslümanlar katledilmekte, kadınlara tecavüz edilmekte, din adamları öldürülmekte, mescitler ve medreseler yakılmakta, bir halk sistematik bir şekilde soykırıma tabi tutulmaktadır.

Arakan halkının en temel hakkı olan yaşam hakkının bu şekilde ihlal edilmiş olması Komisyonumuzda şok etkisi yaratmıştır. Batı medeniyetinde giderek arttığını bildiğimiz İslamofobi'nin şimdi de Asya kıtasında dehşet verici bir şekilde ortaya çıkmış olması bizleri ciddi bir şekilde endişeye sevk etmektedir.

Açık ve sistematik bir soykırıma maruz kalan Arakanlı Müslümanlara karşı yapılan kan dondurucu katliamlar karşısında tüm dünyanın derin bir sessizliğe bürünmüş olması ayrı bir şaşkınlık yaratmaktadır. Uluslararası kamuoyunun acilen somut adımlar atması beklenmektedir.

Dünya üzerinde özgürlük ve insan hakları değerlerinin her geçen gün geliştiği bir dönemde Arakan Müslümanlarının en temel haklarının yok edilmesi ve soykırıma maruz kalmaları insanlığın gelecek kuşaklara bırakacağı kara bir leke olacaktır.

Bu bağlamda Komisyonumuz tüm dünya devletlerine ve uluslararası örgütlere Myanmar'daki Arakan Müslümanlarına karşı yürütülen soykırıma sessiz kalmamayı, başta Myanmar hükümeti nezdinde olmak üzere her türlü girişimi yapmaya davet etmektedir.

EK-3

ANKARA 1 NOLU L TİPİ VE ANKARA KADIN KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARINI İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere kurulan Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA, Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon bu kapsamda ilk olarak, Ankara 1 Nolu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda inceleme yapma kararı almıştır.

Heyet, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün ile Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşmuştur. Ayrıca Heyete Komisyon Uzmanı Kenan ALTAŞ, Komisyon Uzmanı Halil İbrahim BAYAR ve Komisyon Uzman Yardımcısı Gökhan PİRİ eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Heyet, hükümlü ve tutuklularca cezaevindeki koşullar ve muameleler hakkında Komisyona iletilen çeşitli şikâyetler ile genel inceleme kapsamında cezaevindeki koşullar ve uygulamaları mercek altına almayı amaçlamıştır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet, aynı kampüs içerisinde bulunan Ankara 1 Nolu L Tipi ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarına 3 Kasım 2011 tarihinde ziyaret gerçekleştirmiştir.

Ankara 1 Nolu L Tipi ve Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarından hükümlü ve tutukluların Komisyona ulaştırmış oldukları çeşitli şikâyetler değerlendirilmiştir. Heyet tarafından rastgele koşullar seçilerek hükümlü ve tutuklularla cezaevinden hiçbir görevli olmaksızın görüşme gerçekleştirilmiştir. Ceza infaz kurumlarının yöneticilerinden bilgi alınmış, bilgi ve belge toplanmıştır.

IV. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Heyet çalışmasında, Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli "Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar", 9 Aralık 1988 tarihli "Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü" 14 Aralık 1990 tarihli "Tutuklulara Uygulanacak

Muameleler İçin Temel İlkeler”; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Ocak 2006 tarihli ve (2006) 2 nolu “Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni” (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R(99) 22 sayılı Tavsiye Kararı; 5275 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun” ve “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük” hükümleri ile ilgili diğer mevzuatı dikkate almıştır.

V. İNCELEMELER

ANKARA KADIN KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

Heyet tarafından incelemede bulunulan Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi 352 kişiliktir. 64 kişilik 16 oda yüksek güvenlikli, 288 kişilik 24 oda ise orta güvenlikli olarak adli hükümlü ve tutuklular için olmak üzere kullanıma açılmıştır. Kurumun incelemenin yapıldığı tarih itibariyle mevcudu 338 kişidir. Ağırlandırılmış müebbet hapis cezası hükümlüleri tek kişilik odalarda barındırılmakta olup, günde bir saat havalandırma yapmaları sağlanmaktadır.

Kurumda okuma-yazma, bilgisayar, halk oyunları kursları gibi öğretici kursların yanı sıra meslek edindirmeye yönelik takı tasarımı, bilgisayar, kuaförlük, tekstil, trikotaj, dikiş-nakış gibi kurslar faaliyet göstermektedir. Heyet tarafından meslek edindirmeye ve mahkumlara gelir getirmeye yönelik hazır mantı atölyesi ziyaret edilmiştir. Atölyelerde çalışanlara sigorta yapılmaktadır. Sigorta kapsamından aileleri de yararlanabilmektedir. Çalışmakta olan 120 civarında hükümlü bulunmaktadır. Bunların yanında kurumda psiko-sosyal servis bulunmaktadır. Hem cezaevine ilk kez gelenler hem de tahliye olacaklar için hizmet vermektedir.

İncelemelerden önce İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna gönderilen bazı dilekçelerde Kadın Ceza İnfaz Kurumunda 20.09.2011 tarihinde altı hükümlüye infaz koruma memurları tarafından saldırıldığı ve hükümlülerin yaralandığı yer almaktaydı.

Heyet, koşullarda yaptığı görüşmelere anılan iddiayı dikkate alarak başlamıştır. 20.09.2011 tarihinde Kurumun yüksek güvenlikli kısmında meydana gelen olayla ilgili, olayın yaşandığı C-2 bölümüne gidilerek tutuklu ve hükümlülerle kurum personeli olmadan görüşülmüştür. Daha sonra kurum yöneticilerinden konuya ilişkin bilgi ve belgeler alınmıştır.

Olay aynı suç isnadından tutuklu beş kadın mahpus ile infaz ve koruma memurları arasında akşam saat 20:00 sıralarında gerçekleşmiştir. Olayın kaynağı, yüksek güvenlikli bölümdeki üçer kişilik mutfaklı odaların tam dolu olması üzerine tutukluların hücre ve ağırlandırılmış müebbet hapis cezalarının infaz edildiği 7’şer kişilik mutfaksız tekli odalara zorunlu olarak yerleştirilmeleri; bir süre sonra tutuklulardan birinin tahliyesi nedeniyle boşalan odayı tutukluların mutfak olarak izinsiz kullanmak istemeleridir.

Olayla ilgili öncelikle tutuklularla görüşmede bulunulmuştur. Tutukluların aktardığına göre, tüm hücre odaları dolu iken bir kişinin tahliye edilmesi üzerine boşalan odaya, diğer normal koşullarda mutfak bulunması ancak kendi koşullarında bulunmaması nedeniyle mutfak olarak kullanmak üzere malzemelerini koymuşlar, ancak cezaevi idaresinin buna izin vermek istemeyerek bu odayı kilitlemek istemiştir. Tutuklular, mutfaklarının olmadığını, yedi kişi yaşarken durumu zorlukla idare ettiklerini, boşalan hücreyi kullanmaları engellenerek bu zorluğu hafifletmelerine engel olunacağını, zaten su temini ve bulaşıklar için banyo ve tuvaleti kullanmakta olduklarını ifade ederek taleplerinde ısrar edip odadan çıkmayı reddetmişlerdir. Tutuklular bunun üzerine infaz koruma memurlarının kurum amirlerine haber verdiklerini, kurum amirlerinin de bilgisi dahilinde yaklaşık 30 infaz koruma memuru işgal edilen odaya müdahale ettiğini, müdahale sırasında darp edildiklerini iddia etmektedirler.

Kurum idarecileri ise, C-2 koşullarındaki bir tutuklunun tahliye edilmesi sonrasında tüm tahliyelerden sonra yapıldığı gibi odanın kapısının kapatılmak istendiği ancak aynı koşulların odalarında kalmakta olan diğer tutukluların, burayı mutfak olarak kullanmak istediklerini belirterek oda kapısının kitlenmesine engel olduklarını, odanın gelebilecek yeni mahpuslar için boş bırakılması gerektiği ve oda ile ilgili taleplerini sabah dilekçe ile idareye iletmeleri gerektiğinin ifade edildiği, tutum ve davranışlarında ısrar edip oda kapısının kilitlenmesine müsaade etmeyerek görevli memurların görevlerini yapmalarına engel olduklarını, bunun üzerine infaz koruma memurlarınca kurum amirlerine haber verildiği, kurum amirlerince tutukluların talepleri dinlendiği, talepleriyle ilgili dilekçe yazmaları söylenerek, sabah durumun idare gözlem kurulunca değerlendirilerek kendilerine sonucun bildirileceğinin ve şuan da odayı boşaltmalarının istendiğini, buna rağmen odayı boşaltmayı reddettikleri, bunun üzerine odanın usulsüzce işgal edilmesi nedeniyle görevlilerce koşula girilerek zor kullanma yetkisi aşılmadan müdahale edildiğini, iddia edildiği gibi 30 görevlinin müdahale etmediğini, nitekim koşunun büyüklüğü dikkate alınınca bunun mantıksız olacağını görüldüğünü, yapılan müdahale sırasında tutuklularca görevli infaz koruma memurlarına fiziki saldırıda bulunulduğunu, tutukluların zorla çıkarıldıklarını ancak görevlilerin çeşitli yerlerinden darp edildiklerini, olayın ardından hem tutukluların hem de görevli infaz koruma memurlarının hastanenin acil servisine kaldırıldıklarını, infaz koruma memurlarının darp edildiklerine ilişkin darp cebir raporlarının bulunduğunu belirtmişlerdir.

Bazı tutuklu ve hükümlülerce keyfi uygulamalar yapıldığı, ortak etkinlik hakkının personel eksikliği gerekçesiyle aşırı şekilde kısıtlandığı, çıplak aramalarda askerlerin soyundukları alanın yakınında bekledikleri şeklinde şikayetlerde bulunulmuştur. Kurum yönetimi, keyfi hiçbir işlemin yapılmadığını, her işlemin mevzuat hükümleri çerçevesinde yapıldığını, çıplak

aramalarda askerlerin hiçbir şekilde mahpusları görecek mesafede bekletilmediğini ifade etmiştir.

Kadın tutuklu ve hükümlüler, gerek dilekçe yoluyla yaptıkları başvuruda gerekse de Heyetin ziyareti esnasında kaloriferlerin iyi yanmadığını ve bu nedenle koğuşların soğuk olduğunu belirtmişlerdir. Heyet tarafından yapılan tetkiklerde kaloriferlerin yeterince yakıldığı, koğuşların soğuk olmasının nedeninin ise sigara içen mahkumların pencere ve kapıları sürekli olarak açık bırakması olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada sigara içmeyen mahkumların sağlıklı bir ortamda bulunabilme haklarının korunması açısından mümkün olduğu ölçüde koğuşlarda sigara içilen ve içilmeyen şeklinde bir bölümlendirmeye gidilmesi faydalı olacaktır.

Kurum kantininde temizlik malzemelerinin satılmadığı ve ayrıca genel olarak kantin fiyatlarının yüksek olduğu yönündeki şikayetler yapılmıştır. Yapılan incelemelerde kurum kantinin gerek temizlik malzemeleri gerekse diğer ihtiyaç malzemeleri çeşidi yönünden yeterli olduğu görülmüştür. Kurum kantinindeki fiyatlarda dışarıdaki fiyatlara göre gözle görülür bir fazlalık gözlemlenmemiştir. Alınan bilgiye göre, Kurum kantinindeki ürünler %12-15 kârla satılmaktadır.

ANKARA 1 NOLU L TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

İncelemede bulunan Ankara 1 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun kapasitesi 1350 kişilik olup, 7 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan beşi hükümlü-tutukluların barınması, (A, B, C1, C2 E, F Bloklar), D blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ceza İnfaz Kurumundaki 21 kişilik standart odaların ortak kullanım alanları, yemek mekânları, banyo ve tuvaletleri ile havalandırması ortaktır. Kurumun incelemenin yapıldığı tarih itibarıyla mevcudu 1356 kişidir.

Kurumdaki hükümlü ve tutukluların spor yapabilmeleri için kapalı spor salonu, açık spor sahası ve masa tenisi mevcut olup isteyen hükümlü ve tutuklular spor ve egzersiz yapabilmektedir. Haftada iki gün sıcak su verilmektedir. Ayrıca başka cezaevlerinden farklı olarak tutuklu ve hükümlülere hizmet veren bir pastane bulunmaktadır.

Kurumda hükümlü ve tutuklulara okuma yazma kurslarının yanı sıra meslek edindirmeye yönelik; doğalgaz ve sıhhi tesisat, serigrafi, ciltçilik, bilgisayar operatörlüğü, ağaç oymacılığı ve marangozluk, yapay çiçek gibi kurslar verilmektedir.

Hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmede, ceza infaz kurumu kantinine yönelik şikayette bulunmuşlardır. Kantin fiyatlarının dışarıya oranla yüksek olduğu iddiası ve haftanın sadece bir günü alışveriş yapabilmelerine imkan verilmesi şikayet konularını oluşturmuştur. Haftada bir gün (pazartesi günü) alışveriş yapabilmelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya engel olduğunu, hesaplarına paraları alışveriş günü sonrasında yattığında veya bir ihtiyaçları olduğunda bir hafta beklemek durumunda kaldıklarını, bu nedenle kantin alışverişlerini

yapabilecekleri gün sayısının artırılmasını talep etmişlerdir. Ayrıca kantinde yumurta gibi bazı ihtiyaçlarını bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Kurum idarecileriyle yapılan görüşmede hükümlü ve tutuklu sayısının fazla olması nedeniyle kantinden sadece bir gün faydalanılmasına imkân verebildikleri ifade edilmiştir. Ayrıca kantin fiyatlarının piyasa fiyatlarıyla aynı olduğu ifade edilmiştir. Kurum yönetimi kantinden elde edilen gelirle atölye ve işyurdu açılıp çalıştırıldığını belirtmişlerdir.

Tutuklu ve hükümlülerin bir diğer şikayeti tedavileri hakkındadır. Özellikle geceleri, mesai saatinden sonra doktor olmaması nedeniyle acil müdahale gerektiğinde yapılamadığından ve yeterli tedavi göremediklerinden şikayetçi olmuşlardır.

Belirtilenlerden başka gerek kurum idaresinden gerek infaz ve koruma memurlarının uygulamalarından bir şikayetleri olmadığını vurgulamışlardır.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Hükümlülük ve tutukluluk hali, hapsedilen bireyin hak ve özgürlüklerinin bir kısmının kısıtlı hale gelmesine yol açar. En başta ve amaç olarak hürriyeti sınırlanan birey, diğer haklarını kullanmada doğal olarak özgür bir vatandaştan daha kısıtlıdır. Ancak bu durum, onun insan onuruna uygun yaşama ve muamele görme hakkından alıkoyamaz. Bu halde Devlete, kanuna uygun olarak hapsedilmiş bireye, insanca yaşama ve muamele etme yükümlülüğü doğmaktadır.

İnceleme konusu yapılan ceza infaz kurumu bu bağlamda, hem yerel hem de evrensel olarak belirlenmiş asgari kurallara genel olarak uygunluk göstermektedir. Özellikle, ülkemizin genelindeki cezaevlerinde en ciddi sorunlardan biri olan ve başka problemlere kapı aralayan ‘kapasite üstü mevcut’un inceleme konusu cezaevlerin ciddi oranda var olmaması son derece memnuniyet vericidir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Üye Devletlere sunduğu Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R(99) 22 sayılı Tavsiye Kararında en başta “cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın ve cezaevi mevcudundaki artışın bir bütün olarak hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarına, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine karşı önemli bir sorun yarattığını” vurgulamıştır.

Kapasite üstü mevcut ceza infaz kurumlarınca çözülebilecek bir mesele olmayıp, kısmen yargılama süreçlerinin kısaltılmasına kısmen de yeni cezaevlerinin yapımına bağlıdır. Ülkemizdeki hükümlü ve tutuklu sayısının önemli bir kısmının tutuklulardan oluştuğu düşünüldüğünde yargılamaların hızlandırılması kapasite üstü mevcudu azaltabilecek faktörlerdendir. Ayrıca nüfus artışı ve yeni suç türlerinin ortaya çıkması (bilişim suçları gibi) nedeniyle yeni cezaevlerinin yapılması veya mevcutların kapasitesinin artırılması da aşırı kalabalık yaşam ortamlarına çözüm olacaktır. Nitekim her iki yönde bir politikanın güdülme olmasında umut vericidir.

Kapasite üstü barındırma nedeniyle ortaya çıkan sorunlara apaçık örneklerden biri yukarıda inceleme konusu yapılan beş kadın tutuklu ve infaz koruma memurları arasında çıkan olaydır. Söz konusu olayın asıl kaynağı, kapasite üzerine çıkılması nedeniyle tutukluların tutulmaları gerektiği yerden başka yere yerleştirilmek zorunda kalınmasıdır.

Kapasite fazlalığına bir çözüm olarak, bazı tutukluların diğer tutuklu ve hükümlülerden zorunlu olarak farklı bir ortama yerleştirilmeleri bir sorun olarak belirlenmektedir. Heyetimiz bazı tutukluların, normal koşulların sahip olduğu imkanlara sahip olmayan odalara yerleştirilmelerinin nasıl bir soruna yol açtığını görmekte, ancak buna bir çözüm bulmanın zorluğunu da bilmektedir. Kurum idaresi kapasite üstü mevcuda iyi niyetli bir çözüm bulmuş olsa da, ortaya çıkması muhtemel krizi çözmede öngörülü davranmadığı görülmektedir.

Heyetimiz olayda, tutukluların tahliye sonucu boşalan odayı idareye herhangi bir yazılı başvuru yoluna gitmeden keyfi ve fiili olarak kullanmak istediklerini gözlemlemiştir. Olay esnasında bir arbede yaşandığı taraflarca doğrulanmaktadır. Hem tutuklular hem de görevli infaz koruma memurları aynı gün Sincan Devlet Hastanesi Acil Servisine götürülerek kontrolden geçmişlerdir. Tutukluların sağlık raporları üzerinde yapılan incelemede, beş tutukludan üçünde darp-cebir izine rastlandığı; bir tutuklunun bileğinde tırnak izine, bir tutuklunun da sağ şakağında ekimoz ile kol ve bacaklarda tırnak izine rastlandığı görülmüştür (EK:1). Görevli infaz koruma memurlarının sağlık raporları üzerinde yapılan incelemede ise, bir memurun sağ kalçasında eriten erozyon ve sağ omuz ve ön kolda erozyona rastlandığı, bir memurun bazı parmak tırnaklarında kırık ve sol kolda erozyona rastlandığı, bir memurun sol kolunda ekimoza rastlandığı, bir diğer memurun sol dirseğinde ve sağ kolunda yaygın erozyona rastlandığı ve bu nedenle 10 gün istirahat verildiği görülmüştür (EK:2). Tutukluların üçünde darp-cebir izi bulunmaması, diğer ikisinde ise hafif yaralanmalar dikkate alındığında bunların zor kullanım sırasında oluştuğu, ancak kasten darp ve yaralama veya kötü muamele biçiminde değerlendirilemeyeceğine kanaat getirilmiştir.

Tutukluların idari başvuru yoluna gitmeden ve gitmeyi redderek boş odayı zorla kullanmak istemeleri haklılığı savunulacak bir davranış değildir. İdare kurum düzenini sağlamak için tedbirler almaya yetkilidir. Gerekli hallerde zor kullanma da bunun bir parçasıdır. Avrupa Cezaevi Kuralları'nın 64/1'inci maddesinde "kanuna uygun bir emre aktif veya pasif fiziksel direniş karşısında son çare olarak" güç kullanılabileceğini ifade etmektedir. Asıl önemli olan bu güç kullanımının orantılı olup olmadığıdır. Muayene raporları Heyetimizi zor kullanımın orantılı olduğu sonucuna götürmektedir, ancak bu konuyu nihayete erdirecek olan, konu hakkında soruşturma başlatan yargı merciidir.

Heyet, her iki ceza infaz kurumunda da yapılan meslek edinme kursları, atölye çalışmaları ve sosyal faaliyetleri son derece başarılı ve memnun edici bulmuştur. Tahliye sonrası sosyal ve ekonomik hayata tutunma ve ceza infaz

kurumunda bulunulduğu sürece geçirilen boş vakitleri değerlendirme bakımından bu tür çalışmaların büyük önemi bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında sıkça gündeme getirilen şikayet konularının başında, kantin malzemelerindeki çeşitliliğin azlığı ve fiyatlarının yüksek olduğu iddiaları gelmiştir. Kurum kantinlerinde fiyatlar ve çeşitlilik, “İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarında Kullanılan Maliyet Hesapları ile Tutulacak Defter ve Belgelerin Düzenlenmesine Daire Yönerge”nin 47/2’nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “... satış fiyatı belirlenirken, katma değer vergisi hariç maliyet fiyatı üzerine kâr miktarı eklendikten ve bunun üzerinden katma değer vergisi hesaplandıktan sonra satış fiyatı belirlenir. Satış fiyatları işyurdu müdürü, muhasebe yetkilisi ve satış yeri memuru tarafından müştereken tayin ve tespit olunur. Satış fiyatlarının piyasadaki satış fiyatlarından fazla olmamasına ve para üstünün alınıp verilmesine imkan verecek şekilde belirlenmesine dikkat edilir. Satış yerinde bol ve zengin çeşit bulundurulur.” Buradan anlaşılacağı üzere kantin fiyatlarının ceza infaz kurumu yönetimince, piyasa fiyatlarını aşmayacak biçimde belirlendiği görülmektedir. Ayrıca kantinlerde bol ve zengin çeşit bulunması gerekmektedir. Tutuklu ve hükümlülerin ekonomik özgürlüklerinin olmayışı ve kimilerinin ailelerinin de geçim sıkıntısı çektiği düşünüldüğünde ve mevzuata göre birçok eşya ve malzemenin kantinlerden alınması zorunluluğu gözönüne alındığında fiyat belirlemesinin piyasadaki en düşük fiyatlara göre yapılması veya bunun tespiti mümkün olmadığı hallerde kâr marjının düşürülmesi uygun olacaktır.

Tedavi olanaklarının yetersiz oluşundan şikayet geçmiş dönemlerde olduğu gibi varlığını sürdürmektedir. Sağlık hizmetlerinden yararlanma ve tedavi görme tutuklu ve hükümlülerin en tabii haklarıdır. Türkiye’deki tek cezaevi hastanesine sahip olan Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde acil müdahaleler ve poliklinik hizmetlerinin eksikliğinden şikayet yapısal bir soruna işaret etmektedir. Ülkemizdeki hekim sayısının ihtiyaca cevap verememesi şikayetlere kaynaklık eden etmenlerden biridir. Bir ilçe kadar nüfusa sahip cezaevlerinde, hekim sayısındaki eksiklik nedeniyle aksayan tedavi hizmetleri ciddi olayları beraberinde getirebilir.

Sonuç olarak,

1) Ankara 1 Numaralı L Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan incelemelerde, her iki cezaevindeki fiziki koşullarda ve muamelelerde insanca yaşama hakkına ve insan onuruna aykırı durum, tutum ve davranışlar tespit edilmemiştir.

2) Her iki ceza infaz kurumunda kapasitenin üzerine fazla çıkılmamış olması memnuniyet vericidir. Ancak yukarıda incelenen olayların bir daha yaşanmasına fırsat vermemek, hapsedilmiş kişilerin sağlıklı ortamlarda yaşamalarını sağlamak bakımından kapasite üstü mevcuda en kısa sürede çözüm getirilmelidir. Bu amaçla, yargılama süreçlerinin kısaltılması ve yeni

cezaevlerinin yapımının hızlandırılması veya mevcutların kapasitesinin artırılması biçiminde sürdürülen çözüm arayışı umut verici bulunmaktadır.

3) Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda beş kadın tutuklunun boş bir odayı mutfak olarak kullanmak istemesi ancak cezaevi idaresinin bunun izinsiz kullanımına engel olması üzerine yaşanan direnme ve zor kullanım olayında, tarafların ifadeleri ve sağlık raporları incelendiğinde cezaevi idaresince yapılan müdahalenin yetki dahilinde ve orantılı olduğu tespit edilmiştir. Olayda infaz koruma memurlarının kasten yaralama, darp veya kötü muamele saikiyle hareket ettiklerine dair bir kanaat oluşmamıştır.

4) Heyet, kurum kantinlerindeki fiyatlar konusundaki incelenmesinde, tutuklu ve hükümlülerin büyük çoğunluğunun ekonomik durumu dikkate alındığında ve mevzuata göre birçok eşya ve malzemenin kantinlerden alınması zorunluluğu gözetildiğinde kantinlerde uygulanan kâr marjının piyasadaki en düşük oranlara göre belirlenmesinin ve ayrıca ilgili Yönerge’de belirtildiği üzere çeşit açısından bol ve zengin ürün satışı yapılmasının uygun olacağı kanaatine varmıştır.

5) Sağlık hakkı tüm insanlar gibi tutuklu ve hükümlülerin de en temel haklarındandır. Türkiye’deki tek cezaevi hastanesine sahip olan Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde tedavi hizmetlerinin aksadığı şeklinde şikayetler yapısal bir sorunu işaret etmektedir. Bu yapısal sorun nedeniyle ortaya çıkabilecek ciddi olaylar gözetilerek tedavi hizmetlerinin düzgün biçimde sunumuna imkan verecek çözümler geliştirilmelidir.

EK-4

**KONYA E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME
RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 13 Ekim 2011 tarihli 24'ncü dönem 2'nci toplantısında kurulan Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Alt Komisyonu, 24 Kasım 2011 tarihinde Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda incelemelerde bulunmuştur.

İncelemeye İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Alt Komisyonu Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, İstanbul Milletvekili Atilla KAYA, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Komisyon Uzmanı Halil İbrahim BAYAR ve Uzman Yardımcısı Gökhan PİRİ katılmıştır.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

24'ncü dönemde Komisyonumuza Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan 9 adet dilekçe gelmiş olup, açık ceza infaz kurumundan herhangi bir başvuru intikal etmemiştir. Bu dilekçelerin 3 tanesi yargısal faaliyetlerden şikayet etmekle beraber 6 tanesi ceza infaz kurumuna ilişkin şikayetlerdir. Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu hakkındaki şikayetler kurumun fiziki koşullarının yetersizliği, hükümlü ve tutuklular arasında güvenlik sorunları olduğu ve idarenin uygulama ve işlemlerinde katı davrandığı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Ayrıca, Avrupa Konseyi İşkencenin ve İnsanlıkdışı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi'nin (CPT), 4-17 Haziran 2009 tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı beşinci olağan ziyaretine ilişkin 31.03.2011 tarihinde yayınlanan raporunda, Konya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda personel tarafından fiziksel kötü muamele yapıldığı yolunda birçok iddia derlendiğini ve hükümlü veya tutuklular arasında şiddet olaylarına da sıkça rastlandığı izleniminin edinildiği belirtilmiştir.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 5'nci maddesine göre Komisyon, kamu kurum ve kuruluşlardan bilgi alma ve konuyla ilgili olarak inceleme yapma yetkisine sahiptir. Kanunun komisyonunun çalışma usul ve esaslarına ilişkin 6'ncı maddesine göre de Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar marifetiyle gerçekleştirebilmektedir.

Bu hükümler doğrultusunda Konya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda inceleme yapan Heyet, öncelikle ceza infaz savcısı, idareciler ve personel ile toplantı yapmıştır. Heyet, kurum idareci ve personeli ile yaptığı toplantıdan sonra hükümlü ve tutuklularla koşullarda, sosyal etkinlikler ve atölye

alışmaları esnasında görüşerek varsa Şikayetleri dinlemiş ve ceza infaz kurumu hakkındaki görüşlerini almıştır. Heyet, 3 adet yetişkin erkek, 2 adet kadın ve 2 adet erkek ocuk koğuşunda görüşme ve incelemeler yapmıştır. Toplam 96 hükümlü ya da tutuklu ile görüşen heyet, hükümlü ve tutukluların Şikayetlerini dinlemenin yanı sıra, yaşıam koşulları, ceza infaz kurumunun fiziki yeterliliği ve sosyal aktiviteler hususlarında da gözlemlerde bulunmuştur.

IV. İNCELEMELER

Konya il merkezinde bir adet açık ve bir adet kapalı ceza infaz kurumu bulunmaktadır. İncelemenin yapıldığı tarih itibariyle açık ceza infaz kurumunun kapasitesi 170 kişilik, kapalı ceza infaz kurumunun kapasitesi ise 700 kişiliktir. Ceza infaz kurumu 700 kişı kapasiteli olmasına rağmen 1081 hükümlü ya da tutuklu bulunmaktadır. Sağlık hizmetleri 1 adet doktor, 2 sağlık memuru ve 4 adet kurum personeli tarafından yerine getirilmektedir. Kurumda, okuma yazma, bağlama, bilgisayar kursları ve mesleki eğitim kursları verilmektedir. Kurum kütüphanesinde 8291 adet kitap bulunmakta, hükümlü ve tutuklular bu kütüphaneden faydalanmaktadır. Ayrıca konser, tiyatro gibi eğlence programlarının yanı sıra futbol, voleybol ve masa tenisi gibi spor turnuvaları düzenlenmektedir.

CPT'nin Konya E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda kötü muamele olduğuna dair iddiaları üzerine, kötü muameleye ilişkin hassasiyetle görüşmelerde bulunan Heyet, görüştüğü 96 adet hükümlü ya da tutuklunun hiçbirinden kötü muamele ya da işkenceye yönelik bir Şikayet almamıştır. Heyet; suç tipi, cinsiyet, yaşı grubu ve infaz rejimi birbirinden farklı 96 hükümlü veya tutuklunun gerek fiziki koşullar gerekse idari uygulamalar konusunda Şikayetler alsa da kötü muamele ve işkence konusunda CPT'nin aksine herhangi bir Şikayet tespit etmemiştir.

Bu olumlu izlenimin dışında, ceza infaz kurumu yönetimi, mevcut fiziki koşullara göre, sosyal aktivite ve atölye çalışmalarında da başarılı bulunmuştur. Heyet, ceza infaz kurumda yapılan bir müzikli sosyal etkinliği gözlemeleme fırsatı bularak çok sayıda hükümlü ve tutuklu ile atölye çalışmalarında görüşmüştür. Kurumda okuma yazma kursu verildiği, dini konularda bilgi vermek üzere görevlilerin kurumda bulunduğu ve saz kursu gibi kursların açıldığı tespit edilmiştir. Bu olumlu izlenimlere ilave olarak kurum ktphanesin de çok sayıda kitabın olduğu ve ceza infaz kurumu için yeterli zenginlikte olduğu belirlenmiştir.

Tespit edilen müspet hususların yanında, fiziki koşulların yetersizliği, idarenin uygulamalarında yeterince esnek davranamaması, hükümlü ve tutuklular arasındaki güvenlik sorunu gibi olumsuz hususlar da Heyetin dikkatini çekmiştir.

Ceza infaz kurumunun en önemli sorunu kapasite fazlalığıdır. Bazı koğuşlarda ranza yeterli olmadığı için yer yataklarında yatılmaktadır. Kalabalık koğuşlarda havalandırma diğer önemli bir sorundur. Soğuk günlerde koğuş dışındaki havalandırma kısmına çıkamayan hükümlü ve tutuklular mecburen

koşuş içerisinde vaktini geçirmektedir. Fakat kişı sayısının fazlalığı ve alan darlığı nedeniyle havalandırmada sıkıntı yaşanmaktadır. Bu sorunu çözecek aspiratör gibi havalandırma sistemleri de kurumda bulunmamaktadır. Kapasite fazlalığının yol açtığı diğler bir problem de tüm ceza infaz kurumunda yeterli miktarda sıcak su sağlanamamasıdır. Sıcak su dağıtımının yapıldığı kısma yakın olan koşuşlar sıcak su sıkıntısı çekmezken, daha uzak koşuşlar sıcak sudan yeterince yararlanamamaktadır. Fiziki kapasitenin yetersiz oluşu atölye çalışmalarının yeterince icra edilememesi sonucuna da yol açmakla birlikte, idare bu hususta koşulları zorlayarak atölye çalışmalarını görüş yapılan yerlerde gerçekleştirmektedir.

Koşuşlarda hükümlüler ve tutuklular arasında güvenlik sorunu olması da diğler önemli bir şikayet konusudur. Ziyaret edilen koşuşlarda zaman zaman kavgalara dönüşen tartışmaların olduğu tespit edilmiştir. Güvenlik sorununun da ana kaynağı da koşuşların çok kalabalık olmasıdır. Bu hususta idarenin sorunu çözmek için yeterince inisiyatif almadığı düşünölse de, koşuşlara yeni kamera sisteminin kurulmakta olduğu görölmüştür. Bu sisteme göre, koşuşlarda herhangi bir sorun çıkıp çıkmadığı gözlemlenebileceğı gibi, ne kadar sürede müdahale edilebileceğı de mümkün olacaktır.

Koşuşlarda sigara içilmesi, kalabalık koşuşlar ve havalandırma sisteminin olmayışı ile birleşince, tüm hükümlü ve tutukluların sağlıklarını olduğundan daha fazla etkilemektedir. Soğuk aylarda sigara içilince soğuk nedeniyle kapılar açılmamakta, içerideki dumanı tahliye edecek havalandırma sistemi de olmadığından, özellikle sigar içmeyenler daha ciddi tehdit altında bulunmaktadır.

V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 24 Kasım 2011 tarihinde yapılan inceleme ceza infaz kurumu idaresinin infaz sürecindeki tutum ve davranışları ve kurumunda kapasitesinin oldukça üstünde hükümlü ve tutuklu bulunması olarak iki açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kurum idaresi, kötü muameleye yönelik şikayetlerin gelmemesi ve fiziksel koşulların yetersizliğine rağmen düzenlenen sosyal etkinlikler bakımından yeterli çaba içerisinde olduğu görölmüştür. İdarenin atölye çalışmaları ve sosyal etkinlikler gibi özel mekanlar gerektiren faaliyetleri tüm şartları zorlayarak gerçekleştirmesi takdir edilecek bir durumdur. Avrupa Konseyi İşkencenin ve İnsanlık dışı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi'nin 31.03.2011 tarihinde yayınlanan raporunda personel tarafından fiziksel kötü muamele yapıldığı yolundaki iddialara yer vermesine karşın, idarenin uygulamalarından çok şiddetli bir biçimde yakınan hükümlü ve tutukluların bile bu iddiaları doğrulamamış olması oldukça sevindiricidir.

İdarenin eleştirilmesi gereken yönü ise hükümlü ve tutuklularla yeterli ve sağlıklı iletişim kuramamış olması ve mevzuatı esnek yorumlamayarak inisiyatif almamasıdır. Örneğın, ceza ve infaz kurumlarında bulunabilecek eşya

ve maddeler hakkındaki yönetmeliğin 7'nci maddesinin ikinci fıkrasında "Hükümlüler; ceza infaz kurumu dışından getirilmesine izin verilen giyim eşyalarından eskiyenlerini, yenileriyle değiştirebilir" denilmektedir. Bu hükme göre kurum idaresi eski eşya ya da elbisesini iade etmeyene yeni bir eşya ya da elbise vermemektedir. Ancak bazı hükümlü ve tutuklular elbiselerini döşek, sandalyeye kılıf...vb amaçlı da kullandığından iade edecek elbise de bulunmamaktadır. Bu durumda hükümlü ve tutuklu yeniden elbise almak istediğinde eskisinin iadesi istenmektedir, iade mümkün olmadığı için de yeni elbise verilmemektedir. Halbuki bu ve benzeri durumlarda idarenin illaki eski elbisenin iadesi yerine, "hükümlü ve tutuklunun sahip olduğu eşyaların eskidiğinin veya kullanılamaz olduğunun tespiti" yapılarak da yönetmeliğin yukarıdaki hükmü işletilebilir. Ayrıca, bazı koşullardaki hükümlü ve tutuklular idarenin uygulamalarından şiddetle yakınmalarına rağmen bazı koşullarda şikayetler yok denecek kadar azdır. Halbuki, ziyaret edilen koşullardaki koşullar hemen hemen benzerdir. Bu farklılık hükümlü ve tutukluların bakış açısından kaynaklanma olasılığı yüksek olmakla birlikte, idarecilerin hükümlü ve tutukluları koşullarında daha sık ziyaret ederek ve havalandırma, yatakların yetersizliği, hijyen gibi sorunları inisiyatif olarak çözebileceği düşünülmektedir.

Konya E Tipi Ceza İnfaz Kurumu eski bir yapı olmasına rağmen kapasitesi aşılmadan kullanıldığında yeterli görülmektedir. Fakat incelemenin yapıldığı tarih itibarıyla 700 kişilik kapasitesi olmasına rağmen 1081 kişiyi barındırmakta olan kurum, kapasitesinin oldukça üstünde olması nedeniyle fiziki koşullarda sıkıntı yaşamaktadır. Kapasite fazlalığı pek çok soruna yol açan ana etken olarak görünmektedir. Olması gerekenden daha fazla kişinin bulunduğu koşullarda en başta hijyen olmak üzere, ortak alan kullanımı, havalandırma ve sıcak su sağlama hususlarında sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunun uzun vadede çözüm yolu daha fazla kapasiteli ceza infaz kurumu yapılmasıdır. Kısa vadede bazı hükümlü ve tutukluların koşulları daha iyi olan başka ceza infaz kurumlarına nakledilmesi çözüm olarak önerilebilir. İdare kapasiteden kaynaklı bazı sorunların çözümü yolunda adım atabilir. Havalandırma sıkıntısı olan koşullara aspiratör takılması ve ranza sağlanması, eski yatakların değiştirilmesi, plastik masa ve sandalye temini gibi konularda idarenin daha fazla inisiyatif alması gerekmektedir.

Son olarak, koşullardaki güvenlik sorununun önüne geçmek için kurulmakta olan güvenlik kamera sistemi, hükümlü ve tutuklular arasındaki güvenlik problemlerini aşmakta tek başına yeterli olamayacağı görülmekte ve idarenin bu hususta da daha fazla inisiyatif olarak aktif bir tutum sergilemesi önem arz etmektedir.

EK-5

**GAZİANTEP E TİPİ VE H TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU
İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere kurulan Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA, Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon bu kapsamda Gaziantep E Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda inceleme yapma kararı almıştır.

Heyet, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere kurulan Alt Komisyonun Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşmuştur. Ayrıca Heyete Komisyon Uzman Yardımcısı Gökhan PİRİ ve Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Heyet, hükümlü ve tutuklularca cezaevindeki koşullar ve muameleler hakkında Komisyona iletilen çeşitli şikâyetler ile genel inceleme kapsamında cezaevindeki koşullar ve uygulamaları mercek altına almayı amaçlamıştır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet, aynı kampüs içerisinde bulunan Gaziantep E Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna 13 Ocak 2012 tarihinde ziyaret gerçekleştirmiştir.

Gaziantep E Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan hükümlü ve tutukluların Komisyona ulaştırmış oldukları çeşitli şikâyetler değerlendirilmiştir. Heyet tarafından rastgele koşullar seçilerek hükümlü ve tutuklularla cezaevinden hiçbir görevli olmaksızın görüşme gerçekleştirilmiştir. Ceza infaz kurumlarının yöneticilerinden bilgi alınmış, bilgi ve belge toplanmıştır.

IV. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Heyet çalışmasında, Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli "Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar", 9 Aralık 1988 tarihli "Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü" 14 Aralık 1990 tarihli "Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler"; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11

Ocak 2006 tarihli ve (2006)/2 nolu “Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni” (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R(99) 22 sayılı Tavsiye Kararı; 5275 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun” ve “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük” hükümleri ile ilgili diğer mevzuatı dikkate almıştır.

V. İNCELEMELER

GAZİANTEP E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

Heyet tarafından incelemede bulunulan Gaziantep E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi yapıldığı tarihte 550 kişiliktir. Gaziantep E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun ilk yapılış kapasitesi 550 kişi olmakla birlikte, herhangi bir genişletme çalışması yapılmadan zaman içerisinde kapasite önce 700 kişiye, daha sonra 1000 kişiye çıkarılmıştır. Kurumun incelemenin yapıldığı tarih itibariyle mevcudu 1650 kişidir. E Tipi Ceza İnfaz Kurumu 5 Bloktan oluşmakta olup, 3 Adet kadın 4 adet çocuk, 51 adet büyüklere mahsus toplam 58 koğuş ve toplam 20 adet de müşahade odasından ibarettir.

Kurumda okuma-yazma, resim, bağlama kursları gibi öğretici kursların yanı sıra meslek edindirmeye yönelik takı tasarımı, bilgisayar, kuaförlük gibi kurslar faaliyet göstermektedir. Bunların yanında kurumda psiko-sosyal servis bulunmaktadır. Hem cezaevine yeni gelenler hem de tahliye olacaklar için hizmet vermektedir.

Heyetin yaptığı incelemelerde ceza infaz kurumunun fiziki iyileştirme çalışmaları kapsamında tadilat çalışmalarının yapılmakta olduğu gözlenmiş ancak binanın yaşı ve genel yapısı dikkate alındığında yapılan iyileştirmeler yeterli olmadığı görülmektedir. Kurum idarecilerin verdikleri bilgilere göre mahpus sayısına yalnızca personel sayısı eklenince kişi başına yaklaşık 5 m² alan düşmektedir. Kıyaslayacak olursak bu durum 4 kişilik bir ailenin 20 m² lik bir evde ikamet etmesine benzemektedir.

Ceza infaz kurumu fiziki şartların yeterliliği bağlamında incelendiğinde kapasite fazlalığının başlıca sorunlardan birini teşkil ettiği görülecektir. Hatta Kurum yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Gaziantep Kapalı Ceza İnfaz Kurumu fiziki kapasitesine oranla Türkiye’nin en kalabalık ceza infaz kurumudur. Neredeyse kapasitesinin neredeyse üç katı mahpusu barındıran Kurum binası kapasite fazlalığı sorunu, koğuşların rutubet nedeniyle iyi ısınamaması, havasızlık, yer darlığı nedeniyle mahpuslar arasında çıkan gerginlikler gibi diğer sorunlara ana neden teşkil etmektedir.

Hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmelerde onlara Kurum idaresinden; gerek onlara yaklaşımlarında, gerek mevzuatın uygulanmasında, gerekse de kendilerine herhangi bir baskı, zorlama ve kötü muamele gibi şikâyetleri olup olmadığı sorulmuştur. Mahpuslar Kurum idaresinden yukarıda bahsedilen hususlar doğrultusunda memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Heyet tarafından hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmelerde binanın fiziki yetersizliğinin sonucu olarak koşullardaki rutubetten şikâyet edilmiş rutubet nedeniyle çamaşırlarının kurumadığını bu nedenle temiz kıyafet giymekte zorlukla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde heyete mahpuslar tarafından iletilen diğer bir sorun da havasızlık olmuştur. Fakat yukarıda da değinildiği gibi bu sorunun asıl nedeni fiziki kapasitenin yetersizliğidir.

Heyet tarafından yapılan tetkiklerde kaloriferlerin yeterince yakıldığı, koşulların nispeten soğuk olmasının nedeninin ise sigara içen mahkûmların pencere ve kapıları sürekli olarak açık bırakması olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada sigara içmeyen mahkûmların sağlıklı bir ortamda bulanabilme haklarının korunması açısından mümkün olduğu ölçüde koşullarda sigara içilen ve içilmeyen şeklinde bir bölümlendirmeye gidilmesi faydalı olacaktır.

Yapılan incelemelerde kurum kantininin gerek temizlik malzemeleri gerekse ihtiyaç malzemelerinin çeşidi yönünden yeterli olduğu görülmüştür. Kurum kantinindeki fiyatlarda dışarıdaki fiyatlara göre gözle görülür bir fazlalık gözlemlenmemiştir.

GAZİANTEP H TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

İncelemede bulunan Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun kapasitesi 500 kişilik olup 12 bloktan oluşmaktadır. İki Blok Yüksek Güvenlikli kısım diğer bloklar ise adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı kısımlardır. Ceza infaz kurumundaki toplam 79 odanın 54 tanesi 6 kişilik; diğer 25 oda ise tek kişiliktir. Kurumun incelemenin yapıldığı tarih itibarıyla mevcudu 814 kişidir.

Kurumda hükümlü ve tutuklulara sosyal faaliyetler kapsamında okuma yazma, bilgisayar, sedef oymacılığı, resim, takı ve kuaför kursu gibi kurslar verilmektedir.

Gaziantep Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarının genel problemi olan binaların fiziki olarak yetersiz olması ve kapasitenin fazlalığı H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun da en başta sorunlarından biridir. Kurum yöneticileri fiziki mekânın yetersizliği sorunu konusunda koşulların kalabalıklığının önüne geçemeseler bile binanın eski ve tadilat gerektiren kısımlarının % 80 oranında isteyen mahkûmların ücret karşılığında çalışmasıyla onarılıp yenilendiğini bildirmişlerdir. Bunun sonucunda yine Kurum idarecilerinin Heyete aktardığına göre onarım ve yenileme işinin; ihaleyle yapılması halinde kullanılacak ödeneğin yarısı kullanılarak yapılmıştır.

Mahpuslarla yapılan görüşmelerde onlara Kurum idaresinden gerek onlara yaklaşımlarında gerekse de kendilerine herhangi bir baskı, zorlama ve kötü muamele gibi şikâyetleri olup olmadığı sorulmuştur. Hükümlü ve tutuklular Kurum idaresinden yukarıda bahsedilen hususlar doğrultusunda memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak Yüksek güvenlikli kısımda yapılan görüşmelerde mahpusların Kurum tarafından verilen disiplin cezalarının kendilerine geç tebliğ edilmesi nedeniyle İnfaz hâkimliğine başvuru haklarının

zayi olduğunu iddia etmişlerdir. Bunun yanında ceza infaz kurumlarından Komisyonumuza yapılan başvurularda da şikayet edilen İnfaz hâkimliğinin ceza infaz kurumlarının işlemlerine yapılan itirazları incelemenden onaylaması; görüşmelerde mahpuslar tarafından iddia edilen bir diğer konu olmuştur. Bu konu Kurum idarecilerine sorulduğunda yapılan disiplin işlemlerinin tebligatının zamanında yapıldığını bildirmişlerdir.

Koşullarda hükümlü ve tutuklularla görüşen Heyet kadınların kaldığı koğuştaki incelemelerde bulunmuştur. Öncelikle dikkati çeken husus içerisinin soğuk ve bir o kadar da rutubetli olmasıdır. Daha öncekilere benzer şekilde bayan mahpuslar içerisinin tam olarak ısınmadığında üşüdüklerini, bunun yanında binanın birçok yerinde gözlenen rutubet nedeniyle daha fazla üşüdüklerini ayrıca çamaşırlarının rutubet nedeniyle kurumadığından temiz kıyafet konusunda sıkıntı yaşadıklarını Heyete aktarmışlardır.

Heyetin koşullarda mahpuslarla yaptığı görüşmelerde sağlık hizmetleriyle ilgili olarak kurum doktorunun kendilerine yeteri kadar muayene vakti ayıramadığını belirtmişlerdir. Bu durumun Kurum bünyesinde daimi görevli tek doktor olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Yoğunluk açısından Türkiye'nin en kalabalık ceza infaz kurumu olan bu Kurumda bir tek doktorun, sayısı binleri bulan mahpuslara yeterli zaman ayırması mümkün gözükmemektedir.

Yine ziyaret edilen hemen hemen bütün koşullarda ortak olarak gözlemlenen sorun mahpusların yer darlığı nedeniyle ranza yerine yerlere koyulan yataklarda yatmak zorunda kalmalarıdır. Bu durum yukarıda değinildiği üzere; yetersiz ısınma ve rutubet de göz önünde bulundurulduğunda mahpusların sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilecek bir sorundur.

Kurum kantininde yapılan incelemelerde kantin fiyatlarının makul seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca ürün çeşitliliği açısından ziyaret edilen diğer infaz kurumlarına oranla daha zengin olduğu gözlemlenmiştir. Mahpuslarla yapılan görüşmelerde de kurum kantininden herhangi bir şikâyetlerinin olmadığını bildirmişlerdir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Hükümlülük ve tutukluluk hali, hapsedilen bireyin hak ve özgürlüklerinin bir kısmının kısıtlı hale gelmesine yol açar. En başta ve amaç olarak hürriyeti sınırlanan birey, diğer haklarını kullanmada doğal olarak özgür bir vatandaştan daha kısıtlıdır. Ancak bu durum, onun insan onuruna uygun yaşama ve muamele görme hakkından alıkoyamaz. Bu halde Devlete, kanuna uygun olarak hapsedilmiş bireye, insanca yaşama ve muamele etme yükümlülüğü doğmaktadır.

İnceleme konusu yapılan ceza infaz kurumu oldukça eski bir bina olması, duvarlarında gözlenen rutubet ve en önemlisi yeni bina eklenmeden kapasitesinin üç katına çıkarılması kapasite üzerinde mevcudu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ceza infaz kurumundaki birçok sorunun ortaya çıkış nedeni olmaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Üye Devletlere sunduğu Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R(99) 22 sayılı Tavsiye Kararında en başta “cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın ve cezaevi mevcudundaki artışın bir bütün olarak hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarına, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine karşı önemli bir sorun yarattığını” vurgulamıştır.

Kapasite üstü mevcut ceza infaz kurumlarınca çözülebilecek bir mesele olmayıp, kısmen yargılama süreçlerinin kısaltılmasına kısmen de yeni cezaevlerinin yapımına bağlıdır. Ülkemizde hükümlü ve tutuklu sayısının önemli bir kısmının tutuklulardan oluştuğu düşünüldüğünde yargılamaların hızlandırılması kapasite üstü mevcudu azaltabilecek faktörlerdendir. Ayrıca nüfus artışı ve yeni suç türlerinin ortaya çıkması (bilişim suçları gibi) nedeniyle yeni cezaevlerinin yapılması veya mevcutların kapasitesinin artırılması da aşırı kalabalık yaşam ortamlarına çözüm olacaktır. Nitekim her iki yönde bir politikanın güdülmekte olması umut vericidir.

Tedavi olanaklarının yetersiz oluşundan şikayet geçmiş dönemlerde olduğu gibi varlığını sürdürmektedir. Sağlık hizmetlerinden yararlanma ve tedavi görme tutuklu ve hükümlülerin en tabii haklarıdır. Gaziantep Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında ülkemizdeki birçok ceza infaz kurumu gibi hekim sayısının ihtiyaca cevap verememesi şikayetlere kaynaklık eden etmenlerden biridir. Bir ilçe kadar nüfusa sahip cezaevlerinde, hekim sayısındaki eksiklik nedeniyle aksayan tedavi hizmetleri ciddi olayları beraberinde getirebilir.

Ülkemizdeki ceza infaz kurumlarının hemen hemen hepsinde Komisyon tarafından daha önce de gözlemlenen diğer bir meselede sigara içmeyen tutuklu ve hükümlülerin içenlerle aynı yerde kalmasından dolayı pasif içici haline gelmesidir. Ayrıca koşullarda sigara içilmesi havasızlık sorununu da beraberinde getirmekte bu durumda mahpuslarda koşunun kapı ve camlarını açık tutulmasıyla çözümlenmeye çalışılmaktadır. Sürekli açık bırakılan kapı ve pencereler koşu ortamının ısınmasını da engellemektedir.

Sonuç olarak,

1) Gaziantep E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan incelemelerde, mahpuslara muamelelerde insanca yaşama hakkına ve insan onuruna aykırı durum, tutum ve davranışlar tespit edilmemiştir.

2) Her iki ceza infaz kurumunun bina olarak durumu yetersizdir. Binalar oldukça eski yapıda ve duvarlarındaki rutubet açıkça görülür vaziyettedir. Ayrıca özellikle E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun geçtiğimiz yıllarda kapasitesi bina olarak artmamasına rağmen mevcudunun üç katına çıkarılmasıyla Türkiye'nin en kalabalık cezaevi olmuştur. Doğal olarak bu durumdan Kurum idaresi sorumlu tutulamaz. Ancak mevcudun fazlalığı havasızlık, temizlikte sorunlar, hükümlü ve tutuklular arasında gerginlikler ve yer olmaması yüzünden yerdeki yataklarda yatma gibi birçok sorunun nedeni

olmalıdır. Doğal olarak bu durumdan Kurum İdaresi sorumlu tutulamayacaktır. Kapasite fazlalığı ve bina yetersizliği sorunları genel bir sorun olmakla birlikte ivedilikle çözülmesi faydalı olacaktır.

3) Kurum kantininde yapılan incelemelerde kantin fiyatlarının makul seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca ürün çeşitliliği açısından ziyaret edilen diğer infaz kurumlarına oranla daha zengin olduğu gözlemlenmiştir.

4) Sağlık hakkı tüm insanlar gibi tutuklu ve hükümlülerin de en temel haklarından. Şüphesiz Gaziantep E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda daimi görev yapan kadrolu bir doktorun bulunması olumlu bir gelişmedir. Ancak İnfaz Kurumunun toplam mevcudu göz önünde bulundurulduğunda tek başına bir doktorun bütün mahpuslara yeteri kadar muayene zamanını ayırabilmesi olanaksızdır. Bu noktada yapılması gereken ise kadrolu doktor ve diğer sağlık görevlisi sayısının artırılmasıdır.

5) Koşullarda sigara içen hükümlü ve tutukluların içmeyenler üzerinde pasif içicilik gibi olumsuz bir etki bırakması kabul edilebilir değildir. İleride bu yönde bir ayrıma gidilmesi sigara içmeyen hükümlü ve tutukluların sağlıklı yaşama haklarını güvence altına alacaktır.

EK-6

**GAZİANTEP 5. ZIRHLI TUGAY 3. SINIF ASKERİ CEZA
TUTUKEVLERİ RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA, Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon gerçekleştireceği çalışma kapsamında, Gaziantep Askeri Ceza İnfaz Kurumu'nda inceleme yapma kararı almıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ilk kez 23'üncü Yasama Döneminde askeri ceza ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmuştur. 13 Ocak 2012 tarihinde 5'inci Zırhlı Tugay Komutanlığı Askeri Ceza ve Tutukevi'nde Alt Komisyonca gerçekleştirilen inceleme ise, 24'üncü Yasama Döneminde, bir askeri ceza infaz kurumunda yapılmış olan ilk incelemedir.

Alt Komisyon; Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den müteşekkildir. Alt Komisyon üyelerine, Komisyon Uzman Yardımcılarından Abdussamed SİĞİRTMAÇ ve Gökhan PİRİ eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Gaziantep 5. Zırhlı Tugay 3. Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, infaz kurumunun fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülere karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet, 13 Ocak 2012 tarihinde 5'inci Zırhlı Tugay Komutanlığı Askeri Ceza ve Tutukevi'nde ziyaret gerçekleştirmiştir. Alt Komisyon, inceleme kapsamında Ceza İnfaz Kurumu Müdürü'nden bilgi almış, ardından Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlemlerde bulunmuş; son olarak ise bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarda görüşmelerde bulunmuştur.

Hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmeler, heyet tarafından rastgele seçilen koğuşlarda cezaevinden hiçbir görevli olmaksızın gerçekleştirilmiştir.

IV. İNCELEMELER

1. Ceza İnfaz Kurumu Müdürü İle Gerçekleştirilen Görüşme

Alt Komisyona Kurum Müdürü Yarbay Bekir ŞAHİN tarafından Ceza İnfaz Kurumu hakkında brifing verilmiştir. Brifing esnasında Askeri Savcı Sevilay BAKIR da hazır bulunmuştur.

Brifingde şu bilgiler aktarılmıştır:

- Askeri Ceza İnfaz Kurumunda, askeri veya adliye mahkemeleri tarafından tutuklanmış asker kişiler, asker edildikten sonra işledikleri suçlardan dolayı bir yıl veya daha az süreli hürriyeti bağlayıcı ceza alan erbaş/erler ile Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve devlet memurluğundan çıkarılmayı gerektirmeyecek cezaları alan TSK mensubu subay, astsubay, sivil memur ve uzman erbaşlar kalabilmektedir.

- Ceza İnfaz Kurumu kapasitesi 50 kişi olmakla birlikte 13 Ocak 2012 tarihi itibarıyla 2'si hükümlü 16'sı tutuklu olmak üzere 18 mevcudu bulunmaktadır.

- Askeri mahkemenin tutukluluk kararı alması sonucu, ceza infaz kurumunda kalanların suç isnadı ve suç isnat edilen kişi sayısı şöyledir:

Firar, İzin Tecavüzü ve Yakalanmakla Sona Eren Firar	: 6
Taksirli Ölüme Neden Olmak	: 1
Silahla Tehdit, Tehdit ve Hakaret	: 1
Neticesi İtibariyle Kasten Silahla Yaralama	: 1

- Sivil mahkemenin tutukluluk kararı alması sonucu, ceza infaz kurumunda kalanların suç isnadı ve suç isnat edilen kişi sayısı şöyledir

Hırsızlık	: 2
Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti	
Yapma veya Sağlam	: 1
Kasten Öldürme	: 1
Tasarlayarak Öldürme ve Kasten Öldürme	: 2
Firar	: 2
Hava Değişim Tecavüzü	: 1
Çocuğun Cinsel İstismarı	: 1

- Tutuklu ve hükümlülerin yemek ihtiyacı kışladaki tüm askerlere de hizmet veren kışla mutfağında hazırlanmış yemeklerden karşılanmaktadır.

- Ceza İnfaz Kurumundaki tüm hükümlü ve tutuklular günde en az bir saat havalandırmaya çıkartılmaktadır.

- Tutuklu ve hükümlüler haftada bir defa ilgili mevzuatta belirlenen esaslar dâhilinde, 10 dakika süreyle telefon görüşmesi gerçekleştirebilmekte ve acil hallerde faks cihazından faydalanabilmektedir.

- Sağlık sorunları, kışla reviri ve ileri tetkik gerektiren hususlarda hastanelerden faydalanmak suretiyle giderilmektedir.

- Psikolojik sorunları olan tutuklu ve hükümlüler Rehberlik ve Danışma Merkezleri uzmanlarınca takibe alınmaktadır.

- Koğuşlardaki kablolu TV yayınından (55 kanal) saat 06:30–22:00 saatleri arasında faydalanmak mümkündür.
- Kurum bünyesinde okuma yazma kursu, el sanatları, folklor, halk oyunları ve bağlama kursları verilmektedir. Satranç, voleybol ve masa tenisi müsabakaları düzenlenmektedir.
- Tutuklu ve hükümlüler yazdıkları mektubu ücretsiz olarak gönderebilmektedir.
- Ceza İnfaz Kurumu'na ait bir adet nakil aracı bulunmaktadır. Bu araç tutuklu ve hükümlülerin Gaziantep il sınırındaki hastanelere naklinde ve tutukluların askeri mahkemelere duruşma için götürülmesinde kullanılmaktadır. Diğer mahkemelerdeki duruşmalara götürülecek tutuklular için ise, Gaziantep'teki sivil ceza infaz kurumuna ait nakil araçlarının kullanıldığı öğrenilmiştir.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Gerçekleştirilen Görüşmeler

Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılan gözlemlerde fiziki koşullar açısından herhangi bir olumsuzluğa rastlanmamıştır. Ceza İnfaz Kurumu düzen ve temizlik yönüyle takdire şayan derecede olumlu bulunmuştur. Kapasite üstü tutuklu ve hükümlünün barındırılıyor olmasının ürünü olarak, pek çok sivil ceza infaz kurumunda görülen olumsuz yaşam koşullarına rastlanmamış olması ayrıca memnuniyet verici olmuştur.

Yapılan incelemede, koğuşların gezilmesi esnasında 7 gün 24 saat yanan florasana lamba ile görüntü ve ses kaydının yapıldığı cihazlar dikkat çekmiştir. Görüntü kaydının sadece ortak alanlara (gazino) münhasır kalmayıp, tutuklu ve hükümlülerin yattıkları koğuşlarda da bu uygulamanın var olduğunu, özellikle vurgulamak gerekmektedir. Ceza infaz kurumu yönetiminin vermiş olduğu bilgilendirmeden, teknik bir arıza nedeniyle, son 1 yıldır ses kaydının yapılamadığı ancak görüntü kaydının aralıksız bir şekilde sürdürüldüğü öğrenilmiştir. Söz konusu cihazlarla ve sürekli açık bulunan lamba ile ilgili şikâyetini dile getiren bir mahpus,¹ bunlar nedeniyle psikolojisinin bozulduğunu ve uyuyamadığını, çözüm olarak ise, hap kullanmakta olduğunu söylemiştir. Gerçekten de Alt Komisyon üyeleri dahi, bulundukları kısa süre içerisinde sürekli gözetim altında bulunulduğu hissini veren bu ortamdan son derece rahatsız olmuştur. Koğuşlarda ses ve görüntü kaydı için teknik tertibatın bulunuyor olmasının, ceza infaz kurumu yönetiminin nezareti olmaksızın Alt Komisyonca gerçekleştirilen tutuklu ve hükümlülerle yapılan görüşmelere gölge düşürdüğünü de eklemek gerekmektedir.

Ceza infaz kurumundaki 3 farklı koğuşta tutuklu ve hükümlülerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde, koğuşta 24 saat yanan ışık ve

¹ Kanuni bir tabir olmamakla beraber, mahpus kelimesi tutuklu ve hükümlü anlamlarının her ikisini de barındıran çatı bir kavram olarak kullanılmıştır.

aralıksız sürdürülen kamera kaydı dışında, kayda değer bir sorun dile getirilmemiştir. Tutuklu ve hükümlüler ceza infaz kurumu müdürünün kendilerini sıklıkla ziyaret ettiğini ifade etmenin yanı sıra, ceza infaz kurumu yönetimi tarafından kötü muamele, hakaret ve işkence gibi davranışlara maruz kalmadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte, kantinde sebze ve meyvenin olmaması ile yemeklerin yapımında gerekli özenin gösterilmemesi gibi hususlar şikâyet konusu edilmiştir.

Ceza infaz kurumunda görüşülen er ve erbaşların tek tip siyah kıyafet giydiği de gözlemlenen başka bir husus olmuştur.

V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

1. Ceza İnfaz Kurumunun fiziki şartları ve temizliği memnuniyet verici bulunmuştur. Ceza İnfaz Kurumu Müdürünün tutuklu ve hükümlülerle olan iletişimini de takdir etmek gerekmektedir.

2. Ülkemizde genel bir problem olarak görülen kapasite fazlası tutuklu ve hükümlü bulunuyor olmasının bu Kurumda görülmemesi sevindiricidir.

3. Ceza infaz kurumu personeli 2'si astsubay 3'ü er-erbaş olmak üzere, Kurum Müdürü ile birlikte, toplam 6 kişiden müteşekkildir. Ceza infaz kurumunun hâlihazırdaki mevcudu (18 kişi) göz önünde bulundurulduğunda, personel sayısının azlığının sorun teşkil etmeyeceği öngörülebilir. Bununla birlikte, geçici personel niteliğinde olan er ve erbaşların ceza infaz kurumunda istihdam edilmesi yerine, aynı görevin profesyonel infaz koruma memurları tarafından yürütülmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

4. Ceza İnfaz Kurumu Müdürünün verdiği brifingte ve tutuklu-hükümlülerle gerçekleştirilen görüşmelerde, ceza infaz kurumunda barındırılanların gün içerisinde koşullardan faydalanabildiği öğrenilmiştir. Bu olumlu uygulamanın devam ettirilmesi yerinde olacaktır.

5. Er ve erbaşların tek tip siyah kıyafet giyme zorunluluğunun kaldırılması olumlu bir uygulama olacaktır.

6. Ceza infaz kurumu koşullarında bulunan ses ve görüntü alma tertibatıyla 24 saat sürekli görüntü kaydının yapılıyor olmasının, kabul edilebilir olmadığı, değerlendirilmiştir. Kişilerin mahrem alanlarında görüntü ve ses kaydı yapılıyor olması ister güvenlik gerekçelerine, ister mevzuat hükümlerine dayandırılınsın, hiçbir şekilde meşru görülemez. Kaldı ki *Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik*'te bu uygulamayı şart koşan açık bir hüküm bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, kişilik haklarına aykırı bu uygulamanın sonlandırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

EK-7

**ÜLKEMİZE SIĞINAN SURIYE VATANDAŞLARININ BARINDIKLARI
ÇADIRKENTLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü toplantısında, Türkiye'de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunlarına ilişkin incelemelerde bulunmak üzere bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon ilk olarak, Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sonucu yaşanan insan hakkı ihlalleri nedeniyle Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarının Hatay ilinde ikamet ettirildiği çadırkentlerde inceleme yapma kararı almıştır.

18-19 Ocak 2012 tarihlerinde yapılan incelemeye, Alt Komisyon üyeleri Samsun Milletvekili ve Alt Komisyon Başkanı Cemal Yılmaz DEMİR, Kahramanmaraş Milletvekili Nevzat PAKDİL, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Hatay Milletvekili Refik ERYILMAZ ve İstanbul Milletvekili Atila KAYA katılmış; ayrıca Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ ve Yasama Uzman Yardımcısı Gamze SITKI Alt Komisyona eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

İncelemenin konusunu, ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının barındırıldıkları çadırkentlerde zor koşullarda yaşadıkları, kötü muamele ve tecavüze maruz kaldıkları iddiası ile bölgede asayiş bozucu davranışlarda bulundukları iddiası oluşturmıştır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Hatay'da ikamet ettirilen Suriye vatandaşlarına ilişkin basında yer alan ve Komisyon üyesi Milletvekillerimizin Komisyona ulaştırmış oldukları çeşitli şikâyetler ve bilgiler ışığında incelemelerde bulunulmuş ve bu kapsamda değerlendirilmeler yapılmıştır. Bu amaçla, 18 Ocak 2012 tarihinde Yayladağı Merkez Çadırkentinde, 19 Ocak 2012 tarihinde Altınözü Çadırkentinde inceleme gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon, yedi çadırkent arasından örnekleme yöntemiyle ikisinde inceleme yapmayı; bu amaçla da toplam Suriye vatandaşının sayıca yaklaşık yarıya yakınını barındırdığı gerekçesiyle Yayladağı ve Altınözü çadırkentlerinde inceleme gerçekleştirmeyi tercih etmiştir.

İncelemeler sırasında İl Valisi, çadırkentlerden sorumlu Kaymakamlar ve diğer idari yetkililerle, çadırkentlerde barınan Suriye vatandaşlarıyla ve bölge sakinleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiş, barınma mekanları incelenmiş, çeşitli bilgi ve belgeler edinilmiştir.

IV. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Alt Komisyon çalışmasında, uluslararası hukukta ve Türk hukuk mevzuatında konu ile ilgili düzenlemeler arasında bulunan Birleşmiş Milletlerin 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, 31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolü, 14.09.1994 tarihli Türkiye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve ilgili diğer yazılı metinleri dikkate almıştır.

V. İNCELEMELER

1. Genel Bilgi

Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sonucu insan hakkı ihlalleri yaşanmaya başlamasından sonra ülkede can güvenliklerinin kalmadığını düşünen 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi Suriye’den Türkiye’ye yönelik ilk toplu nüfus hareketini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında gerekli tedbirler alınmaya başlanmış; 252 Suriye vatandaşı sınırdan içeri alınarak Hatay’daki bir spor salonunda geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır.

Toplu girişler 311 ve 325 nolu hudut müstahkem mevkilerinden yapılmıştır. Giriş yapan Suriye vatandaşlarının öncelikle üst taraması yapılmakta, ardından tercüman eşliğinde kimlikleri var ise kimlik bilgileriyle, yok ise sözlü beyanlarıyla kayıt altına alınmaktadır.

İlk çadırkent alanı olarak Yayladağı merkezdeki eski bir tekeli binası belirlenerek bu yerleşkede çadırlar, seyyar mutfak, banyo gibi düzenlemeler yapılmış ve ilk nakiller buraya gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında devam eden girişler sebebiyle 09.06.2011 tarihinde Altınözü ve 12.06.2011 tarihinde Boynuyoğun Çadırkentleri kurulmuştur. Girişlerin artarak devam etmesi nedeniyle çadırkentlerin sayısı artırılmıştır. İnceleme tarihi itibarıyla Altınözü ve Yayladağı’nda iki; Reyhanlı, Apaydın ve Karbeyaz Kuyubaşı’nda birer olmak üzere toplam yedi çadırkent kurulu bulunmaktadır. Bu çadırkentlerdeki çadır sayısı 2.456’dır.

Ülkemize iltica edenler arasında Suriye güvenlik güçleri de bulunmaktadır. Bu kişiler 11.8.1941 tarihli ve 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkında Kanun ve 07.11.1995 tarihli ve 22456 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye Kabul Edilenler Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca aileleriyle birlikte sivil Suriye vatandaşlarından farklı olarak ayrı bir çadırkentte barındırılmaktadır.

Suriye’den ülkemize yönelik kitlesel bir nüfus hareketi nedeniyle koordinasyondan sorumlu kuruluş olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) belirlenmiştir. AFAD’ın koordinasyonunda; İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Tarım ve Köyşleri, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Hatay Valiliği, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Kızılay ortak çalışmalar yürütmektedir.

17.01.2012 tarihine kadar ülkemize 21.625 giriş olmuş, 12.212 kişi kendi rızasıyla ayrılmıştır. Söz konusu tarih itibarıyla Hatay ilindeki yedi çadırkentte 9413 kişi mevcut bulunmaktadır. Bunların % 54’ü Cisri Şuğur, % 42’si İdlip bölgesinden gelmiştir. Mevcut kişilerin büyük bir kısmını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır.

Çadırkentler, Suriye vatandaşlarının güvenlik endişesi nedeniyle prensip olarak kamuoyuna açık olmamakla birlikte, zaman zaman ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ziyaret izni verilmektedir. Ayrıca her çadırkentteki brifing çadırları aracılığıyla ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına bilgi verilmektedir. Bunun yanında ulusal ve uluslararası çok sayıda inceleme heyetinin çadırkentleri ziyaret etmelerine izin verilmiştir. Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Uluslararası Soruşturma Komisyonu ve Danimarka Parlamentosu Dış Politika Komitesi şimdiye kadar çadırkentleri ziyaret eden uluslararası heyetlerdir. Yurt içinden, Gümrük Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi gibi ilgili birimlerce çeşitli incelemeler yapılmıştır. Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin tarafından çadırkentler ziyaret edilmiştir. Alt Komisyon’dan önce toplam 46 heyet çadırkentleri ziyaret etmiştir.

2. Çadırkentlerde Yaşayan Suriye Vatandaşlarının Hukuki Statüsü

Ülkemizin de tarafı olduğu ve uluslararası mülteci hukukuna esas teşkil eden iki temel metin bulunmaktadır: 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü. Türkiye, devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen her iki metne de “coğrafi sınırlama” ile imza atmıştır. Buna göre “Avrupa’dan gelen kimselere” mülteci olma hakkı tanınırken; Avrupa dışından gelenlere bu hak tanınmamakta, üçüncü ülkelere geçebilecekleri süre boyunca sığınma hakkı verilmektedir.

Uluslararası mülteci hukuku ulusal hukuka 1994 İltica Yönetmeliği olarak da adlandırılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile aktarılmıştır.

Yukarıda anılan metinler ile uluslararası hukuk teamülleri uyarınca, Türkiye'nin açık kapı politikası sonucunda ülkeye kabul edilen Suriye vatandaşlarına "geçici koruma" statüsü verilmiştir. Böylece Suriye'deki durum normale dönene kadar Türkiye'de bir anlamda "misafir" konumunda barındırılmaktadırlar. Sığınan kişilerin sayıca çok olması bu statünün verilmesinde en büyük etkidir.

Bu hukuki statü kapsamında söz konusu kişilerin sınırdan giriş ve çıkışlarına izin verilmekte olup her türlü insani ihtiyaçları karşılanmakta ve güvenlikleri sağlanmaktadır. Geçici Koruma, ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürdür (Bülent Çiçekli, edts., Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), İsviçre, 2009, s.20). Geçici koruma, 1990'lı yılların başında Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından uygulanmıştır. Bu statü, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci statüsünü tamamlar nitelikte olup, uluslararası mülteci hukukunda acil ve geçici bir çözüm olarak kabul edilmektedir.

Çadırkentlerde yaşayan Suriye vatandaşları bu statü altında barındırılırken, Türkiye ve Suriye arasındaki vize muafiyeti kapsamında turistik vize ile en fazla üç aylık süre için ülkemize giriş yapanlar da bulunmaktadır. Hatta bu kişiler belli bir miktar parayı bankaya yatırmaları koşuluyla üç aylık süreye ek olarak altı ay daha serbest olarak kendi imkanlarıyla ülkemizde kalabilmektedir.

Alt Komisyonun incelemesi sırasında çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarınca hukuki statülerine ilişkin çok sayıda talep gelmiştir. Genel olarak, mevcut geçici koruma statüsünün çalışma gibi birçok haktan mahrum bıraktığını, istikballeri hakkında endişe ettiklerini, kendilerine iltica hakkı verilerek çalışma ve eğitim gibi hak ve özgürlüklerden azami derecede faydalanmak istediklerini ifade etmişlerdir.

3. Barınma Koşulları ve Sağlanan İmkanlar

Hatay ilinde Suriye vatandaşlarının ikameti için yedi adet çadırkent bulunmaktadır. Çadırkentler Altınözü ve Yayladağı'nda iki; Reyhanlı, Apaydın ve Karbeyaz Kuyubaşı'nda birer olmak üzere Hatay'ın farklı ilçelerinde kurulmuştur. Bu çadırkentlerdeki çadır sayısı 2.456'dır.

Çadırkentlerde yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğlence, eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve diğer ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli imkanlar sağlanmaktadır.

Sahra hastaneleri ve sağlık merkezleri ile sağlık hizmeti sunulmaktadır. Gerekli hallerde Hatay ilindeki veya diğer illerdeki hastanelere sevk yapılarak tedavileri sağlanmaktadır. Şimdiye kadar 90.000'e yakın muayene yapılmış; 180 ameliyat gerçekleştirilmiştir. Çocukların aşı takvimleri güncellenerek aşı

olmaları sağlanmıştır. İnceleme tarihi itibarıyla 17 kişi Suriye'deki olaylar sırasında yaralanma gibi çeşitli sebeplerden ötürü hayatını kaybetmiş, buna karşılık 162 doğum gerçekleşmiştir.

Çadırkentlerde toplam 2299 öğrenci bulunmaktadır ve 147 öğretmen ve çok sayıda idareci eğitim hizmetinde görev almaktadır. Yetişkinler için dikiş nakış, el işi, Türkçe kursu gibi kurslar verilmektedir. Çadırkent sakinlerinin sportif faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla çeşitli branşlarda spor tesisleri kurulmuş, gerekli malzemeler temin edilmiştir. Sosyal aktivite olarak satranç turnuvası, açık sinema gibi faaliyetler düzenlenmektedir.

Suriye vatandaşlarının her gün belirli saatler arasında ve gruplar halinde çadırkentlerden dışarı çıkarak serbestçe dolaşmaları sağlanmaktadır. Ulusal mevzuat uyarınca bu kişilerin çadırkent dışında, müstakil bir şekilde, yaşamalarına izin verilmemektedir.

Çadırkentlerde ikamet eden geçerli pasaporta sahip bazı Suriye vatandaşlarının, AFAD ve İçişleri Bakanlığı ile yapılan resmi yazışmalar kanalıyla Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan gibi çeşitli ülkelere gitmeleri sağlanmıştır.

Çadırkentlerde, Suriye vatandaşlarının akrabaları, yakınları ve arkadaşlarıyla, çadırkent alanı dışında kurulan ziyaret çadırlarında görüşmelerine imkan tanınmaktadır.

Alt Komisyonun örneklem yoluyla seçtiği iki çadırkent alanındaki barınma koşulları ve sağlanan imkanlar şu şekildedir:

Alt Komisyon tarafından inceleme yapılan çadırkentlerin ilkinin teşkil eden Yayladağı çadır alanında, iki adet çadırkent bulunmakta olup Yayladağı çadırkenti, 52.000 m² alanı kapsayan ve eski Tekel işletme tesislerinin kapatılarak çadırkent haline getirildiği bir sahada kurulmuştur. Söz konusu alanın 10.000 m²'si kapalı alan teşkil etmektedir. Birinci çadırkentte 260 çadır ve brandalarla ayrılan 177 bölmesinde toplam 1850 kişi barındırılmaktadır. İkinci çadırkent, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na ait boş arsa üzerine kurulmuştur. 50.000 m² alan üzerinde bulunan 549 çadırda toplam 2513 kişi barındırılmaktadır. Her iki çadırkentte toplam olarak yaklaşık 4300 kişi aile birlikteliği göz önünde bulundurularak misafir edilmektedir. Yayladağı Çadırkentlerine ilk giriş 29.04.2011 tarihinde 252 kişinin gelmesiyle başlamış olup 10.06.2011 tarihinde, özellikle Cısrı Şuğur'da 120 polis ve güvenlik görevlisinin öldürülmesine ilişkin basında çıkan haberlerden sonra, tekrardan bir göç dalgasının başlamasıyla sayı 5700'lere kadar çıktığı gözlemlenmiştir. Ancak Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından sınır bölgesine çok sayıda asker konuşlandırılarak sınırın bugüne kadar hiç olmamış biçimde kontrol altına almasından sonra kitlesel giriş ve çıkışlarda önemli bir oranda düşüş görülmüştür. 17.01.2012 tarihine kadar Yayladağı çadırkentine 13.654 giriş, 9.334 çıkış yapılmıştır.

Birinci Yayladağı çadırkentinin su ihtiyacı şebeke suyundan, su kuyuları ve tankerlerden; ikinci çadırkentten ise Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na ait sondaj

kuyularından ve Yayladağı Barajı'ndan temin edilmektedir. Yeterli su dezenfeksiyonun sağlanması için bakteriyel ve klor ölçümleri, haşereler için ise belirli zaman aralığıyla ilaçlamalar yapılmaktadır. Ayrıca çadırkentte; kuaför, televizyon izleme, güvenlik, çamaşır makinesi, ankesörlü telefon, ortak alanların 24 saat kamerayla izlenmesi, biçki nakış ve Türkçe kursları, çocuk parkları ve oyun sahaları, tercüman, ibadet olanağı, ulusal ve uluslararası heyetler için kabul çadırı imkanları da misafirlere sağlanmaktadır. Her çadırda ısınma amaçlı elektrikli ısıtıcı bulunmaktadır.

Birinci çadırkentte 15 derslik, ikinci Çadırkentte ise 10 derslikte 47 öğretmen ile 1030 öğrenciye eğitim ve öğretim verilmektedir.

Her iki Çadırkentte sağlık hizmetleri sunan 18 yataklı hastane bulunmakta olup hastanede 24 saat pratisyen hekim, mesai saatlerinde haftanın her günü dahiliye ve çocuk uzmanı, haftanın belirli günlerinde ise kadın doğum ve göz hastalıkları uzmanı görev yapmaktadır. Üç öğün yemek verilmekte olup yemek dağıtımını Kızılay yürütmektedir. Giyim, temizlik malzemeleri, içecek ve diğer gıda malzemeleri gibi diğer ihtiyaçları da çadırkentte karşılanmaktadır. Ayrıca, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na dayanarak Başbakanlık'ın Sosyal Yardımlaşma tarafından Suriye vatandaşlarının her birine bir defaya mahsus 100 TL nakdi yardımda bulunulmuştur. Çadırkentteki hizmetler, Yayladağı İlçesi kamu personeli, geçici görevli kamu personeli ve çalıştırılan işçi personeli eliyle yürütülmektedir. Ayrıca, söz konusu masraflar için Yayladağı Kaymakamlığı Afet ve Acil Yardım Ödeneğinden toplam 14.075.864,29 TL harcanmıştır.

Suriye vatandaşları, günün belirli saatlerinde çadırkent görevlileri nezaretinde çarşı iznine gönderilmektedir ve ziyaretçi kabulleri yapılmaktadır.

19 Ocak 2012 tarihinde Alt Komisyonun incelemelerde bulunduğu bir diğer çadırkent Altınözü çadırkentidir. İki çadır alanından oluşmakta, biri merkezdeki eski tekel binasında kurulu, bir diğeri de Boynuyoğun mevkiinde kurulu bulunmaktadır. Heyet tarafından merkezde kurulu bulunan çadır alanında inceleme yapılmıştır. Her iki alanda toplam 2940 Suriye vatandaşı barınmakta olup gelenlerin % 95'i İdlip ilinden, Cisri Şuğur ve Halep mntıkalarından; % 5'i ise diğer illerden gelenlerden oluşmaktadır.

Altınözü çadırkentinde sağlanan imkanlar arasında; televizyon izleme, günde üç öğün sıcak yemek, görüşme ve haberleşme imkanı, güvenlik, ortak alanın 24 saat kamerayla izlenmesi, çocuklara yönelik oyun parkları ve eğitim etkinlikleri, danışma ve talep iletme noktaları, bebek bezi ve maması, tercümanlar, sağlık hizmetleri, Boynuyoğun'da 50 yataklı Sahra Hastanesi, giysi yardımı, ibadet imkanı, sondaj kuyusu ve su şebekesi yoluyla su temini, 300 m² kanalizasyon şebekesi temini, sabit ve seyyar tuvalet ile banyo, çadırkent sahasında ve çadırların içinde aydınlatma ve elektrik temini, çamaşır makinalarında çamaşır yıkama alanları, ankesörlü telefon, çöplerin toplanması, her bölgeye 15 adet temizlik görevlisi, böcek ilaçlaması, her çadıra sandalye, tabure ve süpürge, çöp poşeti gibi temizlik malzemeleri temini, yaşlı ve

engellilere tekerlekli sandalye, 24 saat hizmet veren çay kahve makinaları, kuaför, gelen heyetler için bilgilendirme çadırı, kadınlara yönelik bıçkı nakış kursları, çeşitli spor ve eğlence faaliyetleri bulunmaktadır.

Altınözü çadırkentinde, 459'u kız 525'i erkek olmak üzere toplam 984 öğrenci 30 derslikte eğitim görmekte, bu okullarda 5 idari personel ve 59 ücretli öğretmen görev yapmaktadır.

Hem Yayladağı hem de Altınözü çadırkent sakinleri ile yapılan görüşmelerde barınma koşullarına ilişkin olarak herhangi bir şikayet alınmamıştır. Verilen imkanlardan dolayı Türkiye'ye minnettar olduklarını, her türlü hizmetin verilmesinden çok memnun olduklarını, ilk kez kendilerini insan gibi hissettiklerini ve görevlilerin hiçbir yardımı esirgemediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yemeklerin Kızılay'ca dağıtılması yerine kendilerinin yemek yapabilmesine imkan verilmesi, kış şartlarına uygun giysilerin ve çadırların tedarik edilmesi ve çocuklarının ilk, orta ve yüksek öğrenimini Türk okul ve üniversitelerinde görmeleri yönündeki taleplerini iletmışlerdir. Ayrıca, Hatay ilinde bulunan akrabalarının yanında konaklama, çadırkentlere internet bağlantısı sağlanması, kendi meslek dallarında çalışma olanağının verilmesi ise diğer istekleri arasındadır.

Çadırkent sakinlerince sıkça vurgulanan hususlardan biri Suriye'de yüksek öğrenim okumakta veya okuma zamanı gelmişken kaçmak zorunda kalanlara Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim görme imkanı verilmesi talebidir. Yüksek Öğretim Kuruludan yetkililerce yapılan değerlendirmede, yüksek öğrenim talep edenlerin Suriye'de bir üniversite programına kayıtlı olduklarına ilişkin belgelerinin bulunması halinde taleplerinin değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.

Alınan bilgiye göre, barınma koşullarının daha iyi hale getirilebilmesi için tüm çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarının, Kilis ilinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından inşa edilen konteyner evlere sevk edilmesi planlanmaktadır.

4. Kötü Muamele ve Tecavüz İddiaları

Çeşitli basın kaynaklarında çadırkentlerdeki Suriye vatandaşlarına yönelik kötü muamele ve tecavüz iddiaları yer almıştır. Örneğin 20 Eylül 2011 tarihinde Suriye Resmi Haber Ajansı (SANA), "Türkiye'deki Kamplarda Tecavüze Uğrayanlar Anlatıyor" başlığıyla verdiği haberde, üç kadın sığınmacının kampta Suriyeli ve Türklerce tecavüze uğradıklarını ve para karşılığı Türklere satıldıklarını öne sürmüştür. Yine aynı haberde, gelenlere ilk günler iyi davranıldığı ancak aradan altı gün geçince kötü muamele başladığı iddia edilmiştir.

Bu haberler üzerine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından konu Dışişleri Bakanlığına sorulmuştur. Bakanlıkça verilen cevapta, iddiaların araştırılması amacıyla Suriye Dışişleri ve Göçmenler Bakanlığı nezdinde Şam Büyükelçiliği aracılığıyla resmi girişimde bulunulduğu, iddia sahibi ve diğer

ilgili şahıslara ait kimlik bilgilerinin iletilmesi talep edildiği, ayrıca Şam ve Halep'teki Temsilciliklerin iddia sahibi şahıs ile mülakat gerçekleştirilmesini teminen girişimlerde bulunulması talimatı verildiği; taleplere yanıt alınamaması üzerine girişimin tekrarlandığı, buna rağmen resmi talepler yanıtı bırakılarak işbirliğinden kaçınıldığı, bu tutumun bahse konu iddiaların asılsız ve düzmece olduğu yönündeki kanaati güçlendirdiği, iddia sahibinin Suriye makamlarının zorlamasıyla açıklamalarda bulunduğu ve ülkemizdeki çadırkentlere hiç giriş yapmadığına dair güçlü emareler bulunduğu ifade edilmiştir.

Söz konusu iddialara ilişkin hem Yayladağı hem de Altınözü çadırkentlerde görüşmelerde bulunan Suriye vatandaşları, tecavüz ve kötü muamele iddialarını reddetmişler, bu haberin tamamen mantık dışı olduğunu vurgulayarak, Türk yetkililerince kendilerine çok iyi davranıldığını, haberlerin ilk olarak Türkiye'de iktidara muhalefet eden bir gazetede çıkmasının manidar olduğunu ifade etmişlerdir. Yetkiler tarafından da, iddiaların gerçektışı olduğu, çadırkentlerde her türlü olayın mutlaka soruşturulduğu, böyle bir iddianın varolmadığı belirtilmiştir.

Alt Komisyon, çadırkentlerde kötü muamele ve tecavüz şeklinde hiçbir duyum almadığı, çadır alanlarının ziyareti sırasında bu yönde hiçbir şikayet yapılmamıştır.

5. Suriye Vatandaşlarından Kaynaklandığı İddia Edilen Asayiş Sorunları

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü toplantısı sırasında Komisyon üyesi Hatay Milletvekili Sayın Refik Eryılmaz, kendisine, Suriye vatandaşlarınca bölgede asayiş bozucu bir takım hareketlerde bulunulduğu ve bunun yerel halkta huzursuzluk yarattığı şeklinde iddiaların geldiğini ifade etmiştir. Sayın Eryılmaz özetle, çadırkent sakinlerince Yayladağı ve Reyhanlı ilçelerinde yol kesilip araçlara zarar verildiği, esnaflara saldırıldığı, mahsullere zarar verildiği ve hırsızlık yapıldığı, Polis araçlarına saldırıldığı, Suriyelilerin narenciye kesimi gibi işlerde kaçak olarak çalıştırıldıkları şeklinde iddiaların varolduğunu belirtmiştir.

Ayrıca Alt Komisyon tarafından Yayladağı incelemeleri sırasında bölge sakinlerinden bir vatandaş ile yapılan görüşmede, Suriye vatandaşlarının Yayladağı'nda esnaflara saldırıldığı, mahsullere zarar verdiği ve hırsızlık yaptığı, polis araçlarına saldırıldığı, verilen aynı yardımlardan çay ve gıdayı piyasada sattıkları, sivil araçlarda çadırkentlerin kapısına gelen yerel halktan kimselerin Suriye vatandaşlarını gruplar halinde götürerek kaçak olarak çalıştırdıkları, Hatay esnafının bir süre öncesine kadar ticari işletmelerini gün içerisinde kilitlemekten gittikleri ancak hırsızlık endişesinden ötürü artık kilitlemek zorunda kaldıkları, yöre halkının Suriye ve Türkiye arasında olası gerginliğin ilk bu bölgede yaşanacağı endişesine kapıldığı dile getirilmiştir.

Söz konusu iddialar yerel yetkililere de sorulmuştur: Tarlada, zeytin toplamada, inşaatta ve benzeri işlerde kaçak işçi olarak çalıştırılmaları

iddialarına ilişkin, Yayladağı emniyet sorumluluk bölgesinde sadece bir olayın yaşandığı, Çadirkent sakini üç Suriye vatandaşının bir Türk vatandaşı tarafından odun kesme işi maksadıyla kaçak çalıştırıldığı ve konuya ilişkin gerekli yasal işlemlerin başlatıldığı, ayrıca ihbar yoluyla gelen her türlü kaçak işçi çalıştırma vakalarına yasal işlemlerin başlatıldığı; çevredeki tarlaların talan edildiği iddiasına ilişkin mısır tarlalarında Suriye vatandaşı çocuklarının birkaç izinsiz alımının gerçekleştiği ancak bunun ticari anlamda büyük bir zarara yol açmayacağı gerekçesiyle tarla sahibinin şikayette bulunmadığı ifade edilmiştir.

Çadirkent sakinlerince Yayladağı ve Reyhanlı'da yol kesilip, araçlara zarar verildiğine ilişkin iddialara yönelik, Suriye'de yaşanan olayların basında yer bulması sonrasında gösteri yapmak için bir çadirkentten diğerine gösteri (slogan atmak gibi) amaçlı gitmeleri sırasında hem kendi içlerinde bölgesel farklılıklardan doğan hizipleşme faktörü hem de içinde bulundukları ruhsal durumları nedeniyle kendi aralarında birtakım arbedeler yaşandığı ve bu gösteriler esnasında karayollarında gerekli trafik tedbirlerin sağlandığı belirtilmiştir.

Çadirkent sakinlerinin karıştığı bazı olaylar adliyeye intikal etmiştir. İnceleme tarihi itibarıyla adliye intikal eden 63 olay bulunmaktadır. Bunların 62'si çadirkentlerde bulunan Suriye vatandaşlarının kendi aralarında yaşanan olaylar sonucu olup, Türk vatandaşlarıyla aralarında alışverişten kaynaklanan sadece bir olay gerçekleşmiştir. Av bayiinde yaşanan bu olay ise tartışma safhasından öteye geçmemiştir. Kendi aralarındaki 62 olay içerisinde kasten adam yaralamadan bir tutuklama gerçekleşmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan gösteriler Mısır, Libya, Bahreyn ve Yemen'e son olarak da Suriye'ye sıçramıştır. Kimilerince "Arap Baharı" olarak da adlandırılan bu gelişmeler otoriter rejimlere karşı halkın hak ve özgürlük mücadelesine dönüşmüştür.

Suriye'de 2011 yılının ilk çeyreğinde başlayan gösteriler kısa zamanda Suriye'nin birçok şehrinde kitlesel gösteriler biçiminde ortaya çıkmıştır. Ancak bu gösterilere karşı Hükümetin silah kullanmaya başlayarak çok sayıda göstericiyi öldürmesi, şehirlerin güvenlik güçlerince ağır silahlarla ateş altına alınması ve rejim muhalifi çok sayıda insanın işkence görmesi üzerine, can güvenliklerinden endişe eden 20.000'in üzerinde Suriye vatandaşı ülkemize sığınmıştır.

Türkiye benimsediği açık kapı politikasıyla sınıra gelen her Suriye vatandaşını insani mülahazalarla Türkiye'ye kabul ederek ilk ve en acil olarak barınma, sağlık, yiyecek, giyecek ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Ülkemize sığınan bu kişiler uluslararası hukukta kabul gören "geçici koruma" statüsüyle koruma altına alınmıştır. Bu şekilde iç hukuktan farklı olarak kendilerine "mülteci" veya "sığınmacı" statüsü verilmeyerek, her türlü imkanları Devlet tarafından karşılanmak üzere bir anlamda "misafir" konumunda tutulmaktadırlar. Bu statü bakımından bu kişilerin iltica etme veya

üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Geçici koruma statüsü, onbinleri bulan bu şekildeki kitlesel sığınma hareketi için en uygun durumu ifade etmektedir. Ancak bu statünün acil hallerde ve geçici olduğunu vurgulamak gerekir.

İltica konusunda 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturmaktadır. Bu metinlere Türkiye de taraf olmuş, ayrıca taraf olunan bu metinlerin uygulamasını göstermek üzere 1994 yılında kısa adıyla İltica Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmelik esas olarak iltica ve ikincil koruma hususlarını düzenlemekle birlikte, yabancı ülkelere sınıra yapılan toplu nüfus hareketi halinde yapılacakları da içermektedir. Bununla birlikte Yönetmelik, toplu nüfus hareketlerine karşı alınacak önlemler ve sorumlu birimler bakımından güncellikten uzak kalmıştır. Suriye vatandaşlarına tanınan “geçici koruma” statüsü ve bu sığınma hareketinin koordinasyonu ve sorumlu birimleri bakımından mevcut uygulamanın Yönetmelik hükümlerine uymadığı görülmektedir. Dolayısıyla öncelikle adı geçen Yönetmeliğin, bu tür toplu sığınma hareketlerinde, uluslararası hukukta kabul gören en yeni gelişmeleri içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak yabancılara sağlanacak uluslararası korumanın içeriğinin asıl olarak bir kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim Anayasanın “Yabancıların durumu” başlıklı 16’ncı maddesine göre “Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.” Dolayısıyla bu hükme uygun olarak çıkarılacak bir kanunda “geçici koruma” statüsüne de yer verilerek bu statü altındaki kişilere tanınacak haklar belirlenmelidir.

Ülkemize şimdiye kadar toplam 21.000 civarında Suriye vatandaşı sığınmak üzere gelmiş; bunların yarısından fazlası Suriye’deki konjonktürel duruma göre geri dönmüştür. Rakam değişmekle birlikte 10.000 kadar Suriye vatandaşı Türkiye’nin koruması altında yaşamaya devam etmektedir. İncelemenin konusu olmamakla birlikte Suriye vatandaşlarının, geldikleri yerde hiçbir can güvenliklerinin kalmadığı, korku içinde evlerini, işlerini bırakarak geldikleri, kimi yakınları hakkında haber alamadıkları, Türkiye’de kendilerini ilk kez insan gibi hissettikleri ve benzeri şekildeki ifadeleri burada zikretmeye değerdir. Ayrıca Suriye’de çıkarılan genel affın yararlanıp yararlanmayacaklarına ilişkin kendilerine yöneltilen ısrarlı soruya karşılık, vaat edilen affın kapsamının dar olup samimiyetten uzak olduğunu ve daha önce de genel af ilan edilip sanıldığı biçimde gerçek bir genel af sonucunu doğurmadığını, bu nedenle bu affa inanmadıklarını, korkularının sürdüğünü, geri dönmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bir Suriye vatandaşının, “Türkiye’deki bir çadırı Suriye’deki bir köşke tercih ederim” şeklindeki beyanı yaşanan korkuyu açıkça ifade etmektedir.

Türkiye’ye kabul edilen Suriye vatandaşlarının, Hatay ilindeki yedi çadır alanında Kızılay tarafından kurulan çadırlarda barındırılmakta oldukları yukarıda ifade edilmişti. Alt Komisyon bu çadır alanlarından ikisini bizzat

gezerek müşahade etmiş; barınma koşullarına ilişkin çadırkent sakinlerini dinlemiştir. Yapılan gözlemlerde Suriye vatandaşlarının şimdilik olabilecek en iyi koşullarda ağırlandırmakta olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu koşullar elbetteki daha iyi hale getirilebilir. Özellikle binleri ifade eden kalabalık ortamlarda temizlik ve hijyenin sağlanmasında zorluk yaşanacağı aşıkardır. Ancak Kilis ilinde yapılmakta olan, içerisinde tuvalet, banyo ve mutfak bulunan konteyner evlerin bunu da ortadan kaldıracak olması memnuniyet vericidir. Ayrıca çadırkent sakinlerince barınma koşullarına ilişkin hiçbir yakınma dile getirilmemiş olması memnuniyetle karşılanmıştır.

Barınma dışındaki diğer imkanların (yiyecek, giyecek, ısınma, sosyal aktivite, sağlık, eğitim-öğretim, kurs, izin vb. diğer hizmetler ve yardımlar) sağlanmasında yetkililerce her türlü çalışmanın yapılmakta olduğu memnuniyetle görülmüştür. Çocuk kreşinden, ebru kursuna, çamaşır yıkama alanlarından, sağlık merkezlerine kadar farklı hizmetleri yerinde gözlemleyen Alt Komisyon, bu hizmetlerin aksamadan verilmesini memnuniyetle karşılamış ve faydalanicılardan hiçbir olumsuz beyan almamıştır. Burada Alt Komisyonun dikkat çekmek istediği husus, ülkemizde ne kadar süre kalacakları belirsiz olan Suriye vatandaşlarından okul çağındakilerin ilk, orta ve yüksek öğrenimlerinin ne şekilde sürdürüleceğidir.

Kötü muamele ve tecavüz iddialarıyla ilgili olarak Alt Komisyon, incelemeleri ve görüşmeleri sırasında bu iddiaların doğruluyla ilgili olarak hiçbir emareye rastlamamış, hiçbir duyum alınmamıştır. Yerel mercilerin ve Dışişleri Bakanlığının da araştırmaları neticesinde iddiaların asılsız olduğu, Suriye makamlarınca haberlerin Türkiye'ye geçişleri önlemek maksatlı yapıldığı kanaatine varılmıştır.

Suriye vatandaşlarının bölgede asayiş sorunlarına yol açtığı ve bunun da bölge halkında huzursuzluk yarattığıyla ilgili olarak, bölge halkıyla Suriye vatandaşları arasında adliye intikal edecek düzeyde yalnızca bir olayın yaşandığı, bunun haricinde önemli bir asayiş sorununun yaşanmadığı dikkate alındığında böylesi büyük bir grubun yol açabileceği asayiş sorunlarının asgari düzeyde tutulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ancak çadırkentlerde geçici koruma statüsü ile konuk edilen Suriye vatandaşlarından bazılarının Suriye'ye kaçırılması olayının içerisinde kamu görevlilerimizin bulunduğu iddiası medyada yer almış ve konu yargı mercilerince soruşturmaya tâbi tutularak tutuklama kararları verilmiştir. Benzer olayların tekrar yaşanmaması amacıyla yetkililerin gerekli etkin önlemleri alması ve olaya ilişkin sorumluluğu olanların ortaya çıkarılması beklenmektedir.

Alt Komisyonun ziyaretinden önce çadırkentleri ziyaret eden Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği çadırkentlerden övgüyle söz eden ve sağlanan yüksek standartlardan ötürü Türkiye'yi tebrik eden raporlar ve basın açıklamaları yayınlamışlardır. Özellikle

Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisinin, yaptığı ziyaret sırasında ilk kez bir sığınma kampında gülen yüzler gördüğü şeklinde ifadeye bulunduğunu belirtmek gerekir.

Sonuç olarak Komisyon, ülkemizde barındırılan Suriye vatandaşlarının yaşam şartları, sahip oldukları imkânlar ve çevreyle ilişkileri hakkında olumsuz bir izlenim edinmemiş; yapılan çalışmalar ve sağlanan hizmetleri memnuniyet verici bulmuştur.

MUHALEFET ŞERHLERİ

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA,

Türkiye’deki mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenlerin sorunlarının incelenmesi amacıyla kurulan alt komisyonca hazırlanan “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşların Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme” raporu ile ilgili muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.

*Ertuğrul KÜRKÇÜ
Mersin Milletvekili*

1. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünde “Arap Baharı” olarak nitelenen bölüm, alt komisyon kuruluş ve raporun yazılış maksadı bunu gerektirmediği halde Suriye’de yaşanan çatışmalı süreç hakkında bir uluslararası siyasi değerlendirmeye girişmekte ancak bunu da çatışan taraflardan birinin bakış açısıyla yapmaktadır. Başından beri isyancılara yakın bir habercilik çizgisi izleyen ABD gazetesi New York Times 28 Ocak tarihli bir haberinde şunları yazıyordu: “Geçen hafta yapılan söyleşilerde aralarında bazı Hristiyan ve Alevilerin de bulunduğu Homs sakinleri, Selefi olarak bilinen sertlik yanlısı Sünniler’in silahlı gruplar oluşturarak şiddet hazırlıkları yaptıklarından duydukları korkuyu dile getirdiler. Bu korkular... çatışma yayıldıkça kimi mililer arasındaki aşırı İslamcıların varlığının ayaklanmaya gitgide mezhepçi bir karakter kazandıracağı yolunda laik eylemciler arasında gerilim İslamcıların Cuma namazlarından sonra yapılan protestoları bu hafta Cihad olarak nitelemesine kadar vardır.” (bkz. Shamus Cooke, <http://tinyurl.com/7qk7ohn>);

2. Bu gerilim içinde Türkiye’ye gelen Suriye’li mültecilerin bir “hak ve özgürlük mücadelesi”nin tarafı olarak görülmesi ve böyle nitelenmesi için yeterli veri bulunduğu kuşkuludur. İnceleme yapıldığı sırada Hatay’ın Altınözü ve Yayladağ ilçelerinde oluşturulan kamplarda kalan 9 bin 300 dolayındaki mültecinin hemen hemen tamamının sınır boylarındaki Cisir-el Şuur ve başka birkaç yerleşim yerinden geldikleri bilinmektedir. 25 Haziran 2011’de BDP heyetinin kampa yaptığı inceleme ziyaretinde “sığınmacılarda kısa süre önce maruz kalınan bir şiddetin yol açtığı korku ve kaygı bulgusuna rastlanmadığı”

ifadesi 6 Temmuz 2011'de açıklanan heyetin raporunda yer almıştır. (bkz. <http://tinyurl.com/7v672ta>)

3. Komisyon, siyasi bir özelliğe sahip olacağı düşünülebilecek göçmenler arasında yer alan kaçak Suriye askerlerinin tutulduğu kampları ise ziyaret etmemiştir. Rapordaki keskinlikte bir siyasi değerlendirme için hangi verilere dayanıldığı da alt komisyon raporunda belirtilmiş değildir.

4. Bununla birlikte, kim olursa olsun, ülkesini terk ederek Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan çok sayıda göçmenini ülkemizde barındırılmalarında ahlaki ve insani açıdan bir kusur olduğunu söylemek yersiz olur. Burada sorun çok kısa bir zaman içinde sığınmacıların sayısının yaklaşık 14 bine varması ve hızla 6 bin 300'e düşmesi ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 17 Şubat'ta verdiği bilgilere göre yeniden "6 Kampta 9 Bin555'e çıkmasıdır. (bkz. <http://tinyurl.com/7cpw259>).

5. Bu geliş gidişler, sınır boyların yalnızca mağdurların yer değiştirmesi ile açıklanamayacak karakterde nüfus hareketi olduğunu açığa vurduğu halde alt-komisyon bu süreci aydınlatacak bilgi toplamak ve işlemekle ilgilenmemiştir.

6. Uluslararası sözleşmeler ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin tanımlarına göre sınır aşan göçler için kabul gören iki temel kategoriden "mülteci" başka bir devlet otoritesine sığınan kişi, "sığınmacı" ise bu sürecin daha başında olan kişi olarak tanımlıyor. Oysa çadırkentlerde yaşayan Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü raporda "geçici koruma statüsü verilmiş bir anlamda misafir" olarak bu uluslararası tanımlarla bağdaşmayacak bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım bir yandan "özgürlük uğruna" yurtlarını terk ettikleri söylenen sığınmacıların statüsüleştirilmesi anlamına gelecek, öte yandan Türkiye'nin uluslararası sözleşmelerle yüklendiği sorumlulukları üstlenmekten kaçınması olarak da yorumlanacaktır.

7. Türkiye'de barındırılan Suriye vatandaşlarının "bölgede yarattığı asayiş sorunları" ile ilgili olarak alt-komisyon "tek bir olay"dan söz etmektedir. Ancak bölgede yaşayanların çok sayıda şikayette bulundukları bilinmektedir. Örneğin Hatay eski milletvekili Murat Sökmenoğlu "Hac Konaklama Merkezi"nde barındırılan kimi "mülteciler"in saldırısına uğradığını, "Reyhanlı Kaymakamı Yusuf Güler, İlçe Jandarma Komutanı Binbaşı Bülent Gülbaz ile İlçe Emniyet Müdürü Aydın Yıldız'ın toplantı yaptıklarını, kampa kaçak girmek isteyen iki kişiye izin verilmemesinden dolayı olayların patlak verdiğini", 7 Aralık 2011 tarihli yerel Atayurt gazetesinde kendi sözleriyle şu şekilde aktarmıştır: "Eğer bunlar normal insan olsalardı, zaten olaylara asla karışmazlardı. Ama hepsi Türkiye ve Suriye arasını bozmak için sanki kiralanmış ve görevlendirilen provokatörler olunca, herekse saldırdılar. İlk bana saldırıldığında kalabalığı galeyana getiren ve provoke eden imam oldu. Ben tabancayı çekmemle birlikte, kalabalık bir anda etrafımı sardı. İşte bu sırada Emniyet Müdürü Aydın Yıldız olaya anında müdahale etti.

Birçok taksi ve TIR'ın saldırılar sonunda zara gördüğüne tanık oldum.” (bkz. <http://tinyurl.com/7k4lq21c>)

Aynı şekilde Doğan Haber Ajansı (DHA) 29 Ağustos 2011’de geçtiği haberde ”Suriyeli sığınmacıların esnafla birbirine girdi”ğini bildirmişti.

TBMM’ye gelerek sorunlarını bana aktaran Antakya Kent Konseyi sözcüleri de birlikte yaptığımız basın toplantısında kamplarda kalan kimi “sığınmacı”ların kentte bir mezhep gerilimi yaratacak yönde taşkınlıklarda bulunduklarından ve geçimlerini önemli ölçüde Suriye ile sınır ticaretinden sağlayan kent esnafının Suriye tarafına geçişlerini önleme çabasıyla yol kestikleri ve kavgaya yol açtıklarından yakınmışlardı.

Ne yazık ki, yukarıda aktardığımız türden sorunların varlığı alt-komisyon raporunda yalnızca yerel emniyet görevlilerin verdiği söylenen ve tevsik edilmeyen bilgilere dayanılarak yadsınmaktadır.

Şüphesiz, binlerce insanın alışık olmadıkları bir yeni toplumda bu tür gerilimler yaşaması doğal ve beklenen bir durumdur. Ancak, alt-komisyon bu olguları araştırmayarak ve ortada duran bilgi ve kanıtları bir yana iterek çizmeye çalıştığı “aşırı temiz” mülteci kampı tablosuyla, bizleri gerçeklerin araştırıldığına ikna etmekten çok, kimi gerçeklerin saklanmaya çalışıldığı izlenimini doğurmakta, raporu inandırıcılıktan uzaklaştırmaktadır.

8. Öte yandan alt komisyon incelemelerini gerçekleştirdiği ve raporunu hazırladığı dönemde uluslararası basında yer alan, Türkiye’deki kamplarda “Özgür Suriye Ordusu”na askeri eğitim ve destek verildiğine dair yer, zaman ve kişi adları içeren haberlere ise hiçbir biçimde eğilmemiştir. Oysa haberler bu “mülteci”lerin, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği normlarıyla hiçbir biçimde bağdaştırılamayarak çok vahim etkinlikler içinde bulundukları yönündedir. Örneğin ABD gazetesi New York Times muhabiri Liam Stack, 27 Ekim 2011’de Türkiye’den geçtiği haberinde Türkiye’nin Özgür Suriye Ordusu’na “mülteci kampı” görüntüsü altında barınak sunduğu ve ÖSO’nun silahlı unsurlarının sınırı geçerek Suriye içinde saldırılar düzenlemelerine imkan sağladığını açık açık yazmıştır. Stack’in haberine göre, Türkiye yetkililerinin “bütünüyle insancıl” maksatlı olduğunu söyledikleri bir kampta kalan Suriye ordusunun eski Albayı Riad el Esad’la “bir yerel resmi yetkilinin gözetiminde” yaptığını söylediği görüşme sırasında “ağır silahlı 10 Türk askeri” tarafından korunduklarını açıkça haber vermekte, Albay’ın da “üzerindeki takım elbisenin bir dışışleri yetkilisince kendisi için satın alındığını” söylediğini” aktarmaktadır. (bkz. <http://tinyurl.com/3b35yhn>)

Özetle, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme” raporu bu çadırkentlerle ilgili hakikatler konusunda komisyonumuza ve TBMM aracılığı ile halkı aydınlatmaktan çok, kafa karışıklığına yol açmakta; kamu görevlilerinin aymazlıklarının Türkiye’yi karşı karşıya bıraktığı tehdit ve tehlikeleri ve “misafir ağırlama” bahanesiyle girilen dış politika maceraları ortaya çıkarıp gidermeye yardımcı olmak yerine bunların gözlerden saklanmasına yol açmaktadır.

9. Son olarak, rapora İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nda görüşüldüğü sırada eklenen, Suriye ordusundan kaçarak Türkiye'ye "sığınan" Albay Hüseyin Mustafa Harmuş'un akıbetiyle ilgili bilgiler, bu olayın alt-komisyonca araştırılma ve incelenmesinden münhasıran elde edilmemiş, konuya dair emniyet ve savcılık açıklamalarına atfen rapora derc edilmiştir. Harmuş'u "kaçırmak"la itham edilenlerin, masumiyet karinesi dolayısıyla, haklarındaki yargılama sonuçlanana kadar bu eylemi gerçekleştirdikleri hukuken varit sayılamayacağından, kişinin akıbetinin bu şekilde tecilli ettiğine dair rapora sonradan derc edilen bir bilginin hiçbir hukuki kıymeti olamayacağı açıktır. Kaldı ki, bu olay alt-komisyonun görev alanı ve süresi içinde yer almadığından raporla ilişkilendirilmesi de başlı başına bir zorlama oluşturmaktadır. Bu zorlama gerçeğin ortaya çıkarılmasından çok, idareyi kimi ithamlardan aklama kaygısıyla komisyonumuz eliyle bir sanal gerçeklik oluşturulması sonucunu doğurmaktadır.

Bütün bu nedenlerle alt-komisyon raporuna muhalifim.

ÜLKEMİZE SİĞINAN SURİYE VATANDAŞLARIN BARINDIKLARI ÇADIRKENTLER HAKKINDA İNCELEME RAPORUNUN, değerlendirme ve sonuç bölümünde yer alan bazı şahsi değerlendirmelere katılmıyorum.

Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 11 ve 12. Sayfalarındaki bazı değerlendirmeleri komisyonun görev alanı dışına çıkılarak görgüye dayanmayan bir takım şahsi değerlendirmelere olduğu kanaatindeyim.

Şöyle ki;

1. 2011 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan daha sonra Mısır, Libya, Bahreyn, Yemen en son Suriye'de yaşanan ve Arap Baharı olarak adlandırılan gelişmelere hak ve özgürlük mücadelesi şeklinde lanse edilmesine rağmen sonuç itibari ile böyle bir sonucun elde edilmemiş ve bu olaylarda küresel güçlerin Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı yeniden şekillendirme çalışmalarının bir ürünü olduğu ortaya çıkmıştır.

2. Suriye'de 2011 yılının çeyreğinde başlayan gösteriler de bu kapsamdadır. Raporda, "Bu gösterilere karşı hükümetin silah kullanmaya başlayarak çok sayıda gösterici öldürmesi şehirlerin güvenlik güçlerince ağır silahlarla ateş altına alınması ve rejim muhalif çok sayıda insanın işkence görmesi üzerine vatandaşların Türkiye'ye geldikleri" yönündeki değerlendirmelere katılmıyorum. Bu husus Komisyonun görevi dışındır. Bu konuda komisyonun görgüye dayalı bir bilgisi olmamıştır. Tamamen kişisel bir değerlendirmedir. Ulusal ve Uluslararası basına yansıyan haberlere göre Suriye'de yaşanan ölümlerin emperyalist güçlerin desteklediği silahlı gruplar ile Suriye güvenlik kuvvetleri arasında yaşanan çatışmalardan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu konuda bizim herhangi bir gözlemimiz söz konusu

olmamıştır. Bu konuda kesin bir ifade kullanmanın sağlıklı olmayacağı kanaatindeyim.

3. Raporun 12. Sayfasının son paragrafında “incelemenin konusu olmamakla birlikte” diye başlayan, Suriye vatandaşların geldikleri yerde hiçbir can güvenliklerinin kalmadığı korku içinde evlerini ve işlerini bırakarak geldikleri, kimi yakınları hakkında haber alamadıkları yönündeki değerlendirmeler konumuzun dışında olup, görgüye dayalı tespitler değildir. Zira ülkemize 21.000 civarında Suriyeli vatandaşın geldiği bunlardan yaklaşık 12.500’ünün geri döndüğü dikkate alındığında rapordaki tespitlerin doğru olmayabileceği sonucu da ortaya çıkmaktadır.

4. Raporun değerlendirme ve sonuç kısmındaki son iki paragraftan önce eklenen önerge, komisyonun kuruluş amacı ve görevi dışında bir içerik taşıdığı gibi ülkemizi sıkıntıya sokabilecek ve farklı değerlendirmelere yol açabilecek niteliktedir; Zira çadır kentlerde geçici koruma statüsüyle kalan ve Suriye’ye kaçırılıp teslim edildiği iddia edilen şahıslarla ilgili komisyonun elinde net bir bilgi bulunmamaktadır.

Ayrıca, kaçırıldığı iddia edilen Suriye’li albayın Suriye yönetime karşı silahlı mücadele verdiği yönündeki açıklamaları dikkate alındığında Türkiye’nin silahlı guruplarla işbirliği yaptığı onları koruyup kolladığı gibi bir suçlamayı da beraberinde getirmektedir. Kaldı ki Türkiye ile Suriye arasında imzalanan Adana Protokolü ile bu protokolün geliştirilmesine yönelik ek protokoller gereğince her iki ülke muhalif silahlı gurupların iadesi konusunda mutabık kalmışlardır. Bu protokoller halen yürürlüktedir. Nitekim bu protokollerin imzalanmasından sonra Suriye yönetimi yakaladıkları PKK militanlarını Türkiye’ye teslim etmiştir.

Uluslararası hukuk gereğince hiçbir ülke bir başka ülkenin yönetimini silahlı güç kullanan örgüt militanlarını koruyamaz ve destekleyemez. Aksi bir durum teröre ve teröristlere destek vermek anlamına gelir ki, bunun uluslararası hukukta hiçbir meşruiyeti yoktur.

Çadır kentlerde kalıp silahlı mücadele vermeyen sivil Suriye vatandaşlarının korunmasına yönelik her türlü tedbir mutlaka alınmalıdır. Ancak silahlı mücadele veren gurupların korunup kollandığı ve desteklendiği şeklindeki bir algıyı kabul etmek mümkün değildir. Nitekim 30 yıldır terörle mücadele eden ve 40 bin şehit veren bir ülke olarak teröre ve teröristlere destek veren bir ülke konumunda olmamız kesinlikle ulusal çıkarlarımıza uygun değildir.

Bu nedenlerle rapora eklenen önergeye itiraz ediyorum.

Av. Refik ERYILMAZ
CHP Hatay Milletvekili

EK-8

**KIBRIS TÜRK BARIŞ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI 2'NCİ SINIF
ASKERİ CEZA VE TUTUKEVLERİ İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (Komisyon), 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA, Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Komisyonun 24'üncü Dönem 2'nci Yasama Yılı'nın 26 Ocak 2012 tarihli 6'ncı toplantısında alınan kararlar, anılan Alt Komisyonun yurtdışında incelemelerde bulunabilmesine imkân tanınmıştır. Söz konusu Karara istinaden, Alt Komisyon 14 Şubat 2012 tarihinde Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde incelemelerde bulunmuştur.

İncelemeyi gerçekleştiren Alt Komisyon üyeleri; Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den müteşekkildir. Alt Komisyon üyelerine, Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, infaz kurumunun fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülere karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet, 14 Şubat 2012 tarihinde Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde ziyaret gerçekleştirmiştir. Alt Komisyon, inceleme kapsamında Ceza İnfaz Kurumu Müdürü'nden bilgi almış, ardından Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlemlerde bulunmuş; son olarak ise, hükümlü ve tutuklular ile disiplin cezası almış olan asker kişiler ile görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Yapılan görüşmeler, Ceza İnfaz Kurumundan hiçbir görevli olmaksızın gerçekleştirilmiştir.

IV. İNCELEMELER

3. Ceza İnfaz Kurumu Müdürü İle Gerçekleştirilen Görüşme

Alt Komisyona Kurum Müdürü Albay Kerim ÖZ tarafından Ceza İnfaz Kurumu hakkında brifing verilmiştir. Brifing esnasında Hâkim Albay M. Fatih ÇINAR da hazır bulunmuştur.

Brifingde şu bilgiler aktarılmıştır:

- Askeri Ceza ve Tutukevi binası, 1908 yılında Rum bir şahıs tarafından inşa edilmiş, 1963 yılında, zamanın Kıbrıs Hükümeti tarafından satın alınarak, 1974 Barış Harekâtı öncesine kadar, Özel Muhafız Polis Güçlerine ait cezaevi olarak kullanılmıştır. 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü, Barış Harekâtı sonrası, 1974 yılında anılan binada konuşlanarak faaliyetine başlamıştır.

- Askeri Ceza ve Tutukevi; 4 Adet dış mekân, 10 Adet iç mekân kamerası ile 24 saat süreyle izlenmekte olup, elde edilen kamera kayıtları 20 gün süresince arşivlenmektedir.

- Askeri Ceza ve Tutukevinin yemekleri Kolordu Komutanlığı mutfağından gelmekte ve bütün görevli askerlerin yemekleri ortaktır.

- Askeri Ceza ve Tutukevinde öğleden sonra 2 saat VCD ve 07:00-21:30 saatleri arasında televizyon izletilmektedir. Yaşam alanında bulunan TV ile Türksat uydusunda bulunan kanallar izlenmektedir.

- Askeri Ceza ve Tutukevinin yaşam alanlarında bulunan kütüphaneden istifade imkânı sağlanmakta ayrıca Kurumun tedarik ettiği bir gazete haricinde, dışarıdan kitap gazete ve dergi aldırılmasına izin verilmektedir.

- Askeri Ceza ve Tutukevinin personel mevcudu 52 kişiden oluşmakta olup, rütbelerine göre dağılımları şöyledir:

Subay : 1

Astsubay : 3

Uzman Erbaş : 1

Erbaş/Er : 47

- Kurumun barındırma kapasitesi 46 kişi olup dağılımı şöyledir:

Askeri Cezaevi Subay / Astsubay Bölümü

Bayan Koğuşu : 1 koğuş (1 kişilik)

Erkek Subay Koğuşu : 1 koğuş (3 kişilik)

Erkek Astsubay Koğuşu : 1 koğuş (4 kişilik)

Askeri Cezaevi Erbaş / Er Bölümü

Hükümlü Koğuşu : 1 koğuş (14 kişilik)

Tutuklu Koğuşu : 1 koğuş (8 kişilik)

Disiplin Cezaevi

Er/Erbaş Koğuşu : 1 koğuş (16 kişilik)

(Disiplin Cezaevinde tek koğuş olduğundan sadece erbaş ve erlerin cezaları infaz edilmektedir).

- Kurumda hâlihazırda 2'si hükümlü, 2'si tutuklu ve disiplin cezası almış 6 kişi olmak üzere toplamda 10 kişi bulunmaktadır.

4. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Gerçekleştirilen Görüşmeler

Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılan gözlemlerde fiziki koşullar açısından herhangi bir olumsuzluğa rastlanmamıştır. Kurumun yeterli derecede bakımlı, tavanları ahşap bir tarihi binaya sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bina yapısında kullanılmış ahşap malzemenin dikkate alınarak, Kurum idaresince yangın uyarı sisteminin döşenmiş olması yerinde bir uygulama olmuştur. Bina ısıtmasının klima ile sağlandığı görülmüştür. Koğuşların Kıbrıs'ın ılıman ikliminin etkisine de bağlı olarak, ideal sıcaklıkta olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak, koğuşların ve ortak alanların düzenli ve temiz olduğu görülmüştür.

İnceleme esnasında tutuklu/hükümlü erlerin gün içerisinde koğuşlardan faydalanmadığı ve ortak alanlarda bulunmalarının zorunlu olduğuna tanık olunmuştur. Kurum idaresi de vermiş olduğu bilgilendirmede, hastalık gibi mazeretlerin bulunması halinde koğuşlara girilebildiğini ancak normal şartlarda koğuşlara girişin yasak olduğunu söylemiştir. Tutuklu ve hükümlülerin gün içerisinde koğuşlardan faydalanmasına izin verilmemesine *Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik*'teki ilgili hükmün¹ yanı sıra, koğuşlarda kamera sisteminin olmaması da Kurum idaresi tarafından gösterilen gerekçeler arasındadır.

İnceleme esnasında, Uğur KANTAR'ın² ölüm olayına karıştığı iddiasıyla yargılanan tutuklu sanık P. Çvş Fırat KESER'in de aralarında bulunduğu, Kurumdaki tüm tutuklu ve hükümlülerle tek tek görüşülmüştür. Görüşülen tutuklu ve hükümlülerin şikâyetleri yargısal sürece ilişkin sorunlardan ibaret olup, Ceza İnfaz Kurumu idaresine yönelik herhangi bir şikâyet dile getirilmemiştir. Bununla birlikte, görüşülen er/erbaşın tek tip siyah kıyafet giydiği kaydedilmiştir.

İnceleme kapsamında aynı yerleşkede bulunan Disiplin Cezaevi de ziyaret edilmiştir.³ Disiplin Cezaevi koğuşunda yer alan 6 er/erbaşın nöbet talimatına

¹ *Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik*'in 54'üncü maddesinde hükümlü ve tutukluların sabah kalkma vaktinden yatma saatine kadar yatakhaneye girmelerinin veya yataklarda yatmalarının yasak olduğu belirtilmektedir.

² Kuzey Kıbrıs Barış Kuvvetleri Komutanlığına bağlı 28'inci Tümen'de askerlik görevini yerine getiren P. Er Uğur KANTAR Paşaköy'deki disiplin cezaevinde kaldığı esnada iddialara göre gardiyanların işkencesi sonucu hayatını kaybetmiş olup, konuyla ilgili yargı süreci halen devam etmektedir.

³ Disiplin Cezaevinin, Askeri Ceza İnfaz Kurumu ile aynı yerleşkede olmasının mevzuata aykırı olmadığı görülmektedir. 14 Ağustos 1987 tarihli *Disiplin Ceza ve Tutukevi Yönergesi*'nin "Askeri Ceza ve Tutukevi ile Bir Arada Olma" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir: "Askeri ceza ve tutukevi bulunan garnizonlarda, güvenlik ve yönetim hizmetlerinin bir elden yürütülmesi, bina ve personel tasarrufu bakımından, gerekli görüldüğü takdirde, disiplin ceza ve tutukevine kapatılanlar ile askeri ceza ve tutukevine kapatılanların birbirlerini görmelerini ve konuşmalarını engelleyecek şekilde fiziki önlemler almak kaydıyla disiplin ceza ve tutukevleri askeri ceza ve tutukevlerinin

aykırı hareket ve kısa süreli izin süresini geçirme gibi nedenlerle birlik komutanları tarafından 7 günden 14 güne kadar cezalandırılmış askerlerden oluştuğu öğrenilmiştir. Heyetin ziyareti esnasında masa etrafında kitap okumakta olan erbaş/erler, Kurum idaresinden memnun olduklarını, kendilerine hakaret veya kötü muamelede bulunulmadığını belirtmişlerdir.

Alt Komisyonun bu rapor kapsamındaki çalışma alanına doğrudan girmemekle beraber, konunun önemine binaen, Disiplin Cezaevinde bulunan asker kişilerin almış oldukları disiplin cezalarına ilişkin bir parantez açılmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir. Bilindiği üzere, mevzuatımız; disiplin amirlerine hürriyeti bağlayıcı bir ceza olan oda hapsi cezasını dört haftaya kadar verebilme imkânı tanımaktadır.⁴ Ayrıca 1602 sayılı *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu* uyarınca, disiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü asker kişilere verilen cezalar yargı denetiminin dışında tutulmaktadır.⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ülkemizi mahkûm ettiği kararlarında⁶ da belirttiği üzere, yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir yargı kararı olmaksızın kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılması ve bu cezalar için yargı yoluna başvurulamaması, insan hakları açısından sorunlu bir uygulamayı içerisinde barındırmaktadır. Diğer taraftan, Genelkurmay Başkanlığı nezdinde, bahsi geçen sorunları gidermeye yönelik bir mevzuat çalışmasının yürütülmekte olduğunun öğrenilmesi memnuniyet verici bulunmuştur.

---

yanına veya onun bir bölümü olarak kurulabilir. Bu durumda, yönetim ve güvenlik hizmetleri, askeri ceza ve tutukevi müdürünün yetki ve sorumluluğu altında müstereken yürütülür.”

⁴ 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 168'inci maddesinin ilk fıkrası şöyledir: “Her amir emri altındaki şahıslara disiplin cezaları vermeğe salahiyyetlidir.” Aynı Kanunun 165'inci maddesi ise, oda hapsi cezasının en fazla dört hafta olmak suretiyle verilebileceğini kayıt altına almaktadır.

Anayasa'nın 38'inci maddesi ise, anılan Kanun hükümlerinin Anayasa ile uyumlu olduğu sonucuna götürmektedir: “İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.” Konuyla ilgili bir değerlendirme için bakınız: İlter, AKSOYLU (Askeri Hakim); *Hukuk Devleti İlkesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Askeri Disiplin Hukukunun Değerlendirilmesi*, 22 Numaralı Dergi, [tarih yok].

http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=73, [Erişim Tarihi: 08.03.2012].

⁵ 04.07.1971 tarih ve 1602 sayılı *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu*'nun 21'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir: “...[D]isiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü disiplin amirlerince verilen cezalar yargı denetimi dışındadır.” 5982 sayılı Kanun ile 2010 yılında Anayasa'nın 129'uncu maddesinde değişiklik yapılarak anılan maddenin 3'üncü fıkrası “Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.” şeklinde değiştirilmiştir. Bununla birlikte, Anayasa'nın 129'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası “Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır” şeklinde olup, 3'üncü fıkradaki hükme istisna teşkil ettiği ve böylece anılan Kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olduğu öne sürülebilir. Bununla birlikte, böyle bir sonuca hürriyeti bağlayıcı cezaların da disiplin cezası olabileceği ön kabulüyle ulaşılabileceğinin altı çizilmelidir.

⁶ Ayrıntılı bilgi için A.D.-Türkiye davasına (başvuru no: 29986/96) ilişkin karar ile Aytekin Bodur (başvuru no: 19165/06) vd. başvurusu kapsamındaki Pulatlı başvurusu (başvuru no: 38665/07) hakkındaki karara bakınız.

V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

1. Ceza İnfaz Kurumunun fiziki şartları ve temizliği memnuniyet verici bulunmuştur. Koşullarda kamerayla kayıt alınmıyor olması da olumlu bulunmuştur.

2. Kurum müdürünün Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde görevlendirilmeden önce başka bir askeri ceza infaz kurumunda yine aynı vazifeyi yerine getirmiş olması, olumlu bir unsur olarak not edilmiştir. Ceza İnfaz Kurumlarının idari yönden uzmanlaşmasına olanak tanıyacak bu tip uygulamaların yaygınlaştırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

3. Ceza İnfaz Kurumunda gardiyan olarak istihdam edilmek üzere seçilen erbaş ve erlerde lise mezunu olma, evli olma ve dışarda yöneticilik tecrübesi gibi sorumluluk almayı gerektiren vasıfların aranması olumlu bulunmuştur. Bununla birlikte, geçici personel niteliğinde olan er ve erbaşların ceza infaz kurumunda istihdam edilmesi yerine, aynı görevin profesyonel infaz koruma memurları tarafından yürütülmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

4. Tutuklu ve hükümlü olan subay, astsubay, sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşların askeri disiplini ihlal etmeyecek nitelikte olması şartıyla kendi sivil kıyafetlerini giymelerine *Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik*'in 56'ncı maddesi uyarınca izin verilirken; aynı maddede erbaş ve erlere bu hak tanınmamaktadır. Bu mevzuat düzenlemesine paralel bir şekilde, Kurumdaki erbaş/erlere tek tip siyah kıyafet giyilmesinin şart koşulduğu gözlemlenmiştir. Anılan mevzuat hükmünün erbaş ve erlere de sivil kıyafet giyebilme hakkı tanınması doğrultusunda düzenlenerek uygulamanın değiştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

5. Bağımsız ve yetkili bir yargı merciinin kararı bulunmaksızın birlik komutanlarının kararı ile disiplin cezaevlerinde asker kişilerin hürriyetinden mahrum bırakılması ülkemizin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaların ihlalini netice vermektedir. Bu olumsuz uygulamanın ortadan kaldırılması için hâlihazırda yürütülmekte olduğu öğrenilen mevzuat çalışmalarının neticeye ulaştırılması hususunda yapılacakların, insan haklarının korunmasına hizmet edeceğini, önemle vurgulamak gerekmektedir.

EK-9

**OSMANİYE C TİPİ VE T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI
İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atilla KAYA ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon 14.03.2012 tarihli 4'üncü toplantısında gerçekleştireceği çalışma kapsamında, Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında inceleme yapmaya karar vermiştir.

19.03.2012 tarihinde Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında incelemede bulunan Heyet, Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşmuştur. Alt Komisyon üyelerine, Komisyon Uzmanı Fazlı PEHLİVAN ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCULAR

24'üncü Yasama Dönemi'nde, biri C Tipinden diğerleri ise T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndan olmak üzere, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 11 başvuru iletilmiştir. Bunlar haricinde Komisyona doğrudan ceza infaz kurumlarından gelmeyip ceza infaz kurumunda kalanların yakınları tarafından dolaylı yoldan iletilen başvurular da bulunmaktadır.¹ Kurumlardan doğrudan gelen başvurularda, genel olarak, adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında dava dosyalarının tekrar incelenmesi talebi, af talebi ve başka ceza infaz kurumunda bulunan akrabalarına ilişkin sorunlar yer almaktadır. Doğrudan ceza infaz kurumlarından gelmeyen başvurularda ise; onur kırıcı muamele, kaba dayak, şiddet ve baskı iddiaları ile "A Takımı" adlı oluşumun sebep olduğu belirtilen hak ihlali iddiaları bulunmaktadır.

III. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

3686 sayılı "İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu"nın 6'ncı maddesine göre, Komisyon; alt komisyonlar kurmak suretiyle çalışabilir ve 5'inci maddesine göre; gerekli gördüğünde Ankara dışında incelemelerde

¹ Bu başvurular Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ ile İnsan Hakları Derneği Mersin Şubesi'nin Komisyona ilettikleri dilekçeleri kapsamaktadır.

bulunabilir. Ceza infaz kurumu ve tutukevlerindeki fiziki şartların ve kurum yöneticilerinin tutum ve davranışları ile mevzuattan kaynaklanan insan hakkı ihlallerinin incelenmesi amacıyla kurulan Alt Komisyon faaliyet yılı içerisinde, muhtelif ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunmaktadır. İncelemelerin genel amacı, ceza infaz kurumlarında, hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığı haklarına ve ceza infaz kurumları yaşam koşullarına ilişkin sorunların olup olmadığının tespitidir. Komisyon hazırladığı raporlarda ilgili kurumların tespit edilen sorunlara dikkatini çekmek ve bunlara dair çözüm önerilerini yetkili mercilerle paylaşmaktır. Söz konusu çözüm önerileri mevzuat değişikliği gerekliliğine vurgu yapabilmekte veya belli bir konudaki uygulamanın iyileştirilmesine dikkat çeken mahiyette olabilmektedir.

Tutuklu ve hükümlülerle birlikte ceza infaz kurumu görevlilerinin sorunları da incelemeler vesilesiyle milletvekilleri tarafından yerinde görülmekte ve bu durum mevcut sorunlara ilişkin parlamento ve kamuoyu duyarlılığının da artmasına hizmet etmektedir.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon ilk olarak Osmaniye Valiliği'ne nezaket ziyaretinde bulunmuş, ardından Cumhuriyet Başsavcısı ile kendi makamında görüşmelere geçilmiştir. Söz konusu görüşmelerde ceza infaz kurumlarından intikal eden şikâyetler hakkında bilgi alınmıştır. Buradaki temasların ardından, Heyet; ceza infaz kurumlarında yapılan toplantılara iştirak etmiştir.

Bu toplantılarda Osmaniye C Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlü ve tutuklular ile onların yakınları tarafından Komisyona ulaştırılmış olan çeşitli şikâyetler değerlendirilmiştir. Ardından Heyet tarafından rastgele koğuşlar seçilerek hükümlü ve tutuklularla cezaevinden hiçbir görevli olmaksızın görüşme gerçekleştirilmiştir. Son olarak, ceza infaz kurumları idaresinden bilgi ve belge toplanmıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Heyet çalışmasında, Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli "*Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*", 9 Aralık 1988 tarihli "*Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü*" 14 Aralık 1990 tarihli "*Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler*"; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Ocak 2006 tarihli ve (2006)/2 nolu "*Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni*" (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı; 5275 sayılı "*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*" ve "*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*" hükümleri ile ilgili diğer mevzuatı dikkate almıştır.

VI. İNCELEMELER

1. BAŞSAVCILIK MAKAMINDA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Başsavcılık makamında yapılan görüşmede Başsavcı Mustafa YABANOĞLU'nun yanı sıra, ceza infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı Tuncay YILMAZ, Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulu Başkanı Ertan ATÇI ile Kurul üyeleri yer almıştır.

Sayın YABANOĞLU yapmış olduğu genel bilgilendirmede, ceza infaz kurumlarında mevzuata uygun olarak gerçekleştirilen idari uygulamaların esnetilmesi için “*örgütlü*” hareketlerin tutuklu ve hükümlüler arasında görülebildiğine dikkat çekmiştir. Buna ek olarak, kurum personelinin tutuklu ve hükümlüler tarafından tehdit edilerek yıldırılmaya çalışılabildiğini vurgulamıştır.

Kuruma ilk girişteki aramalar hakkında bilgi veren Sayın YILMAZ ise, bu yerlerin birer “*ceza infaz kurumu*” olduğunun hatırdta bulunmasının gerekliliğine işaret etmiş; duyarlı kapının ikazı durumunda elbiselerin çıkarılması suretiyle aramaların yapılabileceğini söylemiştir. Sayın YILMAZ, aramalarda suç tipine göre farklı muamele yapılmadığının ve mevzuat hükümlerinin herkese eşit uygulandığının altını çizmiştir. Ceza infaz kurumu idaresine ilişkin şikâyetler olduğunda bunların mutlaka dikkate alındığını belirten Sayın YILMAZ; yapılan şikâyetlerden ötürü, hâlihazırda süren soruşturmaların bulunduğunu vurgulamıştır. Disiplin cezaları ile ilgili olarak ise, bunlara karşı infaz hâkimliğine başvurulabildiği ve idarenin verdiği cezalarının bu şekilde kaldırılabilirdiği ifade edilmiştir.

İzleme Kurulu Başkanı Sayın ATÇI ise; gezdikleri, inceledikleri koğuşlarda yönetimden ve işleyişten herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını söylemiştir. İzleme Kurulunun üyeleri de gelen şikâyetleri titizlikle incelediklerini, Komisyonumuza intikal eden sorunlardan bazılarının kendilerine de intikal ettiğini ancak iddiaların gerçeği yansıtmadığının görüldüğünü belirtmiştir.

2. OSMANİYE C TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

2.1 Kurum İdaresi Tarafından Komisyonumuza Yapılan Bilgilendirme

- Osmaniye C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 1950 yılında inşa edilmiş ve aynı yıl faaliyete başlamıştır.
- İki katlı ve taş duvarlı binaya zaman içerisinde ihtiyaca göre eklenti yapılarak toplam kapasite 14 koğuşa yükseltilmiştir. Böylece Kurum 196 hükümlü ve tutuklu barındırma kapasitesine ulaşmıştır. Bununla birlikte Kurumda kapasitenin üzerinde mahpus² barındırılmakta olup, 19.03.2012 tarihi itibarıyla 124 tutuklu ve 103 hükümlü olmak üzere toplam mevcut 227'dir.

² Kanuni bir tabir olmamakla beraber, “*mahpus*” kelimesi tutuklu ve hükümlü anlamlarının her ikisini de barındıran çatı bir kavram olarak Raporda kullanılmaktadır.

- Tutuklu ve hükümlüler genellikle Osmaniye merkez ve ilçelerde ikamet eden kimselerdir. Kurumdaki hükümlüler 7,5 yıl ve altında ceza olan kişilerden oluşmaktadır.

- Kurumdaki 77 personelin dağılımı şöyledir:

Kurum 1'inci müdürü	
2'nci Müdür	: 2
İdare memuru	: 1
Öğretmen	: 1
Psikolog	: 1
Muhasebe yetkilisi	: 1
Kâtip	: 2
İnfaz ve koruma baş memur	: 6
İnfaz ve koruma memuru	: 58
Teknisyen	: 2
Şoför	: 2

- Hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak İl Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde çeşitli mesleki ve sosyal-kültürel kurslar düzenlenmekte, hükümlü ve tutuklular bu kurslara katılarak hem birer meslek sahibi olmakta, hem de sosyal ve kültürel hayattan kopmayarak kendilerini tahliye sonrasına hazırlamaktadırlar. Sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında Kurumdaki hükümlü ve tutuklulara; anten sistemleri kurulumu, pasta yapımı ve sunumu, kilim dokuma-yapma, ahşap hediyelik eşya yapımı, alüminyum rölyef kabartma ve notalı bağlama gibi kurslar verilmektedir.

- Tutuklu ve hükümlülerin sağlık sorunlarının tedavisi için İl Sağlık Müdürlüğünden kuruma pazartesi ve perşembe günleri sağlık hizmetleri vermek için bir aile hekimi görevlendirilmiştir.

- Kurum bünyesinde uygun spor alanı bulunmamaktadır. Koğuş bahçelerine oluşturulan voleybol alanı ile hükümlü ve tutukluların spor ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Kurum açık görüş alanına ziyaret günleri haricinde masa tenisi kurularak hükümlü ve tutuklulara arasında masa tenisi turnuvaları düzenlenmektedir.

- Sinema faaliyetleri çerçevesinde Kurum kütüphanesinde oluşturulan mini sinema salonu ile hükümlü ve tutuklulara her ay farklı bir film izlettirilmektedir.

- Cezaevi psiko-sosyal servisinde görev yapmakta olan psikolog tarafından 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren bugüne kadar toplam 214 bireysel görüşme, 11 aile görüşmesi, kuruma yeni gelen tutuklu ve hükümlülerle ilk görüşme yapılmıştır. Hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak grup çalışmaları yapılmaktadır. Bunlardan ikisi alkol ve madde bağımlılığı grup çalışması ile öfke ve kontrolü grup çalışmasıdır. Ayrıca aileye yönelik olarak 0-18 yaş aile eğitim kursları düzenlenmektedir.

2.2 Koğuşlarda Yapılan Gözlemler ile Hükümlü ve Tutuklularla Gerçekleştirilen Görüşmeler

Osmaniye C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda koğuşlara girildiğinde göze çarpan ilk sorun kapasite fazlası tutuklu ve hükümlünün barındırılıyor olmasıdır. Bir koğuştaki mahpusun anlattığına göre; koğuşlarda normalde 18 kişinin kalması gerekirken hâlihazırda 27 kişi kalmakta olup, bu sayı kimi zaman 30'un üzerine çıkabilmektedir. Fiziki şartların da olumlu olmadığı gözlenmiştir: Duvarların bakımsız ve nemden dökülmüş olduğu görülmüş; koğuş temizliğinin, ranza ve yatak düzeninin yeteri kadar sağlanamamasından kaynaklı düzensiz ve karışık bir koğuş ortamı ile karşılaşmıştır. Koğuşlara girer girmez mekânın büyüklüğüne oranla fazla sayıda kişinin aynı ortamda teneffüs ediyor olmasının getirdiği ağır–oksijensiz hava hemen hissedilmiştir. Diğer dikkat çekici hususlar ise, tutuklu ve hükümlülerin bir arada barındırılması ve mahpusların sakal tıraşlarının fevkalade düzgünlüğü olmuştur. Koğuşlarda dile getirilen şikâyetlerin başlıcaları özetle şu şekildedir:

- Koğuşlar çok kalabalık olup havalandırma sistemi (tavanda dönen pervaneler) ve pencereler yetersizdir.
- Tuvalet ve banyo gibi zorunlu ihtiyaçların karşılandığı kısımlar hem yetersiz hem de bu yerler koğuş yerleşim planı içerisinde uygun bir konumda bulunmamaktadır.
- Kurumdaki sosyal faaliyetler yetersizdir.
- Telefonla görüşme hakkının kullanılması esnasında, karşıdaki kişinin üç defa aranması sonucu telefona cevap verilmemesi halinde, aynı gün içerisinde yeniden arama yapmalarına ilişkin imkân sunulmayıp bir hafta beklenilmesi istenmektedir.
- Özellikle içerik itibarıyla ceza infaz kurumu aleyhine konuları ihtiva eden dilekçeler, ilgili mercilere gönderilmemektedir.
- Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılma ve ziyaretçiler ile görüşebilme haklarından yararlanabilmek için tutuklu ve hükümlüler sakal tıraşı olmak zorundadır.
- Kuruma ilk girişte tutuklu ve hükümlülerin tamamı istisnasız bir şekilde çıplak olarak aranmaktadır.

3. OSMANİYE T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

3.1 Kurum İdaresi Tarafından Komisyonumuza Yapılan Bilgilendirme³

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu 2010 yılında faaliyete geçmiş modern bir yapıya sahiptir. 2010 yılında açıldığında Kurumun ilk kapasitesi 650 kişidir. Zamanla binaya yapılan eklemeler ve ranza sayısının artırılması yoluyla tutuklu ve hükümlü barındırma kapasitesi sırasıyla 850 ve 1000'e çıkarılmıştır. Bununla birlikte hâlihazırda Kurumda barındırılan mahpus sayısı kapasitenin üzerinde olup 1212 kişidir.

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan mahpusların suç grubuna göre dağılımı şöyledir:

Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma	
veya Bu Örgüte Üye Olma	: 74
Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma	: 48
Hırsızlık	: 158
Adam Öldürme	: 236
Yağma	: 145
Dolandırıcılık	: 13
Yaralama	: 60
Cinsel İstismar	: 102
Hürriyeti Tahdit	: 9
Cürüm Eşyasını Satın Almak	: 1
Göçmen Kaçakçılığı	: 1
Hakaret	: 5
6136 SYM	: 11
Kamu Malına Zarar Verme	: 3
Kasten Bina Yıkma	: 1
Konut dokunulmazlığını İhlal	: 4
Uyuşturucu Ticareti	: 325
Parada Sahtecilik	: 5
Resmi Belgede Sahtecilik	: 5
Şartlı Tahliyeyi İhlal	: 2
Tefecilik	: 2
Zimmet	: 1
Taahhüdü İhlal	: 5
Vergi Usul Kanununa Muhalefet	: 1

³ Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda, Kurum müdürünün makamında yapılan görüşmede yer alan Alt Komisyon üyesi haricindeki diğer milletvekillerinin seçim bölgeleri ve isimleri şöyledir: Adana Milletvekili, Ümit ÖZGÜMÜŞ; Afyonkarahisar Milletvekili, Ahmet TOPTAŞ; Manisa Milletvekili, Özgür ÖZEL; Malatya Milletvekili, Veli AĞBABA; Mersin Milletvekili, Aytaç ATICI; Tunceli Milletvekili, Hüseyin AYGÜN.

Toplu Silah kaçakçılığı	: 2
Askeri Ceza Kanununa Muhalefet	: 3

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda, Kurum müdürünün, makamında yapılan görüşme soru-cevap şeklinde gerçekleşmiştir. Toplantıda Kurum müdürü ile birlikte ceza infaz kurumunda görevli savcı, aile hekimi ve Eğitim Kurulu üyeleri de katılmıştır.

Kurum müdürünün odasında, ilk olarak, “*asil insanlar idare eder, aciz insanlar şikâyet eder, basit insanlar iftira eder.*” yazılı tabela dikkat çekici bulunmuştur. Aynı tabelanın açık görüşün gerçekleştiği salonda ziyaretçilere dönük bir şekilde asılmasının kabul edilebilir olmadığı vurgulanarak, bu durum eleştiri konusu edilmiştir. Kurum müdürü ise cevaben, tabelanın Kurum personeline hitap eden sözleri içerdiğini aktarmıştır.

Koğuşlarda gerçekleştirilecek inceleme öncesi, çeşitli basın-yayın organlarındaki haberlere konu olan uygulamalar ile milletvekillerine/Komisyonu ulaşan şikâyetler hakkında Kurum idaresine aşağıda belirtilen sorular yöneltilmiştir.

- **Ceza İnfaz Kurumundaki Açlık Grevine İlişkin Sorular:**

Kurum müdürü ve aile hekimi 9 hükümlünün açlık grevinde olduğunu ve bu kişilerin düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirildiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, Kurumda her an hazır bir ambulansın bulunmadığı öğrenilmiştir.

- **“Sohbet Hakkı”na İlişkin Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede, tutuklu ve hükümlülerin sosyal faaliyetler çerçevesinde bir araya geldiğini, mahpuslara ayrıca sohbet hakkının tanınmadığını ifade etmiştir.

- **“Ani Müdahale Grupları”na⁴ İlişkin Sorular:**

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, söz konusu edilen birim 2005 yılından beri faaliyet gösteren “*robocop*” kıyafetli “*hazır kuvvet*”tir. Bu kişiler infaz memurları içinden Kurum müdürü tarafından seçilmekte olup, Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'ndaki sayıları 10'dur. Bahsedilen 10 kişi; firar, isyan gibi ani gelişen olağanüstü olaylara müdahale için eğitilmiştir. Bunun dışında bir odada sayım verilmesine karşı direniş gösteriliyorsa, yine bu kişilerin müdahalesi söz konusu olabilir. Müdahaleler etkisiz hale getirme amacı gütmekte olup, darp içermemektedir. Bu ekibin öfke kontrolü programı ayrıcalıklı olarak uygulanmaktadır.

- **Kurumda Askeri Usulle Sayım Yapıldığına İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, sayımlar için tutuklu ve hükümlülerin tek sıra olması sayım yapılan yerdeki darlık nedeniyle mecburen gerçekleşmektedir. İdareden saklanan fiziksel şiddet ve darp olaylarının sayım esnasında tespitinin yapılabilmesi için infaz memurlarının

⁴ Ceza İnfaz Kurumlarındaki bazı mahpuslar tarafından bu gruplar “*A Takımı*” olarak adlandırılmaktadır.

mahpusları görmeleri sağlanması gerekliliği de bulunmaktadır. Sayım sırasında tutuklu ve hükümlüler “1, 2, 3, 4...” diye seslice saymaktadır. Bu Kuruma gelen tutuklu ve hükümlülerin adapte olduğu bir kural olup, böyle bir sayım için kimse zorlanmamaktadır.

• **Bazı Yayınların Kuruma Girişinin Keyfi Bir Şekilde Engellendiğine İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü hiçbir yayının keyfi bir şekilde engellenmediğini Tüzüğün ilgili maddesi uyarınca⁵ işlemlerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Buna göre; gazete, kitap, dergi gibi yayınlar “Kurum güvenliğini tehlikeye düşürmesi” veya “müstehcenlik” içermesi gibi nedenlerle ve “Eğitim Kurulu” kararıyla tutuklu veya hükümlülere verilmeyebilmektedir.

• **Dilekçelerin İşleme Alınmadığına İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü dilekçe ve mektupların mevzuat hükümlerine uygun bir şekilde işleme alındığı ifade edilmiştir.⁶

• **Tutuklu ve Hükümlülere Günlük Sakal Tıraşı Olma Zorunluluğu Getirildiğine İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede, keyfi bir uygulamanın olmadığını Tüzüğün ilgili hükmü uyarınca⁷ “alışılmışın dışında” saç ve sakala müsaade edilmediğini ifade etmiştir.

• **Kuruma İlk Girişte Herkesin Çırılçıplak Soyundurulduğuna İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede üst aramalarında keyfi davranılmayıp mevzuatın öngördüğü şekilde hareket edildiğini söylemiştir. Buna göre, Kuruma gelen her mahpusun Kuruma ilk girişte ayrıntılı olarak arandığını, aramalarda önce üst elbiselerin çıkarıldığını, ardından üst kısmın giydirilerek alt elbiselerin çıkarıldığını belirtmiştir. “oyuk araması” gerekiyorsa bunun doktor kontrolünde gerçekleştirildiğini eklemiştir. Kurumda üç buçuk aydır görev yapan aile hekimi ise, hiç oyuk aramasında bulunmadığını kaydetmiştir. Kurum müdürü ziyaretçilerin de yine mevzuata uygun olarak arandığını; aramalar neticesinde bıçak, sim kart ve uyuşturucu gibi maddeler ele geçirdiklerini ifade etmiştir.

⁵ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 87’nci maddesinin 3’üncü fıkrası uygulamaya dayanak olarak sunulmuştur. Söz konusu hüküm ve hükmün uygulaması “Değerlendirme ve Sonuç” bölümünde ayrıntılı olarak tahlil edilecektir.

⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 68/3 uyarınca.

⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 112 ve 113’üncü maddeleri uyarınca.

3.2 Koğuşlarda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler

3.2.1 Kadınların Bulunduğu Koğuşlarda Yapılan Görüşme ve Gözlemler

Ziyaret edilen kadın koğuşlarında kapasite üzeri barındırılan tutuklu ve hükümlüye rastlanmamıştır. Koğuşlarda fiziki açıdan kaydadeğer bir sorun da tespit edilmemiştir. Görüşme esnasında bazı tutuklu ve hükümlülerin heyetin Kurumdan ayrılması sonrasında baskı görecekları endişelerini dile getirerek, idare hakkında olumsuz değerlendirmede bulunma konusunda çekinik davranması dikkat çekici bulunmuştur. Koğuşlarda bulunanların heyete ilettiği başlıca şikâyetler şunlardır:

- Kurum 1'inci müdürü ve cezaevi savcısı ile görüşmek pek mümkün olmamaktadır.
- İdarenin husumetli kişileri aynı koğuşta barındırmama konusunda gerekli özeni göstermemesi neticesinde koğuşta kavgalar yaşanabilmektedir.
- Kantinden yapılan siparişlerle gelen ürünlerin yanlış olması durumunda, ürünler değiştirilmemekte ve mahpuslar istemedikleri ürünleri satın almak zorunda bırakılmaktadır.
- Kadın koğuşlarında 2'si kreşe giden toplamda 4 çocuk kalmakta olup, kantinde oyuncak satılmadığından çocuklara oyuncak temin edilememektedir.
- İnfaz memurları zile basarak çağrılmaları konusunda çok sıkı kurallar koyduğundan kavga çıktığında zile basmak konusunda tereddüt yaşanmaktadır.
- Ziyaretçilerle yapılan görüşler kısa tutulmakta ve görüş bittiğinde insanlara kaba bir şekilde bağırılarak koğuşlara dönmelerinin istenmektedir.
- Kuruma ilk girişte istisnasız bir şekilde tutuklu ve hükümlülerin tamamı çırılçıplak soyularak aranmaktadır.

3.2.2 Çocukların Bulunduğu Koğuşlarda Yapılan Görüşme ve Gözlemler

Koğuşlara girildiğinde çocukların hazır ol vaziyetinde heyeti karşılaması dikkat çekici bulunmuştur. Çocuklara heyetin orada bulunma amacı aktarıldıktan sonra, onlarla sohbet edilmiş ve sorunları dinlenmiştir.

Günü nasıl geçirdiklerine ilişkin olarak, çocuklar; pek bir faaliyette bulunamadıklarını, spor için 14 günlük periyotlarla bir saatliğine dışarı çıkarıldıklarını ancak toplarının olmaması nedeniyle bu sürenin de keyifli geçmediğini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde çocuk mahpuslar arasında okuma-yazma bilmeyenin de olduğu öğrenilmiştir.

Dokuz kişinin barındırılmakta olduğu çocuk koğuşlarının birinde, sadece dört kişiye yetecek büyüklükte bir masanın olduğu görülmüştür. Çocuklar masa ve tabak yetersizliği nedeniyle yemekleri sırayla yemek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Çocuklar tarafından dile getirilen diğer şikâyetler ise, bazı

görevlilerin takındığı sert tavırlar ile yazdıkları dilekçelerin dışarı çıkarılmadığı ve bir keresinde dilekçe yazdıkları için kendilerine kızıldığına ilişkin olmuştur.

3.2.3 Diğer Koşullarda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Gerçekleştirilen Görüşmeler

Ziyaret edilen bazı koşullarda kapasite yetersizliği nedeniyle az sayıda kişinin yerde yattığı gözlenmiştir. Daha önce aralarında yüksek güvenlikli Kurumların da olduğu CİK'lerde kaldıklarını beyan eden tutuklu ve hükümlüler fiziki şartlar dışındaki diğer unsurların Osmaniye T Tipi kapalı CİK'te olumsuz olduğunu dile getirmişler ve bu nedenle içlerinden bazılarının açlık grevinde olduklarını ifade etmişlerdir. Koşullarda görüşülen tutuklu ve hükümlülerin başlıca şikâyetleri şunlar olmuştur:

- Kurum 1'inci Müdürünü görememekteyiz.
- Sıcak su verilmesi konusunda sorunlar yaşamaktayız.
- Aramıza hiçbir eğitim faaliyetine katılmayanlar bulunmaktadır.
- Bazı kitap ve gazeteler güvenlik açısından sakınca doğuracağı gibi sebeplerle Kuruma alınmamaktadır.
- Disiplin cezaları son derece keyfi bir şekilde verilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bir açıklamada bulunan bir mahpus; gardiyana karşı gelme, sayıma karşı gelme gibi sebeplerle, 1,5 yıl içerisinde almış olduğu disiplin cezalarının, birleşerek iki yılı aştığını söylemiştir.
- İnfaz hâkimliği disiplin cezalarına ilişkin vermiş olduğu kararlarda yansız davranmamakta veya incelemede gerekli özeni göstermemektedir.
- Sayımlar askeri usulle yapılmakta olup, herkesin sırayla kendine düşen sayıyı yüksek bir şekilde seslendirmesi suretiyle gerçekleşmektedir.
- Günlük sakal tıraşı olma zorunluluğu bulunmakta olup, bu şartı yerine getirmeyenler her türlü faaliyetten men edilmektedir. Zorunlu sakal tıraşına ilişkin koşulların birinde anlatılan bir olay trajikomik bulunmuştur. İddiaya göre, koşuğa bulunan tutuklu saçını kestirmek için berbere gitmeyi talep ettiğinde, berbere gidebilmesi için söz konusu kişiden öncelikle sakal tıraşı olması istenmiştir.
- Farklı siyasi partilere mensup çok sayıdaki milletvekiline ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na mektup gönderdiğimiz halde bunlara dilekçe çıkış numarası verilmemiştir. İdare tarafından bir dilekçe işleme konulursa, bu durum adeta bir lütuf bahşedilmişçesine anlatılmaktadır.
- Görüşlere gidilirken sağa sola bakılması yasaklanmakta sadece öne bakılması şart koşulmaktadır.
- Sistemli bir şekilde şiddet veya dayak bulunmamakla birlikte, onur kırıcı davranışlar son derece yaygın olarak gerçekleşmektedir.
- Kuruma başka bir ceza infaz kurumunda geliniyor olsa dahi, ilk girişte, tüm tutuklu ve hükümlüler -iç çamaşırları dâhil- soyundurulmaktadır. Üst çıkartılma işleminde önce üst elbiselerin çıkarılması, ardından üst elbiselerin giydirilerek alt elbiselerin çıkarılması, şeklinde bir uygulama bulunmamakta

olup; tüm giysilerin birlikte çıkartılması istenmektedir. Konuyla ilgili yaşadıklarını anlatan bir hükümlü, Kuruma ilk girişte kolluk görevlileri (jandarma) tarafından üzerinin tamamen çıkarılmak istendiğini ancak “*dinim elvermiyor*” şeklindeki karşı çıkışı üzerine, askerin müsamaha gösterdiğini, bununla birlikte kurum içerisine girdiğinde duyarlı kapının ikazı olmaksızın görevliler tarafından zorla çıplak soyundurulduğunu iddia etmiştir. Yaşının 60’ın üzerinde olduğunu beyan eden bir başka mahpus ise çıplak soyundurulmak suretiyle “*horlandığını*” belirtmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Hükümlülük ve tutukluluk hali, hapsedilen bireyin hak ve özgürlüklerinin bir kısmının kısıtlı hale gelmesine yol açar. En başta ve amaç olarak hürriyeti sınırlanan birey, diğer haklarını kullanmada doğal olarak özgür bir vatandaştan daha kısıtlıdır. Ancak bu durum, onun insan onuruna uygun yaşama ve muamele görme hakkından alıkoyamaz. Bu halde Devlet, kanuna uygun olarak hapsedilmiş bireylere insanca yaşama ve muamele etme yükümlülüğü altındadır.

İncelemede bulunulan C Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda ilk göze çarpan husus, yapının (Kurum binası) modern ceza infaz kurumu anlayışıyla bağdaşmayacak olumsuz nitelikleri olmuştur. Bu durumun, temizlik meselesi başta olmak üzere, koşullardaki aşırı kalabalığın tetiklediği pek çok sorunu daha da derinleştirdiği gözlenmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Üye Devletlere sunduğu Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararında “*cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın ve cezaevi mevcudundaki artışın bir bütün olarak hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarına, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine karşı önemli bir sorun yarattığını*” vurgulamıştır. Bahsedilen sorunların C Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda görülebildiği rahatlıkla söylenebilir. Kurum idaresi vermiş olduğu bilgilendirmede; Kurumun 196 hükümlü ve tutuklu barındırma kapasitesine sahipken, mevcudun 227 olduğunu ifade etmiştir. Bu hesaba göre, Kurumda sadece 31 mahpus fazlalığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, incelenen koşullarda koğuş kapasitelerinin çok üzerinde tutuklu ve hükümlünün barındırıldığına şahit olunmuştur. Bu nedenle sadece yatacak yer eklenmesi suretiyle, Kurumun barındırma kapasitesinin artırıldığı izlenimi edinilmiştir. Diğer bir deyişle Kurum kapasitesi ve mevcuduna ilişkin sunulan sayısal verilerin koşullarda gözlenen aşırı kalabalıkla çeliştiği düşünülmektedir.

İncelemede dikkat çekici bir başka konu, C Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nun (C Tipi) fiziki şartlarının T Tipi Ceza İnfaz Kurumu’yla (T Tipi) karşılaştırıldığında oldukça olumsuz olmasına karşın C Tipinin mahpuslarca daha tercih edilir bulunmasıdır. Koşullarda yapılan görüşmede C Tipindeki bazı mahpuslar daha önce T Tipinde kalmış olduklarını ve T Tipindeki idarenin tutum ve davranışlardan ötürü orada yeniden kalmayı istemeyeceklerini beyan

etmiştir. Bu durum fiziki koşullardaki iyileştirmenin tek başına yeterli olmayacağını göstermektedir.

Osmaniye'deki kapalı ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen inceleme esnasında Komisyonca dikkat çekici bulunan diğer hususlar aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

- **Ceza İnfaz Kurumu Personeline İlişkin Sorunlar:**

Hapishane personeli ile mahpuslar arasında oldukça yakın bir etkileşim vardır. Bu nedenle personelin tutum ve davranışlarının karşılıklı ilişkisi yerine yapıcı unsurlar barındırması önem arz etmektedir. Bahsedilen olumlu atmosferin teşekkülü personelin eğitimi ve niteliğiyle yakından ilişkilidir. Bu hususta, öncelikli olarak belirtilmesi gereken, ceza infaz kurumu çalışanlarının stresli ve zor bir görevi yerine getirdiklerinin kabulüdür. İş koşullarının yanı sıra, mesleğin saygınlığına ilişkin toplumda duyulan genel kuşku ve özlük haklarının cezbedicilikten uzak olması infaz memurluğunu, çoğu zaman, iş arayanların son başvurduğu meslek haline getirmektedir.⁸ Durum böyle olunca, kendisi ve işiyle barışık kişilerin ceza infaz kurumlarında istihdam edilip edilemediği konusunda soru işaretleri oluşmaktadır. Buna ek olarak, personele ilişkin nitelik sorununun meslek içi eğitim kapsamında dahi büsbütün giderilmesinin imkân dâhilinde olmayabileceği endişesi belirmektedir. Açıklananlar ışığında, daha nitelikli ve çalışma huzuruna sahip kişilerin bu kurumlarda istihdam edilmesine olanak tanıyacağı düşüncesiyle, mesleğin talep edilir hale getirilmesi hususunda yapılacak iyileştirmelerin Komisyonca memnuniyetle karşılanacağını vurgulamak gerekmektedir.

- **Sürelili ve Süresiz Yayınlardan Faydalanılmasına İlişkin Sorunlar:**

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda şikâyet edilen hususlardan biri de yazılı materyallerden faydalanılmasına ilişkin karşılaşılan güçlüklerle ilgili olmuştur. Kitap ve gazetelerin mahpuslara verilmemesine dair kararları vermekle yetkili birim, başkanlığını ceza infaz kurumu müdürünün yaptığı "Eğitim Kurulu"dur. Söz konusu Kurul Tüzüğü'nün 87'nci maddesine⁹ istinaden "kurum güvenliğini tehlikeye düşürdüğü" veya "müstehcen" içeriğe sahip olduğu sebebiyle bazı yayınları hükümlülerin istifadesine sunmayabilmektedir.

⁸ İrfan, NEZİROĞLU; "A Comparison of Law and Practice within the Turkish Prison System with Relevant International Prison Standards, with Special Reference to F-Type High Security Prisons", *Turkish Studies*, Vol. 7, No. 3, 2006, s. 427.

⁹ 06.04.2006 tarihli "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük"ün 87'nci maddesinin 3'üncü fıkrası şöyledir: "Eğitim kurulunca, kurum güvenliğini tehlikeye düşürdüğü veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsadığı tespit edilen yayın hükümlüye verilmez." (Benzer hükümler 13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun"un 62'nci maddesinde de yer almaktadır). Kütüphane Kitaplık Yönergesinin 11 ve 12'nci maddeleri de yine Eğitim Kurulu'nun yasaklamalarına dayanak teşkil etmektedir.

Bu çerçevede Eğitim Kurulu'nun vermiş olduğu kararlar incelendiğinde ilk göze çarpan husus yasaklamaların neden kaynaklandığının müphemliğidir.

Yayınların hükümlülere verilmemesi hususunda Komisyon önceki tarihli bir raporunda¹⁰ belirttiği ilkeleri yineleyerek, mahkeme kararı olmaksızın bir yayın hakkında yapılacak kısıtlamaların oldukça sıkı koşullara bağlanmasının ve somut gerekçeleri içermesinin gerekliliğine vurgu yapmayı uygun bulmuştur.

- **Dilekçelerin İşleme Konulmamasına İlişkin Sorunlar:**

Dilekçelerin işleme konulmadığı iddiası incelemede bulunulan her iki ceza infaz kurumunda ortak bir şekilde dile getirilen bir husus olmuştur. Mahpuslar; aralarında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile bazı milletvekillerinin bulunduğu pek çok yer ve kişiye yazdıkları dilekçeler için kendilerine “*çıkış numarası*” verilmediğini beyan etmişlerdir. İddiaların hemen her koşulda dile getirilmesi ve Komisyona intikal eden ciddi şikâyetlerin istisnasız hepsinin ebeveyn, akraba, kardeş gibi kişilerce –muhtemelen görüşlerde ve telefonda anlatıldığı kadarıyla- kaleme alınmış olduğunun görülmesi birlikte değerlendirildiğinde, üzerinde önemle durulması gereken bir sorunun olduğu ortaya çıkmaktadır. İdare aleyhine olduğu düşünülen dilekçelerin Kurumların dışına çıkarılıp çıkarılmadığı hususu başta ceza infaz kurumu savcısı ve izleme kurulu olmak üzere, denetim görevini yerine getirenlerin dikkatine sunulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

- **“Sohbet Hakkı”na ilişkin Sorun:**

Mevzuatta tutuklu ve hükümlüler için öngörülmüş hakların idare tarafından dar yorumlandığı bir diğer husus sohbet hakkıyla ilgilidir. Sohbet hakkıyla ilgili sorun T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda mahkûmlara “*sohbet hakkı*”nın tanınmadığının öğrenilmesiyle ortaya çıkmıştır. Oysa inceleme yapılan pek çok ceza infaz kurumunda sohbet hakkıyla ilgili sorunlar/şikâyetler bu hakkın 10 saatten daha az kullandırılmasından kaynaklanmaktaydı.¹¹ Sohbet hakkıyla ilgili olan 22.01.2007 tarih ve 45/1 nolu “*Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge*”nin ortak etkinlikler başlıklı 3'üncü bölümü şöyledir: “*Güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada*

¹⁰ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Van M Ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 2009, ss. 12-13, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/Van_Ceza_infaz_Kurumlari_inceleme_Raporu.pdf.

¹¹ Konuyla ilgili geçmiş dönem Komisyon raporları için bakınız: İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Batman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu, 2009, s. 7, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/kr_23_Batman_Raporu.pdf. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Erzurum E ve H Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 2009, s. 9, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/kr_23_erzurum_14042009.pdf.

toplam 10 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya **getirilebilir**. Bu faaliyet hafta içerisinde açık görüş, avukat ve ziyaretçi görüşlerini aksatmayacak şekilde yaptırılır.”

Söz konusu Genelgeye mukabil idare tarafından yapılan açıklamada tutuklu ve hükümlülerin sosyal faaliyetler kapsamında bir araya getirildiği fakat onlara ayrıca “sohbet hakkı” tanınmadığı belirtilmiştir. Bu açıklamadan idarenin anılan Geneldeki “**getirilebilir**” ibaresinin kendisine tanıdığı geniş takdir yetkisini kullanarak açık görüş alanlarında yapılacak sohbet faaliyetini hayata geçirmedeği yorumu yapılabilir.

• “Ani Müdahale Grupları”:¹²

Yapılan incelemede ağırlıklı olarak şikâyet edilen bir husus olmamakla birlikte, bazı basın yayın kuruluşlarında ve Komisyona iletilen başvurularda bu konudaki şikâyetlere yer verilmesi konuya değinilmesini zaruri kılmıştır.

Adalet Bakanlığı’ndan alınan bilgilendirmeye göre, ceza infaz kurumlarında, 2008 tarihinden itibaren müdahale biriminde on kişilik personelin giyebileceği kadar kıyafet bulundurulmaktadır. Söz konusu kıyafetler, Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezleri tarafından, infaz ve koruma başmemurları ile infaz ve koruma memurlarına verilen yakın savunma eğitimi almış personel tarafından kullanılmaktadır. Delici ve kesici aletlere dayanaklı ve kesilmez eldiven ihtiva eden “Robocop” adlı kıyafeti giyen bu personel; tıraş bıçağı, cam kırığı gibi nesnelerle saldırılması durumunda, mahkûma zarar vermeden onu etkisiz hale getirebilmektedir.

Bu uygulamanın dayanağını Tüzüğün 22’nci maddesinin 8’inci bendi teşkil etmektedir: “İnfaz ve koruma baş memuru ile infaz koruma memuru kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya ve düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif ve pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanunun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hali ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hallerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhal en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz.” Ayrıca Tüzüğün 82’nci maddesindeki hüküm¹³ uyarınca, Kurumlara “iç yönetmelik” düzenleme yetkisi verilmiştir.¹⁴ Ani müdahale

¹² “Ani Müdahale Grupları” hakkında Raporda yer alan bilgiler için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından iletilen 30.03.2012 tarihli bilgi notundan faydalanılmıştır.

¹³ 06.04.2006 tarihli “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”ün 82’nci maddesi şöyledir: “(1) Her kurumun, hükümlülerin kurum içindeki yaşam tarzını ayrıntıları ile gösteren bir iç yönetmeliği bulunur. (2) İç yönetmelikler, Bakanlıkça hazırlanan örnek iç yönetmeliklere uygun olarak, kurumun ihtiyaçları ve özel nitelikleri göz önünde tutulmak suretiyle ve bu Tüzük hükümleri de dikkate alınarak kurum en üst amiri tarafından düzenlenir ve Genel Müdürlüğün onayından sonra uygulanır.”

¹⁴ Bu minvalde hazırlanan Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu İç Yönetmeliğinin “Müdahale Ekibi” başlıklı 14’üncü maddesi şöyledir: “Kurumun disiplin, asayiş ve güvenliği bozacağı

gruplarının oluşturulması ile çalışma usul ve esasları iç yönetmelikle belirlenmektedir. Kurumların hazırlamış oldukları iç yönetmelik, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün onayı ile uygulamaya konulmaktadır.

Komisyon anılan personelin olayın olmadığı rutin zamanlarda mahkûmlara gözdağı verme, onları sindirme amaçlı kullanılmaması gerektiği kanaatindedir.

Zamanın hızlı aktığı, sürekli yeni ihtiyaçların ortaya çıktığı günümüzde her ayrıntının mevzuatla düzenlenmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Diğer taraftan farklı ceza infaz kurumlarında birbiriyle örtüşmeyen uygulamaların önlenmesi ve bu konuda kamuoyunda gündeme gelen tartışmaların sonlandırılması amacıyla, genelge, yönetmelik gibi daha alt mevzuat düzenlemelerinde “*Ani Müdahale Grupları*”na yer verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

- **Sakal Tıraşına İlişkin Sorunlar:**

Sakal tıraşı olma zorunluluğu incelenen her iki ceza infaz kurumunda da şikâyet edilen bir husus olmuştur. Konuyla ilgili Tüzüğün 112'nci maddesinin 4'üncü fıkrası şöyledir: “*Hükümlülerin, toplum içinde alışılmışın dışında saç, bıyık ve sakal uzatmalarına izin verilmez.*” Anılan hükümde geçen “*alışılmışın dışında*” tabirinin üzerinde durmak gerekmektedir. Kuşkusuz bu tabir, farklı sosyal ve kültürel geçmişe sahip kişiler tarafından değişik anlamlandırılmaya müsait olup, herkesin kendine göre bir tür “*alışılmışlık*” tanımının olması mümkündür. Bununla birlikte, günlük veya birkaç günlük sakalla dolaşan tutuklu ve hükümlülerin “*alışılmışın dışında*” kabul edilmesine olanak bulunmadığı değerlendirilmektedir. Aksi yöndeki bir düşünce, yani mahpusların birkaç günlük sakalı var diye alışılmışın dışında “*sakallı kişiler*” olarak addedilip, her türlü faaliyetten men edilmesi iyileştirme (rehabilitasyon) odaklı infaz rejiminin amaçlarıyla çelişecektir. Böyle bir çıkarım aynı zamanda anılan mevzuat hükmünün sistematik yorumuna da ters düşecektir. Nitekim “*sakal uzatmama*” kuralının yer aldığı Tüzüğün “*Sağlığın Korunması ve Tıbbî Müdahâleler*” başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 112'nci maddesinin başlığının “*Hükümlülerin temizliği*” şeklinde olması bu yorumu teyit etmektedir. Açıklananlar ışığında, temizlik ve sağlık açısından ciddi sorun teşkil etmiyorsa, bir hükümlünün sakalına ilişkin idari bir tasarrufta bulunulmasının haklı kılan bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Konunun bir başka önemli boyutu ise, zorunlu sakal tıraşı uygulamasının idareye karşı ciddi tepki doğurması ve maksadının hilafına neticelenen trajikomik bir hal almasıdır. Nitekim T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nun bir koğuşundaki mahkûmlar, geçmişte böyle bir adetleri olmamakla beraber, idarenin yasaklayıcı tutumundan ötürü, artık sakal bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

---

düşünülen olaylara müdahale etmek üzere, güvenlik ve gözetim personelinden 10 kişi gündüz görevli olup, vardiyalarda ise vardiya mevcudunun 1/3'ü (18 kişilik vardiyada 6 kişi) oranındaki bir İnfaz ve Koruma Baş Memurları ile İnfaz ve Koruma Memurları görev yapar.”

- **Aramaya İlişkin Sorunlar:**

T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda daha yoğun olarak dile getirilmekle birlikte her iki ceza infaz kurumunda da şikâyet konusu olan en ciddi husus kuruma ilk girişte yapılan aramalara ilişkin olmuştur. Aramalara ilişkin usul ve esaslar Kanunun¹⁵ 86'ncı maddesi ile Tüzüğün 46'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Her iki mevzuatta da aramalarda “*insan onuruna saygının*” esas olduğu belirtilmektedir. Tüzüğün 46'ncı maddesi “*...kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde*”¹⁶ belirlenen esaslar çerçevesinde çıplak arama yapılabileceğini kayıt altına almıştır. Bu hükümlerden çıplak aramanın belirli kıstaslara bağlanmış istisnai bir uygulama olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, her iki ceza infaz kurumunun farklı koşullarında bulunan ve farklı suç grubuna mensup çok sayıda mahpus kuruma ilk girişte tamamen çıplak hale getirilerek arandığını beyan etmiştir. Bu ifadeler Komisyonca inandırıcı bulunmuş ve şartları oluştuğunda istisnai olarak uygulanması gereken çıplak aramanın bu ceza infaz kurumlarında genel bir kural haline getirilmiş olduğu kanısı oluşmuştur.

- **Diğer Konular:**

İncelemede hemen çözülebilir nitelikteki bazı eksikliklerin idareye bildirilmesine rağmen giderilmemesi yönetim anlayışı bakımından sorunlu bulunmuştur. Çocuk koşullarındaki masa talebi ile kadın koşullarında bulunan küçük çocuklar için annelerin oyuncak talebi bu bağlamda zikredilebilir. Ceza infaz kurumu idarecilerinin böylesi makul ve insani isteklere karşı daha duyarlı olmasının gerektiği düşünülmektedir.

Osmaniye Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulu'nun (İzleme Kurulu) 01.11.2011 ve 27.02.2012 tarihli raporları incelendiğinde Komisyonun tespit ettiği sorunların pek çoğuna yer verilmediği görülmektedir. Buna paralel bir şekilde, görüşülen İzleme Kurulu Başkanı ve üyeleri inceledikleri Kurumlarda yönetim ve işleyişten herhangi bir şikâyetle rastlanmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum Kurulun gerçekleştirdiği faaliyetlerini gözden geçirmesinde yarar olacağı düşüncesine sevk etmiştir. Diğer taraftan, Kurul üyelerinden biri hariç tamamının serbest meslek sahibi veya sivil toplum kuruluşu temsilcisi olmayıp, devlet memuru olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, Kurul üyelerinden birisi, “*kadın üye*” gerektiği için Kurulda bulunduğunu söylemiştir.

Açıklananlar ışığında, İzleme Kurulu'nun işlevini yerine getirmesinde ve Kurul üyelerinin seçiminde sorunlar olduğuna kanaat getirilmiştir. Anılan Kurulun görevini tam olarak yerine getirmesi konusunda engeller varsa,

¹⁵ 13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı “*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*”.

¹⁶ 06.04.2006 tarihli “*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*”ün 46'ncı maddesinin 2'nci fıkrası, vurgular eklenmiştir.

bunların giderilerek; Kurulun prosedürel bir mekanizma olduğu yönünde bir algı yaratılmasına meydan verilmemesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak,

1. Kuruma ilk girişte tüm tutuklu ve hükümlülerin çıplak olarak aranması kabul edilemez bulunmuştur. Bu uygulamanın insan onuruna saygı ile bağdaşmayan aşırı “güvenlik eksenli” bir yaklaşımı içerisinde barındırdığı değerlendirilmiştir.
2. Uygulanmakta olduğu şekliyle sakal tıraşı olma zorunluluğunun keyfi olduğu ve kaldırılması gerektiği değerlendirilmiştir.
3. İncelemede bulunan ceza infaz kurumlarında en temel sorunun idarenin tutuklu ve hükümlülerin haklarına ilişkin mevzuat hükümlerini alabildiğine dar yorumlarken; kısıtlayıcı ve denetleme içeren hükümleri oldukça geniş yorumlamasının yatmakta olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede süreli ve süresiz yayınların hükümlülerin istifadesine sunulması, sohbet hakkı ve sayımlara ilişkin uygulamaların gözden geçirilmesinin gerektiği değerlendirilmiştir.
4. Görüşe gidiş-geliş esnasında sağa sola bakmadan sadece önüne bakarak yürünmesini şart koşan uygulamanın gözden geçirilmesinin gerektiği ve koğuşlarda askeri usulle sayım yapılmasından vaz geçilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.
5. Yerel denetim mekanizmalarının daha iyi bir şekilde işlevini yerine getirmesi hususunda önlemler alınmasının gerekliliğine işaret etmenin uygun olacağı değerlendirilmiştir.
6. Anayasal bir hak olan dilekçe hakkının kullandırılması konusunda yaşandığı iddia edilen sorunların incelenmesi büyük önem arz etmektedir.
7. Fiziksel koşullardaki iyileştirmenin tek başına yeterli olmayacağına, idarenin tutuklu ve hükümlülere yaklaşımında insani muameleyi esas tutmasının gerekliliğine değinilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu minvalde incelenen kurumlarda hemen çözülebilir nitelikteki bazı eksikliklerin idareye bildirilmesine rağmen giderilmediğinin ve pek çok insani talebin cevapsız kaldığının tespit edildiğine işaret etmek gerekir.
8. Disiplin cezalarının en üst sınırlarından verildiği şikâyeti ile bu cezaları denetlemekle görevli “infaz hâkimliği”nin objektifliğinden duyulan kuşku dikkat çekici bulunmuştur.
9. Uygulamada yekpareliği sağlamak için, “ani müdahale grupları”na ilişkin temel esaslara Adalet Bakanlığı’nca hazırlanan alt mevzuat düzenlemelerinde yer verilmesinin uygun olabileceği düşünülmektedir.
10. Ceza infaz kurumlarında kapasite fazlası tutuklu ve hükümlünün barındırılıyor olmasının getirdiği sorunlara bir kez daha işaret edilmesinde fayda görülmüştür.

11. Ceza infaz kurumlarında çalışan personelin mesleki haklarında yapılacak iyileştirmelerin Komisyon tarafından memnuniyetle karşılanacağını belirtmek gerekmektedir.

12. Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında idare tarafından sistemli bir şekilde uygulanan fiziksel şiddet, dayak ve darp gibi muamelelerin olmadığı kanaatine varılmıştır.

MUHALEFET ŞERHİ

Cezaevleri Alt Komisyonu Başkanlığına

Osmaniye C Tipi T ve Tipi Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumları İnceleme Raporu'na ilişkin muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.16.04.2012

Ertuğrul KÜRKÇÜ

Mersin Milletvekili

1. Sayfa 23. 12. No.lu Madde'de ifade edilen "Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında idare tarafından sistemli bir şekilde uygulanan fiziksel şiddet, dayak ve darp gibi muamelelerin olmadığı kanaatine varılmıştır." İfadesi gerçeği yansıtmamaktadır.

Yerinde inceleme sonucu, Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında tretman hükümlerinin bir kural olarak dar ve keyfi olarak uygulanmasına karşılık hükümlülerin şikayetlerini Bakanlık, ilgili kurumlar ve TBMM üyelerine ulaştırmalarının sistematik bir biçimde engellenmesine dayanan idare tarzının özellikle T Tipi Cezaevi'nde ağır bir gerilime yol açtığı, hükümlülerin hak ve haysiyetlerini koruma çabalarına yasa ve yönetmeliklere aykırı olarak sürekli ve sistematik bir biçimde baskı ve zor ile karşılık verildiği ve hükümlülerin hayatlarına riske ederek açlık grevine girmelerine yol açıldığı anlaşılmıştır. Her ne kadar rapor yayımlandığı tarihte, komisyonun da çabaları sayesinde yönetim tarzının hükümlüler için kabul edilebilir bir düzeye getirilmesi sağlanabilmiş ve açlık grevine son verilmiş ise de komisyonun ziyareti sırasındaki tablonun raporda belirtildiğinden ciddi bir sapma gösterdiğini yukarıda belirttiğim şekilde kaydetmek gerektiği düşüncesindeyim.

EK-10

ANKARA ÇOCUK VE GENÇLİK CEZA İNFAZ KURUMU İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon 30.03.2012 tarihli 5'inci toplantısında gerçekleştireceği çalışma kapsamında, Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda inceleme yapmaya karar vermiştir.

03.04.2012 tarihinde Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda incelemede bulunan Heyet; Komisyon Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN, Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, İstanbul Milletvekili Atila KAYA ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ'den oluşmuştur. Heyete, Komisyon Uzmanı Fazlı PEHLİVAN ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

3686 sayılı “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu”nun 6'ncı maddesine göre, Komisyon; alt komisyonlar kurmak suretiyle incelemelerde bulunabilir.

İncelemelerin amacı, ceza infaz kurumlarında ve eğitimevlerinde çocukların içinde bulunduğu şartları yerinde görerek eksiklikleri tespit etmek, topluma kazandırılmaları ve iyi yetiştirilmeleri için alınması gereken önlemleri saptamak ve mevzuat uygulamasını inceleyerek gerektiğinde yasal değişiklik için girişimde bulunmaktır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemede bulunduğu Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun yöneticileri ve personeli ile görüşmüş, Kurum hakkında brifing almıştır. Yapılan bilgilendirmede, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden bir yetkili de bulunmuştur. Bilgilendirme akabinde Kurumda gözlemlerde bulunulmuş; çocuk tutuklu ve hükümlülerle görüşülmüştür.

IV. İNCELEMELER

Kurum İdaresi Tarafından Komisyonumuza Yapılan Bilgilendirme

Kurum Müdürünün makamında yapılan bilgilendirmede Kurum 2'nci müdürü, sosyal hizmet uzmanı ile kurum öğretmeni de yer almıştır.

- Kurumun toplam kapasitesi 324 kişiliktir. Kurumdaki çocuk ve genç sayısı 230 kişidir. Bunların toplam 23'ü hükümlü; 207'si ise tutuklu statüsündedir.

- Toplam 210 personelin görev yaptığı kurumda, 4 öğretmen, 6 sosyal hizmet uzmanı ve 2 psikolog ve 1 sağlık memuru görev yapmaktadır.

- Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitim evlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarında nakillerine karar verilen 12-18 yaş grubu çocuklar ile cezanın infazına başlandığı tarihte 18 yaşını bitirmiş olup da 21 yaşını doldurmamış genç hükümlülerin barındırıldığı, firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan eğitim ve öğretime dayalı bir kurumdur.

- 12-18 yaş grubu çocuklar cinsiyetleri ve fiziki gelişim durumları göz önüne alınarak kurumun ayrı ayrı bölümlerinde barındırılmaktadır. Kurumun toplam alanı 62.000 m² olup; A, B, C ve D blokları olmak üzere toplam 4 blok bulunmaktadır; A, B ve C bloklarında Tutuklu/Hükümlü çocuk ve gençler barındırılmakta olup; D blok idari birimler, sosyal, sportif ve eğitim alanlarından oluşmaktadır.

- Kurumda bulunan 36 adet koğuş 1' er kişilik 9'ar odadan oluşmaktadır; ayrıca 2 geçici, 2 özürlü ve 10 müşahede odası bulunmaktadır.

- Kurumda çocuk ve gençlerin tedavi ve sağlık bakımları amacıyla; diş hekimi odası, doktor odası, doktor odalarının yanında çocuk ve gençler için ayrı ayrı olmak üzere 4'er kişilik revir koğuşu bulunmaktadır.

- Kurumda yer alan psiko-sosyal yardım servisi bireysel görüşmeler ve aile görüşmeleri yardımıyla çocuk ve gençlerin sorunlarıyla uzman kişiler yardımıyla ilgilenilmektedir. 2011 yılında çocuk ve gençlerle toplam 2235 bireysel görüşme ve 3720 aile görüşmesi yapılmıştır.

- Çocuk ve gençlerin meslek sahibi yapılması amacıyla terzilik, metal şekillendiriciliği, bakır işlemeciliği, resim, tesisatçılık, kaynakçılık, ilkyardım, kuaförlük, takı tasarım, bahçıvanlık, dikiş makineci kursu gibi iş ve meslek kursları verilmektedir. Yapılan meslek edindirme faaliyetleri sonucunda katılanlara sertifika verilmektedir. 2011 yılında iş ve meslek kurslarına katılan toplam çocuk ve genç sayısı 392 kişidir. Bunlardan kursları tamamlayıp belge alan çocuk ve genç sayısı toplam 165 kişidir.

- Ayrıca sosyal faaliyetler kapsamında hentbol, basketbol, badminton, kursu gibi sportif kurslar düzenlenmektedir. Kontrol merkezinden yapılan merkezi yayınlı 25 televizyon kanalı, 5 radyo kanalı, 1 dvd-vcd yayın kanalı, 1 cd müzik yayın kanalı bulunmakta, Yayınlar 08.00-24.00 arası izlettirilmekte ve dinlettirilmektedir.

- Mevcut çocuk ve gençlerden okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 32 kişidir. Diğer yandan halen Kurumda okuma-yazma bilmeyen toplam 8 çocuk veya gencin katıldığı devam eden okuma-yazma kursu bulunmaktadır. Eğitim faaliyetleri açısından toplam 89 çocuk veya genç açıköğretim ve örgün öğretim kurumlarına devam etmektedir. Bunların 35'i açık ilköğretime, 30'u açık liseye, 24'ü ise örgün eğitime devam etmektedir.

- Kurumda 6219 üzerinde kitaptan oluşan bir kütüphane bulunmaktadır. Çocuk ve gençler haftada 1 kez 90 dakika kütüphaneyi ziyaret edip odalarına okumak üzere ödünç kitap alabilmektedirler.

- Kurumda tanıtma, yönlendirme, izleme ve değerlendirme faaliyetleri ve sosyal destek ve koordinasyon faaliyetleri yapılmaktadır. Kurumda ayrıca grup çalışmalarıyla Öfke Kontrol Programı Kişisel Gelişim Programı, İyiye Doğru Öfke Kontrol Programı, Etkin Hükümlü Yönetim Programı, BİP (Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programı, ARDEF (Araştırma Değerlendirme Formu), Grup Liderliği Eğitimi, Avrupa Ceza İnfaz Kuralları eğitimi gibi eğitim ve programlar uygulanmaktadır. 2011 yılında toplam 121 grup çalışması yapılmıştır.

- UNICEF ile birlikte yürütülen etkin hükümlü yönetimi programı (BİSİS) ve grup liderliği – iyileştirme faaliyetleri kapsamında toplamda 12 çocuk koğuşunda değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede fiziki iyileştirmeler ve grup liderliği uygulaması faaliyete geçirilmiştir.

- **Grup Lideri Tanımı ve Görevleri**

- **Tanımı:**

Hükümlü-tutukluların ortak yaşam alanlarında birebir görev yaparak, onların asayiş ve güvenliğini sağlayan, ortak yaşam alanı içerisinde çeşitli aktivitelerde bulunarak, hükümlü-tutuklu çocukların psiko-sosyal servisi, eğitim birimi, infaz, sağlık problemleri gibi her türlü problemleriyle ilgilenip bunları raporlayan, tüm birimlerle koordineli bir şekilde çalışarak koğuşlarda bulunan hükümlü-tutuklu çocukların güvenlerini kazanan, çocukların kendisine güven duyduğu, her türlü problemini rahatlıkla paylaşabildiği, çocukların infazlarından sonraki hayatlarında bile örnek alabileceği şekilde koğuş içinde görev yapan personele “Grup Lideri” denilmektedir.

- **Görevleri:**

- Koğuş içi tertip ve düzeni sağlamak.
- Eğitim birimi ile koordineli çalışarak okuma-yazma kurslarına katılımı sağlamak.
- Psiko-sosyal servisi ile birlikte çalışarak desteğe ihtiyacı olanları tespit etmek.
- Ziyareti veya parası gelmeyen çocukları tespit ederek psiko-sosyal servisine bu yönde bilgi vermek.
- Kimsesiz çocukları tespit ederek sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumuna irtibata geçilmesi için durum raporu hazırlamak.

- İdari birimlerle koordineli çalışarak çocukların taleplerini zamanında yerine getirilmesini sağlamak.
- Çocukların sıkıntılarını dinleyerek gerekli ikaz ve uyarıları yaparak çözmeye çalışmak.
- Her çocuk için gözlenen durumu ve olağanüstü durumları rapor etmek ve günlük değerlendirme yaparak koğuş defterlerine ve elektronik ortama gerekli bilgileri not etmek.
- Çocukların iş, meslek ve sportif kurslara düzenli olarak devam etmelerini sağlamak.
- Çocuklarla koğuş içerisinde çeşitli etkinlikler düzenleyerek ödüllendirme yöntemi ile kuruma uyumunu kolaylaştırmak.

Kurumda Gerçekleştirilen Görüşme ve Gözlemler

Derslikler ve Diğer Faaliyet Alanlarındaki Gözlemler

İncelenen dersliklerde İŞ-KUR’la ortaklaşa bir şekilde bilgisayar kurslarının verildiği görülmüştür. Yine İŞ-KUR’la birlikte gerçekleştirilen Kurumdaki diğer kurslar şunlardır: elektrik, boya badana, sıhhi tesisat ve soğuk kaynak. Kurumdaki kitaplıkların bu atölyelerde yapıldığı öğrenilmiştir.

Diğer bir derslikte ise, Halk Eğitim Merkezleriyle ortaklaşa bir şekilde faaliyete geçirilen takı tasarımı atölyesinde çocuklar boncuklardan tasarımlar yaparken görülmüştür. Yine Halk Eğitim Merkezinin katkılarıyla ahşap boyama ve el sanatları kurslarının verildiği öğrenilmiştir.

İnceleme esnasında ziyaret edilen diğer dersliklerdeki kurslar şöyledir: Okuma-yazma kursu, dikiş kursu ve bahçıvanlık kursu. Bunların dışında çocukların çalıştığı hobi bahçelerinde çeşitli ürünlerin yetiştirildiği öğrenilmiştir.

İnceleme sırasında bazı dersliklerde sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çocuklarla birebir görüştüğü ve grup çalışmaları gerçekleştirdiği görülmüştür. Birebir gerçekleştirilen görüşmelerin çocukları daha iyi tanımaya yönelik yapıldığı öğrenilmiştir. Grup çalışmalarında ise, madde bağımlılığının zararları ve diğer rehabilite edici konuların işlendiği çocukların tahliye sonrasına hazırlandığı öğrenilmiştir.

Dersliklerde ve diğer faaliyet alanlarında görüşülen çocukların içinde Pozantı’daki Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu’ndan gelen çocuklar da bulunmaktaydı. Bu çocuklar Pozantı’yla karşılaştırıldığında bulundukları yerin “süper” olduğunu, tek sorunlarının ailelerinden uzak kalmanın olduğunu söylemişlerdir. Açık görüşün gerçekleştirildiği yerde aileleri bir araya gelen çocuklarla da görüşülmüştür. Çocuklar ve aileleri Kurumdan herhangi bir sorunlarının olmadığını bir an önce birbirlerine kavuşmayı beklediklerini ifade etmişlerdir.

Koğuş ve Ünitelerde Gerçekleştirilen Gözlemler

Yapılan incelemede 9 kişiden oluşan koğuşların başlarında grup liderlerinin olduğu ve her çocuğun ayrı odasının bulunduğu 9 kişilik ünitelere

dönüştürüldüğü öğrenilmiştir. Bu konuda hâlihazırda 12 koğuşun üniteye dönüştürüldüğü diğer koğuşların da 2012 yılı içinde üniteye dönüştürüleceği öğrenilmiştir.

Ünitelerin ortak yaşam alanlarında 9 kişilik çocuğun kullanımına verilmiş satranç takımı, masa tenisi, oturulacak yeri deri kaplamalı metal oturma grubu, buzdolabı, çamaşır makinası ve duvarlara monte edilmiş LCD TV olduğu görülmüştür. Ünitelerin havalandırma bahçesinde ise, voleybol ve basketbol oynama alanlarının oluşturulduğuna şahit olunmuştur. Ayrıca havalandırma bahçelerini yukarıdan çevreleyen tel örgülerinin kaldırılarak kameraların yerleştirildiği gözlemlenmiştir.

Çocukların istediklerinde yalnız kalma imkânlarına sahip olduğu ve bu amaçla kendi odalarını kullanabildikleri öğrenilmiştir. Çocuk odalarında kameranın bulunmadığı ve diyafon sayesinde dışarıyla iletişimin sağlanabildiği görülmüştür. Diyafon sistemi haricinde, odalarda wc, duş ve lavabo ile kitaplık ve çalışma masası olduğu görülmüştür. Odaların ve ortak yaşam alanlarının temiz ve tertipli olduğu gözlenmiştir.

Gezilen ünitelerin birinde grup liderleri ile çocukların birlikte basketbol maçı yaptıkları görülmüştür.

Koğuşta Kurum idaresinden herhangi bir görevli olmaksızın çocuklarla görüşmelerde bulunulmuştur. Görüşülen çocuklar idareden ve kurumdan herhangi bir şikâyetlerinin olmadığını, her şeyin çok güzel olduğunu beyan etmişlerdir.

V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

1. İncelemede bulunan ceza infaz kurumunun bir cezaevinden çok eğitim birimi gibi çalışıyor olması Komisyon tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

2. Görüşmede bulunan çocukların özgüvenlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca yöneltilen soruların çocuklar tarafından açık ve net bir şekilde yanıtladığına şahit olunmuştur. Bunlar hususlar çocukların baskıya maruz kalmadığının kanıtı olarak değerlendirilmiştir.

3. Pozantı'dan nakledilen çocukların Kuruma uyum sağlamış oldukları gözlenmiş; yapılan görüşmelerde ailelerine uzaklık haricinde herhangi bir sorunlarının olmadığı öğrenilmiştir.

4. Personel sayısı ile çocuk sayısının hemen hemen eşit olduğu, tutuklu ve hükümlü çocukların her türlü ihtiyaçlarıyla çok yakından ilgilenildiği görülmüştür.

5. Ünitelerdeki her çocuğun kendine ait odasının olmasının ve bu odalara istem dışı girişlerin önlenbilmesinin pek çok suistimalin önüne geçebileceği değerlendirilmiştir.

6. Grup liderliği uygulamasının geliştirilerek yaygınlaştırılmasından memnuniyet duyulacaktır.

7. Kurumda kapasite fazlası tutuklu ve hükümlünün barındırılmıyor olması memnuniyetle karşılanmıştır.

8. Cezaevi idaresi ve personelinin çocuklara karşı yapıcı tutum ve davranışları takdirle karşılanmıştır.

MUHALEFET ŞERHİ

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu
Cezaevleri Alt Komisyonu Başkanlığı'na

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu raporu hakkındaki muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.16.04.2012

Ertuğrul KÜRKÇÜ
Mersin Milletvekili

1. Cezaevindeki çocuklarla görüşmeler sırasında, bir koğuş dışında, psikolog ve sosyal hizmet görevlilerinin yanı sıra cezaevi amirlerinin de hazır bulunmuş olması çocukların kendilerini serbestçe ifade etmeleri için en uygun ortamın sağlanmadığı kanısı doğurmuştur.

2. Pozantı'dan nakledilen çocukların ailelerine uzaklığı dışında, halen yargılandıkları yerel mahkemelere uzak olmalarının adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığı raporda ifade edilmemiştir. Davalarının audiovisual yolla görülmesi yargılamanın yüzyüzeliği ilkesinin ihlaline kapı açmaktadır. Bu, savunma hakkını tamamen engellemese de kısıtlanmasına sebep olacaktır.

3. Pozantı'dan nakledilen çocuklarla baş başa görüşme fırsatı bulduğumdan ilk girişte kendilerine olmasa bile diğer çocuklara darp, dayak ve tehdit yapıldığı dile getirilmiştir.

4. Bütün bu nedenlerle raporun uygulamanın iyi yanlarının yanı sıra olumsuzluklarına da ışık tutması gerekirken, idare aleyhine olabilecek hususları yeterince ele almadığı kanısındayım.

EK-11

**KADIN VE AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK ŞİDDET
İNCELEME RAPORU**

I. GİRİŞ

Kadına ve aile bireylerine şiddetin sosyal, ekonomik ve hukuki yapısının incelenmesi, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerin gelişimi ve uygulamasının takibi maksadı ile 3686 Sayılı Kanunun 6. maddesinin ikinci fıkrası gereğince TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından bir alt komisyon kurulmuştur.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 24. dönem 2. yasama yılı, 13 Ekim 2011 tarihli toplantısında aldığı karar ile “Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet” konusunda incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti Ankara Milletvekili Ülker GÜZEL, AK Parti Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, AK Parti Ordu Milletvekili İhsan ŞENER, AK Parti İzmir Milletvekili Hamza DAĞ, CHP İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL, MHP Ankara Milletvekili Mustafa ERDEM ve BDP Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ’ den oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Kadınların toplum ve aile içinde maruz kaldığı şiddet, onların insan hak ve hukuk ilkelerinden gerektiği şekilde yararlanamaması sonucunu getirmektedir. Bu konuda İnsan Hakları İnceleme Komisyonumuza intikal eden çeşitli müracaatlar olmuştur. Bu gerekçe ile Alt Komisyon, devlet desteğinin artırılması, ilgili kuruluşlar ile koordineli olarak yeni projelerin geliştirilmesi, alınması planlanan önlemler, kanuni düzenlemeler, uluslararası uygulamalar konusunda, çalışmalar yapılmasının faydalı olacağını düşünmüştür.

Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet Alt Komisyonu, 26.10.2011 tarihinde çalışma gündemini belirlemek amacıyla toplanmış ve Ankara Milletvekili Ülker GÜZEL’in alt komisyon başkanı olmasına karar vererek 16.11.2011 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Komisyonumuzun çalışmalarına, İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Yasama Uzman Yardımcısı Burcu BOZKURT katılmıştır.

II. İNCELEMENİN KONUSU ve AMACI:

Tarihi gelişim içinde insanlığın ilk dönemlerinden itibaren, kadının toplum içindeki yeri konusunu incelediğimiz zaman; karı-koca arasında daima bir dayanışmanın mevcut olduğunu müşahade ederiz.

O günkü toplumlarda görülen bu dayanışma özellikle, beslenme ve ekonomik ağırlıklı olarak üretimde, sosyal ve siyasi hayatta, milli mücadelede ve devlet temsilinde uygulanmıştır. Ancak ilk dönemlerde görülen bu ekonomik, sosyal ve siyasi işbirliği, tarihi değişim ve gelişim içinde ülkelerin sosyal yapısına örf ve adetlerine bağlı olarak değişmiştir.

Bu değişim, ülkelerin sınırlarının kaybolması ve dünya ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan birbirlerinin tamamlayıcısı durumuna girmeleri sonucu ortaya çıkmış, dolayısı ile ülkelerin bünyeleri içinde toplum dayanışmasını, kadın erkek, karı-kocanın hak ve hukuk yapısını değiştirmiştir.

Bu günün dünyasında bilimin, teknolojinin, sanayinin ulaşım ve haberleşme araçlarının süratle gelişmesi, uluslararası her türlü ilişkilerin artarak sınırların kaldırıldığı, ülke ekonomilerinin birbirlerinin içine girdiği bir düzende, nesillerin küçük yaşlardan itibaren düşünme ve algılama yeteneklerinin gelişmesini tetikleyerek ortaya hak ve hukuk açısından bir dengesizlik çıkarmıştır.

Uluslararası alanda ki bu değişim, farklı ülkelerde farklı uygulamaları getirmiştir. Dünya ülkelerinin kadının hakları ve hukuku konusuna verdikleri önem ülkenin toplum yapısı örf ve adetlerine göre farklılıklar arz etmiştir.

Günümüzde dünya ülkeleri süratle demokratikleşme eğilimi içine girmiş ve kadının toplum içindeki pozisyonunu, dünya ülkelerinin bu değişimine paralel olarak yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır.

Kadının toplum içindeki rolü ve pozisyonunun artırılması demokratikleşmenin bir sorunu mudur? Daha önceki toplumlarda böyle bir sorun yok muydu? Batı ve doğu kültürleri bu konuda aynı tarihi süreci mi yaşamıştır?

Bu soruların cevabını düşündüğümüz zaman konunun- kadın erkek eşitsizliğinin- demokratikleşmenin bir problemi olarak değil küresel tüketici kitlelerin öğütücü bir unsuru olarak "kendisinin kölesi olan insan" modelinden kaynaklandığını düşünmek mümkün müdür? Eğitimin ve demokratikleşmenin bu süreçteki rolü nedir?

Çalışmamızın temel felsefesi ailenin bütünlüğünü, saygınlığını ve devamını sağlamaktır. Bu hedefe erişmenin yolu sadece kanuni düzenlemelerden geçmemelidir. Aile müessesesinin önemini geliştiren bir anlayış çerçevesinde, karı-kocanın (kadın ve erkeğin) eğitimi saygı, sevgi, şefkat ve insan odaklı bir kültürün yerleştirilmesi hedef olmalıdır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki kadın anadır ve nesil yetiştirmektedir. Yetişen nesil ise milleti meydana getirecektir. Bu milletin en küçük birimi olan ailenin yapısı ne kadar güçlü, temelleri ne kadar sağlam olursa milletin geleceği olan nesillerde o kadar iyi yetişecektir.

Son dönemlerde toplumumuzda görülen, kadına karşı şiddet ve hak hukuk konusundaki ayrımcılık uygulamaları bu sosyal problemi "kadının insan hakları" çerçevesi içinde incelenmesini gerektirmiştir.

Nitekim bu haksız ve adaletsiz uygulama, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından bugüne kadar kapsamlı bir çalışmayla ele alınmamıştır. Ancak, özellikle son dönemde Türkiye'nin demokratikleşme ve insan hakları alanında kaydettiği gelişmeler ve örf-adet ve toplum kültürümüz çerçevesinde etkin bir şekilde mücadele edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, Komisyonumuz, alt komisyon çalışmalarını başlatmıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT, TARİHÇE ve UYGULAMALAR

III.1. Türkiye’de Durum:

Türk Tarihinde Kadın Haklarının Tarihi Gelişimi¹

- **1843** Tıbbiye mektebi bünyesinde kadınlar ebelik eğitimi almaya başladı.
- **1847** Kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniye yayımlandı.
- **1856** Köle ve cariye alınıp satılması yasaklandı.
- **1858** Arazi Kanunnamesinde mirasın kız ve erkekler arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükmü yer aldı. Böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkını kazandı.
- **1858** Kız Rüştîyeleri açıldı.
- **1869** Kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen (haftalık) Terakk-i Muhadderat dergisi yayımlandı.
- **1869** Kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlandı.
- **1870** Kız öğretmen okulu Dar-ül Muallimat açıldı.
- **1871** Mecelle’nin (Osmanlı Medeni Kanunu) uygulanması için çıkarılan Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile; evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, kadınlarda 17 olması, zorla evlendirmelerin geçersiz sayılması düzenlendi.
- **1876** Kanun-i Esasi (ilk Anayasa) kabul edilerek temel haklar düzenlendi. Kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirildi.
- **1897** Kadınlar ücretli işçi olarak çalışmaya başladı.
- **1913** Kadınlar ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başladı.
- **1914** Kadınlar tüccarlık ve esnaflığa başladı.
- **1914** İnas Darülfünunu adı altında kızlar için bir yüksek öğretim kurumu açıldı.
- **1921** Darülfünunda karma öğretime geçildi.
- **1922** Yedi kız öğrenci Tıp Fakültesine kayıt yaptırarak eğitime başladı.
- **Haziran 1923** Nezihe Muhittin’in başkanlığında ilk kadın partisi olan Kadınlar Halk Fırkası’nın kurulması girişiminde bulunuldu, kadınlara oy hakkı tanımayan 1909 tarihli Seçim Kanunu gereğince valilikçe partinin kuruluşuna onay verilmediğinden dernekleşmeye gidildi.
- **29 Ekim 1923** Cumhuriyet ilan edildi. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadınların kamusal alana girmesini sağlayan yasal ve yapısal reformlar hızlandı.
- **3 Mart 1924** Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği) çıkarıldı. Böylece eğitim laikleştirilerek tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlandı. Kız ve erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başladı.

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://www.kadininstatusu.gov.tr>

- **17 Şubat 1926** Türk Medeni Kanunu'nu kabul edildi. Kanun ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırıldı, kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanındı. 4 Nisan 1926 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan kanun 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdi.
- **1930** Belediye yasası çıkarıldı. Yasa ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- **1930** Kadın ve çocukların korunmasına ilişkin ilk düzenleme Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı.
- **1930** Doğum izni düzenlendi.
- **10 Haziran 1933** Kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kuruldu.
- **26 Ekim 1933** Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi.
- **5 Aralık 1934** Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- **8 Şubat 1935** Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girdi, ara seçimlerde bu sayı 18'e ulaştı.
- **8 Haziran 1936** İş Kanunu yürürlüğe girdi. Kadınların çalışma hayatına düzenleme getirildi.
- **1937** Kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması 1935 tarihli 45 sayılı ILO sözleşmesi ile yasaklandı.
- **1945** Analık sigortası (doğum yardımı) 4772 sayılı yasa ile düzenlendi.
- **1949** Yaşlılık sigortasının kadın ve erkekler için eşit esaslara göre düzenlenmesi 5417 sayılı yasa ile sağlandı.
- **1950** İlk kadın belediye başkanı (Müfide İlhan) Mersin'den seçildi. 1952 Sağlık Bakanlığı bünyesinde ana çocuk sağlığı hizmetleri verilmeye başladı.
- **1965** Gebeliği önleyici araçların satış ve dağıtımının serbest bırakılmasını ve tıbbi zorunluluk halinde kürtaj hakkı tanınmasını düzenleyen Nüfus Planlaması Hakkında Kanun çıkarıldı.
- **22.02.1966** Eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan 1951 tarihli 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı.
- **26.03.1971** İlk kadın bakan atandı.
- **1975** Birleşmiş Milletler tarafından Mexico City'de Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlendi ve bunu takiben 1975-85 yılları arasındaki dönem "Kadın On Yılı" olarak ilan edildi.
- **27 Mayıs 1983** 10 haftaya kadar olan gebeliklerin kürtajla sona erdirilmesi ve gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemlerine izin verilmesi Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle sağlandı. Kürtaj için evli kadınlara kocadan izin alma koşulu getirildi.

- **1985** Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW) imzaladı ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girdi.
- **1985** 5.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadın konusu ilk kez bir sektör olarak yer aldı ve bu konuda politikalar belirlendi.
- **1987** Devlet Planlama Teşkilatı'nda Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kuruldu.
- **1989** İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kuruldu. Bugün üniversiteler bünyesinde kurulan bu merkezlerin sayısı yurt çapında 13'e ulaştı.
- **24 Ocak 1989** İçişleri Bakanlığı kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıkladı.
- **29 Kasım 1990** Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanun'un 159. maddesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi. İptal kararı 2 Temmuz 1992 tarih ve 21272 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- **1990** Tecavüz mağdurunun hayat kadını olması halinde cezanın indirilmesini öngören Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürürlükten kaldırıldı.
- **14 Nisan 1990** Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, ilk kadın kütüphanesi ve bilgi merkezini açtı.
- **1990** Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara ve çocuklara destek hizmeti vermek üzere ilk kadın konukevleri açılmaya başlandı.
- **1990** 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadının statüsü ve Sorunları Başkanlığı kuruldu. 25.10.1990 tarihinde kadın sorunları konusunda ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kuruldu ve 24.06.1991 tarihinde de Başbakanlığa bağlandı.
- **Eylül 1990** Yerel yönetimler kadın konusunda özellikle şiddete uğrayan kadınlara yönelik hizmet vermeye başladı. Türkiye'deki ilk kadın sığınma evi Bakırköy Belediyesi tarafından açıldı.
- **1991** 48. Hükümet döneminde ilk kadın vali Muğla iline atandı.
- **17-20 Şubat 1992** Birleşmiş Milletler Uluslararası Kadının İlerlemesi İçin Araştırma ve Eğitim Merkezinin (INSTRAW) toplantısında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Türkiye'de kadın konusunda odak noktası olarak kabul edildi.
- **1993** İstanbul Üniversitesi'nde ilk Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı açıldı ve yüksek lisans programı vermeye başladı. Bugün Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı açarak Yüksek Lisans Programı veren üniversite sayısı dörde ulaştı.
- **1993** Kadın Dayanışma Vakfı, Altındağ Belediyesinin desteğiyle kadın danışma merkezi ve kadın sığınma evini açtı.
- **25.06.1993** Türkiye'nin ilk kadın başbakanı hükümeti kurdu.

- **1993** Halk Bankası'na kadınları girişimciliğe özendirmek amacıyla kadınlara özel, düşük faizli kredi uygulaması başlatıldı.
- **1994** Türkiye Kahire'de yapılan Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansına katıldı.
- **17-19 Temmuz 1995** Avrasya ülkeleri kadınları arasındaki işbirliğini geliştirmek, Pekin Konferansında Türkiye ile birlikte hareket edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla KSSGM ve Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı (TİKA) işbirliği ile "Pekin'e Giderken; Avrasya Ülkeleri Kadınları İşbirliği Kongresi" başlıklı bir toplantı gerçekleştirildi
- **30 Ağustos – 8 Eylül 1995** Türkiye Pekin'de yapılan ve 189 ülkenin katıldığı 4. Dünya Kadın Konferansı'na katılarak taahhütleri çekincesiz olarak kabul etti.
- **Kasım 1995** Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından bölgedeki kadınların durumunun iyileştirilmesi ve kalkınma sürecine entegre edilmesi amacıyla planlanan Çok Amaçlı Toplum Merkezlerinin (ÇATOM) ilki Urfa'da açıldı.
- **1996** Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen eylem planı ve taahhütler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, gönüllü kadın kuruluşları, siyasal partiler, sendikalar, meslek örgütleri ve basının katılımı sağlanarak ulusal eylem planı hazırlandı.
- **1996** Kadın Çalışmaları alanında ilk yüksek lisans diploması İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı tarafından verildi.
- **1996** 4. Dünya Kadın Konferansı'nda verilen taahhütler gereğince Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda gönüllü kadın kuruluşlarının katılımıyla kadın sorunlarının yoğunlaştığı dört alanda; eğitim, sağlık, hukuk ve istihdam komisyonları oluşturuldu.
- **1996** Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kuruldu.
- **1997** Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 il valiliği bünyesinde "Kadının Statüsü Birimleri" kuruldu.
- **22 Mayıs 1997** Kadının evlendikten sonra kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi Medeni Kanun'un 153. maddesinde yapılan değişiklikle sağlandı.
- **13-14 Kasım 1997** Türkiye Cumhuriyeti, amacı uzman bakanların çalışma alanları ile ilgili konularda Avrupa Konseyi faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmalarını teşvik etmek olan Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Avrupa Bakanlar Konferansı'nın dördüncüsüne ev sahipliği yaptı. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce İstanbul'da gerçekleştirilen konferansa Avrupa Konseyine üye 40 ülkeden 38'i katıldı. 176 kişinin katıldığı konferans sonucunda üye ülkelerin eşitlik politikalarına yön verecek bir deklarasyon hazırlandı.

➤ **12 Temmuz 1998** Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından, kadın konuk evlerindeki hizmetin tür ve niteliğine, işleyişine ilişkin esasları, kuruluş personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği” yayımlanarak yürürlüğe girdi..

➤ **1998** İçişleri Bakanlığı’nca nüfus cüzdanlarında yapılan düzenlemeye paralel olarak Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü’nce verilen dul ve yetim tanıtım kartlarındaki “Emekliye Yakınlığı” bölümünde yer alan “dul kadın vb.” ifadelerin yerine sadece “eşi, kızı, oğlu, annesi, babası” gibi ifadelerin kullanılması sağlandı.

➤ **17 Ocak 1998** Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.

➤ **1998** Gelir Vergisi Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle aile reisinin beyanname vermesi esası kaldırılarak kadınların kocalarından ayrı olarak beyanname vermesi sağlandı.

➤ **1998** Ankara Barosu Kadın Hukuku Komisyonu tarafından Ankara Adliyesi içinde şiddete uğrayan kadınlara hukuki danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleri vermek üzere Kadın Danışma Merkezi kuruldu.

➤ **1999** İstanbul Barosu Kadın Hukuku Komisyonu Kadın Hakları Uygulama Merkezi’ni kurdu.

➤ **20 Mart 1999** Barolar bünyesindeki Kadın Hakları/Hukuku Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla, Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı (TÜBAKKOM) kuruldu.

➤ **Eylül 1999** Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi’ni onaylarken koyduğu aile hukukunu ilgilendiren 15ve16.maddelerine ilişkin çekinceleri kaldırdı.

➤ **01.03.2000** Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nce yapılan çalışma çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde “Kadın Erkek Eşitliği Daimi Komisyonu” kurulmasına dair hazırlanan teklif, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda görüşülerek, anılan Komisyon yerine “Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Kurulu“ kurulması yönünde karara varıldı. Kurulun oluşturulması TBMM içtüzüğünde değişiklik yapılmasına dair çalışmaların tamamlanmasını beklemektedir.

➤ **14 Haziran 2000** Kadın sorunlarını gündeme getirmek, tartışmalara her yöredeki kadınların katılımını sağlamak amacıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, valilikler, barolar, üniversiteler ve gönüllü kadın kuruluşlarının işbirliği ile ülke genelinde “2000 Yılı Kadın Toplantıları” adı altında panel, konferans, şenlik, sergi vb. yaklaşık 200 etkinlik gerçekleştirildi.

➤ **5-9 Haziran 2000** Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun sonuçlarının değerlendirilmesi, tam olarak uygulanmasının sağlanması, yeni eylem ve girişimlerin belirlenmesi amacıyla New York’ta yapılan “Kadın 2000:21.Yüzyıl İçin toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve

Barış” konulu Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumuna katıldı. Türkiye tarafından teklif edilen, kadın erkek eşitliği bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, kota uygulamaları ve diğer araçlarla olumlu ayrımcılık politikalarının geliştirilmesi, erken ve zorla evlendirme ile namus cinayetlerinin kadınlara yönelik şiddet türleri arasında yer almasının yanı sıra diğer temel konulardaki önerilerin Sonuç Belgesinde yer alması sağlandı.

➤ **8 Eylül 2000** İhtiyari Protokol Türkiye tarafından imzalandı. Onay aşaması için Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alındı. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin daha etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Ek İhtiyari Protokol ile Sözleşmenin taraf devletler tarafından ihlali durumunda kişilere ve kişilerden oluşan gruplara başvuru hakkı tanınmakta ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

➤ **Aralık 2000** Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünce istismara uğrayan ya da uğrama riski taşıyan, desteğe gereksinimi olan kadınlara psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri hizmet kuruluşları konusunda rehberlik hizmeti sunmak üzere “183 Alo Kadın ve Çocuk Hattı” 20 ilde faaliyete geçirildi

➤ **8 Mayıs 2001** Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca açılan kadın konuk evlerinin açılış, hizmet, işleyiş, personel şartları ve denetim işlem ve esaslarını belirlemek, çağdaş anlayış ve şartlara uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamak amacıyla, “Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği” yayımlanarak yürürlüğe girdi.1 Ocak 2002 Kadın-erkek eşitliği bakış açısı ile hazırlanmış olan ve eşlere eşit hak ve yükümlülükler getiren Yeni Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girdi.

➤ **30 Temmuz 2002**, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesinin (CEDAW) İhtiyari Protokolü’nün 2 Ağustos 2002 Tarihli resmi Gazetede yayınlanması ile Türkiye bu protokole taraf olan 48. Ülke olmuştur.

➤ **18 Ocak 2003** Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun yürürlüğe girdi.

➤ **29 Ocak 2003** Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin taraf ülkelerce uygulanmasının denetlenmesi konusunda, Ayrımcılık Sözleşmesi Komitesine; Sözleşmenin tanıdığı hakların ihlali durumunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisini tanıyan, “İhtiyari Protokol” yürürlüğe girdi.

➤ **12 Haziran 2003** Kadın-erkek eşitliği bakış açısı ile Türk Vatandaşlığı Kanununda değişiklik yapılarak yürürlüğe girdi.

➤ **10 Haziran 2003** İşveren işçi ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılmayacağı, iş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı, cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği, cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı gibi hükümleri içeren İş Kanunu yürürlüğe girdi.

➤ **22 Mayıs 2004** Kanun önünde eşitlik, temel hak ve özgürlüklere ilişkin Milletlerarası Antlaşmaların yasalardan üstün olacağına ilişkin Anayasanın 10 ve 90'ıncı maddeleri değiştirilerek yürürlüğe girdi.

➤ **21 Temmuz 2004** Doğum izinlerinin artırılmasına ilişkin düzenlemeler yapan Devlet Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girdi.

➤ **6 Kasım 2004** Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. 13 Kasım 2004 Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlüğe girdi.

➤ **26 Eylül 2004** Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemeler içeren Yeni Türk Ceza Kanunu kabul edildi.

➤ **15 Ocak 2004** Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” başlıklı 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

➤ **14 Temmuz 2004** “Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

➤ **9 Ağustos 2004** “Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

➤ **18 Mayıs 2005** TBMM “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar” Resmi Gazetede yayımlandı.

➤ **1 Haziran 2005** Yeni Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girdi.

➤ **20 Temmuz 2005** Hakkında herhangi bir tedbire hükmedilen kişiler ve hükümlülere yönelik suç işlemesini önlemek ve topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılmasına dair hükümler içeren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu yürürlüğe girdi.

➤ **13 Temmuz 2005** Büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmalarının belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında olduğuna ilişkin düzenlemenin bulunduğu Belediye Kanunu yürürlüğe girdi.

➤ **18 Ekim 2005** Töre ve Namus cinayetleri ile kadınlara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacı ile kurulan Meclis Araştırma Komisyonu çalışmalarına başlamıştır.

➤ **1 Ocak 2006** Adalet Bakanlığı tarafından 4320 sayılı Ailenin Korunmasına dair kanunun daha etkin uygulanmasına dair 2006/35 sayılı genelge yayımlandı.

➤ **4 Temmuz 2006** 2006/17 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi yürürlüğü girdi ve uygulama, ilgili Bakanlıklardan alınan 3’er aylık raporlarla takip edilmeye başlandı.

➤ **Mayıs 2006** Ülkemiz, GODKA girişimi çerçevesinde oluşturulan ve eş-başkanlığını İtalya ve Yemen’le birlikte yürüttüğümüz Demokrasi Yardım Diyalogu mekanizması kapsamında “Kadının Toplum içindeki Rolünün Güçlendirilmesi” temalı diyalog sürecini üstlenmiştir. Bu süreç, TESEV’le işbirliği içinde yürütülmektedir. DYD bünyesinde sivil toplum kuruluşlarının katılımlarıyla Haziran 2005 ve Şubat 2006’da İstanbul’da düzenlenen sempozyumların ardından, 22-23 Mayıs 2006 tarihlerinde Ankara’da hükümetler arası bir konferans gerçekleştirilmiştir.

➤ **Temmuz 2006** Meclis Araştırma Komisyonu, Temmuz 2006’da, alınacak önlemleri ve bunlardan sorumlu olması öngörülen birimlerin ve kurumların isimlerini içeren kapsamlı listeyi havi bir rapor yayınlamıştır. Söz konusu liste bir Başbakanlık Genelgesi olarak 4 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazete ’de yayınlanmıştır. Anılan genelgeyle, ilgili birimler ve kurumlar, çocuklara yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na, kadınlara yönelik şiddet konusunda ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’ne üç ayda bir rapor sunmakla sorumlu kılınmışlardır.

➤ **Kasım 2006**, 2006 yılının ikinci yarısında AB Dönem Başkanlığını yürüten Finlandiya’nın öncülüğünde, cinsiyet eşitliğini konu alan bir konferans da EUROMED kapsamında 14-15 Kasım 2006 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenmiştir. İKÖ çerçevesinde kadın konularındaki ilk Bakanlar Konferansı 21-22 Kasım 2006 tarihlerinde İstanbul’da yapılmıştır.

➤ **Kasım 2006** Avrupa Konseyi bünyesinde 27 Kasım 2006 tarihinde Madrid’de yapılan bir konferansla başlatılan “Aile İçi Dâhil, Kadınlara Yönelik Şiddetle Mücadele Kampanyası”na aktif olarak iştirak edilmesi öngörülmüştür.

➤ **2007 Gelir Vergisi Kanunu’nda** yapılan değişikliklerle hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlere vergi muafiyeti getirildi.

➤ **26.04.2007/14.1.1998** tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun 1 ve 2.maddesi değiştirilmiştir.

➤ **17 Nisan 2008** Sosyal sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkarıldı.

➤ **15 Mayıs 2008** 5763 sayılı “İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” u onaylandı. İşletmeler kreş hizmetlerini dışarıdan alabilecekler. Kadın ve genç istihdamı da desteklenmiştir.

➤ **2008** Hazırlanan teşvik paketiyle Kadın ve gençlerin istihdamı arttırmak amacıyla, Sosyal Güvenlik Kurumu prim desteği ve ev de üretime teşvik getirilmiştir.

➤ **Şubat 2009** Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu çıkarıldı.

➤ **25 Mayıs 2010** Çıkarılan Başbakanlık Genelgesi ile Kadınların sosyal ve ekonomik konumlarının güçlenmesi iş ve toplumsal hayatta “kadın-erkek eşitliğinin” sağlanması, kadın istihdamının artırılması amacıyla “Kadın İstihdamı Üst Kurulu” oluşturuldu. Cinsiyete dayalı ayrımcılıkların önlenmesi uygulamalarının takibine başlandı.

➤ **Eylül 2010** Anayasa’da yapılan değişikliklerle kadınlar, çocuklar, özürlüler, yaşlıların Haklarının korunması yönünde alınacak ilave tedbirlerin “eşitlik” ilkesine aykırı olmadığı Anayasal güvenceye alındı.

➤ **Kasım 2011** Kadınlara yönelik şiddet ve Aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin olarak hazırlanan Avrupa Konseyi sözleşmesini (İstanbul Sözleşmesi) Avrupa Konseyi içinde onaylayan ilk ülke Türkiye olmuştur

➤ **Şubat 2012** Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı TBMM’ye sunuldu.

➤ **8 Mart 2012** TBMM Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esaslar, genel Kurul’da görüşülerek kabul edildi.

➤ **20 Mart 2012** Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kaynak: <http://ksgm.gov.tr>

III.2. Uluslararası Durum:

III.2.1. Giriş

Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddet konusunda uluslararası alanda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu BM çatısı altında yürütülmektedir. 2010 yılı küresel düzeyde kadına yönelik şiddet için kabul edilen “Pekin Eylem Platformu”nun 15. yılıdır. 2008’de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri “Kadına Şiddete Son İçin Birleşin (UNITE to End Violence Against Women)” kampanyası başlatmıştır.

BM Güven Fonu'nda bu doğrultuda 2015 vizyonu oluşturulmuştur. Bu vizyon ile², kağıt üzerinde verilen sözlerin uygulamaya sokulması, kadına yönelik şiddete karşı bilgi temelli bir politika yapılması, BM'nin küresel, bölgesel ve ülke bazındaki politikalarının güçlendirilmesi ve ülkelere kadına yönelik şiddete karşı strateji uygulamalarında yardım edilmesi hedeflenmiştir. Ancak hala uluslararası alanda da kadına yönelik şiddet aynı derecede ciddiyetini muhafaza etmektedir. ABD Kongresi için hazırlanan bir rapora göre³: Kadına yönelik şiddetin ekonomik maliyeti zor da olsa bazı gelişmiş ülkeler tarafından hesap edilmektedir. Bu maliyetler, sağlık ve yasal maliyetler, işgücü kaybı ve verimlilik azalışından kaynaklanmaktadır. Üzüntü ve acı gibi soyut olayları da hesaba kattığımızda kadına yönelik şiddetin topluma maliyeti bir hayli fazla olmaktadır.

III.2.2. Uluslararası Veriler

BM'de (UN Women 2011 çalışması) 86 ülkeyi kapsayan veri bulunmaktadır. Bu verilere göre⁴: Kadınların %70'i fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. 15 ila 44 yaş arası kadınlara yönelik şiddet; kanser, trafik kazaları, sıtma ve savaşların tamamının neden olduğu ölüm ve sakatlıklardan daha fazla ölüm ve sakatlığa neden olmaktadır. Aile içi şiddetin maliyeti Kanada'da 1.16 milyar dolar, ABD'de 5.8 milyar dolar, Avustralya'da ise yılda 11.38 milyar dolardır.

Uluslararası Anlaşmalar ve Yükümlülüklerin Tarihçesi

- **20. yüzyıl başları:** İnsan kaçakçılığı ve cinsel sömürü uluslararası sözleşmelerde sorun olarak belirtilmeye başlanmıştır.
- **1975-1985:** BM Kadın On Yılı ilan edilen bu dönemde sorun uluslararası alanda iyice ön plana çıkmaya başlamış, önce aile içi şiddet daha sonra diğer konular gündeme getirilmeye başlanmıştır.
- **1980** yılında İkinci BM Kadın Onyılı Konferansı (Kopenhag) sırasında aile içi şiddete yönelik bir program kabul edildi.
- **1981:** 1979 tarihli Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılmasına Yönelik Sözleşme (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women/CEDAW) 1981 yılında yürürlüğe girdi. Bu sözleşmenin İhtiyari Protokolü 2000 yılında kabul edildi.
- **1985:** BM Kadın On Yılı Konferansı'nda (Nairobi) ileriye dönük kapsamlı ulusal önleme ve karşı koyma stratejilerinin kabul edilmesi çağrısında bulunuldu.

² The UN Trust Fund Annual Report 2010, (çevrimiçi) http://www.unwomen.org/wp-content/uploads/2011/03/UNTF_AnnualReport2010_en.pdf

³ CRS Report for Congress, International Violence Against Women: U.S. Response and Policy Issues (çevrimiçi) <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL34438.pdf>

⁴ UN Women 2011, (çevrimiçi) <http://www.endvawnow.org/en/articles/299-fast-facts-statistics-on-violence-against-women-and-girls-.html>

- **1989:** Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edildi 1990 yılında yürürlüğe girdi.
- **1993:** Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kadın hakları bir insan hakkı ihlali olarak tanındı. Özel raportör atanması çağrısında bulunuldu (Vienna Declaration and Programme of Action)
- **1993:** Tarihi kadına Yönelik Şiddetin Kaldırılması Deklarasyonu kabul edildi.
- **1993:** Eski Yugoslavya için Uluslararası Suç Mahkemesi kuruldu. (cinsel şiddete karşı)
- **1994:** Ruanda için Uluslararası Suç Mahkemesi kuruldu. (cinsel şiddet ve tecavüz suçları için)
- **1994:** Kadına şiddetin nedenleri ve sonuçlarına ilişkin olarak bir Özel Raportör tayin edildi.
- **1994:** Uluslararası Nüfus ve Kalkınma konferansı kadına yönelik şiddet ve üreme sağlığı arasındaki bağlantıları ortaya çıkardı.
- **1994:** Amerika (G. Amerika) ülkeleri arasında Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Sonlanmasına İlişkin bir sözleşme kabul edildi. Bu sözleşme bu alandaki ilk bölgesel sözleşmedir. (Convention of Belém do Pará)
- **1995:** Pekin Platformu'nda spesifik olarak kadına yönelik şiddet ülkelerin neler yapması gerektiği belirtildi.
- **1996:** Birleşmiş Milletler Kadına Dönük Şiddetin Önlenmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesine İlişkin Güven Fon'u kuruldu. (The United Nations Trust Fund in Support of Actions to Eliminate Violence against Women (UN Trust Fund to End Violence against Women). Bu fon United Nations Development Fund for Women (UNIFEM) tarafından yönetilmektedir.
- **1998:** Uluslararası Suç Mahkemesi (2002 yılında yürürlüğe girdi) kuruldu. (cinsel şiddet ve savaş suçları kapsamındaki cinsiyet suçları için).
- **1999:** Kasım'ın 25'i BM Kadına Şiddetin Önlenmesi için Uluslararası gün ilan edildi.
- **2000:** 1325 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı kabul edildi.
- **2002:** Güney Asya Bölgesel İşbirliği Konseyi sözleşmesi kabul edildi. (South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) Convention on Preventing and Combating Trafficking in Women and Children for Prostitution)
- **2003:** Afrika Kadın Hakları Sözleşmesi kabul edildi. (Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa).
- **2004:** İnsan Hakları Komisyonu kadın kaçakçılığı konusunda özel bir raportör atadı.
- **2006:** BM Genel Sekreteri'nin kapsamlı bir kadına şiddet raporu yayımlandı. Bu rapor bu alandaki en kapsamlı ilk rapor oldu.

➤ **2008:** BM Genel Sekreteri tarafından çok önemli bir küresel kampanya başlatıldı. (UNiTE to End Violence against Women) 2015 yılına kadar ülkelere süre verildi.

➤ **2008:** Güvenlik Konseyi 1820 sayılı kararı kabul etti.

➤ **2009:** Güvenlik Konseyi 1888 ve 1889 sayılı kararları kabul etti.

➤ **2010:** BM Genel Sekreteri ülkelerin çatışma bölgelerindeki cinsel suçlar için özel bir Temsilci atadı.

➤ **2011:** Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesini kabul etti.

III.2.3. BM Güven Fonu Tarafından Yapılan Çalışmalar

1997 yılında kurulan bu fon 2010 yılı sonuna kadar 24 ülkede 317 program ve 60 milyon dolar destekte bulunmuştur. Çalışmalar şu üç alanda yoğunlaşmıştır: **i)** önleme **ii)** şiddet sonrası hizmetlere erişim imkânının genişletilmesi **iii)** kadına yönelik şiddetin sona ermesi için kanunların, politikaların ve eylem planlarının uygulanmasının güçlendirilmesi.⁵

III.2.3.a. Önleme Politikaları

• Genç kızlar için güvenli yerler oluşturulması

Zambiya’da uygulanmıştır, okullarda özel yerler tahsis edilmiştir. Guatemala’da GPS sisteminden yararlanılarak genç kızların nerede saldırıya uğradıkları, nerelerin güvenli bölgeler olduğu haritada gösterilmiştir.

• Genç ve yetişkin erkeklerin sürece dahil edilmesi

Brezilya, Güney Afrika, Şili, Hindistan ve Ruanda’da uygulanmıştır. Özellikle, Brezilya ve Güney Afrika’da kadına yönelik şiddetin önlenmesi için futboldan yararlanılmıştır. Brezilya’da düşük gelir grubundan gelen erkeklerin katıldığı 4 aylık bir futbol turnuvası “Kadına Yönelik Şiddete Son” başlığı altında yapılmıştır.

Lübnan’da Beyaz Kurdela Kampanyası/White Ribbon Campaign uygulanmıştır. Bu uygulama, ilk kez 1991’de Kanada’da kadına yönelik şiddet mücadelesine erkeklerin dahil edilmesi amacıyla uygulanmış ve bugün 55 ülkeye yayılmıştır. İngiltere’nin sivil toplum kuruluşu Oxfam’ın desteklediği erkeklerin kadına yönelik şiddet kapsamında düzenlenen aktivitelere dahil olması Bahreyn, Yemen ve Ürdün tarafından da benimsenmiştir.

Makedonya’da 2008-2011 Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Ulusal Stratejisi kapsamında bir poster oluşturularak gençlere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu posterde, üç erkek sporcu (boksör, hentbolcu ve futbolcu) yer almış olup, posterde: “Erkek adam kadına vurmaz” mesajı yer almıştır.

Hindistan’da 1 dakikalık “Kıyıcı Çal/Zile Bas” klipi çekilmiş ve televizyonlarda, Youtube’da yayımlanmıştır. Bu klip Hindistan’da 130 milyon kişiye ulaşmış ve 2010 Cannes Film Festivali’nden ödül almıştır. Klipte aile içi şiddete maruz kalan kadının sarhoş kocasıyla olan kavgasını duyan mahallede

⁵ The UN Trust Fund Annual Report 2010

maç yapan gençlerin şiddete maruz kalan kadının evinin ziline basarak kocaya gözdağı vermesi ve utandırması konu edilmiştir.

- **Geleneksel liderlerin değişimin parçası haline getirilmesi.**

Etiyopya ve Kamerun'da dini ve kültürel liderler kız çocukların evlenmesine ve kadının genital sakatlanmasına karşı açıkça tavır almışlardır.

III.2.3.b. Şiddet Sonrası Hizmetlere Erişimin Genişletilmesi

Bu hizmetler tecavüz sonrası acil tıbbi müdahale ve polis koruması gibi kısa dönemli hizmetleri ve hukuki yardım ile güvenli ev sağlama gibi orta ve uzun dönem hizmetleri kapsamaktadır.

III.2.3.c. Kadına Yönelik Şiddetin Sona Ermesi İçin Kanunlar, Politikaların ve Eylem Planları

- **Bilgi Toplama ve Analiz**

Bölgelerarası bir veri toplama sistemi üzerinde çalışılıyor. Dört kıtada, dört şehir tespit edilecek. Bu şehirler, Yeni Delhi, Darüsselam (Tanzanya), Petrozavodsk (Rusya) ve Rosario (Arjantin).

- **Kritik Kurumların Güçlendirilmesi**

Arnavutluk'ta 2007 yılında aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin bir yasa çıkarılmıştı. Ancak, uygulamada hiç bir şey yapılmamıştı. BM ile Arnavutluk'tan bir NGO (Sivil Toplum Kuruluşu) anlaşarak aile içi şiddet yasasının uygulanması için birlikte çalıştılar. 5 Belediye hedef olarak seçildi ve konsey oluşturuldu. Bu konseyde, polis, sağlık, sosyal hizmetler ve yargıdan kamu görevlileri ile yerelde çalışan kadın örgütleri yer aldı. Program geçtiğimiz yıllarda Arnavutluk'ta yaygınlaştırıldı ve özellikle kırsal kesim olmak üzere, aile içi şiddete maruz kalan kadınları üçte biri bu programdan yararlanmış oldu. Sırbistan'da da bir çalışma yürütülmektedir. Kamu binalarına kadına yönelik şiddet suçtur posterleri asılmış ve kadına şiddet vakalarının düzenli olarak rapor edilmesi sağlanmıştır.

- **Standartlar Belirlenmesi**

2010 yılında BM Güven Fonu (UN Trust Fund) 18 ülkede 13 projeye 10.1 milyon dolar destek vermiş ve bu desteklerden 2.43 milyon kişinin yararlanması öngörülmüştür. Bu destekler kıta ve ülke bazında kısaca aşağıdaki projeleri kapsamaktadır.

III.2.3.ç. BM Güven Fonu'nun (UN Trust Fund) Desteklediği Projeler

- **Burundi:** Destek miktarı 903,700 dolar ve 3 yıllık. Kadına yönelik şiddete karşı geliştirilen ulusal stratejinin uygulanmasına destek veriliyor.

- **Mozambik:** Destek miktarı 999,999 dolar ve 3 yıllık. Sağlık, hukuk ve sosyal hizmet alanlarında kadına yönelik şiddete karşı uygulanan politikaların geliştirilmesini amaçlıyor.

- **Zambiya:** Destek miktarı 888,761 dolar ve 3 yıllık. Cinsiyete dayalı şiddet yasası çıkarılmasını hedefliyor. Medya, erkekler, parlamenterlerin

müdahil olmasına çalışılıyor. Şiddet sonrası destek gruplarının oluşturulması, polis ve yargı mensuplarının eğitimi, şiddet gören kadınların iş hayatına atılması hedefleniyor.

- **Çin:** Destek miktarı 316,500 dolar ve 3 yıllık. Ebeveynleri şehirde çalıştığı için kırsal kesimde kalan kızların cinsel şiddete maruz kalmalarını engellemeyi hedefliyor.

- **Hindistan, Nepal ve Filipinler:** Destek miktarı 633,000 dolar ve 3 yıllık. Geleneklere dayalı hukuk ile normal yasal sistemlerin uyumlaştırılması için toplumda etkili olan kanaat liderlerinin müdahil olması hedefleniyor.

- **Endonezya:** Destek miktarı 977,831 dolar ve üç yıllık. Şiddete uğrayan 1,000 kadın ve çocuğa Şiddetsiz Köyler oluşturulması, toplumsal gözlem ve erken tespit mekanizmaları tesis edilecek. Okullarda, erkekler arasında farkındalık yaratılması için çalışılacak.

- **Marshall Adaları:** Destek miktarı 695,804 dolar ve üç yıllık. Kadına şiddetin yasalaştırılması hedefleniyor.

- **Sri Lanka:** Destek miktarı 999,999 dolar ve üç yıllık. Kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi konusunda var olan ulusal planı güçlendirmeyi hedefliyor.

- **Belarus:** Destek miktarı 884,890 dolar ve üç yıllık. Bu ülkede aile içi şiddet daha yaygın. Bu nedenle, mevcut hukuki ve sosyal destek mekanizmalarının etkinliğinin artırılması kanun uygulayıcılar ve sosyal koruma ile tıbbi hizmet sağlayıcıları, araştırma merkezleri ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun artırılması hedefleniyor. Önleme ve erken müdahale sistemi oluşturulması amaçlanıyor.

- **Türkiye:** Destek miktarı 695,804 dolar ve üç yıllık. AÇEV ile birlikte çalışılıyor. Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da diğer paydaşlar. Babaların aile içi şiddetin önlenmesindeki rolünün artırılması hedefleniyor.

- **Peru:** Destek miktarı 999,999 dolar ve üç yıllık. Kırsal kesimdeki kızlara yönelik şiddetin azaltılması hedeflenmektedir.

- **Mısır, Ürdün, Fas:** Destek miktarı 997,925 dolar ve üç yıllık. Kırsal kesimdeki kızlara yönelik şiddetin azaltılması hedeflenmektedir. Kadınların kaçırılmasının önlenmesi, göçmen işçi kadınların haklarının korunması amaçlanmaktadır. Bu girişim 1200 kaçırılan ve göçmen kadına tıbbi, psikolojik ve yasal destek verecek ve risk altında bulunan diğer 6000 kadın da bundan yararlanacak.

- **Nepal, Uganda ve Kamboçya:** Destek miktarı 427,271 dolar ve üç yıllık. Pakistan ve Bangladeş'te başarılı olan bu uygulamanın bu ülkelerde devam ettirilmesi öngörülüyor ve asit yanıklarına karşı önlem alınması buna ilişkin yasaların güçlendirilmesi öngörülüyor.

III.3. Dünya Ülkelerindeki Uygulamalardan Örnekler

III.3.1. İngiltere

“Kadına Şiddete Son Koalisyonu” kurulmuştur. Bu koalisyon, koordine, hedefi olan ve uzun vadeli bir bakış açısını benimsemiştir. Özellikle, okulların ve diğer eğitim kurumlarının rolüne önem verilmektedir.

- İngiltere’de her yıl 3 milyona yakın kadın çeşitli şiddet olaylarına maruz kalmaktadır.
- Okuldaki her üç kızdan biri elle tacize maruz kalmaktadır.
- 13-17 yaşları arasındaki kızların %33’ü cinsel şiddete maruz kalmaktadır.
- 2009 yılında “Zorla Evlilik Birimi”ne 1600 başvuru yapılmış ve bunların %86’sı kadındır.
- İngiltere’de bir tecavüz olayının maliyeti 122,000 pound olarak hesaplanmıştır. Aile içi şiddetin toplam maliyetinin ise 1,1 milyar pound olduğu hesaplanmıştır.
- Kadına yönelik şiddetin İngiltere ve Galler ekonomisine yıllık toplam maliyetinin ise 40 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Mevcut yönetim şiddetin önlenmesini öncelikli politika olarak kabul etmiştir. Ancak bu politika, araştırma, gözleme ve değerlendirme yatırımından, şiddeti önlemenin eğitim sistemine dahil edilmesinden, kamuoyunda uzun dönemli ve olaylara dayalı bir farkındalık yaratma kampanyasından, yeterli ve sürdürülebilir bir fonlamadan yoksun diye eleştirilmektedir. Mevcut yaklaşımın dar görüşlü ve günü kurtaran bir anlayışı benimsediği ve de maliyetli olduğu değerlendirilmektedir.

III.3.2. Amerika Birleşik Devletleri

Kadına yönelik şiddet yasası ilk olarak 1994’te çıkarıldığında altı yıllık bir dönem için 1,6 milyar dolar kaynak aktarılmıştır. Ancak bu kanunun uygulanmaya başlamasından sonra yaklaşık 14,8 milyar dolarlık toplumsal maliyetin önlendiği tahmin edilmektedir. Aile içi şiddetin ABD’ye maliyetinin 2003 yılında 8 milyar dolar olduğu hesaplanmıştır. 2005 yılında ise beş yıllık bir dönem için 4 milyar dolar kaynak aktarılmıştır.⁶

ABD’de BM çatısı altında sürdürülen kadına yönelik şiddet faaliyetleri eleştirilmektedir. Bu faaliyetlerin, ABD’nin dış yardım öncelikleri ile her zaman bağdaşmadığı ve bu yüzden BM’ye transfer edilen finansal desteklerin faydası sorgulanmaktadır. Bu çerçevede, ABD’deki bazı politikacılar, kadına yönelik şiddete çok taraflı bir yaklaşımdan ziyade ABD’nin kendi politikasını uygulaması gerektiğini savunmaktadırlar. Bununla birlikte bir kısım politikacılar, küresel ekonomik kriz, ekonomik durgunluk ve ABD bütçesinin kısılması çağrılarını göz önünde bulundurularak, ABD’nin uluslararası düzeyde

⁶ National Organization for Women
(çevrimiçi)<http://www.now.org/issues/violence/stats.html>

yürütülen kadına yönelik şiddete son verme politikalarını bir kez daha gözden geçirmesini öne sürmektedirler.⁷

III.3.3. Diğer Ülkeler⁸

UN Women Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı (2011) Raporu'nda kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete karşı ülkeler tarafından 2015 yılına kadar Ulusal Eylem Planları hazırlanması gerektiği belirtilerek, Ulusal Eylem Planları'nın nasıl hazırlanması gerektiği, neler yapılması gerektiği konusunda bilgilere yer verilmiştir. Bu çerçevede, hâlihazırda yürürlükte olan bazı Ulusal Eylem Planları'nda yer alan ve aşağıda belirtilen iyi uygulamaların bazıları aşağıda özetlenmiş, örnek ülkeler parantezde gösterilmiştir:

Kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu Ulusal Eylem Planları'nda belirtmeli (Tunus, Ürdün, Liberya, Lesotho, İsveç, Belize, Guyana, Sri Lanka ve Fiji).

Kadına yönelik şiddetin bir cinsiyet ayrımcılığı olduğu, tarihsel olarak kadın ve erkek arasındaki güçlerin eşit olmadığı Ulusal Eylem Planları'nda kabul edilmelidir: (Filistin, Fiji, Filipinler, Meksika, Ürdün, Lesotho ve Cape Verde (Yeşilburun Adaları)).

Kadına yönelik şiddetin tüm unsurları Ulusal Eylem Planlarında olmalıdır: Bazı ülkeler tek bir planda tüm şiddet unsurlarını ele almaktadırlar. Buna Liberya'yı örnek verebiliriz. Diğer ülkeler, bazı şiddet konularını (aile içi şiddet) ayrı ayrı ele alabilmektedirler: (Danimarka, Gürcistan, Tunus ve İngiltere)

Ulusal Eylem Planları, kadına yönelik şiddetin nedenleri, sonuçları ve etkilerine dair uluslararası çalışmalara refere etmeli, kadına yönelik şiddet konusunda sağlıklı bir veri sistemi oluşturmalarıdır: (Tunus, Haiti, Ekvador, Peru, Liberya, Lesotho ve Belize)

Ulusal Eylem Planları, kadına yönelik şiddetin sadece cinsiyetten kaynaklanmadığı ve azınlık, savaş durumu, engelli olma, yaşlı olma, küçük yaşta olma veya mülteci olma gibi nedenlerden de kaynaklanabileceğini göz önünde bulundurmalıdır: (Sırbistan, Sri Lanka ve Danimarka)

Ulusal Eylem Planları, kapsamlı ve uyumlu bir faaliyet programı ortaya koymalıdır. Bu program, sivil toplumun müdahil olmasını, ilgili devlet kurumları ile yakın işbirliğini, kanun ve politikaların güçlendirilmesini, öncelikli olarak şiddetin hiç yaşanmadan önlenmesinin koordine edilmesini, birbiriyle uyumlu polis ve yargı işbirliğinin tesis edilmesini, planın nasıl uygulanacağını, amaçların, faaliyetlerin neler olacağını bir zaman takvimi içerisinde gösterilmesini ve bütün bu unsurların değerlendirilmesini,

⁷ Report for Congress, International Violence Against Women: U.S. Response and Policy Issues

⁸ UN Women Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı (2011) Raporu'ndan derlenmiştir. Handbook for National Action Plans On Violence Against Women, (çevrimiçi) <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook-for-nap-on-vaw.pdf>

gözlemlenmesini ve rapor edilmesini içermelidir. (Belize, Liberya, Peru, Fransa, Avustralya ve İspanya)

Fas, İrlanda, Tunus ve Güney Afrika Eylem Planları sivil toplumun ve ilgili diğer paydaşların sürece dâhil edilmesi bakımından güzel örneklerdir.

Ulusal Eylem Planları en üst düzeyde siyasi destek görmelidir: (Gürcistan, Ekvador, Yemen, İrlanda, Fas, Belize, İspanya, Avustralya ve Norveç).

Ulusal Eylem Planları'nın uygulamasının güçlendirilmesi için oluşturulacak komitenin üyeleri en üst düzey görevlilerden teşkil etmelidir. (Guyana, Nikaragua, Filipinler, Fas, Belize)

Ulusal Eylem Planları, yerel düzeydeki kuruluşlarla uyumlu bir işbirliği sergilemelidir: (Guyana, Türkiye). Türkiye'nin 2007-2010 Kadına Yönelik Aile içi Şiddete Karşı Ulusal Eylem Planı, İçişleri Bakanlığı'nın destekleri ile yerel koordinasyon komitelerinin oluşturulmasını öngörmüştür. Bu komitede, kaymakamlıklar, yerel güvenlik güçleri, jandarma, belediyeler, üniversiteler, profesyonel kuruluşlar ve müftülükler bulunmaktadır.

Ulusal Eylem Planları, kadına yönelik şiddet konusunda görev alacak kamu görevlilerinin eğitilmesini sağlamalıdır: Mağdurelerle ilk aşamada ilgilenenler sağlık, sosyal hizmetler, polis, savcı ve yargı mensuplarıdır. Önleyici olarak öğretmenler ve ilgili okul görevlileri, toplumun önde gelen din ve kanaat önderleri, yerel görevliler, medya çalışanları ve erken çocukluk ve çocuk yetiştirme konusundaki görevlilerdir. Belize, İspanya, Uruguay, Liberya ve Ürdün'de iyi örnekler mevcuttur. Kanada, hakimler için rehber bir kitapçık hazırlamıştır.

Eylem planları, veri toplama, kaydetme ve analiz görevini yürütecek bir yapının oluşturulmasını sağlamalıdır: (Dominik Cumhuriyeti, Haiti, Belize, Filipinler ve Meksika). Filipinler, Danimarka ve İspanya'da araştırma kuruluşları ve üniversiteler ile bağımsız ve niteliksel bir araştırma teşvik edilmektedir. Önleyici müdahale, sosyal ve kültürel normları dikkate alarak farkındalık yaratmalı, medyanın dikkati çekilmeli, erkekler, ebeveynler, çocuklar gibi spesifik gruplar hedeflenmelidir. (Avustralya, Kamboçya, Portekiz ve Güney Afrika)

Farkındalık yaratma konusunda, Mozambik, Türkiye (yeni evlenenlere aile içi şiddet konusunda broşür verilmesi), Papua Yeni Gine, Ekvador, Kamboçya, Portekiz ve Danimarka iyi örneklerdir. Tanzanya, Belçika, İspanya ve Cape Verde medyanın dikkatinin çekilmesi konusunda iyi çalışmalar yapmışlardır.

Okul öncesi dahil olmak üzere tüm eğitim kurumlarında kadına yönelik şiddet müfredatlarda yer almalıdır. (Ürdün, İspanya ve Papua Yeni Gine). Kamu ve özel sektör işyerlerinde, spor kulüplerinde, orduda, dini ve kültürel kuruluşlarda kadının katılımcılığını ve temsil edilmesini kolaylaştıracak ortam ve çalışma koşulları sağlanması faydalı olacaktır. (Avustralya, İspanya, Norveç ve Uruguay).

Belediye ve yerel örgütler kadına yönelik şiddette çok önemli rol oynamaktadırlar: (Avustralya, Yeni Zelanda ve Lesotho). Dini ve toplum

liderler, sanatçılar ve sporcular başta olmak üzere toplumda önemli konumda olan erkeklerin sürece dahil edilmesi önem arz etmektedir. (Avustralya, Güney Afrika, Cape Verde ve Papua Yeni Gine).

Ebeveynlerin eğitimi konusu da önemlidir. Nikaragua ve Honduras'ta iyi örnekler mevcuttur. Gençler ve risk gurubunda yer alan çocuklar için özel programlar hazırlanması faydalıdır. (Arnavutluk, Danimarka ve Fransa). Alkol ve uyuşturucu gibi faktörler kadına yönelik şiddeti artıran ikincil faktörlerdir. Bu tarz programlarla mücadele kadına yönelik şiddet programları ile koordineli olarak yürütülmelidir. (Finlandiya, Guyana, Norveç, Yeni Zelanda, Sırbistan)

Şiddet sonrası etkin ve entegre bir karşı koyucu sistem geliştirilmelidir. (İngiltere-tek bir merkez hem tıbbi hem hukuki ilk müdahale yapılıyor, Peru). Bakım ve destek hizmetleri hastanede özel olarak tahsis edilen yerlerde şiddete uğrayan kadınlar için yapılabilir. (Fas, Liberya, Danimarka, Güney Afrika, Papua Yeni Gine)

Acil güvenli sığınma evleri sağlanmalıdır. (Liberya, Norveç, Arnavutluk, Fransa). Danışmanlık ve destek hizmetleri verilmelidir. (Belize, Kamboçya). Bu çerçevede alo yardım hizmetleri çeşitli ülkelerde uygulamaya konmuştur. (Arnavutluk, Fas, Kamboçya, Danimarka, Lesotho, Norveç, Türkiye, İngiltere, Honduras, Cape Verde. Fransa)

Avukatlık ve hukuki hizmetler ücretsiz sağlanmalıdır (Liberya, Peru, Lesotho, Belize, Tanzanya, Fas.). Çocukların bakımı ve gözetimi sağlanmalıdır. (Filistin, Güney Afrika, İrlanda, İngiltere). Mağdurelerin topluma kazandırılması ve ekonomik hayatın içine girmeleri için uzun vadeli programlar düşünülmelidir. (Güney Afrika, Gürcistan, Filistin, Dominik Cumhuriyeti, Haiti, Tunus, Portekiz).

Konuyla ilgili özel polis ve özel savcı istihdamı sağlanmalıdır. Ya da polisler ve savcılar bu konuda özel eğitimden geçirilmeleridir. (Sri Lanka, Belize, Danimarka, Liberya, Norveç). Yemen, Belize, Liberya, İsveç ve İngiltere'de karakollarda özel kadına şiddet büroları vardır.

Mahkemeler görülmeden çok daha önce şiddet olur olmaz, mağdureler korunmalı, suçu işleyen gözaltında olmalıdır. Örneğin, Danimarka'da aile içi şiddete neden olan kişinin evden dört hafta uzaklaştırılması ve gerekirse bir dört hafta daha uzatılması gerekmektedir. Özel mahkeme sistemi kurulabilir. (Filistin, Güney Afrika, Uruguay, İngiltere). Şiddete başvuranların mahkemeden alacakları cezaya ilaveten davranış düzeltme programına katılmaları zorunlu kılınabilir. (Portekiz, Honduras, Filipin, Almanya).

Kadına yönelik şiddet konusunda görevli tüm kurumların ve kişilerin ortak standartları olmalıdır. Ortak bir sistem içinde hareket etmelidir. Ortak bir kadına şiddet tanımı ve nasıl hareket edileceğine dair herkesin bildiği (polis, savcı, sağlık görevlisi vb.) ortak kurallar ve nizamlar olmalıdır. (Guyana, İrlanda, Kamboçya, Arnavutluk, İngiltere). İlgili tüm kuruluşlarla birlikte risk değerlendirmesi ve yönetimi yapılmalıdır. (Avustralya, Meksika, İngiltere, İrlanda).

Kadına şiddet konusunda görev alan tüm kurumların veri kaydetme ve bilgi toplama sistemlerinin standart olması gerekmektedir. (Belize, Haiti, Filipinler, Meksika)

Kadına yönelik şiddete toplumun da engel olması ve sürece dahil olması konusunda bir sistem geliştirilmelidir. Kanaat önderleri, dini liderler, NGO'lar, yerel sığınaklar, eğitilmiş gönüllü kişiler bunun için çalıştırılabilir. (Liberya, Lesotho, Kamboçya)

Ulusal planlar, kısa, orta ve uzun vadeli faaliyetleri, somut hedefleri ve amaçları, her bir aktivite için uygulayan birimi tanımlamalıdır. Bir stratejik plan dâhilinde her bir aktivite için zaman aralığı, bütçe, ilgili kuruluşlar belirtilebilir. (Tanzanya).

Kadına yönelik şiddet faaliyetlerine destek olmak üzere özel bir fon kurulabilir ve bütçenin nasıl hazırlanacağı belirtilebilir. (Ekvador, Liberya, İspanya, Filipinler). İlave finansman desteği sağlanabilir. Örneğin, Danimarka'da yedi siyasi parti 2005-2008 döneminde her bir yıl 15 milyon olmak üzere dört yılda toplam 60 milyon Danimarka Kron'u destekte bulunmuşlardır. Mülteci, Göç ve Entegrasyon Bakanlığı etnik azınlık olan kadınlar için 4 milyon kron ayırmıştır. Kanada ilgili yedi kurumu için yıllık 7 milyon dolar ayırmıştır. Bunlar sadece temel görevler içindir her bir kurum yine kendi bütçelerinden ilave harcama yapabileceklerdir.

Ulusal planların uygulama süreçleri, gözetilmeli, değerlendirilmeli ve raporlanmalıdır. Göstergeler ve hedefler; uygulamayı gözetleyecek kurumsal bir yapı, sivil toplum ve diğer paydaşların katılımı, uygulama ve sistemlerin değerlendirilmesi, güvenilir raporlama prosedürlerini kapsamalıdır. Bazı ülkelerde uygulamacı kuruluş ile gözetim yapan kuruluş aynı olabilmektedir. (Guyana, Kamboçya, Filipinler). Bazı ülkelerde bu ayrıdır. (Meksika, Arjantin).

Planın uygulaması hakkında düzenli raporlar hazırlanmalı ve bu raporlar kamuoyunun ve sivil toplum kuruluşlarının kullanımına hazır hale getirilmelidir. (Yemen, Liberya, Meksika).

IV. KAMU SEKTÖRÜ, ÜNİVERSİTE, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ve BARO YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Kadına ve Aile Bireylerine Şiddet Alt Komisyon'un yapmış olduğu çalışma ve incelemeler aşağıda yer almaktadır:

a) İnceleme konusuna yönelik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanmak üzere, Sivil Toplum Kuruluşlarının Temsilcileri, Üniversite Öğretim Görevlileri ve Akademisyenler, Adalet Bakanlığı - Yargı Organları ve Ankara Baro Mensupları, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yetkilileri Komisyonumuza davet edilmiştir.

b) Şiddete maruz kalmış kadınların şiddet öncesi ve sonrasındaki yaşadıkları zorluklar ile sığınma evleri sayesinde elde ettikleri imkânlarla ilişkin bilgi almak ve gözlem yapmak üzere Ankara'da bulunan bir kadın sığınma evi

ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret sırasında yetkililerden bilgiler alınmış, orada yaşayan kadınlarla özel ortamda görüşmelerde bulunulmuştur.

c) Uluslararası alanda kadına karşı şiddet kapsamında getirilen uygulamalar ülkeler bazında incelenmiştir.

d) Komisyonumuz, 81 ilin valiliklerine göndermiş olduğu bir yazı ile 2008 ile 2012 tarihleri arasında “Kadına ve Aile İçi Şiddet Kapsamında” il sınırları içinde Polis ve Jandarma Merkezlerine intikal etmiş başvuruların istatistikî bilgileri talep edilmiştir.

Komisyonun Görüşüne Başvurduğu Kurumlar ve Yapılan Ziyaretler:

21/11/2011: Prof. Dr. Ayşe Saktanber, ODTÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Feride Acar, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Bölümü Öğretim Üyesi

24/11/2011: Kemalettin Aydın, Gümüşhane Milletvekili KEFEK Üyesi

29/11/2011: Yelda Şahin Akıllı, Ezgi Sarıtaş, Tülinay Kambur, Kadın Dayanışma Vakfı, Av. Nurhayat Nesrin Doğan. ANAÇEV Genel Sekreteri

05/12/2011: Ercan TAŞTEKİN, Emniyet Genel Md., Asayiş Dairesi Bşk. Yrd., Erdal VURAL, Asayiş Daire Başkanlığı, Şube Müdürü, Beyhan GÜRBÜZ, Asayiş Daire Başkanlığı, Başkomiser

07/12/2011: Mahmut CEVİZLİKOYAK, Genel Sekreter Yrd., HSYK Tetkik Hakimi

11/01/2012: Özlem BOZKURT GEVREK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürü

23/01/2012: Nazan MOROĞLU, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Görevlisi, TÜKD Başkanı

02/02/2012: Av. Metin FEYZİOĞLU, Ankara Barosu Başkanı, Av. Sema AKSOY, Ankara Barosu Genel Sekreteri, Av. Hilal AKDENİZ, Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi, Gelincik Projesi Başkanı

13/02/2012: Serkan KAHYAOĞLU, AÇEV Genel Müdür Yardımcısı

20/12/2011: Ankara 2 numaralı Kadın Sığınma Evi

GÖRÜŞLER:

Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin incelenmesi amacıyla kurulan alt komisyon tarafından dinlenen kişiler ve görüşleri tarih sırasıyla aşağıda sıralanmaktadır:

21/11/2011 ODTÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Ayşe Saktanber:

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet sorunu en genel düzeyde “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kapsamında tartışılmaktadır. Kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak tanımlanmış kadınlık ve erkeklik rollerinden kaynaklı olarak yaşadıkları tüm şiddet türleri ve bunların yaşandığı ev, sokak, iş yeri, okul, karakol, kışla gibi mekânlar toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türleri içinde, ev ve aile

içinde yaşanan kadına yönelik şiddetin en öne çıkan şiddet türü olduğu görülmektedir.

Adalet Bakanı'nın bir soru önergesine verdiği cevaba göre, 2002'de 66 kadın öldürülürken, bu sayı 2009'un ilk 7 ayında 953'e ulaşmıştır. Böylece kadın cinayetlerinin 2002'den 2009'a kadar yüzde 1.400 oranında arttığı gözler önüne serilmiştir.

Şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin saptamalarına göre ise, örneğin sadece 2010 yılında, eşleri ve/ya aile fertleri tarafından öldürülen kadın sayısı 1500'e ulaşmıştır. Son üç ayda ise 74 kadın bu şekilde öldürülmüştür. Konuyla ilgili olarak son yedi yılda mahkemelere intikal etmiş 12.768 dava bulunmaktadır.

Bunlardan bu güne kadar 5.760 tanesi mahkumiyetle sonuçlanmış, 6.000 tanesi ise devam etmektedir. Geçtiğimiz yılbaşından bu güne kadar da 26.000 kadına öldürme amaçlı saldırıda bulunulmuştur. Bunlar sadece resmi kayıtlara geçen rakamlardır. Geçmeyenler de hesaba katılırsa, tablonun çok daha vahim olduğu açıkça görülebilir.

"Aile" ve "şiddet" kavramlarının yan yana gelmesi, aileye yüklenen olumlu anlamlar ve ailenin toplum yapısındaki önemi nedeniyle, genellikle duymaktan hiç hoşlanmadığımız, son derece tedirgin edici ve endişe verici bir duruma işaret etmektedir. Dolayısıyla bu durumun nedenlerinin doğru bir biçimde, ön yargılara yer vermeden saptanması gerekmektedir.

Evrensel bir sorun: Kadına yönelik aile içi şiddet, her şeyden önce evrensel bir hak ihlali sorunudur. Yaşam hakkı ihlalinin ötesinde, haysiyet ve onura yönelik bir sorundur. Böyle olduğu için de her zaman evrensel düzeyde hukuksal düzenlemeler gerektiren bir hak arayışla alakalı olmuştur.

Kadınların ve erkeklerin eşit vatandaşlık hakkına sahip bireyler olarak kabul edilmelerinden bu yana, kadına yönelik aile içi şiddet, kadın-erkek eşitliği mücadelesinin bir parçası olagelmış ve dünya çapında da öncelikle kadın hareketleri tarafından gündeme getirilmiş bir sorundur.

Bir zihniyet meselesi: Kadınların erkeklerle aynı yaşam haklarına sahip oldukları kabul edilmeden önce, ev ve aile içinde kadına yönelik şiddet, kamusal düzeyde hukuki bir sorun olarak kabul edilmiyor, özel bir aile meselesi olarak algılanıyordu. Dolayısıyla, hak kazanma talepleri neticesinde kadına yönelik şiddetin özel bir aile içi mesele olmaktan çıkıp kamusal hukuk niteliği kazanması, bir toplumsal mesele olarak ortaya konulması ve önlenmeye çalışılması, öncelikle evrensel düzeyde büyük çaplı bir **zihniyet dönüşümü** çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

Özetle, kadına yönelik aile içi şiddetin nedenlerinin öncelikle bir zihniyet meselesinde aranması gerektiği görülmektedir. Bu zihniyet kadınları bağımsız bireyler olarak görmeyen, kadınların erkeklerin vesayeti altında yaşaması gerektiğini öngören ve kadınların erkeklere tabi olmasını doğal karşılayan ataerkil bir zihniyettir.

Bu sebeple, ülkemizde de kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı bir toplumsal farkındalık yaratma çabaları öncelikle **kadın hareketi** tarafından gündeme getirilmiş bir konudur.

Kadın hareketi: Türkiye’de bu konu ilk kez 1980 sonrası ikinci dalga kadın hareketi tarafından 17 Mayıs 1987’de İstanbul’da gerçekleşen “Dayağa Karşı Dayanışma” yürüyüşü ve bu çerçevede oluşturulan kampanyalarla gündeme gelmiştir.

Aynı kadın hareketi bundan da önce 1986’da BM Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi/Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin (CEDAW) fiilen uygulanması için geniş kapsamlı bir imza kampanyası düzenlemiştir. Bu türden dayanışma kampanyalarıyla bir araya gelen kadınlar o zamana kadar işitmeye alışık olmadığımız “cinsel taciz” kavramını da toplumsal söyleme dahil etmiş ve kadınların bedenlerine, kimliklerine ve emeklerine sahip çıkmaları adına toplumsal bir uyanış gerçekleştirmeye soyunmuşlardır.

Aslında benzer çalışmalar batılı demokratik ülkelerde 1970’li yıllardan itibaren hız kazanmıştır. 1975’te ilk kez Birleşmiş Milletler (BM) tarafından gelecek on yılın kadın on yılı ilan edilmesi, uluslararası ölçekte kadınların hak arayışlarının hukuki zeminini güçlendirmeyi hedeflemiştir. Daha sonra 1985’te Nairobi’deki Dünya Kadın Konferansı’ndan sonra CEDAW sözleşmesi gündeme gelerek, devletlerin kadın-erkek eşitliği konusunda bağlayıcı kararlar almasını mümkün kılmıştır.

Ülkemizde de cinsel tacizi “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışının dışına çıkaran ve görünür kılmayı amaçlayan çalışmalar 1990’lardan itibaren ivme kazanmış ve uluslararası sözleşmelerle birlikte devlet mekanizmasını da harekete geçirmiştir. Kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik girişimler toplumun 1980 sonrası dönemde içinde bulunduğu şiddet kültürüyle paralel olarak yer almıştır.

Sivil inisiyatif ve devlet işbirliği: Bu konudaki önlemler ilk kez sivil inisiyatiflerle başlamıştır. 1990’da İstanbul’da *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*, 1991’de Ankara’da *Kadın Dayanışma Vakfı* özellikle şiddet meselesine çözümler bulmak üzere kurulmuştur.

1993’te Kadın Dayanışma vakfı Altındağ Belediyesi’yle işbirliği içinde Türkiye’nin ilk bağımsız kadın sığınağını açmıştır. (Bu sığınak 1999’a kadar hizmet vermiştir). Diyarbakır’da 1997’de kurulan KAMER, bölgede sadece aile içi şiddete karşı değil, tümüyle şiddet karşıtı bir dil geliştirme konusunda çok etkin bir kurum haline gelmiştir. Tüm bu çabaların bu gün geldiğimiz noktayı anlamakta çok büyük bir önemi bulunmaktadır.

Toplumda bu konuda yaratılan farkındalık ve duyarlılık, çeşitli yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir.

Bilindiği gibi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) gibi kurumlar, devlet mekanizmasının birer parçası olarak 1990’larda gelişen yeni talepler çerçevesinde devreye girmiştir. Özellikle KSSGM uluslararası fonlar alarak

Türkiye’de kadının durumunu saptayan araştırmalar ve projeler yapılmasında ve gerekli veri tabalarının oluşturulmasında etkin olmuştur. Ancak bu zamana kadar yalnızca tekil çalışmalar yapılmış olup, kadına yönelik şiddet konusunda sistematik bir veri tabanı oluşturulamamıştır.

Buna ek olarak sığınma evleri konusunda KSSGM aracılığıyla devlet de inisiyatif almaya başlamıştır. 1998’de 25 Kasım Uluslararası Kadına Yönelik Şiddete Son Günü çerçevesinde Kadın Sığınakları Kurultayı toplanmıştır.

Bu kurultaylar, 2006’ya kadar kesintisiz olarak her yıl farklı bir ilde toplanmaya devam etmiştir. Gene 1998’de 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çıkarılmıştır.

2002’de yürürlüğe giren Medeni Kanun’daki değişikliklerde ve 2004’de yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu’ndaki yeni düzenlemelerde de sürekli bu zihniyet dönüşümünün hukuki alt yapısının oluşturulması çabaları görülmektedir. Son olarak 2006’da yayınlanan 26218 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” başlıklı Başbakanlık Genelgesi devletin bu konunun önemini kavrayan yaklaşımlarına örnektir. Ancak Genelge aradan geçen süreye rağmen yeni yeni uygulanmaya konmaya başlamıştır.

Fakat bu girişimlerin hiçbiri, sivil toplum hareketlerinin itici gücü olmadan mümkün olamamıştır. Bu, önemle altının çizilmesi gereken bir konudur.

Burada sorulması gereken soru, tüm bu olumlu girişimlere rağmen, toplumda kadına yönelik şiddetin neden böyle bir artış içine girdiğidir. Burada aile içi şiddete dair araştırmalara yakından bakmak yararlı olacaktır.

Aile içi şiddete dair araştırmalar: Ülkemizde kadına yönelik aile içi şiddetin nedenlerini ve etkilerini saptamaya çalışan araştırmalar hayli sınırlı ve görece yenidir. Ancak bu çalışmalara bakıldığında çok önemli bazı değişikliklerin gerçekleşmiş olduğu açıkça görülebilir.

Bu anlamda dünya çapındaki en kapsamlı çalışma Dünya Sağlık Örgütü’nün 2000-2003 yılları arasında 10 ayrı ülkede yürüttüğü ve sonuçlarını 2005’te yayımladığı "Kadın sağlığı ve Kadına Yönelik Ev İçi Şiddet Araştırması" olmuştur diyebiliriz.

Türkiye’de ise Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1993-94 yıllarında "Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları" araştırması yapılmış ve çarpıcı sonuçlar ortaya konmuştur. İkinci olarak, Yeşim Arat ve Ayşegül Altınay’ın 2006-2007 yıllarında bir TUBİTAK-SOBAG araştırması olarak gerçekleştirdikleri ve 2007’de yayımlanan "Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet" başlıklı kapsamlı bir çalışma mevcuttur.

Her iki çalışmanın sonuçları da dikkate değer olmuştur. Sonuçları karşılaştırıldığında Türkiye’de bir zihniyet dönüşümünün olduğu görülmektedir. Ancak bu iki çalışma dışında bu konuda temsili örneklemelerle çalışılarak Türkiye düzeyine genelleştirilebilecek başka bir akademik çalışma gerçekleşmemiştir. Burada bir de niteliksel ağırlıklı bir çalışma olan, Aksu Bora ve İlknur Üstün’ün bir TESEV araştırması olarak gerçekleştirdikleri "Sıcak Aile

Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler" başlıklı çalışmasından söz edilebilir.

2006-2007 arasında yürütülen Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet araştırması, 1.800 kadının 1.520'sinin temsili örneklem grubu içinde yer aldığı ve 56 ilde gerçekleştirilmiş çok önemli bir araştırmadır. Araştırma Türkiye geneli, Orta/Batı ve Doğu olmak üzere üçlü bir karşılaştırma seti oluşturarak verilerini analiz etmektedir. Araştırmanın en önemli bulgularına kısaca bakmak, bu konuda gelmiş olduğumuz nokta hakkında önemli ipuçları verecektir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'de her 3 kadından biri eşinden fiziksel şiddet görmekte, bu kadınların yarısı ise şiddet gördüklerini daha önce kimseye söylemediklerini belirtmektedir.

Yükseköğrenim görmüş 6 erkekten biri eşine fiziksel şiddet uygulamaktadır. Kadınların eğitiminin artması, kendilerini dayaktan kurtarma oranını yükseltirken; erkeklerin eğitiminin artması, şiddete başvurmalarını azaltmaktadır.

Kadınların erkeklerden daha fazla kazanmaları, fiziksel şiddete maruz kalma riskini en az 2 misli artırmaktadır. Bu ise, erkeklerin tabiyet ilişkisinin bozulmasına tahammül edemediklerini gösteren bir veridir.

Çocukken tanık olunan veya maruz kalınan şiddet erkeklerde şiddet uygulama, kadınlarda ise şiddete maruz kalma olasılığını artırmaktadır.

Tanışıp anlaşılarak, ailelerin onayıyla evlenenlerin yüzde 28'inde şiddet görülürken bu oran, görücü usulü ile evlenenlerde yüzde 37'ye çıkmaktadır. Kendileri tanışıp anlaşılan ancak ailelerin rızası olmayan evliliklerde ise bu oran yüzde 49'a çıkmaktadır.

Öğrenim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların sayısı azalmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadın oranı yüzde 43 iken, yükseköğrenim görmüş kadınlarda bu oran yüzde 12'ye düşmektedir. Ancak, yükseköğrenim görmüş kadınların bu itirafı yapmakta daha ketum davrandıklarını da unutmamak gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçları, alışverişe çıkmaktan aileleriyle görüşmeye kadar kadınların attıkları her adımın kocanın iznine bağlı olduğunu göstermektedir. On kadından sadece biri şehir dışına/köye kocasından izin almadan gitmekte, üçü izin almadan ailesini ziyaret etmekte, 4'ü izin almadan komşu ziyareti yapabilmektedir.

Kadınların yarıya yakını Medeni Kanun'da düzenlenen mal rejiminden habersizdir. Yine yüzde 43'ü 4320 sayılı Kanun'dan habersizdir.

Araştırmanın bulguları Türkiye'de "doğulu kadın daha çok eziliyor" düşüncesini doğrulamamıştır. Doğudaki kadınlar, gelir dağılımından çok az pay aldıkları ve eğitim düşüklüğü sebebiyle şiddete daha çok maruz kalabilmektedir.

Araştırma sonuçları, kadının geleneksel rolünün sorgulanması bakımından da önemlidir. Toplumda kadının rolleri konusunda hala geleneksel anlayış

mevcut olup “makbul kadın” tanımı hala geçerlidir. Ancak bu çalışmada kadınların ciddi bir uyanış içinde olduğu da görülmektedir.

Evde, ev işlerinin eşit paylaşılması gerektiğini düşünen kadın oranı yüzde 80’dir. “Kadınlar ev dışında istedikleri işte çalışabilmeli” görüşüne katılanların oranı yüzde 87’dir. “Kadınlar paralarını kendi tercihleri doğrultusunda harcayabilmeli” görüşüne katılanların oranı yüzde 84’tür. Kadınların 97’si kız çocuklarının en az 8 yıl okula gönderilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Araştırmaya göre, Türkiye’de 10 kadından 9’una göre haklı dayak yoktur. Bu sonuç, toplumda farkındalık yaratma çalışmalarının başarılı olduğunu göstermektedir. Zira ilk araştırmalarda kadınlar erkeğin zaman zaman şiddete başvurulabileceğini belirtmişlerdir.

Kadınların yüzde 70 ila 85’i devleti göreve çağırılmaktadır. Kadınlar, devletin erkekleri eğiterek, bu konuda çalışan kuruluşları destekleyerek, ağır cezalar vererek, sığınma evleri açarak, polisleri eğiterek erkeklerin eşlerine yönelik şiddeti engelleyeceğine inanmaktadır. Ancak devletin bu sorumluluklarını yeterince yerine getirmediğini de ifade etmektedirler.

Kadınların yüzde 85’i sığınma evlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu sonuç, anında devreye girebilecek ve kadının her türlü ihtiyacına karşılık gelecek sığınma evlerinin ivedilikle açılmasının önemini vurgulamaktadır.

Kadınların yüzde 87’si vergilerinin sığınma evi yapımında kullanılmasının çok iyi olacağını belirtmekte, yüzde 97’si mahkemelerin şiddet uygulayan erkeğe ceza vermesi gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuçlar, kadınların artık bu sorunun aile içinde değil, kamusal alana taşınarak devlet ve hukuk düzeyinde çözülmesi gerektiğini, devletin onlara yardım etmesi gerektiğini düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Kadınların çoğunluğu şiddete inanamama, değişeceğine dair ümit besleme veya etrafında hep benzer şiddetleri yaşayan insanları gördüğü için şiddeti normalleştirme eğilimi içindedir. Bu nedenle de ancak geri döndürülemez noktada yardım istemektedirler. Ancak bugün açıkça görülmektedir ki, yardım almaya çalışan kadın yardımın gecikmesiyle öldürülmekte, öldürülen kadınların çoğunun cebinden Savcılık başvuruları, gecikmiş tedbir kararları çıkmaktadır.

Bu konuda Dicle Koğacıoğlu’nun Türkiye’deki hâkim ve savcılara dair çalışması önemlidir. Alanda yapılmış ilk çalışma olan bu çalışmada geleneksel uygulamaların sadece geleneksel kurumların içinde sürmediği, modern, seküler kurumların da bunların yeniden üretilmesine katkıda bulunduğu ortaya konmuştur. Bunun en güzel örneğini ise mahkemeler oluşturmaktadır.

En iyi niyetli hâkimlerin bile kararlarında cinsiyetçi davrandıkları, cezalarda tahrik indiriminin kolaylıkla uygulandığı görülmektedir. Kadınların da bunun farkında oldukları, bu çalışmanın sonucundan anlaşılmaktadır. Gerçekten polisi, hâkimi, savcıyı eğitmek, gösterdikleri direnç dolayısıyla çok zordur.

Kadınlar bugün hala siyasette, medyada ayrıştırılmaya, makbul ve makbul olmayan kadın şeklinde kategorize edilmeye devam etmektedir. Örneğin son zamanlarda şahit olduğumuz ceza olarak futbol maçlarına kadın seyirci alma

kararı da, iyi niyetli bir yaklaşım da olsa, kadının hala ikincil bir yerde durduğunu gösterir.

Sonuç olarak, kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadele için önemli olan **ilk nokta**, devlet-sivil inisiyatif işbirliğinin, kadın örgütlerinin bağımsızlığı korunarak sürdürülmesidir. **İkinci olarak,** kadınların erkek desteğine, önyargısız erkeklerin işbirliğine ihtiyacı vardır. **Üçüncü önemli adım**, kadın sığınaklarının yerel yönetimlerle birlikte yaygınlaşması olacaktır. Bu konuya ayrılacak kaynak israf değil, tam tersine toplumun daha verimli hale gelmesi için önemli bir etkidir. **Son olarak,** Türk kadınının da toplumsal hayata katılım konusunda çok istekli olduğu unutulmamalıdır.

21/11/2011 ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Feride Acar:

Kadına karşı şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğunun kabul edilmesi tüm dünyada uzun zaman almıştır. Zira toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sebebi ve sonucu olan kadına yönelik şiddet normalleştirilen bir yaklaşım içerisinde algılanmıştır.

Şiddet her yerde görülebilmekle birlikte en çok ev içinde ve fiziksel şiddet şeklinde görülmektedir. Ev içi şiddet, evin bir özel alan başka bir deyişle insanların en korunmasız olduğu yer olduğu için önemlidir. Yine ataerkil yapının en az kontrol edildiği alan da evdir.

Dünyada her üç kadından biri hayatında fiziksel şiddete maruz kalmış, cinsel ilişkiye zorlanmış, taciz edilmiş ya da başka bir eziyete maruz bırakılmıştır. En yüksek risk grubu, kadının doğurganlık dönemiyle paralel olarak 15-44 yaş arasındadır. İşyerinde tacizin çok yaygın olduğu tahmin edilmektedir. Bazen şiddet kültürel gerekçelerle meşrulaştırılmaktadır. Son 20 yılda tüm dünya silahlı çatışma dönemlerinde de kadın bedeninin bir savaş alanı olarak algılandığına tanık olmuştur.

Kadına karşı şiddet tüm toplumlarda görülmekte ve yaş, sınıf, dinsel köken, meslek gibi gruplara göre farklılaşmamaktadır.

Konuyla ilgili kanuni düzenlemeler yetersiz ve tutarsızdır. Neden? Toplumsal düzeyde; değer yargıları, ataerkil yapı, ekonomik bağımlılık, yetiştirilme tarzı, kadının bilgi eksikliği bu yetersizliği yeniden üretmektedir. Devlet düzeyinde ise en önemli sıkıntı, konuya öncelikli ve sistemli bir politika ile yaklaşılmamasıdır.

Kaynak eksikliği, bütçe yapımında konuya ödenek ayırmama, devletlerin bu işi sivil toplum kuruluşlarına havale etmesi, yasal düzlemdeki çeşitli engeller, yargı sisteminin cinsiyetçi yaklaşımlardan muaf olmaması, yargı süreçlerinin kadın için yeniden mağduriyet yaratan uzun ve yorucu bürokratik aşamalarının varlığı, kolluk kuvvetlerinin ve sağlık personelinin bilinç ve eğitim eksikliği, muhtelif destek mekanizmalarının eksikliği gibi sebepler de yine bu düzeydeki sıkıntılar arasındadır.

Avrupa'da kadınların beşte birinin fiziksel şiddete maruz kaldığı ve önemli bir bölümünün cinsel şiddet görmekte olduğu bilinmektedir. Bütün ülkelerde, en

yaygın olarak şiddet eski partnerler tarafından uygulandığı ve devletlerin bu kadınları koruyamadığı görülmektedir.

Avrupa içerisinde bu konuya olan ilgi, konunun bir insan hakkı meselesi olmasının yanı sıra ekonomik boyutunun da devletleri zorlamasından kaynaklanmıştır. Zira yapılan çalışmalara göre ev içi şiddetin devletlere yıllık ortalama 34 milyar avro kadar ciddi bir maliyeti bulunmaktadır. Ayrıca çocuklar üzerindeki etkisiyle de toplumların geleceğini tehdit etmektedir.

Avrupa Konseyi üyelerinin tamamı, dünyadaki 9 temel insan hakları sözleşmesinden biri olan CEDAW'a (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme) taraftır.

Avrupa düzeyinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) mevcuttur. Ancak Avrupa'da kadına karşı şiddet konusunda bölgesel bir sözleşme mevcut değildir. AB içinde de bu konu devletlerin iç düzenlemesine bırakılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), son yıllarda giderek kadına yönelik şiddet olaylarını AİHS'nin işkence, yaşam hakkının korunması gibi temel hak ihlalleri ile ilişkilendirmeye başlamıştır. AİHM'nin bu konudaki çığır açıcı kararı Opuz-Türkiye kararıdır.

Devletin sadece kendi yaptığından değil, özel kişilerin davranışlarından da sorumlu olduğuna dair bir hükümdür. Bu hüküm CEDAW'da da güvence altına alınmış olmasına rağmen artık AİHM de bu yönde karar vermeye başlamıştır.

Devlet, kadın şikâyetini geri çekse bile etkili bir sorgulamayı yürütmek zorundadır. Türkiye temelde bu konuda mahkûm olmuştur, zira bu vakada baskı altında olan kadın şikâyetini geri çekmiş ve sonucunda bir cinayet olayı gerçekleşmiştir.

Çeşitli ülkelerde görülen bu tür olayların birikimi ile 2005 yılında Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, kadına karşı şiddet konusunu gündeme alarak durum tespiti ve Avrupa çapında bir kampanya yapılmasına karar vermiştir. Haziran 2006'da bu amaçla bir Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği Görev Gücü kurulmuştur. Sayın Feride Acar da, 7 uzmandan oluşan bu Görev Gücü içinde yer almıştır.

2006-2008 yılı içinde Görev Gücü çalışmalarını sürdürmüştür. Çalışmalarının sonucunda sıralanan öneriler arasında, bağlayıcı bir hukuki normun düzenlenmesi ve ülkelerin de ulusal mevzuatlarının bununla uyumlu hale getirmeleri ilk sırada yer almıştır.

Öncelikle Sözleşmenin kadına yönelik şiddete dair olması planlanmıştır. Yine Avrupa Konseyi bünyesinde ev içi şiddete dair ayrı bir sözleşme yapılması fikri üzerine, her iki alanı kapsayan bir sözleşme yapılmasında uzlaşılmıştır.

Ev içi şiddet (domestic violence), aile içi şiddet kavramından daha geniştir. Kavram, evin içinde olup aile bağı dışında olanları da, örneğin çalışanları ya da birbiriyle kan bağı ya da hısımlık ilişkisi olmayanları da kapsamaktadır. Bu nedenle artık dünyada ev içi şiddet kavramı kullanılmaktadır.

Sözleşmenin hazırlanması ve sözleşme müzakerelerinin yürütülmesi amacıyla Sayın Feride Acar'ın da ülkemiz temsilcisi olarak yer aldığı Geçici Komite ihdas edilmiştir.

İmza sürecinin Türkiye'nin Avrupa Konseyi dönem başkanlığına denk getirilmesi için çok çalışılmış ve neticede Sözleşme Mayıs ayında İstanbul'da imzaya açılmıştır. İstanbul'da toplam 13 ülkenin imzaladığı Sözleşmeyi ilk imzalayan ülke Türkiye'dir. İmza sayısı hâlihazırda 17'ye ulaşmıştır. Sözleşme ev içi şiddet dahil olmak üzere kadınları orantısız olarak etkileyen her türlü şiddeti kapsamaktadır. İsteyen devlet bu Sözleşmenin hükümlerini sadece kadınlara karşı değil, bütün ev içi şiddet mağdurlarına uygulayabilir. Ancak sözleşmenin özü kadına yönelik olup bu alanda zorunlu düzenlemeyi içermektedir. Sözleşme, barışta ve her türlü silahlı çatışma durumunda geçerlidir.

Kadına yönelik şiddetin nasıl tanımlandığı çok önemlidir. Komitede uzun müzakerelerden sonra CEDAW içtihiadı olan tanım benimsenmiştir: kadınlara kadın oldukları için yöneltilen ve/veya kadınları orantısız olarak etkileyen şiddettir. Bu şiddet türü, kadınların insan haklarından faydalanmalarının engellenmesine sebep olmaktadır.

Sözleşmeye göre, ülkeler şu eylemleri ceza yasalarında suç olarak tanımlamalıdır: Fiziki, psikolojik, ekonomik, cinsel şiddet ve tecavüz; cinsel taciz, cinsel saldırı, her türlü cinsel şiddet tehdidi, musallat olma (ısrarlı takip), zorla evlendirme, zorla çocuk düşürtme, zorla kısırlaştırma, kadınların genital sakatlanması, yardım, yataklık, yeltenme, sözde namus adına işlenen suçlar (kültür, adet, gelenek, din gibi gerekçe göstermek kabul edilemez, ceza indirimine yol açamaz).

Sözleşme; kadına karşı şiddetin kapsamı gereği, ülkelerin Ceza Hukuku, Medeni Hukuk ve Usul Hukukuna dair düzenleme yapmalarını gerektirir. Suçların açık ve net tanımlanması gerekmektedir. (kadınların genital sakatlanması gibi). Ayrıca sadece hukuki düzenlemeler ile yetinmeyip **4P yaklaşımına** da: Prevention (önleme), Protection (koruma), Prosecution (kovuşturma), Policy (Siyasa-kurumlararası işbirliği, bilgi toplanması gibi) yer verilmelidir.

Aynı cinsten eşler arasındaki şiddet de uzun tartışmalardan sonra sözleşmeye dahil edilmiştir. Kırılgan gruplar için (hamile, göçmen, engelli, yaşlı kadınlar gibi) özel şiddet unsurları da sayılmıştır.

Bağımsız uluslararası bir denetim organı kurularak her iki yılda bir ülke uygulamaları gözden geçirilmelidir. Soruşturmanın değişik aşamalarında ve koruyucu tedbirler alınırken bir risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu değerlendirmede özellikle şiddet failinin ateşli silaha erişimi olup olmadığının belirlenmesi ve varsa bu imkanın önlenmesi gerekmektedir.

Mahkemenin sıkıntılı ve bürokratik süreci, şiddet görmüş kadının mağduriyetini artırmaktadır. Devletlerin, acil durumlarda uzaklaştırma kararının anında alınması için gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Burada da

mağdura bir idari ya da mali bir külfet yüklenmemelidir. Kararın kim tarafından alınacağı ülkelerin iç hukuklarına bağlı (bazı ülkelerde polis) olarak değişebilir.

Mağdur, ifadesini geri çekse de soruşturma devam etmelidir. Belli şiddet suçlarında (ensest gibi), yasal işlemlerin başlatılması için öngörülen zamanaşımı süresi mağdurun reşit olmasından veya etkili bir dava süreci başlatılincaya kadar, kendisine yeterli süre tanınabilmelidir.

Avrupa ülkelerini ilgilendiren bir durum olarak, kadınların birçoğunun oturma izinleri eşlerine bağlıdır. Bunlardan şiddet görenler başvurdukları durumda sınır dışı edileceğinden korktukları için koruma tedbirlerinden faydalanamamaktadır. Bu kadınlara özel olarak oturma izni verilmelidir. Bu durum, kadına yönelik şiddet de iltica talebi için kabul edilmesi gereken bir şarttır.

Medya doğru mesaj vermeye yönelik teşvik edilmelidir. Basın yayın organlarının kendi iç denetimleri konusunda yönlendirilmeleri gerekmektedir. Denetim için, devletin yönlendirmesine bağlı olarak birtakım standartlar geliştirilmelidir.

Şiddeti önleme başlığı altında, eğitim müfredatı düzenlenmeli. Özellikle erkeklerin eğitime önem verilmelidir. Tedbir nafakası durumunda faile ulaşılamıyor ya da maddi durumu yoksa mağdura nafaka devlet tarafından verilerek faile rücu edilmelidir.

24/11/2011 Kemalettin Aydın, Gümüşhane Milletvekili Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) Üyesi

Değerlendirme ve Çözüm Önerileri

1. Hukuki Alana Yönelik
2. Sığınma Evlerinde Kalan Kadınların Durumlarına Ve Sığınma Evlerine İlişkin
3. Medyaya İlişkin
4. Kamu Kurumlarının Görevleri Ve Koordinasyonu İle Genel Politikalara İlişkin

1. Hukuki Alana Yönelik

- 4320 sayılı Ailenin Korunması hakkındaki kanun gereği, kadından şiddete uğradığını kanıtlaması beklenmemelidir. 4320 sayılı kanuna “Koruma kararı verilmesi için belge aranmaz.” şeklinde bir ibare konulmalıdır.
- Çocuk mahkemeleri ile aile mahkemeleri ayrı mahkemeler olmaktan çıkarılarak “Birleşik Aile Mahkemeleri” olarak birleştirilmelidir.
- Aile mahkemelerine daha fazla yetki verilmeli, aile mahkemeleri fiziksel olarak adliye binasından çıkarılmalıdır.
- Velayet ve vesayete ilişkin kararların sulh hukuk mahkemesinin yetki alanından çıkartılıp, aile mahkemelerinin görev alanına sokulması gerekmektedir.

- Aile mahkemelerinin o bölgeye ilişkin kurumsal hafızası oluşturulmalıdır.
- Aile mahkemesi hakimleri akademik gelişmişlik aranmalı, genç hakimler aile mahkemesi hakimi olmaya özendirilmelidir.
- Aile mahkemesinde çalışan psikolog ve sosyal çalışmacılar sorun çözücü nitelikleri yüksek kişiler arasından seçilmelidir.
- 4320 sayılı Kanun şiddete uğrama tehlikesi bulunan bireyleri de korumalıdır.
- 4320 sayılı AKHK dayanılarak çıkarılan yönetmelikte şiddet çeşitleri kanuna taşınmalı, Ayrıca “sosyal şiddet” de bu şiddet türleri arasına eklenmelidir.
- Tebligatı almaktan imtina eden kimsenin mahkeme kararını bildiğini ispatlanması hali düzenlenmeli
- Tedbir kararlarının bir örneği, tedbir kararı çıkartılmasını isteyen tarafa verilmelidir. Düzenleme yönetmelikte değil 4320 sayılı kanunda yapılmalıdır.
- Acil durumlarda tedbir kararlarını uygulama yetkisi verilmelidir.
- “yeniden inceleme” başvurusu yolunun açılmasına yönelik düzenleme yapılmalı ancak infazını durdurmamalıdır.
- Üçüncü kişilerin de aile mahkemesine ihbarı 4320 sayılı kanunda yapılmalıdır.
- Aile mahkemesi çalışanlarına nöbet sistemi getirilmeli,
- Nafaka ve evden uzaklaştırma durumunda evin temel ihtiyaçlarının karşılanması
- Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gerekleri yerine getirilmeli
- Sadece aile içi şiddete uğrayanlar değil aynı zamanda boşanmış veya birlikte yaşayan evlilik bağı olmayan kişiler içinde düzenlemelere gidilmelidir.
- Silah ve benzeri araçların kolluğa teslim etmesindeki sorunlar,
- Sığınma evine içeriden yahut dışarıdan saldırı olduğu zaman, kurumsal şikâyetin önü açılmalıdır.

2. Sığınma Evlerinde Kalan Kadınların Durumlarına ve Sığınma Evlerine İlişkin

- Emniyet görevlileri, tarafların avukatları ve diğer kamu görevlilerinin, sığınma evlerinin yerlerini deşifre etmesinin önüne geçmek için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Kadının naklinin hangi kurum tarafından yapılacağı netleştirilmelidir.
- Yerel yönetimler kadın konuk evi açma, kadın sığınma evi açma konusunda teşvik edilmeli,
- Akli dengesi bozuk ve sokakta yaşayan kadınlar sorunu çözülmeli
- sığınma evlerini sivil toplum örgütleri işletmeli, uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarından danışmanlık alınmalıdır.

- Şiddet mağduru ve sığınma evlerine gelen kadınlar ücretsiz sağlık ve hastane hizmetlerinden faydalanmalıdır.
- Sığınma evi çalışanlarını motive edici olanaklar sağlanmalıdır.
- Türkiye’deki bütün sığınma evleri bilişim ağıyla birbirine bağlanmalı
- İstasyon tipi sığınma evlerinin sayısı arttırılmalıdır. Kamu misafirhaneleri bu amaçla kullanılabilir.
- Belediyeler kadın ve çocuklar için acilen sığınma evleri açılmalıdır.
- Şiddet görmüş kadına nasıl yaklaşacağını bilen uzmanlaşmış avukatlar bu tür davalara bakmalıdır. Sığınma evlerinde hukukçu kadrosu bulunmalı,
- Her Sığınma evinde bir çocuk birimi kurulmalı, çocuk psikolojisine özen gösterilmelidir
- Her il merkezinde bir sığınma evi açılmalıdır.

3. Medyaya İlişkin

- RTÜK ve MEB işbirliğiyle uygulanmaya başlanan “Medya Okuryazarlığı Dersi”nin içeriği cinsiyet ayrımcılığı ve kadın-erkek eşitliği temelinde yeniden düzenlenmelidir.
- KSGM, çalışmalarına STK katmalı ve “Medya Dönüşüm Planı” hazırlayıp, uygulamasını yapmalıdır.
- Medya içeriğine “toplumsal cinsiyet”i bir ana akım olarak yerleştirecek somut önlemler için KSGM harekete geçmelidir.
- Medya alanına ilişkin çıkarılan yasalarda, toplumsal cinsiyet eşitliği ana akım olarak benimsenmeli ve buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- RTÜK’ün “akıllı işaretler” arasına, “Dikkat bu program, film vb. cinsiyet ayrımcılığı içermektedir.” ibaresi eklenmelidir.
- Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun’un 4. maddesinin (u) bendinde yer alan “Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi” ifadesinde yer alan ‘kadınlar’ ibaresi, güçsüz ve özürlülerden ayrılarak ayrı bir madde altında düzenlenmelidir.
- RTÜK Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlilik Sınavlarında fırsat eşitliği oluşturulmalı, kurum içi, “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimi almaları sağlanmalıdır.

4. Kamu Kurumlarının Görevleri ve Koordinasyonu ile Genel Politikalara İlişkin

- Sağlık kuruluşu çalışanları, emniyet çalışanları, sosyal hizmet çalışanları ve konuyla ilgili diğer kişiler eğitilmeli.
- Aile mahkemeleri hakimleri, savcılar ve çalışanların eğitimleri tamamlanmalı ve verilen eğitimler belirli aralıklarla devam etmelidir.
- Aile içi şiddet konusunda uzmanlaşmış aile savcısı, aile polisi birimleri kurulmalıdır.

- Sağlık personelinin can güvenliği sağlanmalı ve sağlık personelinin ihbar yükümlülüğü hafifletilmelidir.
- Sağlık kurumlarında şiddet mağduru kadına seçeneklerini gösteren bilgilendirici broşürler dağıtılmalıdır.
- Bireyin rehabilitasyonunun için Sağlık Bakanlığınca birimler kurulmalıdır.
- İl özel idareleri tarafından Sosyal Destek ve Danışma Merkezleri kurulmalıdır. Bu Merkezde adli tıp uzmanları, psikologlar, sosyal çalışmacı görevlendirilmeli ve bu birim polis merkezleriyle ortak çalışmalıdır.
- Emniyette diğer birimlerden ayrı bir şekilde kurulmuş olan çocuk şube müdürlüklerinin yapısı biraz daha genişletilerek, “Aile Koruma Birimi” haline getirilmelidir.
- Ekonomik durumu kötü ailelere sosyal ve ekonomik yardımı sistematik hale getirmek için kurumsallaşmış bir mekanizma kurulmalıdır.
- Kadına yönelik şiddetle mücadele bir halk sağlığı sorunu olduğundan kadına yönelik sosyal destek arttırılmalıdır.
- Kadına yönelik şiddetle mücadelede istatistiki sorunlar giderilmeli
- Kadına yönelik şiddetle mücadelede izleme ve denetimi “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Komiteleri” yapmalıdır.
- Polis merkezlerinde eğitimli kadın polisler bulundurulmalı
- Personelin sık sık yer değiştirmesi engellenmeli.
- 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca kurulması gereken il koordinasyon kurulları bütün illerde kurulmalıdır.
- SHÇEK’in işlettiği Alo 183 yerine yeni hat kurulmalı,
- STK’lar desteklenmeli,
- Ülke genelinde Kadın Danışma Merkezleri kurulmalı,
- Sığınma evi sonrası kadınlara barınacak yer sağlanmalı,
- "Kadın Destek Fonu" oluşturulmalı ve kadınların uygun işlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır.
- 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi uyarınca, illerde ve ilçelerde mülki amirlerin başkanlığında; yerel eylem komiteler oluşturulmalıdır.
- 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi uyarınca, personele toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, mağdurla iletişim teknikleri ve yasal haklar konusunda eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.
- Baroların Adli Yardım Bürolarındaki hizmetten asgari ücretin üstünde ücret alan mağdurların da bu hizmetlerden yararlanması sağlanmalıdır.
- İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tek form, tek sorgulama
- Adli Tıptan 24 saat içinde hizmet ve aile mahkemelerinde 24 saat çalışma
- Toplumsal cinsiyet eşitliği dersi okul müfredatlarına girmelidir.

- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı kadına yönelik aile içi şiddet konusunda ailelere yönelik eğitim çalışmalarına ağırlık vermelidir.

29/11/2011 Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Genel Sekreteri Av. Nurhayat NESRİN DOĞAN:

- ANAÇEV'in asıl amacı eğitime yönelik çalışmalar yapmak olup, dolaylı olarak insan hak ve hürriyetleri bakımından katkı sağlayacak çalışmaların yürütülmesidir. İnsan hak ve hürriyetlerine saygının öncelikle eğitim yoluyla edinilmesi esastır.
- Vakfın üç adet eğitim merkezinde anne,baba ve çocuk üçlüsünün eğitimi, okuma yazma, meslek ve el becerisi edindirme kursları mevcuttur. Vakıf Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde çalışmaktadır.
- 2006 yılında Altındağ'da kurulan Eğitim Evi'nde, Altındağ halk eğitim merkezinin de katkıları alınmaktadır.
- Vakıf gönüllü öğretmenler eliyle çalışmaktadır. Gelirler de tamamen gönüllülerin çalışmalarıyla sağlanmaktadır.
- Vakıf tarafından, 250 civarı üniversite, lise ve ilkokul öğrencisine karşılıksız burs verilmektedir. Öğrencilerden aileleri çok muhtaç durumda olanlara yiyecek, giyecek, sağlık ve benzeri konularda katkı sağlanmaktadır.
- Vakfın Danışma kurulunda 40 kadar alanında uzman isim yer almaktadır. Üyeler arasında akademisyenler mevcuttur. Uzmanlar, kişisel olarak şiddete maruz kalmış çocuklarla birebir çalışma yapıp onları izlemişlerdir.
- Çalışmalar sonrasında Vakıftan çok sayıda öğretim görevlisinin katılımıyla 12.5.2011 tarihinde "Şiddetsiz Bir Dünya" adlı sempozyum düzenlenmiş olup; hak ihlallerinin temel sebepleri, alınacak önlemler, medyadaki şiddet, duyguların diyalogda rolü, öğrenme ve öğretme sürecinde sevgi ve şiddet konuları tartışılmıştır.
- Eğitim yoluyla toplumsal farkındalığın artırılmasının, sosyoekonomik olarak hem ailenin yapısının hem de kadının güçlendirilmesinin insan haklarının geliştirilmesine katkısı olacağı düşünülmektedir.
- Gerek medyadan öğrenilen, gerekse konuyla ilgilenen uzmanların aktardıkları bilgi ve tecrübeler olayın çok değişik boyutları olduğunu göstermektedir. Eğitim düzeyi, şiddet uygulamayı engellemektedir.
- Vakfın çalışmaları kapsamında, Eğitim Evlerinde okuma yazma öğretilmekte, meslek ve el becerisi kazandırılmaktadır. Ancak ortaya konulan ürünleri satmakta sorun yaşanmaktadır.
- Yargı konusunda, bilirkişi veya adli tıp aşamasında sorumsuzca verilen raporların cezai müeyyidesi açıkça düzenlenmelidir. Bir davada aynı çocuk için şiddete maruz kalmış olup olmadığının tespiti konusunda defalarca farklı kanaat içeren raporlar verilebilmektedir. Bunun önüne geçilmelidir, yasada olmasına rağmen uzmanlığı olan kişilere başvurulmadığı görülmektedir.

- Çeşitli aile içi geçimsizlikleri sebebi ile kötü duruma düşen veya sokağa atılan çocukların, korunması konusunda devletin mevcut yasa hükümleri çerçevesinde yeni tedbirler alması gerekmektedir.
- Mahkemelere intikal eden şiddet olayları ile ilgili çeşitli konularda çocuklara, sanığın kendisine söylediklerini, yaptıklarını yine sanığın önünde söylemesi, göstermesi istenmektedir. Bu durum mağdur üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. Çocukları koruyucu bazı tedbirlerin alınması gereklidir.
- Kadına yönelik şiddet bazı bölgelerde daha yoğun görünmektedir. Bir şekilde devlete sığınan kadın, çocuk veya muhtaç kişilere devletçe sahip çıkılması gerekmektedir.
- Kadının eğitimi arttıkça ve ekonomik yapısı güçlendikçe kendisine güveni artmakta ve yeni bir hayat kurma şansı artmaktadır. Ancak burada toplum ve devlet tarafından verilen desteklerde aile müessesesinin devamlılığının asıl olduğunu da vurgulamak gerekir.
- Vakfın eğitim çalışmaları kapsamında kurslardan yetişmiş yaklaşık 1500 kişi mevcuttur. Bunlar eğitimlerinin sonunda gönüllü olarak Vakıfta çalışabilmektedirler. Eğitimlerin sonucunun takip edilmesi kayda bağlanması önemlidir.
- Vakfın okul öncesi çocuk yuvasında %10 oranında fakir öğrencilere eğitim verilmektedir. Eğitim okul öncesinde başlamalıdır. Ana ve babanın çocuk eğitimi ise ailede başlamalıdır. Çeşitli sebepler ile aileden uzaklaşan sokak çocuklarının da korunması gerekir.
- Vakfın vermiş olduğu eğitimlerde toplumsal farkındalık işlenmekte, toplumda zihinsel değişimi sağlamanın temel amaç olduğu belirtilmektedir.

29/11/2011 Kadın Dayanışma Vakfı yetkilileri Yelda ŞAHİN AKILLI, Ezgi SARITAŞ ve Tülinay KAMBUR:

- Şiddete uğrayan kadının ilk başvuracağı yerler karakol ve danışma merkezleridir. Ancak karakola başvurmanın çekince doğurması sebebiyle mahallelerinde bulunan kadın dayanışma merkezine başvurmak kadınlar için daha elverişlidir. Nitekim kadınlar burada yargılanmadan, sorgulanmadan şiddeti paylaşabilmekte; mücadele mekanizmaları, sığınma, istihdam, sağlık hizmetleri, yasal haklarına dair bilgi ve psikolojik destek almaktadır. Merkezde bulunan gönüllü avukatlar aracılığıyla, kadınlar adli yardım konusunda da yönlendirilmektedir.
- Yaygın olarak karakollar temel işlevini yerine getirmemektedir. Zaman zaman kolluk kuvvetlerine yönelik eğitimler yapılmakta ise de eğitimler sayıca yetersiz olup bu personelin sık sık yer değiştirmesi söz konusudur.
- Karakollarda mevzuatın uygulanmasında eksiklikler mevcuttur. Kadınların başvurularından sonuç alamadıkları, her şiddet başvurusu sonrasında gerektiği halde tutanak tutulmadığı ve kolluk görevlilerinin genellikle barıştırma yoluna gittikleri yönünde şikâyetleri olmuştur.

- Düzenli kayıt tutulmasının ve bunun denetlenmesinin eksikliği gözlenmektedir.
- 4320 sayılı Kanun kapsamında verilen koruma kararlarının denetimi kolluk kuvvetlerinin yetkisinde olduğu halde yerine getirilmemekte ve saldırganların koruma kararına yönelik ihlalleri hakkında herhangi bir işlem yapılmamaktadır.
- Şiddet başvurularının yeterli donanımına sahip personelin çalıştığı tek merkezden yapılması, özellikle mesai saati dışındaki başvuruların karakol yoluyla yapılması zorunluluğunun ortadan kalkmasını sağlayabilecektir.
- Kadın Danışma Merkezleri 24 saat açık olmadığı için, her sığınak, bir Kadın Danışma Merkezi olmalıdır. Mesai saati dışında 183 nolu hatta yapılan başvuruların sosyal hizmetler tarafından karakola yönlendirildiği, karakola gitmeden sığınma evine yerleşmenin mümkün olmadığı ve bu durumun uygulamada birçok sorun yarattığı ifade edilmiştir.
- Başvurucuların çoğu 4320 sayılı Kanun, TCK, TMK vb. ilgili mevzuat kapsamındaki haklarından haberdar değildir. Devlet eliyle geniş kapsamlı bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Karakollarda, hastanelerde, toplum merkezlerinde bilgilendirici broşürlerin dağıtılması, özellikle ilgili personelin konu hakkında bilgi sahibi olması ve başvuruları bilgilendirmesi ve basın yayın organlarının bu kampanyada kullanılması gerekir.
- Belediye Kanunu'na göre nüfusu 50 binin üzerindeki belediyelerin sığınak açması gerekmekte ise de buna uyulmamaktadır. Sorunun çözümü için kaynağı olmayan belediyelere kaynak sağlanmalı ve daha küçük belediyelere kanunla sığınma evi açma zorunluluğu getirilmelidir.
- Belediye ve SHÇEK'e ait sığınaklarda uzman personel eksikliği söz konusudur. Sığınakların şiddet sonrası kadının güvenliğini sağlamak kadar önemli olan bir diğer işlevi kadınların yeniden güçlenmelerine destek olmaktır. Sığınakların gizliliği-güvenliği ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Güvenlik adına kadınların hareket-iletişim özgürlükleri kısıtlanabilmektedir. Sığınakların kendi içinde yaşanan insan hakları ihlallerini de gözlemleyebilecek birimlere ihtiyaç vardır.
- Sığınma evlerinde çocuk birimlerinin olmaması kadınların iş bulup şiddetten uzaklaşmalarını, yeni bir düzen kurmalarını engellemektedir. Ayrıca çocuklar da şiddete, cinsel istismara uğramış olabileceğinden çocuklarla ilgilenecek uzman kişilerin varlığı çok önemlidir.
- Sığınakta kalma süresi 3, maksimum 6 aydır. Alt sınır kadının da isteğiyle en az 1 yıl olmalıdır. Sığınma evi sonrasında kadına sosyal, psikolojik, hukuki, maddi destek ile istihdam ve barınma desteği verilmelidir. Kira yardımı, devletin tahsis ettiği lojmanlar düşünülebilir. Yine istihdam alanında şiddet görmüş kadınlar için kota öngörülebilir.
- Sığınma evlerinin sivil denetimi çok önemlidir. SHÇEK'in kendi içinde şikayetin iletilebileceği müfettişler var ise de çok etkili bir süreç mevcut değildir.

- Ankara’da SHÇEK’in 24 saat başvuru imkanı veren bir ilk kabul merkezi mevcuttur. Bunun yaygınlaştırılması ve her ilde açılması gerekir. Koşulların elverişsizliği kadının şiddet ortamına geri dönmeyi tercih etmesine dahi sebep olabilmektedir.

- Sığınma evlerinde çocuk birimleri, kreş, etüt, oyun odaları, ortak yaşam, hobi alanları bulunmalı ve mümkünse sağlıklı yaşanabilecek, yeşil alan içinde yerler tercih edilmelidir. Engelli kadınların erişimine açık olmalıdır.

05/12/2011 Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkan Yardımcısı Ercan TAŞTEKİN, Asayiş Daire Başkanlığı Şube Müdürü Erdal VURAL ve Asayiş Dairesi Başkanlığı görevlilerinden Beyhan GÜRBÜZ:

- Aile içi şiddet olayları, önemine binaen 2010 yılında kurulan Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü şeklinde üst bir temsile tabidir.

- EGM, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve Birleşmiş Milletler Nüfus fonu ile birlikte 2006’da birincisi, 2009’da ikincisi imzalanan protokollere hem hazırlık hem imza aşamasında taraf olmuştur. Adı geçen 1. Protokol ülke genelinde bu alanda görevli polislerin eğitimine, 2. Protokol ise uzman eğiticilerin yetiştirilmesine yöneliktir. Teşkilatta 1. Protokolle yetişen 245 aile içi şiddetle mücadele eğiticisi; 2. Protokolle yetiştirilen ve eğiticileri de eğiten 24 uzman eğitici bulunmaktadır.

- İngiltere başta olmak üzere evrensel kriterlerle aile içi şiddetle mücadele eden ülkelerde problemin çözümü, analizi ve yorumu için polise düşen en önemli görev sağlıklı veri toplamadır. Bu konuyla ilgili olarak ülkemizde “Aile İçi Şiddetle Mücadele Formu” geliştirilerek uygulamaya konmuştur.

- Aile içi şiddet bir suç ismi olmayıp, 8 ayrı suçun oluşturduğu ve bireyin o ailenin üyesi olmasından kaynaklı olarak maruz kaldığı şiddeti adlandıran bir kavramdır. TCK’da böyle bir suç yoktur; eziyet, yaralama, kötü muamele gibi suçların o ailenin üyesi olması sebebiyle kişiye uygulanması ya da kadına cinsiyetinden dolayı uygulanması sebebiyle böyle adlandırılmaktadır. Bir kişi yaralandığında bunun adliye sevkine olağan şekilde gerçekleşir. Ancak aile içi şiddet vakalarında normal adli işlem yanında 26 sorudan oluşan aile içi şiddet kayıt formu doldurulmaktadır.

- 2007’de Emniyet Teşkilatında uygulanmak üzere yayımlanan 6 No’lu Genelge ile töre cinayetleriyle ilgili farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Yine silsileyle gerçekleşen aile içi şiddet olaylarında polisin duyarlı olması; kadın müracaatçıların tüm muhataplarının -modern ülkelerdeki uygulamaya paralel olarak- kadın polislerden oluşması ve işlemlerin onlar tarafından yaptırılması; daha çok kadın polislerin bu konuda eğitilmesi; ilk başvuru üzerine profesyonel ve sağlıklı işlemlerin yapılması; mağdura yönelik davranış biçimine dair, özel eğitim gerektiren ve mağdur desteği adı verilen işlemlerin profesyonelce yerine getirilmesi hususlarını kapsamaktadır.

- 2006 yılından itibaren aile içi şiddet, diğer şiddet vakalarından biraz daha ayrılarak, uzmanlaşarak takip edilmeye başlanmıştır. İlk etapta SASEM

bünyesinde yürütülen bu hizmetler için 2010'da Aile içi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Müdürlük merkezde oluşturulmuş; illerde de bu tür olayları takip etmek üzere irtibat büroları olarak Cinayet Büro Amirlikleri görevlendirilmiştir.

- Aile İçi Şiddetle mücadele kayıt formlarının sağlıklı bir biçimde doldurulabilmesi konusunda duyarlılık sağlanması amacıyla İl Emniyet Müdürlüklerine, konu hakkında bir Emniyet Müdür Yardımcısının görevlendirilmesi gerektiğine dair yazı yazılmıştır.

- Aile içi şiddet vakıalarında soruşturma boyutu Asayiş Daire Başkanlığını, koruma boyutu ise Koruma Daire Başkanlığını ilgilendirmektedir. Yakın tarihte aile içi şiddete maruz kalan kadınların mülki idare kararıyla koruma altına alınabilecekleri hususu bir değişiklik ile Koruma Hizmetleri Yönetmeliğine eklenmiştir.

- Aile içi şiddetle mücadele Şube Müdürü, Kadının Statüsü Genel Müdürü ile birlikte İngiltere'ye giderek elektronik yöntemlerle şüphelilerin takibi ve ihbarda bulunulması konularında bilgi almıştır.

- 18 ayrı ilden konu alanında görevlilerle bir çalıştay yapılarak rapor yayımlanmıştır.

- Uzman sayısının artırılmasına yönelik bir eğitim programı ve polisin konudaki etkinliğini artırmaya yönelik bir çalıştay yapılması planlanmaktadır.

- Gelişmiş ülkelerde polisin aile içi şiddetle mücadele rolünde sorun sivil ve sosyal politikalar ağırlıklıdır, güvenlik ve yargının görevini sıfır toleransla yaptığı görülmektedir. Ülkemizde sorunla mücadelede etkin hizmet üretilebilmesi için sivil ve sosyal politikalarla altyapı sorunlarının çözümü gerekmektedir. Örneğin gece saat 3:00'te başvuran kadının onuruna uygun bir yere yerleştirilebilmesi, eşinin evden uzaklaştırılarak başka yerde misafir edilmesi gerektiğinde buna uygun bir yapının yokluğu ciddi zorluklar doğurmaktadır.

- İspanya'da uygulanan şüphelinin elektronik kelepçeyle takibi modeli, mücadelede etkinlik sağlayabilir. Gelişmiş ülkelerde denetimli serbestlik birimlerinde sistemin takibi yapılmaktadır.

- Farklı cihazların kullanımı, acil çağrı sistemiyle polise ulaşım konuları kriminolojik, ve sosyolojik olarak incelenmeli; suçu tetikleyip tetiklemeyeceği uzmanlar tarafından değerlendirilmelidir.

- Hollanda'da aile içi şiddet olayı yaşandığında mağdurun evini, adresini şüphelinin bilmesinde bir mahsur yoksa bir kez daha mağdur edilmemesi adına aynı evde yaşamına devam etmesi sağlanmakta; şüpheli polis tarafından devletin sağladığı başka yerlerde ikamet ettirilmektedir. Eğer şiddet oranı çok yüksekse, kadının can güvenliği risk altındaysa kadın polisin dahi bilmediği, gizli ve onuruna uygun imkânlar sunulan bir alana alınmakta; burada kadına avukatlık hizmetleri ve belli bir ücret verilmektedir. Hollanda'da ekonomik kriz dönemlerinde dahi aile içi şiddetle mücadele masraflarından kaçınılmamıştır.

- Avusturya'daki modelde aile içi şiddet olayı üzerine bir bayan ve bir erkek polis olay yerine intikal etmekte, polis gerekirse erkeğin 15+15 güne kadar evden uzaklaştırılmasına karar vermektedir. Erkek hakkında evden uzaklaştırma kararı verildikten sonra kalacağı yeri 24 saat içerisinde polise bildirme yükümlülüğü getirilmektedir. Aile içi şiddetle mücadelede mağdurun korunması kadar şüphelinin vazgeçirilmesinin de üzerinde durulduğundan daha çok bu konuda yaptırımlar mevcuttur.

- Koruma hizmetleri, ülkemizde Koruma Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yerine getirilmekte ise de gelişmiş ülkelerde dahi kadının birebir polis tarafından korunması usulü mevcut değildir. Zira kadını şüphelinin de bildiği sosyal alanda yanına polis vererek korumaya çalışmak çok sağlıklı bir yöntem değildir. Gelişmiş ülkelerde kadına, gizliliği sağlanmış ve hayatını olumsuz etkilemeyecek koşullar içeren mağdur destek ünitelerinde koruma hizmeti verilmektedir.

- Emniyet Genel Müdürlüğünde 40.000'e yakın polis aile içi şiddet alanında eğitilmiştir. Eğitim, veri toplama ve uzmanlık gerektiren sistemler, mücadelede öncelikli konulardır. Gelişmiş ülke emniyetleriyle diyalog halinde, uygulamalar takip edilerek yeni yöntemler geliştirilmektedir. Nitekim yaklaşık 1 ay önce Sivas'ta İngiltere ve İsveç'ten gelen polislerin de katılımıyla şiddetle mücadele çalıştay yapılmış; yine Hollanda ve Kuzey İrlanda'dan gelen polislerin ve KSGM'nin ve idareciler derneğinin organize ettiği Şiddete Karşı Polisin Rolüyle İlgili Çalıştay düzenlenmiştir.

- İngiltere, Hollanda, ABD ve İspanya'da bulunan ve Emniyet Genel Müdürlüğünü temsil eden müşavirlerden mücadele modelleriyle ilgili olarak bilgi alınmakta, yabancı ülkelerin Türkiye'deki müşavirlerine de konu hakkında talepler iletilmektedir.

- Ülkemizde kayıt dışılığı önlemek adına, şikâyetçi olunabileceğine ve başvuru mekanizmasına ilişkin bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. İngiltere'de yayımlanan resmi verilere göre her 4 kadından 1'i şiddete maruz kalmakta; 500 bine yakın kadın cinsel şiddet mağduru bulunmakta, Batı Avrupa'da her gün 2 kadın şiddet neticesinde öldürülmektedir. Hollanda'da devlet politikasının ikinci sırasındaki sorun aile içi şiddetle mücadeledir. Hollanda'da töre cinayetleriyle ilgili, ülkemizin de üye olduğu Ekspertiz Kurumu bulunmaktadır. Onların da en büyük sorunu sağlıklı verilere ulaşılamamasıdır.

- Gelişmiş ülkelerde polis en son noktada devreye girmektedir. Kadınların polise başvurmadan önce başvurabilecekleri sivil toplum örgütleri, barolar, devletin finanse ettiği ve gizliliğine güvenilen, uzmanların bulunduğu sivil mekanizmalar bulunmaktadır. Söz konusu yapıda kadın adını ve adresini vermeden sorununu bir uzmana anlatabilmektedir. Böylece aile içi şiddetle mücadelede olay polise intikal ettirilmeden önce %90 oranında çözülebilmektedir.

- Ülkemizde de benzer bir yapı oluşturulması mümkündür. Örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ya da Sağlık Bakanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde buna özel birimler ihdas edilebilir. Üniversiteler, araştırma merkezleri, belediyeler, valiliklere bağlı merkezler öngörülebilir. Gelişmiş ülkelerde mağdur destek ünitelerinin finansmanı büyük ölçüde belediyelere aittir. Ancak ciddi bir güvenlik problemi ortaya çıkarsa -çoğunlukla görüşmeleri yürüten kamu kuruluşundaki yetkililerce- konu polise intikal ettirilmektedir.

- Avusturya'da konuyu STK'lar takip etmektedir, Hollanda'da Belediyeler, İngiltere'de yine STK'lar süreci takip etmektedir.

Aile İçi Şiddetle Mücadelede Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri

- Aile içi şiddetin bugüne kadar sadece bir güvenlik sorunu olarak algılanması ve sosyal çözümlerin gerçekleştirilememesi, güvenlik tedbirleri ile sosyal tedbirler arasındaki eşgüdümün sağlanamaması,

- Sosyal hizmetleri yerine getiren teşkilatların yapısal sorunlarının giderilmesi, modern ve çağdaş hizmet üretme kapasitelerinin geliştirilmesi ve bu yönde gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,

- Sosyal, kültürel, eğitimle ilgili çağdaş uygulamaları da içeren şiddetle mücadeleye yönelik özel bir yasanın yürürlüğe konulamaması (Kanun hazırlanırken başarılı olmuş diğer ülke uygulamaları da göz önünde bulundurulmalıdır. Şiddetle ilgili sebepleri ve çözüm önerilerini içeren geniş alan çalışmaları ve akademik çalışmalar yapılarak yasal düzenlemeler sürecinde bunlardan yararlanılmalıdır),

- Yeni kanun ile şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan bireye uygulanacak yaptırımlar artırılmalı, bu kişilerin tedbir kararlarına uymaması halinde yakalanmalarına ve tutuklanmalarına imkân tanıyan düzenlemeler yapılmalı,

- Mesai saatleri dışında ve tatil günlerinde aile mahkemesi hâkimleri çalışmadığı için acil durumlarda kolluk amirlerine de tedbir kararlarını alma ve uygulama yetkisi verilmeli,

- Ülkemizde mağdur destek üniteleri, danışma merkezleri ve sığınma evleri son derece yetersizdir. Sığınma evi bulunmayan illerde sığınma evi açılması ve bu yerlerin gizliliğinin sağlanması yönünde gerekli düzenlemeler yapılmalı,

- Sığınma evleri, ilk adım istasyonları veya müdahale/danışma merkezleri 7/24 esasına göre çalışmalı ve özellikle kolluk birimleriyle koordine içerisinde bulunmalı,

- Şiddet mağduru kadını mesai saatleri dışında ve tatil günlerinde sığınma evine veya çeşitli barınma yerlerine yerleştirmenin önündeki zorluklar kaldırılmalı,

- Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede sağlıklı veri toplanabilmesi amacıyla ulusal bir veri toplama sistemi geliştirilmeli,

- Gelişmiş ülke uygulamaları incelendiğinde; polisin, mağdurla çok az muhatap olduğu ve tamamen soruşturmaya yönelerek şüpheliye ilişkin görevlere yoğunlaştığı görülmektedir. Bu ülkelerde mağdurla ilgili hizmetleri yürütmek ve ikincil mağduriyetlerin önüne geçmek amacıyla polisin dışında oluşturulmuş mağdur destek üniteleri bulunmaktadır. Şiddet mağduru kadın bu birimlere getirilerek psikolojik destek sağlanmakta ve korunma ihtiyaçları tamamen polisin haricindeki mekanizmalar aracılığıyla hizmet yürüten bu birimler tarafından giderilmektedir. Bu hizmetlerin ülkemizde de hayata geçirilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalı,

- Bu konuda hizmet yürüten sosyal hizmet birimlerince takip edilen şiddet hatlarının ve çağrı merkezlerinin etkinliği artırılmalı,

- Bu alanda ülkemizde yapılan bilimsel araştırma ve akademik çalışmaların uygulamalara yön verecek nitelikte değildir. Birçok üniversitede kadına yönelik şiddet konusunda araştırma merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerin mevcut durumu analiz ederek ihtiyaçları belirleyecek ve kamu politikalarına yön verecek alan araştırmaları yapmaları gerekmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının da kendi politikalarını belirlerken bu çalışmalardan istifade etmelerinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Gelişmiş pek çok ülkede polis teşkilatları, toplumsal bir sorunla ilgili politika belirlerken üniversitelerle ve akademik kişilerle işbirliği içerisinde hareket etmektedir.

07/12/2011 HSYK Genel Sekreter Yardımcılarından Tetkik Hâkimi Mahmut CEVİZLİKOYAK:

- Aile ve Çocuk Mahkemeleri gibi ihtisas mahkemelerinde istihdam edilmekte olan uzmanların işe alımında ve eğitiminde çeşitli eksiklikler vardır. Adalet Bakanlığı tarafından alınmakta olan bu uzmanlar, ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınav sonucu ile doğrudan psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı olarak mahkemelerde istihdam edilmekte olup, göreve başlamadan önce hizmete yönelik herhangi bir eğitime tabi tutulmamaktadır. Aday memurluk dönemi sonrasında asaleten atanan ve mahkeme kararına esas olacak nitelikte görüş bildiren raporlar tanzim eden bu uzmanlar sadece mahkemelerde belirli süre çalışarak tecrübe kazanmaktadırlar. Uzmanlar Adalet Bakanlığı tarafından dönemsel olarak eğitime alınıyor iseler de bu konuda yapılmış kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

- Uzmanlar ayrıca suça sürüklenen çocuklar alanında çalışmak üzere Cumhuriyet Savcılıklarında da görevlendirilmektedirler. Çocukların ifadeleri alınırken zorunlu olarak uzman bulunması gerekmektedir. Yine mahkemelerde de ifade esnasında bulunmaları zorunludur. Uzmanlar, suça sürüklenen çocuklar bakımından çevre değerlendirme sosyal inceleme raporları hazırlayıp mahkemeye sunmaktadırlar. Çocukların suçun farik ve mümeyyizi olup olmadıklarına, temyiz kudretinin bulunup bulunmadığına işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığına dair mahkeme kararına esas olacak

nitelikte raporlar hazırlama görevleri de mevcuttur. Üniversiteden yeni mezun bir uzman aile içi şiddete maruz kalmış bir çocuğun geliştireceği davranışları, tepkileri konusundaki belirtileri ancak uzun süreli bir tecrübe ile öğrenebilecektir. Uzmanlar gibi hakim ve savcıların da bu hassas konuda dönemsel olarak eğitime alınması gerekmektedir.

- Hakim ve savcı eğitimleri her yıl düzenlenen eğitim planı kapsamında Adalet Akademisiyle işbirliği içinde yürütülmektedir. Adalet Akademisi, Aile ve Çocuk Mahkemesi hakimlerini dönemsel olarak eğitime almaktadır, bu uygulamaya devam edilmesi çok önemlidir. Aile Mahkemelerinin kuruluş kanununda Aile Mahkemesi hâkimlerinin evli ve bu alanda yüksek lisans yapmış kişilerden olması arandığından, yetkilendirmede mümkün olduğunca bunlara riayet edilmeye çalışılmaktadır. Ancak genç hakim ve savcılarının yoğunluğu ve aile mahkemesi kurulamayan yerlerde Asliye Hukuk Mahkemelerinde görevli hakimlerin nitelikleri düşünüldüğünde bunun çok da mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır.

- Birçok hakim ve savcı, mesleğin başında bekar, 35 yaşına henüz gelmemiş veya bu alanda yüksek lisans yapmamış olabilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için ihtisas mahkemelerinin yargı alanlarının genişletilmesi gerekmekte olup böylece kanunda aranan nitelikleri taşıyan hâkimlerin bu mahkemelerde görevlendirilmesi sağlanacaktır.

- Aile içi şiddet sonrasında kadınla ilk muhatap olan kişiler Cumhuriyet Savcılarıdır. Büyük il merkezlerinde savcılıklarda uzmanlık büroları kurulmakta, Çocuk bürolarında görevli savcılar bu alanda uzmanlaşmaya çalışmaktadır. Çocuklara karşı ya da aile içi şiddette de bu uzman savcılarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ancak küçük yerlerde bir ya da iki savcı görev yaptığından bu şekilde belli bir suça özgüleme yapılabilmesi pek mümkün olmamaktadır. Bu şekilde uzmanlaşan savcılarının da sayısının artırılması ve psikiyatri alanında uzman bir kişinin refakatinde sağlıklı bir soruşturma yürütülmesi gerekmektedir.

- Aile içi şiddetin yargı safhasına gelmeden önce önlenmesi gerekmektedir. Şiddet veya istismar ortaya çıktıktan sonra alınacak tedbirler var ise de mühim olan olayın bu aşamaya gelmemiş olmasıdır.

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) toplum yapısına göre değerlendirilmesi yapılarak belirlenmiş çeşitli düzenlemeler vardır. Örneğin eşe karşı uygulanan şiddet şikâyeteye tâbi değildir. Bu durum aynı zamanda sosyolojik olarak olayın Adliye'ye intikalini önleyebilir ya da sonradan şikâyetten vazgeçememe korkusu baştan şikâyet etmenin önünü kapatabiliyor olabilir. Yeni tasarıda aile içi şiddette şikâyetten vazgeçilse bile takibin devam edeceği düzenlenmiştir çünkü bu olay ileride daha büyük vakıalara dönüşebilir.

- Sanık yönünden cezaların ıslah edici olması gerekir. Ceza bittikten sonra devam eden aile birliğinde davranış da devam edebileceğinden, süreç zarfında hapisle beraber ayrıca psikolojik tedavi ve eğitim verilmesi konusunda yasal düzenleme yapılabilir.

- Burada en fazla ihmal edilen şiddet mağdurlarının da psikolojik desteğe ihtiyaçları olduğudur. Bunların da tedavisi düşünülebilir. Bu konuda kadın sığınma evleri vs. çalışmalar var ise de aile birliğinin devam etmesi ihtimalinde burada alınacak tedbirlerin de öngörülmesi gerekir. Eşin evden uzaklaştırılması gibi ceza mahkemesince verilen tedbir (hapis cezasına seçenек yaptırım) kararları denetimli serbestlik bürolarınca; aile mahkemesince verilen tedbir kararı Cumhuriyet savcılığı aracılığı ile emniyet birimlerince takip edilmektedir. Bu büronun çalışmasında kolluk birimleri ile irtibatlı olunması; kararın kolluk tarafından da takibi gerekmektedir.

- Bir suç işlendiğinde karakola ya da doğrudan savcılığa başvurulabilir. Savcılar normalde soruşturmayı kolluk aracılığıyla yapmaktadırlar. Ancak mağdur çocuk ise savcı soruşturmayı mevzuat gereği doğrudan yapacaktır. Kişi doğrudan karakola gitmiş, ilk ifadesi burada alınmış ise olayların üstünün kapatılmaması adına kolluğun da bu alanda uzmanlaşmış olması gerekir. Emniyet bünyesinde bulunan çocuk bürolarında çalışan personelin de eğitilmiş olması önemlidir.

- HSYK, hâkim ve savcıların atamalarını ve müstemir yetki gereği mahkemelerde görevlendirmelerini yapmaktadır. Cumhuriyet savcıları arasındaki iş bölümü ise Cumhuriyet Başsavcılıklarınca yapılmaktadır. Çocuk bürolarında görevlendirilip görevlendirilmeme hususu da de bu yetkiye dâhildir. HSYK ile işbirliği içerisinde görevlendirilecek savcılarının nitelikleri konusunda işbirliği yapılması düşünülebilir. Dönemsel olarak yapılan hakim ve savcı eğitimini işbirliği içinde devam ettirmek önemlidir.

- Mahkemelerde görev yapan sosyal çalışmacı, psikolog ve pedagogların eğitimleri de Adalet Bakanlığınca yerine getirilmelidir. Sınavlarının kademelendirilmesi ve uzmanların staj eğitimi sonrası mahkemede görevlendirilmeleri düşünülebilir. Hâlihazırda bu alanda Adalet Bakanlığınca yürütülen bir eğitim bulunmamaktadır.

20/12/2011 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Ankara 2 numaralı Kadın Sığınma Evi Ziyareti:

- Kadın sığınma evlerinde norm kadro bulunmamaktadır. Henüz bir yönetmelik mevcut değil, hazırlanmakta olan Kanun Tasarısı kabul edildiği takdirde standardizasyon çalışmalarına başlanacaktır.

- Kuruma başvuran kadının sürecini takip eden sosyal çalışmacıdır. Çocukların bakımına dair hizmet alanında bugüne kadar aksaklıklar yaşanmıştır. Yeni yapıda çocuk gelişimciler de istihdam edilmektedir. Ek olarak, kadınların çoğunun ilaç kullandığı, psikiyatrik rahatsızlığının olduğu düşünülürse kurumda hemşireye de ihtiyaç olduğu rahatlıkla söylenebilir.

- Sığınma evine daha çok kimsesiz ya da aile desteği bulunmayan kadınlar müracaat etmektedir. Aile desteği alabilen kadın zaten evinden çıkmamayı tercih etmektedir.

- Erkek şiddeti maalesef yalnızca kadına değil, çocuğa, kadının ailesine de yönelik olduğu için kadının hareket alanı daralmaktadır. Bu noktada kadın sığınma evi devreye girmektedir. Zira kadın yalnızca kendini değil, ailesini de korumak için kuruma sığınmaktadır.
- Gizliliği sağlamak için titizlik gösterilmesine karşılık, iletişim imkânlarının çok kolaylaştığı günümüzde gizlilik her zaman temin edilememektedir. Bu nedenle kadınların eşleri tarafından bulunma oranı çok yüksektir.
- Kadınlar mesai saatleri içinde aile danışma merkezleri aracılığıyla, mesai saatleri dışında ise karakollar aracılığıyla kuruma yerleştirilmektedir.
- İlk kabul bölümünde kadınla sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılan görüşmede vaka tespiti yapılarak kadının ailesine gönderilmesi, adli yardım, konukevi ya da diğer acil işler hususunda karar verilerek kadına yardımcı olunmaktadır. Güvenlik sıkıntısı var ise kadın başka bir ile gönderilmekte, büyük bir sıkıntı yoksa bulunduğu ildeki bir sığınma evine yerleştirilmektedir. İlk kabule gelinen günün ertesi günü durum neticelenmektedir.
- Ankara’da esas başvuru alan yer Aile Danışma Merkezidir. Buraya 183 numaralı hat aranarak, sağlık kuruluşları, karakollar ya da toplum merkezleri vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Karakolların hepsi sosyal hizmetlerin işleyişi konusunda bilgi sahibidir. Kadın karakola gittiğinde Aile Danışma Merkezi ya da İl Müdürlüğüne yönlendirilmektedir. Mesai saatleri içindeki başvurular daha çok bu merkezlere yapılmaktadır. Sosyal Hizmetlere ait 1 tane ADM bulunmakta olup özel merkezler de mevcuttur. ADM aracılığı ile başvuru alan 3 il bulunmaktadır. Normalde bu görevi İl Müdürlükleri yerine getirmektedir.
- 2007 Yılında Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arasında “Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Arttırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol” imzalanmış olup kadının sığınma evine yerleştirilmesi kapsamındaki işlemler süratle tamamlanabilmektedir.
- Her ilde mutlaka sığınma evi olmalıdır. Ancak hâlihazırda da büyük illerin sığınma evi sayıları ve kapasiteleri yetersizdir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı her ilde sığınma evi kurmayı ve acil müdahale edilebilmesi için sistemi hızlandırmayı hedeflemektedir. Taşradan da bulduğu ilk otobüse atlayarak büyük ile gelen kadınlar mevcuttur.
- Kapasite ve sayı artışı sistemin de hızlanmasını sağlayacaktır.
- Ülkemiz genelinde toplam 53 adet Bakanlığa, 25 adet yerel yönetimlere ve 3 adet sivil topluma ait kadın sığınma evi bulunmaktadır. Sığınma evleri Avrupa Birliği normlarına uygun değildir.
- 12 yaşından büyük erkek çocuk sığınma evine alınamadığı, yuvaya yönlendirildiği ve anne de çocuğundan ayrılmak istemediği için bu noktada sıkıntı yaşanmaktadır.

- Hamile küçük bir kızın nereye yerleştirileceği de sıkıntı doğurmaktadır. Erken yaş gebeliği bulunan kişiler konukevine alınmaktadır fakat bu durum çok normal değildir.
- Fuhuşla uğraşan kadının da kuruma girmesi yasaktır. Bu konuda da ihtisaslaşmış sığınma evi kurulması için çalışma yapılması düşünülmektedir.
- Özürlü kadınlar için elverişli koşullara sahip sığınma evi mevcut değildir.
- En önemli sorun ihtisaslaşma eksikliğidir. Sığınma evinin ihtisaslaşmış olmaması, hizmetlerin ayrıştırılmaması kurumun etkin hizmet vermesini engellemektedir. Bu durum, sığınma evinde kalan her grubu travmaya uğratmaktadır.
- Kurumda kalma süresi 3 ay olmakla beraber ihtiyaca göre artırılmaktadır. Kadın sığınma evi personeli 24 saat hizmet vermektedir.
- Stüdyo tipi ev yapılanması olabilir.
- Kadının burada kaldığı süre zarfında psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak güçlenerek ayrılması hedeflenmektedir. Bu nedenle, kadını meslek sahibi yapacak kurslar, İŞ-KUR’la ortak çalışmalar faydalı olabilir. Kadınların Kurumdan İŞKUR sistemine giriş şifresi ile başvuru yapmaları da mümkündür. Ancak sığınma evi sonrasında kadınlara iş garantisi öngörülmesi durumun istismar edilmesine de sebep olabilir.
- Kadınların yeteneklerine göre yönlendirmelerine yardım edilmekte; eğitim durumlarına uygun kurslara yönlendirme yapılmaktadır.
- Maalesef polis merkezine başvuruda bulunan erkeğe, buradaki görevli memurlar da, iyi niyetli bir şekilde, sığınma evi bilgilerini verebilmektedir. Buradaki memurların da ciddi eğitim alması gerekmektedir. Sığınma evine gelen erkeğe bilgi verilmemektedir.
- Gizliliğin temini bakımından gizli kayıt sistemi, kayıt karartma gibi mekanizmalar oluşturulması düşünülebilir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hazırladığı yasa taslağında bu gibi önlemler mevcuttur.
- Sığınma evinin hedef kitlesi daha çok eğitim seviyesi çok düşük hatta okuryazarlığı dahi bulunmayan kadınlardır.
- Şiddet gösteren erkeğin öfkesi dinmemekte dolayısıyla onun da rehabilitasyonu gereklidir. Bu noktada salt cezalandırmanın yetersiz kaldığı çok açıktır.

23/01/2011 Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi Sayın Nazan Moroğlu:

- Bakanlığın adının “Kadın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” olarak değiştirilmesi yerinde olacaktır. Kadın kuruluşlarının ortak görüşü de bu yöndedir.

- Şiddet konusunda tam anlamıyla bir koordinasyon kurumu kurulduktan sonra çalışma yapılmalıdır. Merkezi bir yapının oluşturulması ve sorunların tespit edilmesi gerekir.
- Hürriyet Gazetesi tarafından 2007 yılında kurulan “Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı”na yapılan başvuruların %25’ini polis merkezlerinden yapılan başvurular oluşturmaktadır. Kolluk görevlileri şiddet mağduru kadınların nereye yerleştirileceği konusunda yol göstermesi bakımından bu hattı aramayı tercih etmişlerdir. Bahse konu hatta 24 saat süreyle hukukçu, psikolog gibi alan uzmanları hizmet vermektedir. SHÇEK bünyesinde kurulan “Alo 183” hattı son 6 aydır sağlıklı hizmet vermektedir. Daha öncesinde aramalara cevap verilmediği zamanlar dahi olmuştur.
- TÜKD Ortak Projesinin birinci yılı sonunda yapılan değerlendirme toplantısında, kadına yönelik şiddetle mücadelede yasaların çıkarılmasının yeterli olmadığına dikkat çekilmiş, okulöncesi eğitimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin müfredata alınması, tüm ilgili kurum ve kuruluş arasında eşgüdüm kurulması, kadın kuruluşlarının deneyimlerinden yararlanılması ve kararlı bir devlet politikası belirlenmesi ve uygulanması gerektiği önemle vurgulanmıştır.
- Hukuk fakültelerinde programa eklenecek “kadının insan hakları” konulu dersler, gelecekte hâkim-savcı-avukat olacak öğrencilerin konuya olan duyarlılıklarını artıracaktır. Kanunda “derhal” biçiminde öngörülmesine rağmen çoğu aile hâkimi en az iki ay sonrasına duruşma günü vermektedir. Temyiz yolu açık olmadığından dava dosyaları Yargıtay incelemesinden geçmemekte; her hâkimin uygulaması farklılık gösterdiğinden uygulama birliği bulunmamaktadır.
- Öğretmenlere, kolluk görevlilerine yönelik hizmet içi eğitim; hukuk fakültesi ve öğretmen okulu öğrencilerine, okul öncesi çocuklara verilecek eğitimler büyük önem arz etmektedir.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ilk olarak Barolar, kadın alanında çalışan STK’lar beklenirken Diyanet İşleri Başkanlığı ile “aile” konulu bir protokol yapılmıştır. Söz konusu protokolda kadının birey olarak ele alınması bir yana, iki ferdin eşit haklarından dahi bahsedilmemiştir.
- Uzun soluklu ve kararlılıkla sürdürülecek çalışmalarla şiddetin önlenebileceğine inanılmaktadır. Bu açıdan Anaokulundan başlayarak şiddetin önlenmesinde eğitimin önemine dikkat çekmek gerekir. Cumhurbaşkanlığı tarafından şiddet konusunda yürütülen araştırma kapsamında TÜKD tarafından sunulan öneriler de bu yöndedir.

02/02/2012 Ankara Barosu Başkanı Avukat Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU, Ankara Barosu Genel Sekreteri Avukat Sema AKSOY ve Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi (Gelincik Projesi Başkanı) Avukat Hilal AKDENİZ:

- Gelincik projesi kadına ve çocuğa karşı şiddetle hukuki yoldan mücadele projesidir. Şiddet olaylarının %92’si istatistiklere intikal

etmemektedir. Bugün toplumda mücadele edilemeyen şiddet %8’lik kısma tekabül etmektedir.

- Yaklaşık 20 yıl önce ilk olarak Ankara Barosu’nda ve daha sonra İstanbul, İzmir gibi birkaç büyük baroda kurulan Kadın Hakları Danışma Merkezleri bulunmaktadır. Merkez Adliye içinde bir odada hizmet vermektedir. Kadın hakları hareketinden gelen ve gönüllülük esasıyla çalışan bir avukat tarafından şiddet gören kadına yapılan suç olduğu, savcılığa, adli tıbbı vb. yerlere gitmesi gerektiği bilgisi verilerek hukuki yardım sunulmaktadır. Avukat hukuki süreci başlatmak niyetinde olan kadına gerekirse bir dilekçe hazırlamaktadır. Ancak şiddet görmüş ve ekonomik imkanları yetersiz olan bir kadın, sonraki süreci kendi başına yürütemeyeceğinden etkili bir mücadele söz konusu olamamaktadır.

- Kadın Hakları Merkezinden kaynaklanan yoğun bir kadın hakları birikimi bulunan Ankara Barosu, danışma hizmetinin ötesine geçerek akut vakıalara müdahale edebilmek üzere Gelincik Merkezi’ni kurmuştur. Merkezin kadın hareketinden gelen, yaklaşık 30 kişilik 10 ila 25 yıllık kıdemi bulunan, uzmanlaşmış gönüllü kadın avukat üyesi bulunmaktadır. “Kırmay heyet” olarak adlandırılan bu avukatlar, Merkezin stratejisini belirlemekte; yönlendirmeleri, danışmaları yapmakta, dosyaları kontrol etmektedirler. En önemli özellik ise Türkiye’nin her yerinden 1 kontöre ulaşılabilen 4444306 no’lu, merkez telefonunu arayan kişilerin karşısına operatörün değil 7 gün 24 saat bu kırmay avukatlardan birinin çıkmasıdır. Gündüz istihdam edilen avukatlar telefonlara cevap verip, ön eleme yaptıktan sonra, Merkezde nöbet tutan 30 kırmay avukattan biri görüşmeyi devralmaktadır. Hassas, yargılamayan ve yanlış yönlendirmeyen bir konuşma yapılması gereğine istinaden şiddet mağduru kadınla uzmanların muhatap olması icap etmektedir.

- Şiddet geceleri en tehlikeli boyuta ulaştığından gece yapılan aramalara doğrudan kırmay avukatlar cevap vermektedir. Saat 21:00-23:00 arası şiddetin yoğun olarak uygulandığı saatlerdir. 23:00-01:00 arası ise kadınların Merkeze telefonlarının yoğunlaştığı saatlerdir. Merkezin hizmete girdiği 3 Nisandan bu yana ağırlıklı olarak Ankara’dan olmak üzere Türkiye çapında 9 bini aşkın telefona cevap verilmiştir.

- Gece öğrenilen vakılarda can güvenliği açısından gerekli değilse acil müdahale yapılmamaktadır. Ankara’da Ankara Valiliği ve Emniyet ile yapılan protokoller dolayısıyla müdahale imkanı kuvvetlidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile de konuya ilişkin protokol imzalanmıştır.

- Müdahale için genellikle sabah olması beklenmektedir. Mağdurlar aranmak istemeyeceğinden kendilerinin araması beklenmekte; “siz mi gelirsiniz, biz mi sizi aldıralım” sorusu sorulmaktadır. Şiddet gören kadın ya ekonomik gücü olmayan ya da mevcut gücüne ulaşımı şiddet uygulayan tarafından engellenen kadın olduğundan, bu soru çok etkilidir. Bin kez aramayı düşünüp vazgeçmiş, sonuç olarak merkeze ulaşmış bir kadına “kalk sen gel” demek onu çözümsüzlüğe itmek anlamına gelecektir.

- Ankara Barosu Merkez hizmetlerinde kullanılmak üzere iki araç satın almıştır. Ancak aynı anda 4 yere araç gitmesi gerektiğinde araç sayısı yetersiz kalmaktadır. Şiddet gören kadını şoför ve kadın baro personeli alıp getirmektedir. Güvenlik endişesi var ise ilgili karakoldan destek alınmaktadır.
- Merkeze gelen kadın, kurmay avukatla birebir görüşme yapmakta; eğer hukuki süreci başlatmak isterse, anlayacağı şekilde yol haritası çizilmektedir. Şayet kadın hukuki mücadelede kararlıysa, ihtiyaç duyduğu ve danışmanın ötesine geçerek elinden tutacak bir avukat tahsis edilmektedir. Bu şimdiye kadar hiçbir yapıda verilmemiş bir hizmettir. Yaklaşık 170 adet, eğitilmiş, şiddetle mücadelede uzman ve şiddet gören kadının dilinden anlayacak şekilde özel kurslara tabi tutulmuş ve sınavla sisteme dâhil edilmiş 5-6 yıllık tecrübesi bulunan erkek ya da kadın avukat mevcuttur. Özel bir listede kaydı tutulan bu avukatlar, listeden çağırılmakta ve ihtiyaç halinde karakola değil, Merkeze gelmektedir. Merkezde, kurmay avukat, genç avukat ve mağdur üçlü bir görüşme yaptıktan sonra güven ilişkisi tesis edilirse, o andan itibaren boşanmadan suç duyurusuna, aile içi şiddete ilişkin her müracaatı aynı avukat yapmakta böylece kadının her bir başvuru için ayrı avukata giderek travmayı yeniden yaşaması engellenmektedir. Gelincik Merkezinde bu şekilde avukat atanan vakıa sayısı Nisan 2011'den beri 800'ü geçmiştir. Merkez tarafından verilen tüm bu hizmetler ücretsizdir.
- Şiddet mağduru kadın, tahsis edilen avukatla adliyeye gittiğinde aile içi şiddete özel müracaat savcısına başvurarak ifade vermekte; adli tıbbı ve 4320 sayılı Yasa kapsamındaki başvuru için aile mahkemesine de yine aynı avukatla gitmektedir.
- Çankaya, Keçiören, Mamak, Yenimahalle belediyeleri ve Sosyal Hizmetlere ait kadın sığınma evlerinde, imzalanan protokoller gereği öncelikle Ankara barosundan gelen sığınma talepleri yerine getirilmektedir. Gelincik Merkezi vasıtasıyla yapılan başvurularda sıkıntı yaşanmamakta ise de sığınma evlerinin yetersiz olduğu bir gerçektir.
- Ankara Barosu Gelincik Merkezi tarafından verilen akut hukuki yardımın tanıtım, eğitim dosya masrafı, ulaşım gideri, avukatlara ödenen nöbet ücretleri gibi masrafları mevcuttur. Gönüllülük esası olsa da angarya yasağı sebebiyle avukatlara emeklerinin karşılığı olmayan, CMK ücreti benzeri bir ücret ödenmektedir. Avukatlara masraf ödenen kaynak adli yardım kaynağıdır. İlke kararına göre 1000.-TL ve daha az nakit geliri olanlar veya mevcut gelirine ulaşamadığını beyan edenler için kullanılmaktadır. Burada durum acil ise beyana itibar edilerek adli yardımdan avukat tahsis edilmesi söz konusudur.
- Yeni yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun getirdiği peşin ödenen masraf avansı sistemine göre 4320 sayılı Yasa hariç boşanma vb. aile hukuku davalarında da 750-1000 TL gibi yüklü meblağlar ödenmesi gerekmektedir. Merkez hizmetleri kapsamında avans masrafın ödenmesi zaman zaman zorluk yaratmaktadır.

- Gelincik Merkezi'nin 444 43 06 numaralı "Alo Gelincik" hattı Türkiye'nin her yerinden aranabilmektedir. Ankara'dan yapılan aramalarda şehrin her köşesine rahatlıkla hizmet verilebilmekte ise de diğer illerden yapılan aramalarda Türkiye'nin hiçbir barosunda Merkezin karşısında muhatap bir birim bulunmamaktadır. Örneğin gece yarısı Batman'dan yapılan bir aramada mağdur Ankara Barosunun girişimleriyle polis operasyonu ile kurtarılmıştır. Ankara Barosunun Merkez yapısı kurumsal ise de diğer barolarda böyle bir yapı mevcut değildir. Bazı büyük barolar kadın hakları merkezinin varlığını yeterli görmekte; Gelincik Merkezi benzeri bir yapı ihdasına gerek olmadığını ifade etmekte ise de bu tamamen farklı bir yapılanmadır. Ayrıca Gelincik Merkezi bünyesinde verilen hizmet, maddi durumu avukata gitmeye elverişli olmayan kişilere yönelik olduğundan, sistemin serbest avukatlığa da olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.

- 4320 sayılı Yasada yapılacak değişikliğin içine "aile içi şiddetle mücadelede barolar avukatlık hizmeti vermek üzere gerekli merkezleri kurarlar; merkezlerin ödeneklerinin nasıl ayrılacağı yönetmelikle belirlenir." şeklinde bir hüküm koyulması hukuki mücadelede büyük avantaj sağlayacaktır. Bu yöndeki önerimiz taslağa girmemiştir.

- Merkez faaliyetlerinden kaynaklanan diğer masraflar 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda yer alan özel hükümle karşılanmaktadır.(m.64/b) Hükümde İl Özel İdaresinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebileceği ifade edilmiştir. Hükümün uygulamasının iki örneği 2011 ve 2012'de Ankara Barosu tarafından gerçekleştirilmiştir. Ankara Barosu eğitim için söz konusu hükümden yararlanarak geçen yıl 50.000.-TL, bu yıl 100.000.-TL destek almıştır. Hükümü bilen ve uygulayan başka baro mevcut değildir.

- Kısa mesaj yoluyla bağış toplamak için alınan izin ile Gelincik projesine tahsis edilen "4306" numarasına üç GSM operatöründen 5,00.-TL karşılığında mesaj gönderilebilmektedir. Yine söz konusu hat için Maliye Bakanlığıyla temasa geçilerek vergi muafiyetine dair mukteza çıkartılması sağlanmıştır.

- Geliri Gelincik Projesine aktarılmak üzere tanınmış sanatçılar tarafından albümler hazırlanmıştır.

- Gelincik Projesine olağanüstü bir devlet desteği mevcuttur; hiçbir bürokratik engelle karşılaşmamıştır. Proje kapsamında Belediyelerle de eğitim çalışmaları yapılmış; mahallelere inerek eğitim çalışmalarına başlanmıştır. Proje kapsamında Valilik, Bakanlık bünyesinde talepler müthiş bir koordinasyon içinde kontrol edilmekte ve geri dönüş yapılmaktadır. Yine Belediyelerin çoğu da etkili çalışmaktadır.

- Projenin maddi imkânları yetersizdir; adli yardımdan gelen para ihtiyaçları karşılamamaktadır.

- 3 Nisan 2011'de proje başlamadan önce 3 ay boyunca çok sayıda belediye, özel kurum, sivil toplum kuruluşu ile protokoller imzalanmıştır.

13/02/2012 Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) Genel Müdür Yardımcısı Sayın Serkan KAHYAĞLU

- Kız ve erkek çocuklarının sağlık, eğitim, gelişim, korunma alanlarındaki hizmetlerden eşit şekilde yararlanmaları için önlemler kanunda yer almalıdır.
- Kanunda kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin normal ve meşru görülemeyeceği ve aile içindeki her tür şiddetin yaptırımları tanımlanmalıdır. Kanunda bu bağlamda önleme, müdahale ve rehabilitasyonla ilgili yönlendirmeler yer almalıdır.
- Tüm çocuklara ve ailelerine yeterli yaşam standardı sağlanması için gerekli önlemler kanunda tanımlanmalı kurum ve kişilerin görevleri tarif edilmelidir.
- Hamilelikten itibaren sağlıklı gelişim olanakları kanunla güvence altına alınmalı ve özellikle alt sosyoekonomik seviyede yer alan risk altında yer alan ailelere destek kurumları tanımlanmalıdır.
- Çocukların gelişim sürecinde karşılaştıkları problemler ile ilgili ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarına uygun sosyal ve eğitimsel destek olanaklarının oluşturulması kanunla güvence altına alınmalıdır.
- Çocuğa ve kadına yönelik riskleri fark etmeyi amaçlayan etkili ve ilgili tüm kurumları koordine eden bütüncül çalışan bir erken uyarı sistemi oluşturulmalıdır. Bu sistemde eğitim, sağlık, güvenlik alanlarında çalışan tüm kurumların birbirleriyle koordineli olarak çalışmasının yöntemleri kanunda tarif edilmelidir.
- Şiddete müdahale etmek sorumluluğu olan kamu görevlilerinin yeterince duyarlı olmamaları ve görevlerini yerine getirmemeleri durumunda yaptırımlar kanunda tanımlanmalıdır. Görev ihmalinden zarar gören şiddet mağdurunun mağduriyetinin giderilmesi için önlemler kanunda yer almalıdır.
- Şiddetin önlenmesi ve şiddete müdahale edilmesine yönelik tüm toplumda bilinç kazandırılması için çalışmaların teşvik edilmesi hazırlanacak kanunda yer almalıdır.

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun alt komisyonu olarak “**Kadına ve Aile Bireylerine Karşı Şiddet Alt Komisyonu**”nun Kasım 2011 – Şubat 2012 tarihleri arasında yapmış olduğu çalışmalar ve alınan görüşler değerlendirildiği zaman aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

1. Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin sonlandırılmasında önemli mesafe kaydedebilmek için öncelikle bir “Stratejik Eylem Planı” hazırlanmalıdır. Uluslararası en iyi uygulamaları da gözетerek hazırlanacak bu plan, 2012 yılında hazırlanıp, 2013 yılından itibaren beşer yıllık dönemler itibariyle uygulamaya konulmalıdır.

2. Toplumdaki bu sosyal problemin çözümü için bir yol haritası olacak olan bu plan kapsamında; yıllık programlar hazırlanarak ilgili kurumların

sorumlulukları belirlenebilir. Bu çerçevede, üçer aylık icra programları ile hangi kurumun ne yapacağı, hangi kurumlarla işbirliği yapılacağı belirlenerek bir izleme mekanizması kurulabilir. Böylelikle, 2013-2018 ve 2018-2023 dönemlerini kapsayan 10 yıllık bir perspektif içinde stratejik planlar ve çalışmalar ile “Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümü” olan 2023 yılına dönük kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin bir vizyonumuz ve hedefimiz olabilecektir.

3. Toplumun temelini teşkil eden “**AİLE MÜESSESESİ**”nde görülen çözülme ve zaaf toplumsal çözülmeye sebep teşkil edecektir. Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusu her ne kadar çözüm getirilmesi gereken önemli bir toplumsal bir problem ise de, burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus “Aile Müessesesinin korunması” olmalıdır.

4. Milletimizin geleceği, örf ve adetlerimizin gelecek nesillere intikalinin sağlanması açısından çocukları yetiştirmekle yükümlü olan aile fertlerini, birbirlerine yabancılaştıracak, kadın ve erkeği aileden uzaklaştıracak dolayısı ile aile yapısını bozucu ve sonucunda **aile fertlerini yalnızlığa sürükleyecek uygulamalardan** sakınılmasında fayda görülmektedir.

5. **Aile fertlerinin “eğitimi”** önemlidir. Ancak bu eğitimin temelinde; değer yargılarının geliştirilmesi, vicdani ve ahlaki karakterlerin sağlamlaştırılması, ekonomik gücün artırılması, tatmin edici iş imkânlarının temini ve geniş dünya görüşünün verilmesi hedef alınmalıdır.

6. **Karı ve kocanın ekonomik refah seviyelerinin yükselmesi**, birlikte meydana getirdikleri aile müessesesinin dağılmasında bir etken faktör olmamalıdır. Refah arttıkça huzur ve mutluluğun artacağı düşüncesinin eğitimi verilmelidir.

7. Aile içinde, kadın dışında şiddete maruz kalan diğer aile bireyleri ile ilgili projeler hazırlanmalı ve şiddet uygulayan koca ile diğer aile bireylerini bu yola sevk eden **sosyal, psikolojik ve ekonomik faktörler** üzerinde durulmalıdır.

8. **Basın ve medya kuruluşlarının**, basılı ve görsel yayınları yolu ile aile bireylerinin eğitilmesi konusunda ki yayınların kaliteleri üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Söz konusu yayınların birleştirici ve yapıcı rolleri, birlik ve beraberliği teşvik edici, ahlak ve vicdani duyguları ön plana çıkarıcı, yanlışlıkları düzeltici, eğitici ve öğretici yayınlar olması konusunda düzenlemeler yapılmalıdır.

9. Kadın ve aile fertleri arasındaki şiddet konusunun çözümü için toplumda bir farkındalık yaratılması için, eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesi önemlidir. Ana sınıfından itibaren başlayacak bu eğitim, hukuk fakültelerinin ders programlarına konulacak “**kadının ve aile fertlerinin insan hakları**” dersleri ile konuya duyarlı hakim, savcı ve avukatların yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

10. Toplumumuzda yer alan örf-adet uygulamaları sebebi ile şiddet görmüş “**kadınlarımız karakola müracaat**” etmekten her zaman imtina etmektedir.

Bu sebep ile sorunlarını çözebilecek bir ön mekanizmanın tesis edilmesi son derece faydalı olacaktır. Bu konuda sivil toplum örgütlerinin çalışmalarından yararlanılabilir.

11. Aile birliği ilkesinden hareketle mağdur kadın koruma altına alınırken, şiddet uygulayan erkeğin hiçbir psikolojik ve sosyal telkine tabi tutulmadan mahkeme önüne çıkarılması problemi çözmek yerine büyütebilecektir. Bu sebeple şiddete yol açan faktörler ve kaynağı ortaya konulmalı **şiddetin daha doğmadan önlenmesine** yönelik tedbirlere ağırlıklı olarak yer verilmelidir.

12. Emniyet ve Yargı Teşkilatlarında stratejik bir yapılanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Zira şiddete uğrayan kadınlarımız, emniyete başvuru noktasında çekingen davranmaktadırlar. Adliye ve emniyet teşkilatlarında **“kadına yönelik şiddetin başvuru noktası”** ibaresinin bulunduğu bölümlerin yer alması, toplumda bu soruna dönük bilincin artmasını sağlayacaktır.

13. Karakol ve mahkeme süreci başlamadan önce, aile müessesesinin yüceliği ve devamlılığını korumak için kurulacak olan bu **“ön mekanizma”** sosyolojik ve psikolojik desteklerin sağlanması açısından önem arz edecektir.

14. Kamu kurumları tarafından geliştirilen politikalar ile sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen eylemler birbirleri ile uyumlu ve tamamlayıcı olmalıdır. **“Sağlıklı bir işbirliği mekanizması için kamu kurumlarının yol gösterici rolünü üstlenmesi”** etkin bir işbirliği ve koordinasyonu sağlamalıdır.

15. Kadına şiddet diğer bir yönü ile “ekonomik ve sosyal kalkınma sorunu” olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda, **“Bölgesel Kalkınma Ajansları ile işbirliği”** imkânlarından faydalanılmalıdır.

16. Belirlenecek sosyal kayıpların topluma olan maliyeti muhtemel büyük ölçüde olacaktır. Bu nedenle, kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin önlenmesi için ciddi bir kaynak ayrılmalıdır. Gerekirse bunun için bir **“fon kurulmalıdır”**. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bütçesi bu veriler dikkate alınarak oluşturulmalıdır.

17. Dünyada bazı ülkelerde görülen uygulamalarda ki gibi **“uygulayıcı birimlerle denetleyici birimlerin”** birbirinden bağımsız olması, sonuca ulaşmada etkinliğin artırılması açısından faydalı olacaktır.

18. Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddetin rakamsal olarak hesaplanabilmesi, şiddet sonuçlarının topluma olan maliyetinin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, **“sağlıklı bir veri akışının”** sağlanması ve ülke çapında bir veri tabanının oluşturulması bu maliyetin hesaplanabilmesi açısından son derece önemlidir.

19. Ekonomik gelişmişlik açısından ülkemizden çok daha geride bulunan **birçok gelişmekte olan ülkelerin bu konularda son derece kapsamlı ve gelişmiş ulusal eylem planları** vardır. Bu çalışmaların yakından takip edilmesinde fayda görülmektedir.

20. **Evlilik öncesinde**, eşlerin evlilik, ev, eş olma sorumlulukları ve aile içi iletişim konularında **eğitime** alınmaları, çocuk sahibi olmadan öncede annelik,

babalık ve çocuk konusunda eğitim almaları hususunda öneriler getirilebilir. Araç kullanabilmek için eğitim gerekirken aile müessesesi kurma ve çocuk yetiştirme konusunda hiçbir eğitim öngörülmemiş olması önemli bir eksiklik olarak düşünülmelidir.

EKLER:

Ek 1- 81 İL VALİLİKLERİNİN VERİLERİ ve TABLOLAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı tarafından, Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddetin İncelenmesi Alt Komisyonu çalışmaları kapsamında, **81 İlin valiliklerinden** il sınırları içerisinde olmak üzere, 2008-2011 yılına ait **polis merkezlerine ve jandarma karakol komutanlıklarına** aile içi şiddet olayları kapsamında yapılmış olan başvuruları gösteren sayısal bilgiler talep edilmiştir.

Valilikler tarafından gönderilen veriler toplanırken, TCK'nin ilgili maddelerinde düzenlenen "Kasten Öldürme (Aile içi, Töre Saiki İle, Namus), Kasten Yaralama (Aile içi), Cinsel Taciz (Aile İçi), Cinsel Saldırı (Aile İçi), Aile Fertlerine Kötü Muamele, Çocuğun Cinsel İstismarı, Eziyet (Üst Soy-altsoy-babalık, analık-eşe Karşı), Fuhuşa Teşvik Aracılık veya Zorlama (EŞ Üst Soy Kayın Üstsoy-Kardeş, Evlat Edinen tarafından), Kişi Hürriyetinden Yoksun Kılma (Üstsoy-Altsoy-Eşe Karşı), Reşit Olmayanla Cinsel İlişki, Birden Çok Evlilik, Hileli Evlenme, Dinsel Tören" fiillerinin "aile bireyleri arasında" işlendiği iddialarına istinaden kolluk mercilerine yapılan başvurular veya re'sen gerçekleştirilen müdahaleler üzerine kayıtlara intikal eden vakıaların sayısal bilgileri esas alınmıştır.

Değerlendirmeye esas olan veriler, kolluk mercilerine intikal ederek işleme tabi tutulan vakıalara ilişkindir. Çeşitli toplumsal, geleneksel ve kişisel sebeplerle yetkili mercilere bildirilmeyen vakıalar çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu sebeple verilerin aile içi şiddet vakıalarının gerçek durumunu göstermediği değerlendirmelerde dikkate alınmalıdır.

81 İlin Valiliğinden gelen 2008 – 2011 yıllarını kapsayan sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

81 İL VALİLİKLERİNİN VERİLERİ (Şubat 2012)

İL SUÇ SAYILARI					İL NÜFUS SAYILARI			
İLLER	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Adana(I)	1.332	1.857	1.970	2.019	2.026.319	2.062.226	2.085.225	2.108.805
Adıyaman	223	325	315	359	585.067	588.475	590.935	593.931
Afyon	539	633	892	929	697.365	701.326	697.559	698.626
Ağrı	70	211	258	339	532.180	537.665	542.022	555.479
Amasya	382	447	542	529	323.675	324.268	334.786	323.079
Ankara	3.271	3.597	4.676	4.938	4.548.939	4.650.802	4.771.716	4.890.893
Antalya	1.858	2.065	2.670	3.142	1.859.275	1.919.729	1.978.333	2.043.482
Artvin	87	105	133	141	166.584	165.580	164.759	166.394

Aydın	840	950	1.024	1.119	965.500	979.155	989.862	999.163
Balıkesir	883	1.434	1.691	1.540	1.130.276	1.140.085	1.152.323	1.154.314
Bilecik	154	280	309	677	193.169	202.061	225.381	203.849
Bingöl	73	108	118	106	256.091	255.745	255.170	262.263
Bitlis	52	98	125	115	326.897	328.489	328.767	336.624
Bolu	287	351	379	473	268.882	271.545	271.208	276.506
Burdur	260	360	422	385	247.437	251.550	258.868	250.527
Bursa	2.239	2.726	3.224	3.184	2.507.963	2.550.645	2.605.495	2.652.126
Çanakkale	330	500	574	570	474.791	477.735	490.397	486.445
Çankırı	125	150	186	171	176.093	185.019	179.067	177.211
Çorum	353	411	479	463	545.444	540.704	535.405	534.578
Denizli	1.245	1.582	1.967	1.904	917.836	926.362	931.823	942.278
Diyarbakır	581	836	1.051	1.279	1.492.828	1.515.011	1.528.958	1.570.943
Edirne	198	479	488	586	394.644	395.463	390.428	399.316
Elazığ(2)				1.828	547.562	550.667	552.646	558.556
Erzincan	159	219	223	271	210.645	213.288	224.949	215.277
Erzurum	426	942	1.048	732	774.967	774.207	769.085	780.847
Eskişehir	794	905	1.047	1.077	741.739	755.427	764.584	781.247
Gaziantep	842	1.273	1.848	1.696	1.612.223	1.653.670	1.700.763	1.753.596
Giresun	260	364	399	416	421.766	421.860	419.256	419.498
Gümüşhane	48	69	54	115	131.367	130.976	129.618	132.374
Hakkari	39	42	55	62	258.590	256.761	251.302	272.165
Hatay	365	582	892	1.337	1.413.287	1.448.418	1.480.571	1.474.223
Isparta	756	1.052	1.114	1.166	407.463	420.796	448.298	411.245
İçel	1.044	1.382	1.842	2.112	1.602.908	1.640.888	1.647.899	1.667.939
İstanbul(3)	3.953	6.191	7.494	10.207	12.697.164	12.915.158	13.255.685	13.624.240
İzmir	5.603	5.989	6.182	5.907	3.795.978	3.868.308	3.948.848	3.965.232
Kars	108	149	212	294	312.128	306.536	301.766	305.755
Kastamonu	506	592	436	392	360.424	359.823	361.222	359.759
Kayseri	2.100	2.479	2.692	2.561	1.184.386	1.205.872	1.234.651	1.255.349
Kırklareli	79	119	216	203	336.942	333.179	332.791	340.199
Kırşehir	228	305	281	260	222.735	223.102	221.876	221.015
Kocaeli	733	1.121	1.322	1.404	1.490.358	1.522.408	1.560.138	1.601.720
Konya	1.484	1.947	2.195	2.396	1.969.868	1.992.675	2.013.845	2.038.555
Kütahya	555	576	524	752	565.884	571.804	590.496	564.264
Malatya	622	705	787	1.151	733.789	736.884	740.643	757.930
Manisa	1.900	2.287	2.329	2.226	1.316.750	1.331.957	1.379.484	1.340.074
K.maraş(4)	517	781	823	756	1.029.298	1.037.491	1.044.816	1.054.210
Mardin	133	234	350	402	750.697	737.852	744.606	764.033
Muğla	1.015	1.330	1.048	1.152	791.424	802.381	817.503	838.324
Muş	121	171	144	223	404.309	404.484	406.886	414.706
Nevşehir	235	307	380	348	281.699	284.025	282.337	283.247
Niğde	294	358	340	330	338.447	339.921	337.931	337.553

Ordu	206	462	441	481	719.278	723.507	719.183	714.390
Rize(5)	318	309	404	369	319.410	319.569	319.637	323.012
Sakarya	438	567	829	958	851.292	861.570	872.872	888.556
Samsun	966	1.144	1.282	1.535	1.233.677	1.250.076	1.252.693	1.251.729
Siirt	165	223	288	344	299.819	303.622	300.695	310.468
Sinop	122	109	192	168	200.791	201.134	202.740	203.027
Sivas	557	712	550	358	631.112	633.347	642.224	627.056
Tekirdağ	700	776	981	1.321	770.772	783.310	798.109	829.873
Tokat	318	352	337	448	617.158	624.439	617.802	608.299
Trabzon(6)	87	404	460	439	748.982	765.127	763.714	757.353
Tunceli	63	61	122	107	86.449	83.061	76.699	85.062
Şurfa	376	532	839	1.062	1.574.224	1.613.737	1.663.371	1.716.254
Uşak	320	451	469	472	334.111	335.860	338.019	339.731
Van	324	410	423	311	1.004.369	1.022.310	1.035.418	1.022.532
Yozgat	204	371	393	360	484.206	487.365	476.096	465.696
Zonguldak	583	703	820	757	619.151	619.812	619.703	612.406
Aksaray	238	431	542	460	370.598	376.907	377.505	378.823
Bayburt	49	41	62	66	75.675	74.710	74.412	76.724
Karaman	299	375	418	479	230.145	231.872	232.633	234.005
Kırıkkale	191	327	292	307	279.325	280.834	276.647	274.992
Batman	163	184	247	51	485.616	497.998	510.200	524.499
Şırnak	102	144	156	162	429.287	430.424	430.109	457.997
Bartın(7)	99	112	131	376	185.368	188.449	187.758	187.291
Ardahan	118	150	157	188	112.242	108.169	105.454	107.455
İğdır	148	193	261	228	184.025	183.486	184.418	188.857
Yalova	153	235	303	398	197.412	202.531	203.741	206.535
Karabük	213	191	288	321	216.248	218.564	227.610	219.728
Kilis	60	100	137	117	120.991	122.104	123.135	124.452
Osmaniye	238	345	442	549	464.704	471.804	479.221	485.357
Düzce	145	197	221	462	328.611	335.156	338.188	342.146
TOPLAM	48.264	62.587	72.257	80.398	71.517.100	72.561.312	73.722.988	74.724.269

İl suç sayıları Valiliklerden, nüfus verileri TÜİK Web Sitesinden Alınmıştır.

Açıklama:

1. (Adana Emniyet Verileri 2011/11 Aylık)
2. (Elazığ 4 Yıllık Top. Veri Gönderilmiştir 2011 Toplamına Yazılmıştır)
3. (İstanbul Emniyet 2008 Verileri, Kasten Yaralama, Cinsel Taciz, Cinsel Saldırı, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma Verileri Yoktur)
4. (K.Maraş İl Jandarma Olay Sayısı Olarak Verilmediğinden Eklenememiştir.)
5. (Rize Emniyet Verileri 2011/11 Aylık)
6. (Trabzon 2008 Emniyet Verileri Yoktur.)
7. (Bartın Emniyet Verileri 14.12.2011 Göredir. İl Jandarma Verileri (252 Adet) 4 Yıl Toplam Verilmiş Bu 2011 Toplamına Eklenmiştir.)

Ek 2- ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT

Ulusal Mevzuat

- Anayasa
- 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanun
- Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
- Türk Medeni Kanunu
- Türk Ceza Kanunu
- Belediye Kanunu
- Devlet Memurları Kanunu
- Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu
- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu
- Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik
- Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik.
- Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği
- Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması konulu 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi
- Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi
- Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi
- Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu konulu 2007/6 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi
- 2010/14 Sayılı Kadın İstihdamının Arttırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Konulu Başbakanlık Genelgesi
- Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Konulu 2006/35 Sayılı Adalet Bakanlığı Genelgesi

Uluslararası Anlaşmalar ve Yazılı Mevzuat

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi(Cedaw)
- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

MUHALEFET ŞERHİ

TBMM İNSAN HAKLARI İNCELEME KOMİSYONU
BAŞKANLIĞINA

Kadına ve Aile bireylerine yönelik şiddet Alt Komisyonunun hazırladığı inceleme raporu ile ilgili muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir. Bilgilerinize sunarım.

*Ertuğrul KÜRKÇÜ
Mersin Milletvekili*

1. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünde aile müessesesine yapılan vurgu ile kadının "ailenin bir parçası" olduğu belirtilerek, yani asıl olarak kadının şiddetten korunması değil "aile müessesesinin içerisinde kadının korunması yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. Oysaki yapılacak yasal düzenlemelerden, planlara kadının bağımsız bir özne olarak kabul edilmesi gerekmekte, bir birey olarak korunması esas alınmalıdır. Kadına yönelik şiddetin %70'inin aileden biri tarafından yapıldığı düşünüldüğünde ailenin kurumunu kutsayan yaklaşım aslında yine kadını şiddete mahkum kılmaktadır.

2. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünde basın ve medya kuruluşları ile ilgili paragrafta asıl olarak yapılması gereken düzenlemenin medyanın cinsiyetçi dilden arındırılması olması gerektiği konusu işlenmemiştir. Kadına yönelik şiddet, cinayetler ve özellikle trans kadına yönelik haberler adeta "kadın hak etti öldürüldü" algısıyla servis edilmektedir, kadının "eşi" ise, "nişanlısı" ise bir dereceye kadar anlaşılabilir algısı yaratmak çok tehlikelidir. Kadının söz hakkının çok az olduğu ve kadın erkek eşitliğinin olmadığı toplumlarda bu durumun sakıncalarına yeterince dikkat çekilmemiştir.

3. Raporda Uluslararası sözleşmelerden Türkiye'nin de taraf olduğu ve kadın örgütlerinin çok önemsedığı CEDAW sözleşmesi baz alınmalıdır.

4. Rapor aslen "toplumsal cinsiyet eşitliği"ni esas almamakta ve metin de buna dayalı olarak kurgulanmamaktadır.

5. Kadına yönelik şiddetle ilgili ayrı bütçeleme yapılmalı. Ayır bütçenin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme, yani istihdam veya diğer konularda pozitif ayrımcılık uygulayan bir bütçeleme sistemi benimsenmelidir.

Bütün bu nedenlerle alt-komisyon raporuna muhalifim.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
BAŞKANLIĞINA,

*Kadına ve Aile bireylerine yönelik şiddet Alt Komisyonunun hazırladığı inceleme raporu ile ilgili muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir.
Bilgilerinize sunarım.*

Malik Ecder ÖZDEMİR
Sivas Milletvekili

Dr. Sezgin TANRIKULU
İstanbul Milletvekili

1. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümüne bakıldığında, raporun Kadına ve Aile bireylerine yönelik şiddeti önlemek adına çözüm sunması gerekirken var olan geleneksel durumu ve toplumsal kabulü tekrar ettiğini görmekteyiz. Raporda, birey olarak “kadın”ı gören ve koruyan değil” aile “ kavramını koruyan bir anlayışın ön plana çıktığı çok net bir biçimde görülmektedir. Bu da, sorunlara muhafazakâr bir çerçeveden yaklaşan hükümetin politikalarının bir sonucudur. Kadına karşı şiddet sorununu çözümüne katkı konabilmesi için raporun kadının yaşam hakkını temel alan bir anlayışla yazılması ilkesinin temel ilke olarak benimsenmelidir.

2. Bu raporda, 8 Mart 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu’ndan geçen 6284 sayılı Aile Bireylerini ve Kadını Şiddetten Koruma Kanunu’nu tanımama anlamı taşımaktadır. 6284 sayılı yasada sözü edilen yaptırımlara ve sosyal politika önerilerine bu rapor çerçevesinde atıfta bulunulmamıştır.

3. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümlerine bakıldığında, kadının aileye feda edildiği açıkça görülmektedir. Raporun, özgür bireylerden oluşan mutlu ve özgüvenli bir toplumu desteklemek yerine gelenekçi rolleri benimsemiş aile bireylerinden oluşan bir toplum anlayışını desteklediği görülmektedir.

4. Her ne kadar raporun hazırlanma sürecinde konunun uzmanları olan kişiler dinlenmiş ve bu kişilerin konuyla ilgili görüşleri raporda paylaşılmışsa da, uzmanlar tarafından paylaşılan kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik somut çözüm önerileri raporun değerlendirme ve sonuç bölümlerde yer almamıştır.

5. Rapor, Türkiye’nin de taraf olduğu sözleşmeleri temel alması gerekirken, raporda ne Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’ne, ne de Kasım 2011’de TBMM Genel Kurulu’nda oy birliğiyle kabul edilen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)’ne hiçbir şekilde atıfta dahi bulunulmamıştır.

6. Rapor; geneli itibariyle, kadına yönelik şiddet sorununa sadece “güvenlik” temelli yaklaşmış olup sorunun sosyal ve kültürel yanlarını ön plana çıkarmamış ve dolayısıyla soruna çok yönlü yaklaşmamıştır. Ayrıca, raporun bir bölümünde, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkede sorunun çözümüne dair ortaya konulan politikalarından ve eylem planlarından söz edilmektedir, oysaki yine raporun değerlendirme ve sonuç bölümlerinde, bu

ülkelerde uygulanan ve sonuç veren olumlu örneklerin Türkiye’de uygulanabilmesine dair herhangi bir somut eylem planından bahsedilmemiştir.

7. Raporun değerlendirme ve sonuç bölümünün 14. Maddesinde belirtilen... “Sağlıklı bir işbirliği mekanizması için kamu kurumlarının yol gösterici rolünü üstlenmesi”... ifadesi son derece yanlış bir ifadedir. Kadına karşı şiddet sorununun çözümünün yol göstericisi sivil toplum örgütleridir.

Tüm bu nedenlerle alt komisyon raporuna muhalifim.

ENGLISH

GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ISSUED FOR THE 1st and 2nd LEGISLATIVE YEARS (JUNE 2011-OCTOBER 2012) OF THE 24th TERM OF GNAT

Duties, Competence and Working methods and principles of the Committee:

Human Rights Inquiry Committee was the first mechanism at national level to protect human rights. It is established with the Law No. 3686, adopted on 5 December 1990 and attributes the functions in accordance with this law and the standing orders of the Turkish Grand National Assembly.

The political parties and the independent members are represented in the Committee relatively to their proportions in the Assembly. Elections for the Committee membership take place two times during each session. The term of the office is two years for each period. In proportion to the representations of the political parties in the Assembly, the Committee elects a chairman, deputy chairman, spokesman and a secretary.

The Article 2 of the Committee Law, which determines the field of operation of the Human Rights Inquiry Committee, states that “this law acknowledges the human rights defined in the Turkish Constitution and various international treaties and declarations such as the Human Rights Universal Declaration and European Convention on Human Rights”.

The duties of the Human Rights Inquiry Committee, identified in the Article 4 of the concerning Law, are as follow:

- a- To follow the developments regarding the human rights at international levels
- b- To propose amendments to the Constitution of Turkey and national law in order to harmonize domestic law with the international treaties to which Turkey is a party in the field of human rights
- c- To examine draft laws as a main or secondary committee
- d- To monitor the harmonization of the human rights practices with the Constitution, acts and international treaties which Turkey is a party of and, to this end, to conduct inquiries, and to suggest solutions and better functioning reforms.
- e- To examine the petitions on human rights violations filed to the Committee and to refer them to the relevant departments or offices of the government if it deems necessary.
- f- To examine human rights violations in foreign countries and to arouse attention of the members of the parliament in foreign countries directly or through the parliamentary forums
- g- To prepare a committee report on annual activities, results obtained, and human rights practices at home and abroad

The Committee has the right to request information from all the public and private institutions. Additionally, inquiring those on-site and convoke and obtain information from the persons concerned in the committee hearing are within the Committee's province.

If required, the Committee may ask expert's opinion and may work outside Ankara. The Committee may also establish subcommittees to hold inquiries.

In case of any crime factor in the appeals, the Human Rights Inquiry Committee may file criminal complaints to the chief public prosecutor's office.

Human Rights Inquiry Committee gathers by minimum of the absolute majority of the members and the decision requires the absolute majority of the present members.

The reports prepared by the subcommittees are submitted to the Committee and are adopted as the Committee report upon agreement by vote.

The reports of the Committee are presented to the Presidency of the Turkish Grand National Assembly and are included in the plenum agenda with the advice of the Consultative Committee. By means of reading or general debate it is possible to obtain information.

The Committee reports are also submitted to the Prime Ministerial Office and to the concerned ministries. Thereby, the Committee draws attention of the executive power to violations monitored in the inquiries.

The Committee in 1st and 2nd Legislation Year (June 2011-October 2012) of the 24th Term of Grand National Assembly of Turkey

Human Rights Inquiry Committee of Grand National Assembly of Turkey consists of 26 members of Parliament during the 1st and 2nd legislation years: Justice and Development Party has 16, Republican People's Party has 6, Nationalist Movement Party has 3 and Peace and Democracy Party has 1 members in the Committee.

Mr. Ayhan Sefer ÜSTÜN (MP of Sakarya Province) is the Chairman of the Committee.

During the year, Committee received about 4100 petitions. Most of them were about judicial review and problems related to prisons.

The Committee conducted inquiries into civil and military prisons, death event in the southeast of the country (Uludere), violence against women, murders committed by neo-Nazis in Germany, racism, xenophobia and Islamophobia in Europe, rights of workers, problems of refugees and illegal immigrants, mistreatment in military service, etc.

The Committee also examined three draft laws. One of them was the Law on Human Rights Institution of Turkey which the Committee dealt with it as a main committee.

I. Working of Subcommittees

Five Subcommittees were established during the legislative year: (1) The Subcommittee on the Violation of the Right to Life in the Context of Terrorism and Violence. (2) The Subcommittee on the Violence against Women and Family Members. (3) The Subcommittee on the Prisons and the Detention Houses. (4) The Subcommittee on the Problems of the Refugees, the Asylum Seekers and the Illegal Immigrants located in Turkey. (5) The Subcommittee on the Deaths Caused by the Air Operation in the Iraqi Border of Uludere District of Şırnak Province.

1. The Works of the Subcommittee on the Violation of the Right to Life in the Context of Terrorism and Violence.

The Subcommittee was established in 13th October 2011. It aimed to reveal the traumas in families of those killed in all sides (PKK, civil servants and civilians) and social cost of terrorism. With this aim, the Subcommittee took the views of the journalists, writers, academics and human rights defenders and interviewed with the families in all sides.

The Subcommittee held 37 sittings, heard more than 50 persons and also carried out on-site inquiries in various cities in western and eastern parts of Turkey. The Subcommittee continue its workings.

2. The Works of the Subcommittee on the Violence against Women and Family Members

On 13 October 2011 in order to investigate the violence against women and family members, the Committee had decided to set up a Subcommittee.

To benefit from their knowledge and experience about the issue of research, the representatives of nongovernmental organisations, academics, ministries, and also Bar Associations were listened by the Subcommittee. A women shelter in Ankara was also visited.

The Subcommittee's report about the issue was discussed and adopted by the Committee in 24 May 2012.

3. The Works of the Subcommittee on Prisons and Detention Houses

The Subcommittee was established in 13th October 2011. The Subcommittee visited 13 civil and military prisons and detention houses in Ankara, Konya, Osmaniye, Mardin, Silivri (İstanbul), Şanlıurfa and also Northern Cyprus. Seven reports prepared and submitted to the high Committee. It will continue its inquiries on prison and detention houses in the next year.

4. The Works of the Subcommittee on Problems of Immigrants, Refugees and Illegal Immigrants

The Subcommittee, which was established on 8th December 2011, carried out six on-site inquiries: The Subcommittee made inquiries into refugees in

Sakarya, İstanbul, Edirne, Kırklareli and Hatay (twice) provinces and had interviews with relevant authorities.

In its Sakarya inquiry, the Subcommittee focused on problems of asylum seekers. In its İstanbul, Edirne and Kırklareli inquiry, the Subcommittee focused on illegal migrants in detention centers. The Subcommittee also made twice inquiry into camps of Syrian refugees. The Subcommittee examined claims on whether they exposed to ill-treatment and rape, and also received military training.

5. The Works of the Subcommittee on the Deaths Caused by the Air Operation in the Iraqi Border of Uludere District of Şırnak Province

The Subcommittee was established in January 9th, 2012 after an air operation in the Iraqi border of Uludere district of Şırnak province which killed 35 villager who were smuggling out of Turkey's border. The area attacked on night was inside northern Iraq and had no civilian population. It was claimed that the raid was launched following information that they were terrorists and were planning to attack Turkish security bases. But after the attack it revealed that those killed in the raid was smugglers.

The Subcommittee conducted on-site inquiry in the region where the event happened. Also the Subcommittee examined the footage taken from an unmanned aerial vehicle (UAV), demanded some documents and reports from relevant authorities. The Subcommittee continues its workings on the issue and currently prepares its report on the date this report published.

II. Files on Monitoring

1. Studies Related to the Right to Live in a Healthy Environment

The Committee launched a monitoring file because of the news on pollution of environment. Under this framework, the Committee asked for information from the relevant ministries and focused on the pollution in Ergene Basin (Thrace Region).

2. Studies Related to Mistreatment in Military Service

The Committee launched a file regarding "the ill-treatment during the military service" just after an allegation about a private who was, allegedly, exposed to torture and went into a coma.

Following the Committee's opening the monitoring file, many applications have been submitted to the Committee and it has been continuing its works meticulously.

3. Studies Related to Islamophobia, Racism and Xenophobia

After being figured out that animosity against Islam is the underlying reason behind the bombing and the armed attack, inflicting 77 casualties in Norway on

22 July 2011, the studies related to Islamophobic, racist and xenophobic attitudes in western countries has been started.

The Chairmanship collects all information regarding attacks against Turks and Islamic centres and follows measures taken by the governments of Western countries.

The Committee made a decision “to investigate Neo-Nazi murders, attacks and sabotages at the spot by various groups, to implement all necessary contacts, to prepare report and to observe the judicial process” after finding out that the serial murders committed between 2000 and 2006 were committed by a Neo-Nazi group. As per this decision, an official visit to Germany was organized between February 21 and 24, 2012 to visit the families and German authorities. A detailed report regarding this subject prepared by the Chairmanship of Committee and accepted by the Committee in 13th June. It is also planned to observe the judicial procedures related to these murders by committees.

4. Right of Working and Works Related To Working Conditions of the Workers

According to article 49 of the constitution the government is obliged to increase life quality of the workers and to take necessary measures to protect workers and unemployed individuals to develop working life. Also it is the government’s liability to provide reliable and safe working conditions according to European Social Welfare. The Committee has opened an observation file to improve working conditions of the workers in the context of this top norm and to contribute to dissolving problems regarding this issue. In addition to individual applications transferred to the Committee, news related to the issue published in broadcasting organizations are being collected and the Committee is corresponding with regarding authorities. The Committee received many petitions claiming a violation of right of working.

5. Works Regarding Complaints Related To Imprisonment of Our Citizens in Georgia for Unjust Reasons and Confiscation of Their Properties

Turkish citizens, who had travelled to Georgia for business and pleasure purposes, were arrested without sufficient evidence and their cars have been confiscated claiming that they have been involved in drug dealing. An observation file was opened regarding this issue by the Chairmanship of the Committee since many applications related to this issue were submitted and civil society representatives had drawn the attention of the Committee to this issue.

III. Petitions

During the year, the Committee received more than 4000 petitions. Nearly half of them were about judicial decisions and problems related to prisons. But it is also a fact that most of the petitions were not related to human rights.

Individual applications are firstly examined by experts and then further assessment is done by the Head of Committee in order to find solution for problems of citizens.

IV. Proposal and Bills Sent by the Presidency of TGNA

In December 2011, the Committee's Law amended and it is authorized to examine the bills. After this amendment, 24 bills has been referred to the Committee by the Speaker. The Committee examined three of them during the year.

"Bill of Law on the Foreigners and International Protection" was discussed as a secondary issue.

"Bill of Law of Turkey Human Rights Institution" was as main committee. The Committee carried out its working on the Bill meticulously. The Committee firstly established a Subcommittee in order to examine the bill. The Subcommittee carried out many sessions by listening academics, NGOs and other relevant groups. The Committee changed the bill totally with the Subcommittee's recommendation. At the end of the workings, the Institution was made more pluralistic and independent, and also given much more duty and authority.

V. Reports

Ten reports prepared by the Subcommittees and the Chairmanship were approved by the Committee during the year.

Summary of these reports as follows:

Summary of the Report on Ankara No. 1 L-Type Penal Institution and Ankara Penal Institution for Women

The Subcommittee established by Human Rights Inquiry Committee for the purpose of conducting inquiry on the physical conditions in the prisons and detention houses, the attitudes and behaviours of administration in concerning institutions from the perspective of human rights (*the Subcommittee on prisons*).

The inquiry was conducted on 13th of December 2011. The units and inmates are randomly selected by the Subcommittee. The Subcommittee had discussions with inmates without officials, received their complaints and made observations concerning physical conditions in the prisons.

Ankara No. 1 L-Type Penal Institution has an operational housing capacity of 1350 inmates, but it was housing 1356 inmates on the day of inquiry. Total inmate capacity of the Ankara Penal Institution for Women is 352 and the

prison was operating at full capacity. There was no serious overcrowding problem in both institutions.

The Subcommittee concluded that physical conditions in both institutions and the attitudes of administration of penal institutions towards prisoners are satisfactory. However it was determined that the prices of stuff sold in prison canteens are higher than their ordinary prices and although there was a hospital in the area which these two institutions are located inmates had complaints concerning health services in both institutions.

Summary of the Report on Konya E-Type Closed Penal Institution

The Subcommittee on prisons conducted an inquiry on 24th of December 2011 after receiving some complaints and European Commission against Racism and Intolerance's report on Konya E-Type Closed Penal Institution concerning physical conditions, overcrowding in prison, health service and security problems among inmates.

The Subcommittee determined that Prison overcrowding was major problem in Konya E-Type Closed Penal Institution. Although total inmate capacity of the Konya E-Type Closed Penal Institution was 700, it was housing 1081 inmates on the day of inquiry. The excess inmates housed in areas designed for other purposes.

According to the report, overcrowding in prison had serious adverse effect on health service and security situation in prison. In addition to problem of overcrowding in prison, old structure of the prison compounds the troubles.

Summary of the Report on Gaziantep E-Type and H-Type Closed Penal Institutions

The Subcommittee on prisons made an inquiry into Gaziantep E-Type and H-Type Closed Penal Institutions on January 13, 2012.

Gaziantep F-Type Closed Penal Institution

On the date January 2012, there were 1650 detainees and convicts, whereas the institution's extended capacity was 1000 inmates, though the original capacity is just 550. Problems like humidity, asphyxia emerge out of the insufficiency of physical conditions. Also putting smokers and non-smokers together is also related with the capacity problems. Nevertheless it is pleasant that no torture and ill-treatment is reported. In addition social and educational facilities seems to be satisfactory

Gaziantep H-Type Closed Penal Institution

On the date January 2012, there were 814 detainees and convicts, whereas the institution's capacity is 500. Similar to the F type Closed Penal Institution, the insufficiency of physical conditions courses different problems. Insufficiency of health care services and could not using their legal right to object to the disciplinary measures given by the prison administration in front

of enforcement judges because of not notified in time. Other than these problems, there seem no sign of torture and ill treatment.

In the light of the investigation, the Subcommittee consequently reached to the conclusion as follows: Physical condition of the prison is not satisfactory. Considering the age and structure of the structure, the improvement activities related to capacity building seem to be insufficient. In order to solve this problem there need other solutions such as constructing new prisons or /and shortening the judicial process.

Summary of the Report on Gaziantep 5th Armoured Brigade 3rd Type Military Prison and Detention House

The Subcommittee on prisons conducted an inquiry into Gaziantep 5th Armoured Brigade 3rd Type Military Prison and Detention House on 13 January of 2012.

After the briefing given by the prison's authorities, the Subcommittee members have investigated the indoor facilities such as wards, classrooms, and made interviews with the prisoners in several wards. Interviews with detainees and convicts took place under the environment of no interference or pressure from prison staffs owing to the absence of them, so in that way they could easily express their views.

The military prison and detention house has held the members of military for who has been issued an arrest warrant or sentenced by the military or judicial courts, and the rank and file who were carried a penalty of one year or less imprisonment because of the crimes committed after joining the army.

On the date January 2012, there were 18 detainees and convicts, whereas; the institution's capacity was 50 inmates. It is observed that the indoor facilities were in good conditions

In the light of the investigation, the Subcommittee consequently reached to the conclusion as follows: Physical conditions and cleanliness of the prison is satisfactory. The close communication of the director of the prison with detainees and convict is appreciated. Enforcement of one type clothes for detainees and convicts is not acceptable. Continuous video and audio recording by the cameras in the wards of the prison is not acceptable whether this practice is based on security concerns or on the relevant provisions.

The Survey Report about the Tent Cities where the Syrian Citizens are Housed.

In 8 December 2012, a Subcommittee was established to make inquiries about the problems of the refugees, asylum seekers and illegal immigrants in Turkey by the Committee. Firstly, in 18-19 January 2012, the Subcommittee made an inquiry into the tent cities located in Hatay where the Syrian citizens are housed as a result of events occurring in the Arab Republic of Syria.

The subject of the inquiry is the claims about conditions of the tent cities, ill-treatment, rape and also the claims that Syrian citizens disturbed the order in the Hatay. The Subcommittee made inquiry in Yayladağı Center Tent City and Altınözü Tent City. During the examinations, the Subcommittee had interviews with Provincial Governor, district governors and other administrative officials in charge of tent cities and the Syrian citizens and local residents; examined the housing spaces; acquired various information and documents.

As a result of inquiry, the Subcommittee observed that Syrian citizens were now being hosted in the best conditions possible and every effort is made by the authorities by providing facilities (food, clothing, heating, social activity, health, education, courses, other services and assistance). During the examination, the Subcommittee did not encounter any evidence about the truth of the claims that the Syrian citizens were exposed to ill-treatment and rape. About the claim that Syrian citizens disturbed the order in the region, the Subcommittee got information that only one event occurred between the Syrian citizens and local residents.

Summary of the Report on Commander of Cyprus Turkish Peace Force Military Prison and Detention House

The Subcommittee on prisons conducted an inquiry into Turkish Peace Force Military Prison and Detention House in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The Subcommittee stated in the report that conditions in the prison is satisfactory. There were not any complaints about physical conditions or ill treatments. On the other hand, the report criticized detention of soldiers as a disciplinary sanction. It is emphasized in the report that deprivation of liberty must be imposed by a competent court. And the law should be amended in order to ensure this practice.

Summary of the Report on Osmaniye C-Type and F-Type High Security Closed Penal Institution

The Subcommittee on prisons regarded an inquiry as necessary for the F-Type and Closed Penal Institutions in Bolu, which are the primary among penal institutions where maximum petition application was made in recent years.

In the report, it should be kept in mind that prisoners and convicts are under the auspices of the government, the punishment solely does not constitute the purpose of detention, and the studies including rehabilitation of convicts in the institution need to be done.

Osmaniye C-Type Closed Penal Institution which is one of the oldest penal institutions in our country came into service in 1950. The institution has been serving for more than 60 years, therefore; it does not offer convenient physical conditions for the inmates. Because of the worn out characteristics of the

building which make renovation useless, construction of a new institution is taking place as soon as early.

Regarding their view on the Osmaniye F-Type Penal Institution, inmates are not allowed to have a conversation with other inmates from different wards. The practice of right to talk with other inmates up to 10 hours among prisoners for a limited time should be taken. Besides, in accordance with the complaints reflected to the members of Subcommittee, the underlined point is that “respect for human dignity” needs to be fundamental issue in the body searches.

The common complaint articulated by the inmates, in C-Type and F Type High Security Closed Penal Institutions was the problems naked body search when all the inmates were coming the first time to the institution. According to related legislation, inmates are obligated to have naked body search, if there is adequate evidence for being done it. The prisoners claim that they are psychologically depressed for this implementation, therefore; the implementation should be changed.

Summary of the Report on Ankara Juvenile Prison

The Subcommittee on prisons visited Ankara juvenile prison on 3 April 2012. The aim of the inquiry is to determine possible problems of the children in juvenile prisons and correctional facilities; to indicate the measures to be taken in order to educate them through the community based approach and; if needed, to initiate the legal amendments to the law.

After being briefed by the prison authorities and staff regarding the institution, the Subcommittee observed indoor facilities and conditions of the buildings and made interviews with the children on remand and under sentence.

In the light of the inquiry, the Subcommittee did not find any problematic issue overall. On the contrary it welcomed the physical and social conditions of the institution that serves more like an education center than a prison. It is also stated that the adequate number of the staff and positive attitudes of the prison authorities and staff to the children is appreciated. The manners of the children are also evidence that they are not under pressure.

Summary of the Report on Violence against Women and Family Members

The Committee established a seven member’s Subcommittee on 13 October 2011 with the objective to conducting inquiry into violence against women and family members.

Women face violence in family and society which causes them not to exercise their fundamental rights and freedom. There are various applications lodged with the Committee regarding the matter. Thus, the Subcommittee aimed to work on the legal, social and economic aspects of the issue and to follow the developments on the relevant domestic and international law.

In its work period the Subcommittee, first, was briefed concerning the subject by the representatives of several non-governmental organizations, universities and public institutions. Also, statistical data was requested from the governorates all over the country relating to the applications submitted to the police and gendarmerie centers. Finally the Subcommittee visited a shelter in Ankara.

The Subcommittee concluded its inquiry with the following findings and proposals in its report adopted on 29 May 2012:

- A National Action Plan should be adopted regarding combating violence against women and family members.
- “Family”, as being the fundamental unit of the society, should be taken into account in policies and protected.
- Family members should be educated concerning values and moral issues. The media has also responsibility for this education.
- It is also important to educate the couples before marriage about marriage, communication and responsibilities.
- Economical welfare of the spouses should not damage the “family”.
- It is important to find the psychological, social or economic reasons of violence in order to prevent it.
- The national curriculum should consist of a course titled “Human rights of women and family members” in order to raise awareness of the matter.
- As it is very common in Turkey for victim women not to apply to official units, there should be pre-application mechanisms about violence victims in order to encourage them to submit legal complaints to police and judiciary.
- The NGO’s implementations should be aligned and complementary with the policies of public institutions.
- There need to be cooperation with the regional development agencies.
- The total budget of the combating violence should be comprehensive.
- The implementing units should be separate from the supervision units.
- There needs to have a reliable statistical data indicating the violence against women and family members.

Inquiry Report On the Murders Committed By Neo-Nazis In Germany Between 2000-2006

Chairmanship of The Committee has opened an observation file on 'racism and xenophobia in Europe' after it emerged that hostility to Islam, racism and xenophobic ideas are behind the bombed and armoured attack, which resulted in deaths of 77 people in Norway in 22nd of July 2011.

Right after that, when it emerged that the serial murders between 2000 to 2006 were committed by Neo-Nazis on the basis of racist incentives, the Committee has taken "the decision of working on the date of December 8, 2011

in order to investigate the Neo-Nazi murders, attacks and sabotages on the spot in the form of various delegations, pay necessary visits, arrange reports and observe the judicial process".

In this regard, an official visit to Germany (Berlin) was performed on the dates of February 21-24 2012 in order to join the memorial and pay official visit.

The Delegation has met, within the mentioned visit, with Bundestag National Socialist Inquiry Committee on Underground Terrorist Group, Federal Government Human Rights Policy and Humanitarian Aid Commissary and Peacekeeper who is responsible for providing communication between Government and families, representatives of Turkish society and families.

The Delegation, who has joined the commemoration, has also met with the President of Republic (at that time a candidate), Federal Government Prime Minister, President of Bundestag and President of the Constitutional Court.

In its report, the Committee not only examined the murders, but also focused on the racism and xenophobia raising across the Europa. Islam has been concretized as the main opposition of the extreme right in Europe. The "classification" of the Muslims as "the dangerous foreigners" has further developed the fear and aggressive feeling against Muslim immigrants. Immigration and immigrant policies presented by governments as solutions to the problem cause the extremes to grow further. Instead of being promoted to fit into the society, the immigrants are being marginalized and shown as the main causes of the current problems.

The fact that ideas containing racism and xenophobia have been resulting in violence increasingly in the recent years is highly worrying. According to the international data, a growing tendency has been found out in crimes induced by racism in most of the EU Member States. An increased can accordingly be observed in crimes motivated by extreme right and Germany takes the lead in this respect and starting from the year of 2001 a general increase can be observed. The discourses of the politicians, the ideas extended in the society by the political parties and the governments' policies affected the increase in this violence.

The raise in xenophobia affects immigrants in education, job market etc. Turkish citizens are exposed to a variety of discriminatory practises in social and economic life. Job applications and inequality of opportunity in education are some of the areas Turks and other foreigners are exposed to discrimination in their daily life.

When it comes to murders, media made no contribution but made families suffer more. Because of the claims in news, the deceased were thought to be "criminal" by German society, viewpoint of the society to the families changed suddenly, the families were treated as if they had been "relatives of a foreigner who was a 'criminal' or who was killed as he did dangerous works". One of the worst attitudes of media in the murders is that murders are called as "doner

murders" (Döner-Morde) because the victims are of Turkish origin. This expression is disrespect not only for commemoration of the deceased but also for their families. An expression including indignity and racism was deemed appropriate for the victims disregarding that they were "human".

German intelligence and security failed to prevent murders despite the fact that they had known three extreme rightists well since 90s'. It was brought to light that reporters of Federal Agency for the Protection of the Constitution contributed directly or indirectly to murders. Authorities did not pay attention to terrorist trio in the process of murders and before they were unveiled despite the fact that the terrorist trio was mentioned in some places, which enhanced suspicions about intelligence and security units.

The harsh discourses of strong political parties in Germany about immigrants and immigrant policies are continuing increasingly. Disadaptation of immigrants is stressed at every opportunity, candidates enter contest to collect votes with harsh statements against foreigners in every electoral period. It is tried to create the perception that all Muslims are terrorists by stressing the expression of "Islamic terrorism" constantly. It is a highly wrong and dangerous attitude to associate the violence acts committed by a few groups which assume they are Muslim with a religion in which billions of people believed. However, the expression of "Christian terrorism" was never used by any Muslim while Muslims were slaughtered by neo-Nazi groups.

It is a hopeful development that a set of examination mechanisms have been put into force at the level of local and federal parliaments since it was put forward that the murders were committed with racist incentives and there were negligence and intention of intelligence and security units.

*For more information on the Committee, you may visit our web site:
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklarieng/index.htm>*